

ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЮРЧИШИН ВІТА МИКОЛАЇВНА

УДК 811.111

ДИСЕРТАЦІЯ

**ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ САТИРИ В
БРИТАНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ**

Спеціальність 035 Філологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ В. М. Юрчишин

Науковий керівник: Великорода Юрій Михайлович, кандидат філологічних
наук, доцент

Івано-Франківськ – 2021

АНОТАЦІЯ

Юрчишин В. М. Лінгвопрагматичні характеристики сатири в британському медійному дискурсі. – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія. – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, 2021.

У дисертації на основі антропоцентричного та міждисциплінарного підходів здійснено комплексне дослідження лінгвопрагматичних характеристик сатири в британському медійному дискурсі на матеріалі журналу *Private Eye*. Опрацьовано теоретичні положення вивчення поняття сатири у сучасній науковій парадигмі знань, згідно з якою сатира є засобом вираження комічного, що характеризується наявністю гостро критичного ставлення до об'єкта сатиричної критики.

Спостережено, що сатира успішно реалізує свій критичний потенціал у медіадискурсі, який першим реагує на всі актуальні зміни та негативні тенденції в суспільстві. Завдяки здатності поєднувати інформацію та розвагу, сатира успішно виконує три основні функції медіа: інформування, розважання та переконання.

У рамках дискурсивного підходу до сатири, встановлено, що *прайм* та *діалектичний* елементи сатири є проєкціями реальної та міфічної площин, на перетині яких формується сатирична площина. Ці дискурсивні сегменти утворюються за допомогою метафоричного та метонімічного сатиричних методів.

Метафоричний сатиричний метод, який використовується для формування *прайм* елемента сатири, включає набір інтердискурсивних стратегій формування сатиричного дискурсу, що встановлюють зв'язок між різними концептуальними доменами. Визначено, що метафоричний сатиричний метод реалізується за допомогою таких одиниць інтертекстуальності: *ремінісценція*,

трансформовані цитати, прецедентні феномени, персоніфікація та стилізація. Ці одиниці інтертекстуальності з'єднують міфічні та реальні елементи та створюють сатиричний текст, в якому простежується відлуння попередніх текстів, подій та інших феноменів, інтерпретація яких підсилює когнітивний ефект.

Метонімічний сатиричний метод, який охоплює стилістичні прийоми в межах одного концептуального домена, реалізується за допомогою прийомів сатурації, атенуації та заперечення. Мовними засобами актуалізації прийому сатурації є *повтори, розмовна мова, стилістична несумісність, гра слів, жаргонізми, сленгізми та лексико-граматичні помилки*. Метонімічний прийом атенуації реалізується за допомогою *перифризу, евфемізмів та лексико-графічних кліше*. Прийом заперечення актуалізується за допомогою мовних засобів експліцитного (*not, never, no, nobody, nothing, nowhere, neither...nor*) та імпліцитного заперечення (слова із префіксами *un-, in, im-, dis-*; прислівники із негативною імпліцитною конотацією та умовні речення). Найпоширенішим метонімічним прийомом формування *діалектичного* елемента сатири є сатурація (73,36 %). Відтак, постулюємо, що прийом інтенсифікації ознак предмета із метою зробити їх більш помітними переважає над прийомами заперечення (18,94 %) та атенуації (7,7 %).

Зв'язок між *прайм* та *діалектичним* елементами сатири реалізується за допомогою таких технік мовної гри: 1) техніки, які включають фонетичні характеристики слів (*омофони, ономапопеї та рима*); 2) техніка, яка включає гру із буквами (*акроніми*); 3) техніки, які базуються на семантичному значенні слова (*каламбури, неологізми та сленг*); 4) техніки, які стосуються утворення імен (*псевдоніми та собріке*). Ці техніки мовної гри виконують роль стилістичних зв'язних елементів, що з'єднують *прайм* та *діалектичний* елементи сатири.

У рамках прагматичної теорії релевантності встановлено, що інтерпретація сатири є інференційним процесом, в результаті якого реципієнт сатири має брати до уваги всі остенсивні стимули для того, щоб вивести ті імпліцитно

виражені значення, які мав на меті передати сатирик. Беручи до уваги те, що рушійним механізмом інтерпретації сатири є пошук релевантності, встановлено, що важливу роль під час інтерпретації сатири відіграє контекстуальна інформація, яка вступає в дію на всіх етапах інтерпретації сатири – під час усунення двозначностей та ідентифікації відсилань, для того, щоб отримати експлікатуру висловлення, до формування імпліцитних передумов і, в кінцевому результаті, виведення всіх імплікатур сатиричних висловлень.

Контекстуальна інформація впливає на швидкість і якість інтерпретації сатири, оскільки вона допомагає розпізнати сатиричні інтенції автора на ранньому етапі інтерпретації сатири, убереігаючи реципієнта сатири від виснажливого двоступеневого інтерпретаційного процесу та спрямовуючи його на пошук імпліцитно вираженого дисоціативного ставлення сатирика до об'єкта сатиричної критики.

Виокремлено шість типів контекстуальних ресурсів, до яких апелюють учасники сатиричної взаємодії у друкованому медійному дискурсі: *контекстуальний ресурс А* – енциклопедичні знання про навколишній світ, наші погляди та цінності; *контекстуальний ресурс В* – лексико-графічна модель побудови сатиричної статті; *контекстуальний ресурс С* – знання про нещодавні події; *контекстуальний ресурс D* – контекстуальна інформація, яку ми отримуємо в результаті інтерпретації попередніх висловлень; *контекстуальний ресурс E* – це всі невербальні остенсивні стимули, які виступають маркерами сатиричних інтенцій автора; *контекстуальний ресурс F* – лексико-граматичні прийоми передачі сатиричного тону автора. Вступаючи в дію в паралельному чи послідовному порядку, ці контекстуальні ресурси по-різному взаємодіють із експліцитно вираженою інформацією. При цьому рівень диспропорції між контекстом та експлікатурою впливає на швидкість інтерпретаційного процесу.

З позицій теорії релевантності побудовано інтерпретаційний ланцюг сатири із врахуванням ролі метарепрезентацій, які активуються на всіх етапах інтерпретації сатири у послідовному чи паралельному порядку, та

гносеологічної пильності, за допомогою якої реципієнт сатири розуміє, що всі інконгруентності, які виникають під час взаємодії контексту та імплікатури, були створені сатириком свідомо із метою запуску модуля складного розуміння сатири. Встановлено, що метарепрезентаційне пристосування відбувається в рамках когнітивної здатності реципієнта сатири читати чужі думки (метапсихологічна здатність), яка лежить в основі ідентифікації дисоціативного ставлення сатирика.

Виокремлено чотири типи інтерпретацій сатири на основі порядку активації контекстуальних ресурсів: 1) *швидка сатирична інтерпретація*, коли сатиричні інтенції автора стають очевидними вже на початку інтерпретації висловлення; 2) *сатирична інтерпретація із затримкою*, коли сатиричні інтенції стають очевидними усередині процесу експліцитної інтерпретації висловлення; 3) *паралельна інтерпретація*, коли експліцитна інтерпретація та сатирична інтерпретація відбуваються паралельно; 4) *пізня сатирична інтерпретація*, коли сатиричні інтерпретації стають очевидними наприкінці інтерпретації висловлення. Встановлено, що у друкованому медійному дискурсі превалює швидка сатирична інтерпретація (69,49 %). Менш типовими є *сатирична інтерпретація із затримкою* (14,43 %) та *пізня сатирична інтерпретація* (10,41 %). Найрідкіснішою є *паралельна інтерпретація* (5,67 %). Домінування швидкої сатиричної інтерпретації вказує на те, що сатирик зумисне вводить елементи інконгруентності, які виступають остенсивними стимулами, що вказують на необхідність пошуку імпліцитно виражених значень вже на початку інтерпретаційного процесу. Відтак, реципієнт сатири не повинен витрачати когнітивні зусилля для інтерпретації прямих значень висловлень в процесі пошуку релевантних значень, а одразу намагається розпізнати дисоціативне ставлення автора.

Оскільки сатира націлена не на інформування читачів про останні події, а на формування ставлення до цих подій, вона є засобом персуазивності. Персуазивність як наслідок впливу сатирика на вірування, ставлення, цінності, наміри, мотивації та поведінку реципієнта сатири, що призводить до зближення

сатирика та реципієнта сатири і одночасно їх віддалення від об'єкта сатири, реалізується за допомогою двох домінантних функцій сатири – критичної та лудичної, які лежать в основі самого визначення сатири. Критична функція реалізується за допомогою апеляції до логічного мислення, а лудична – через вплив на емоційну сферу людини.

До функціонального арсеналу сатири віднесено також периферійні функції сатири, які, будучи свого роду інструментами реалізації двох базових функцій сатири, також виступають інтегральними частинами загального поняття персуазивності. До периферійних функцій сатири, які допомагають реалізувати персуазивність, відносимо також функцію *імпліцитної характеристики*, функцію *експресивності* та *пізнавально-оцінну* функцію, а також *криптичну* функцію. Ці всі функції, які мають різне онтологічне начало, взаємодіють між собою, переплітаються і доповнюють одна одну, використовуючи різні прийоми аргументативного та емоційно-оцінного впливу на реципієнта сатири для того, щоб спонукати його до критичного мислення. Така дихотомія раціонального переконання та емоційно-маніпулятивного впливу лежить в основі персуазивного ефекту сатири, що сприяє зближенню сатирика та реципієнта сатири та їх віддаленню від об'єкта сатиричної критики.

Ключові слова: сатира, дискурсивна взаємодія, прайм елемент сатири, діалектичний елемент сатири, метафоричний сатиричний метод, метонімічний сатиричний метод, стилістичні зв'язні елементи, теорія релевантності, контекстуальні ресурси, сатирична інтерпретація, персуазивність.

ABSTRACT

Yurchyshyn, V. M. Linguopragmatic features of satire in British media discourse. – Manuscript.

Thesis for a Doctor of Philosophy degree, field of study 03 Humanities, specialty 035 Philology. – State Higher Educational Institution “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”, State Higher Educational Institution “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”, Ivano-Frankivsk, 2021.

In the framework of anthropocentric and interdisciplinary approaches, the thesis provides a comprehensive study of linguopragmatic features of satire in British media discourse on the material of *Private Eye* magazine. According to the scientific paradigm, satire is defined as a means to express the comic effect used for sharp criticism of the satirical target.

Satire is shown to successfully fulfill its critical potential in media discourse in which all the current events, updates and negative tendencies in our society are promptly exposed. Due to its inherent capacity to incorporate information and entertainment, satire successfully performs the three major functions of media: to inform, to entertain and to persuade.

From the discursive approach to analysing satire, it was determined that *prime* and *dialectic* elements of satire are the projections of real and mythical subdomains, which overlap to form a satirical domain. The *prime* and *dialectic* elements of satirical discourse are created with the help of the linguistic means referred to as metaphoric and metonymic satirical methods.

The metaphoric satirical method, which is used to form the prime element of satire, involves a particular set of strategies of satirical discourse that are interdiscursive in their overall bearing. Thus, the metaphoric satirical method incorporates techniques that embody some degree of cross-domain conceptual mapping. It is established that the metaphoric satirical method is fulfilled with the help of such intertextual units: *reminiscence*, *transformed quotations*, *precedent-related phenomena*, *personification*, *objectification* and *stylistic adjustment*. These units bind together real and mythical elements and create a satirical text with traceable

echoes of previous texts, events or other phenomena, the interpretations of which result in a stronger cognitive effect.

The metonymic satirical method involves stylistic techniques that sustain a collision in-text that stays within the same conceptual domain, and is fulfilled through saturation, attenuation and negation. The metonymic satirical technique of saturation is realized through such linguistic means as *repetition*, *colloquialism*, *stylistic inconsistency*, *word play*, *jargonism*, *slangism* and *lexico-grammatical mistakes*. The metonymic satirical technique of attenuation is realized through the following linguistic means: *paraphrase* or *undercoding*, *euphemisms* and *lexico-graphic clichés*. The metonymic satirical technique of negation is realized through the means of explicit negation (*not*, *never*, *no*, *nobody*, *nothing*, *nowhere*, *neither...nor*) and the means of implicit negation (words with prefixes *un-*, *in*, *im-*, *dis-*; and verbs of implicit negation and conditionals). The metonymic satirical technique of saturation applied to form the dialectic element of satire is observed to be the most frequently used one (73,36 %). Thus, it is proven that the technique which saturates or exaggerates certain features of a subject, making them more obvious and subsequently less possible to be ignored by the reader, prevails over both the technique of negation (18,94 %) and the technique of attenuation (7,7 %).

Connections between the features of discourse that expound the prime, on the one hand, and the dialectic on the other, are often established, embellished and sustained by the following techniques of word-play: 1) techniques that involve the phonetic characteristics of words (homophone, onomatopoeia, rhyme (*alliteration*, *assonance*, *consonance*)); 2) techniques that involve letters (*acronym*); 3) techniques that involve semantics and word punning (*pun*, *neologism*, *slang*); and 4) techniques that involve the formation of a name (*pseudonym*, *sobriquet*). These techniques of word-play serve as stylistic hooks that bind together prime and dialectic elements of satire.

In relevance theoretic terms, the interpretation of satire is determined to be an inferential process in which the satiree takes into account all the ostensive stimuli in order to infer the implicitly communicated intended meaning of the satirist. Taking

into consideration the fact that the interpretation mechanism of satire is driven by the search for relevance, it is established that contextual information plays a crucial role in the interpretation of satire. Contextual information is activated at any stage during the interpretation of satire, i.e., during reference assignment, disambiguation, free enrichment and conceptual adjustment, and during the mutual parallel adjustment of the explicit content and implicated premises to construct an appropriate hypothesis about the intended implicatures of a satirical utterance.

Contextual information has an impact on the speed and quality of the interpretation of satire, since the incongruity between the utterance and its context helps the satiree to identify the satirical intentions on an early stage of the interpretation of satire preventing him/her from going through a two-stage process where he/she is supposed to process the literal meaning of the utterance and only then, taking into account all the available contextual information, engage in the inference of the intended satirical meaning. Thus, the degree of incompatibility between the contextual information and the explicit interpretation of the utterance facilitates access to the satirical interpretation in which the writer's dissociative attitude is determined.

Six types of contextual sources applied in the process of satire interpretation in printed media discourse are identified. They are: *contextual source A* – general encyclopaedic knowledge on the norms of behaviour, our views and values; *contextual source B* – lexico-graphic model of a satirical article; *contextual source C* – knowledge of recent events; *contextual source D* – contextual information provided by previous utterances; *contextual source E* – all nonverbal ostensive stimuli, which are the markers of the author's satirical intention; *contextual source F* – lexico-grammatical means of satirical tone identification. These contextual sources are activated sequentially or simultaneously. Thus, it is established that integration of information from multiple contextual sources should lead to a more efficient and faster processing of satirical utterances, especially if these are activated simultaneously.

Within the framework of relevance theory, the interpretation mechanism of satire is established with the consideration of the role of metarepresentations which are conceptualised as being activated in a reciprocal parallel adjustment, just in the same way as the decoding of the utterance, the extraction of the explicit content, implicated premises and implicated conclusions, and the access to the context are reciprocally adjusted during satire interpretation. This metarepresentational adjustment is performed by the satiree's pragmatic and argumentative abilities within the general cognitive framework of the mindreading ability. Mindreading ability is the one that covers all cognitive activity ranging from maximising the relevance of general inputs from the outside world to the utterance-specific search for relevance. Metalogical ability, which is hard-wired for epistemic vigilance, detects incongruity between the selected interpretation and the contextual information activating the module of sophisticated understanding which, having eliminated the chances of accidental mistakes that would justify these incongruities, triggers an attitude-tracking inferential activity aimed at dissociative attitude identification.

Taking into account the order of activation of contextual sources and the nature of interaction of the context and explicitly expressed information, four types of satire interpretation in British printed media discourse are distinguished: a) *fast satirical interpretation*, when satirical intentions are made obvious at the beginning of satire interpretation; b) *delayed satirical interpretation*, in which satirical intentions become obvious in the middle of interpretation process; c) *parallel satirical interpretation*, when satirical interpretation and explicit interpretation occur simultaneously; d) *late satirical interpretation*, in which satirical interpretation becomes obvious only at the end of interpretation. It is revealed that *fast satirical interpretation* prevails in British printed media discourse (69,49 %) whereas *delayed satirical interpretation* (14,43 %) and *late satirical interpretation* (10,41 %) are far less common. Still, *parallel satirical interpretation* (5,67 %) is the least commonly used. The dominance of *fast satirical interpretation* indicates that the satirist deliberately creates incongruities at the very beginning of satirical articles, frequently even in the headlines in order to provoke the search for implicitly expressed meanings at the very beginning of the interpretation

process. Therefore, the satiree will need less processing effort and/or achieve more positive cognitive effects.

Since satire is aimed not at informing the readers about the latest events, but at forming the attitude towards these events, it is considered to be a means of persuasion. Being a consequence of the satirist's impact on the satiree's beliefs, attitudes, values, intentions, motives and behaviour, which results in the approximation of the satirist and the satiree, and remotisation of them both from the satirical target, persuasion is fulfilled with the help of two dominant functions of satire – *critical* and *ludic*, which underlie the very definition of satire. *Critical function* manifests through the appeal to logical thinking whereas *ludic function* presupposes influence on human emotions.

Functional diversity of satire which amplifies its persuasive effect is also represented by the following peripheral functions: *function of implicit characterisation*, *expressive function*, *function of educational evaluation* and *cryptic function*. Despite the fact that all these functions have different ontological background, they all interact, overlap and supplement one another, using various means of argumentative and emotional influence on the satiree in order to urge him/her to think critically. Such dichotomy of rational convincing and emotional manipulation enhances the persuasive effect of satire which contributes to the redefinition of interactive bonds between the three subject positions in satire, i.e., the satirist, the satiree and the satirical target.

Key words: satire, discursive practice, prime element of satire, dialectic element of satire, metaphoric satirical method, metonymic satirical method, stylistic hooks, relevance theory, contextual source, satirical interpretation, persuasion.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Юрчишин В. М. Роль контекстуальних ресурсів в інтерпретації сатиричних висловлень у британському медійному дискурсі:

лінгвопрагматичний підхід. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 2020. № 46, Т. 2. С. 206–210.

2. Юрчишин В. М. Засоби реалізації структурних елементів сатири за методологією П. Сімпсона (на матеріалі британського медійного дискурсу) *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 2021. Том 32 (71) №1. С. 233–239.

3. Юрчишин В. М. Лінгвопрагматичні засоби реалізації сатиричних методів у британському медійному дискурсі. *Записки з романо-германської філології*, 2021. Випуск 1 (46). С. 135–149.

4. Юрчишин В. М. Типологія сатиричних інтерпретацій у британському медійному дискурсі. *Синопис: текст, контекст, media*, 2021. 27(2), С. 77–85.

Статті у зарубіжних виданнях:

5. Yurchyshyn V. Linguopragmatic Features of Persuasive Power of Satire Based on *Private Eye* Magazine. *European Scientific Journal*. 2021. Issue 17(24), P. 10–27.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Юрчишин В. М. Характеризація контекстуальної інформації та її роль під час інтерпретації сатири. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції ELLIC 2020*. Івано-Франківськ, 2020. С. 107–109.

7. Юрчишин В. М. Гра слів як спосіб творення комічного ефекту у сатирі (на матеріалі журналу *Private Eye*). *Сучасний вимір філологічних наук. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 16-17 липня 2021 р.). Львів, 2021. С. 73–76.

8. Юрчишин В. М. Евфемізми як засіб реалізації метонімічного сатиричного методу атенуації (на матеріалі журналу *Private Eye*). *Педагогіка, філологія, медицина, психологія та право: нові дослідження і перспективи:*

збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 6 липня 2021 р.). Полтава, 2021. С. 21–23.

9. Юрчишин В. М. Характеризація сатири як засобу вираження комічного у британському медійному дискурсі (на матеріалі журналу *Private Eye*) *International scientific and practical conference «Philological sciences and translation studies: European potential»* (July 9 – 10, 2021). Wloclawek, 2021. С. 180–183.

10. Юрчишин В. М. Функції сатири у британському медіадискурсі. «Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури», *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Одеса, 20–21 р.) Одеса, 2021.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	16
ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК САТИРИ В БРИТАНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ.....	27
1.1. Сутність сатири та основні підходи до її вивчення у науковій парадигмі	27
1.1.1. Зміст комічного та його основні категорії	29
1.1.2. Сатира як один із засобів вираження комічного.....	33
1.2. Особливості актуалізації сатири у медійному дискурсі.....	44
1.2.1. Основні характеристики медіадискурсу	44
1.2.2. Типи сатири в медійному дискурсі	50
1.2.3. Жанрово-структурні характеристики британського сатиричного журналу <i>Private Eye</i>	55
1.3. Дискурсивно-прагматичні характеристики сатири за П. Сімпсоном	59
1.3.1. Сатира як спосіб дискурсивної взаємодії	59
1.3.2. Прайм та діалектичний елементи сатиричного дискурсу.....	61
1.3.3. Сатиричні методи за методологією П. Сімпсона	65
1.4. Теорія релевантності у дослідженні лінгвопрагматичних характеристик сатири.....	75
1.4.1. Теорія релевантності та її основні принципи.....	75
1.4.2. Контекст як ключовий елемент інтерпретаційного механізму сатири.....	78
1.4.3. Передумови формування інтерпретаційного ланцюжка сатири	83
1.5. Методика комплексного дослідження лінгвопрагматичних характеристик сатири в британському медійному дискурсі.....	89
РОЗДІЛ 2. ДИСКУРСИВНІ СЕГМЕНТИ САТИРИ ТА ЛІНГВАЛЬНІ ЗАСОБИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В БРИТАНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ.....	95

	15
2.1. Прайм та діалектичний елементи сатири.....	96
2.1.1. Актуалізація прайму та діалектичного елементів сатири.....	96
2.1.2. Проекція міфічної та реальної площин через прайм та діалектичний елементи сатири	102
2.2. Лінгвальні засоби репрезентації сатири в британському медійному дискурсі.....	107
2.2.1. Лінгвальні засоби реалізації метафоричного сатиричного методу	109
2.2.2. Лінгвальні засоби реалізації метонімічного сатиричного методу	114
2.2.3. Реалізація зв'язку між прайм та діалектичним елементами сатири засобами мовної гри	131
РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІЙНО-ПРАГМАТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ САТИРИ В БРИТАНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ.....	143
3.1. Типологія контекстуальних ресурсів, активованих під час інтерпретації сатири	143
3.2. Механізм інтерпретації сатири	161
3.3. Типи інтерпретацій сатири	172
3.4. Функції сатири	183
3.4.1. Персуазивність як ключовий ефект сатири.....	183
3.4.2. Критична функція сатири	185
3.4.3. Периферійні функції сатири	187
3.4.4. Лудична функція сатири.....	195
ВИСНОВКИ.....	201
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	207
ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ	238
ДОДАТКИ	240

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ПФ – прецедентні феномени

РЕ – *Private Eye*

ТР – теорія релевантності

ОС – остенсивні стимули

ГП – гносеологічна пильність

ВСТУП

Засоби масової інформації є головним інструментом для інформування суспільства про останні події загальнонаціонального чи місцевого значення, а також коментування ключових рішень, які можуть впливати на життя мільйонів людей і, в кінцевому результаті, створення чи підсилення громадської думки стосовно певних проблемних питань. Чільне місце серед засобів формування суспільної думки займає сатира, яка слугує засобом непрямого вираження соціальної та політичної критики негативних явищ, вад і недоліків у різних сферах індивідуального, суспільного та політичного життя.

Відправною точкою наукового трактування місця сатири стали доробки українських та східноєвропейських авторів, серед яких праці М. Бахтіна [Бахтин, 1979, Бахтин, 1997] Ф. Білецького [Білецький, 1973], Т. Буйницької [Буйницкая, 1967], О. Гарачковської [Гарачковська, 2015], І. Дюрягіної [Дюрягіна, 2017], О. Калити [Калита, 2006], І. Качуровського [Качуровський, 2004], А. Макаряна [Макарян, 1967], Г. Марчука [Марчук, 1999], Л. Махновця [Махновець, 1964], Б. Мінчина [Мінчин, 1967], В. Проппа [Пропп, 1997], Т. Радзієвської [Радзієвська, 2011], В. Самохіної [Самохіна, 2010], О. Харченка [Харченко, 2010], О. Шонь [Шонь, 2003], О. Шумейка [Шумейко, 2007, Шумейко, 2009], А. Щербини [Щербина, 1976], Ю. Ярмиша [Ярмиш, 2003], які глибоко й комплексно аналізують природу сатиричного сміху.

Попри достатню повноту висвітлення загальнотеоретичних проблем сатири як засобу вираження комічного в межах літературознавчого підходу, сатира як ефективний інструмент переконання через розвагу, який часто використовується в засобах масової інформації, є мало вивчена з точки зору лінгвопрагматики.

Актуальність обраної теми визначається тим, що саме медійний дискурс є однією з найбільш динамічних та інформативних сфер функціонування мови, який відображає суспільні цінності, установлені принципи та ідеали, нівелювання яких та маніпуляція якими виступають об'єктами сатиричної критики. Визначення лінгвопрагматичних характеристик сатири та мовних

засобів реалізації цієї категорії у британському медійному дискурсі сприятиме кращому розумінню функціонування сатири в медіатекстах.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблематика дисертації відповідає профілю досліджень, які проводяться у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» у межах держбюджетної наукової теми «Концептуальна і мовна картини світу» (номер державної реєстрації 0113U001963). Тему дисертації затверджено Вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 5 від 28 травня 2019 року).

Мета дисертації полягає у здійсненні комплексного аналізу лінгвопрагматичної специфіки сатири у британському медійному дискурсі.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- простежити основні підходи до визначення сатири як засобу вираження комічного в історії наукової думки;
- дослідити особливості актуалізації сатири у британському медійному дискурсі;
- описати методiku комплексного дослідження лінгвопрагматичних характеристик сатири у британському медійному дискурсі;
- дослідити особливості актуалізації структурних елементів сатири у британському медійному дискурсі;
- систематизувати лінгвальні засоби реалізації сатиричних методів у британському медійному дискурсі;
- побудувати інтерпретаційний ланцюжок сатири із врахуванням ролі контекстуальної інформації та лінгвістичних метарепрезентацій;
- визначити типи сатиричних інтерпретацій у британському медійному дискурсі;
- здійснити системний аналіз функцій сатири у британському медійному дискурсі.

Об'єктом дослідження виступає сатира у медійному дискурсі.

Предмет дослідження становлять лінгвопрагматичні характеристики сатири у британському медійному дискурсі.

Матеріалом дослідження слугують 9450 статей журналу *Private Eye* за 2018 – 2021 рр.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять фундаментальні праці зарубіжних і вітчизняних науковців, присвячені дослідженню сатири в рамках *літературознавчого* та *дискурсивного* підходів до сатири, серед яких праці М. Бахтіна [Бахтин, 1979; Бахтин, 1997; Bakhtin, 1986], Ю. Борева [Борев, 1957; Борев, 1970], О. Гарачковської [Гарачковська, 2015], Б. Дзімідока [Дземидок, 1974], І. Дюрягіної [Дюрягіна, 2017], Р. Елліота [Еліот, 2004], Я. Ельсберга [Ельсберг, 1957], О. Кузьмич [2015], А. Маслоу [Maslo, 2019], Т. Радзієвської [Радзієвська, 2011], П. Сімпсона [Simpson, 2003], А. Філіпової [Филиппова, 2008], О. Харченка [Харченко, 2010], О. Шонь [Шонь, 2003] та інших.

Разом з тим розвідка сатири здійснюється з урахування базових досліджень з *медіалінгвістики*, здійснених Т. Алексєєвою [Алексеева, 2013], М. Андрійчук [Андрійчук, 2018], Ю. Великородою [Великорода, 2015; Velykoroda, 2017], Т. Добросклонською [Добросклонская, 2005], Л. Лисицькою [Лисицкая, 2010], А. Негришевим [Негрышев 2009, с.39], Г. Почепцовим [Почепцов, 2001], Г. Солгаником [Солганик, 2005], Н. Стеценком [Стеценко, 2011], О. Суською [Суська, 2006], М. Телботом [Talbot, 2007], Дж. Томпсоном [Thompson, 1990], О. Черниш [Черниш, 2013], Н. Феркло [Fairclough, 1995], Г. Черемхівкою [Черемхівка, 2015], *гуморології*, здійснених С. Аттардо [Attardo, 1988], С. Аттардо та В. Раскіним [Attardo & Raskin, 1994], Р. Гіббсом [Gibbs, 1994; Gibbs et. al, 2014], О. Демиденко та О. Козарицькою [Демиденко та Козирицька, 2018], Т. Карпухіною [Карпухина, 2007], В. Раскіним [Raskin, 1987], В. Самохіною [Самохіна, 2012] та *прагматики*: Р. Карстон [Carston 2004], А. Піскорська [Piskorska, 2014], Д. Спербер [Sperber, 2000, Sperber et al., 2010], Д. Спербер та Д. Уїлсон [Sperber & Wilson 1986], Д. Уїлсон [Wilson, 2000, Wilson, 2009, Wilson, 2011, Wilson, 2012a, Wilson, 2013,

Wilson, 2014, Wilson, 2018], Д. Уїлсон та Д. Карстон [Wilson & Carston, 2006], Д. Уїлсон та Д. Спербер [Sperber, 2000; Wilson & Sperber, 2002; Wilson & Sperber, 2004,], Ю. Юс [Yus, 2012b; Yus, 2016], П. Паділла Круз [Padilla Cruz, 2012a, Padilla Cruz, 2012b], Т. Клепикова [Клепикова, 2008], Л. Овсієнко [Овсієнко, 2015], С. Освальд [Oswald 2011]. К. Юнгер [Unger 2012] та інші.

Методику комплексного аналізу лінгвопрагматичних характеристик сатири в британському медійному дискурсі зумовлено застосуванням загальнонаукових, дискурсивних та функціонально-прагматичних **методів і прийомів**, а саме *спостереження, систематизація та метод узагальнення* – для формування теоретико-методологічних основ дослідження та формулювання висновків наукової роботи; *індукція і дедукція, аналіз і синтез, опис* – для розкриття сутності поняття сатири як засобу вираження комічного; *метод контент-аналізу* – для вивчення тематичного діапазону сатиричних текстів; *метод дискурс-аналізу* – для вивчення структурних елементів сатири та виокремлення мовних засобів реалізації сатиричних методів; *контекстуальний аналіз* – для виявлення впливу контекстуальної інформації на процес інтерпретації сатири; *функціонально-прагматичний аналіз* – для опису інтерпретаційних процедур, задіяних під час трактування сатири та *типологічний метод* – для систематизації матеріалу та встановлення типологізації контекстуальної інформації та типів інтерпретації сатири.

Наукова новизна отриманих результатів визначається комплексним міждисциплінарним підходом до аналізу лінгвопрагматичних характеристик сатири у британському медійному дискурсі. У роботі вперше:

- виокремлено лінгвальні засоби реалізації сатиричних методів у сатиричному журналі *Private Eye* із опорою на методологію П. Сімпсона та визначено їхню роль для створення персуазивного ефекту сатири;
- проаналізовано роль контекстуальної інформації під час інтерпретації сатири та зроблено типологію контекстуальної інформації, яка вступає в дію під час інтерпретації сатири в друкованому медійному дискурсі;

- здійснено спробу побудови інтерпретаційного ланцюжка сатири у британському медійному дискурсі;
- зроблено типологію сатиричних інтерпретацій на основі активації контекстуальної інформації у друкованому медіадискурсі;
- здійснено функціональний аналіз сатири в британському медійному дискурсі.

Наукова новизна роботи узагальнена в таких основних **положеннях, що виносяться на захист:**

1) Сатира як дискурсивна взаємодія між сатириком, реципієнтом сатири та об'єктом сатиричної критики реалізується за допомогою *прайм* та *діалектичного* елементів сатири, які з'єднуються між собою стилістичними зв'язними елементами. *Прайм* та *діалектичний* елементи сатиричних текстів є засобами проєкції міфічної та реальної площин, на перетині яких утворюється сатирична площина. *Прайм* елемент сатири актуалізується за допомогою ехо-висловлень подій чи явищ, які виступили тригером сатиричної критики. Діалектичний елемент, який реалізується за допомогою інконгруентності на основі порушення загальноприйнятих норм та правил, лежить в основі виявлення дисоціативного ставлення сатирика до об'єкта сатиричної критики.

2) В основі утворення *прайм* елемента лежить метафоричний сатиричний метод, який включає прийоми, що встановлюють зв'язок між різними концептуальними доменами. *Діалектичний* елемент сатиричного тексту реалізується за допомогою метонімічного сатиричного методу, який охоплює стилістичні прийоми в межах одного концептуального домена. Мовні засоби реалізації метафоричного сатиричного представлені діапазоном одиниць інтертекстуальності, зокрема: ремінісценція, трансформовані цитати, прецедентні феномени, зооморфні метафори та стилізація.

3) Метонімічний сатиричний метод охоплює прийоми сатурації, атенуації та заперечення. Мовними засобами реалізації метонімічного прийому сатурації є прецедентні феномени, повтори, розмовна мова, стилістична несумісність, жаргонізми, сленг та лексико-граматичні помилки. Метонімічний прийом

атенуації реалізується за допомогою недокодування, перифраз та евфемізмів. Мовними засобами реалізації метонімічного прийому заперечення є заперечні частки, неозначені займенники, прислівники із негативною імпліцитною конотацією та умовні речення. зв'язні елементи актуалізуються за допомогою мовної гри та включають омоніми, риму, оноματοпею, акроніми, каламбури, сленг та неологізми, псевдоніми та собріке. В результаті дослідження виявлено, що найпоширенішим прийомом метонімічного сатиричного методу є сатурація (6932 статті – 73,36 %). Значно рідше зустрічається прийом заперечення (1790 – 18,94 %) та найменш поширеним є прийом атенуації (728 статей – 7,7 %).

4) Розуміння сатири є інференційним процесом, в ході якого реципієнт сатири повинен апелювати до всіх остенсивних стимулів для того, щоб вивести експлікатури та імплікатури, які вкажуть на дисоціативне ставлення сатирика до об'єкта сатиричної критики. Відтак, рушійним механізмом інтерпретаційного процесу сатири є очікування релевантності.

5) Під час інтерпретації сатири задіюються всі три метарепрезентації: метапсихологічна (вміння читати думки), металогічна (аргументативна), як частина гносеологічної здатності, тобто вміння захистити себе від обману, та метакомунікативна (прагматична): вміння репрезентувати та думати про висловлення та інші комунікативні акти на всіх етапах інтерпретаційного механізму. Активація цих всіх метарепрезентацій лежить в основі модуля складного (загостреного) розуміння сатири, коли реципієнт сатири сприймає всі невідповідності та відхилення від норм як остенсивні стимули, які при взаємодії із контекстуальною інформацією, вказують на інтенції автора.

6) Контекстуальну інформацію, яка є невід'ємним елементом інтерпретаційного механізму сатири, називаємо контекстуальними ресурсами і виділяємо шість типів контекстуальних ресурсів, які вступають в дію під час інтерпретації сатири у друкованому медіадискурсі: *контекстуальний ресурс А* – загальна інформація про навколишній світ, наші цінності, погляди, моральні норми, культурні стереотипи та соціальні стандарти, спільні для певної соціокультурної спільноти; *контекстуальний ресурс В* – це лексико-графічна

модель побудови сатиричної статті; *контекстуальний ресурс C* – знання про нещодавні події, які передували написанню сатиричної статті; *контекстуальний ресурс D* – це контекстуальна інформація, яку ми отримуємо в результаті інтерпретації попередніх висловлень; *контекстуальний ресурс E* – це всі невербальні остенсивні стимули, які слугують маркерами сатиричних інтенцій автора; *контекстуальний ресурс F* – це лексико-граматичні прийоми передачі сатиричного тону автора.

7) На основі порядку активації контекстуальної інформації виокремлюємо 4 типи інтерпретацій сатири: 1) *швидка сатирична інтерпретація* (68 %), коли сатиричні інтенції стають очевидними на початку інтерпретації сатири; 2) *сатирична інтерпретація із затримкою* (16 %), коли сатиричні інтенції стають очевидними у середині процесу експліцитної інтерпретації сатиричного висловлення; 3) *паралельна інтерпретація* (7 %), коли експліцитна інтерпретація та сатирична інтерпретація відбуваються паралельно; 4) *пізня сатирична інтерпретація* (9 %), коли сатиричні інтенції стають очевидними на завершальному етапі інтерпретації сатиричного висловлення.

8) Домінантними функціями сатири є критична та лудична функції, які лежать в основі самого визначення сатири як засобу вираження критичного ставлення за допомогою гумору. Критичний потенціал реалізується через апеляцію до логічного мислення за допомогою таких периферійних функцій, як функція імпліцитної характеристизації, пізнавально-оцінна функція, функція експресивності та криптична функція. Лудична функція реалізується за допомогою апеляцій до емоцій і реалізується за допомогою мовної гри. Успішна реалізація цих функцій лежить в основі персуазивного ефекту сатири. Відтак, персуазивність сатири полягає у зближенні сатирика та реципієнта сатири і одночасному їх віддаленню від об'єкта сатиричної критики через вплив на погляди, цінності, вірування та поведінку реципієнта сатири за допомогою поєднання логічного та ірраціонального із метою спонукати його до критичного мислення.

Теоретична значущість роботи полягає у запропонованому комплексному підході до дослідження лінгвопрагматичних характеристик сатири, методика якого може бути використана при дослідженні сатири у інших видах дискурсу та у художній літературі. Визначення лінгвопрагматичних характеристик сатири сприяє кращому розумінню чинників, які зумовлюють доцільність вживання сатири, механізмів її ідентифікації, інтерпретаційних етапів та функціональності цієї категорії. Результати дослідження можуть слугувати базою для подальшого дослідження ролі сатири у формуванні критичної свідомості лінгвокультурної спільноти та її ролі у мовній картині світу сучасного британського суспільства. Отримані результати дослідження є внеском у теорію лінгвопрагматики та гуморологію.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання її основних положень й ілюстративного матеріалу у навчальному процесі, зокрема у підготовці спеціалістів з лінгвопрагматики, медіалінгвістики, гуморології та медіаграмотності, у спецкурсах з когнітивної прагматики, соціолінгвістики, дискурсології й медіалінгвістики та практичних курсах з викладання англійської мови, а також під час розробки тематики курсових і дипломних робіт.

Особистий внесок здобувача. Теоретичні положення, практичні результати й висновки отримані й висвітлені автором особисто. Статей, написаних у співавторстві, немає.

Апробацію результатів дослідження здійснено на наукових і науково-практичних конференціях різного рівня: *4 міжнародних*: міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний вимір філологічних наук» (Львів, 16-17 липня 2021 р.), «Педагогіка, філологія, медицина, психологія та право: нові дослідження і перспективи» (Полтава, 6 липня 2021 р.), International scientific and practical conference «Philological sciences and translation studies: European potential» (Wloclawek, July 9-10, 2021), «Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури» (Одеса, 20-21 серпня 2021 р.); *1 всеукраїнській*: всеукраїнська науково-практична конференція ELLIC 2020. Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної

комунікації (Івано-Франківськ, 2020 р.) та звітних наукових конференціях викладачів, докторантів, аспірантів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» за 2019-2020 рр.

Публікації. Основні положення дисертації викладено в 10 одноосібних публікаціях автора, з них: 5 статтях (4 – у фахових виданнях України, 1 – у виданнях інших держав) і 5 тезах доповідей на наукових конференціях.

Обсяг і структура дисертації. Робота складається з анотацій двома мовами, списку опублікованих праць автора, вступу, трьох розділів із висновками, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 255 сторінок, основний зміст викладено на 206 сторінках. Бібліографія містить 334 джерела.

У **вступі** обґрунтовано і висвітлено актуальність вибраної теми; визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження; охарактеризовано теоретико-методологічні засади та джерельну базу дисертації; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів; сформульовано основні положення, винесені на захист; наведено відомості про апробацію результатів дослідження.

У **першому розділі** «Теоретико-методологічні засади дослідження лінгвопрагматичних характеристик сатири в британському медійному дискурсі» розглянуто наявні підходи до вивчення сатири у науковій парадигмі, досліджено сутність сатири як засобу вираження комічного, розглянуто особливості актуалізації сатири у медійному дискурсі, досліджено жанрово-структурні особливості сатиричного журналу *Private Eye*. Також розглянуто дискурсивно-прагматичні характеристики сатири за П. Сімпсоном та досліджено передумови формування інтерпретаційного ланцюжка сатири в світлі прагматичної теорії релевантності. Розроблено методику аналізу лінгвопрагматичних характеристик сатири, яка базується на дискурсивному підході до сатири та основних засадах теорії релевантності.

У **другому розділі** «Дискурсивні сегменти сатири та лінгвальні засоби їх реалізації в британському медійному дискурсі» розглянуто особливості

актуалізації *прайму* та *діалектичного* елементів сатири, виокремлено лінгвальні засоби реалізації метафоричного та метонімічного сатиричних методів, розглянуто техніки мовної гри які слугують засобами реалізації зв'язку між *прайм* та *діалектичним* елементами сатири.

У **третьому розділі** «Функційно-прагматичний механізм інтерпретації сатири в британському медійному дискурсі» обґрунтовано роль контекстуальної інформації та гносеологічної пильності під час інтерпретації сатири, здійснено типологію контекстуальних ресурсів, активованих у процесі інтерпретації сатири, запропоновано типологію інтерпретації сатири на основі порядку активації контекстуальної інформації, виокремлено домінантні та периферійні функції сатири та окревлено їхню роль у формуванні персуазивного ефекту сатири.

У **Висновках** сформульовано підсумки здійсненого дисертаційного дослідження й окреслено перспективи подальших наукових пошуків у галузі лінгвопрагматичних досліджень із обраної проблематики.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК САТИРИ В БРИТАНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Сутність сатири та основні підходи до її вивчення у науковій парадигмі.

Ми живемо у світі безмежного доступу до інформації, тому для того, щоб привернути увагу читача, розважити і водночас зуміти переконати його, необхідно вміло оперувати великим набором мовних засобів, які б могли створити персуазивний ефект. Одним із таких інструментів переконання через розвагу є сатира. Сатирична мова, як важливий компонент людського спілкування, є ефективним засобом переконання за допомогою висміювання об'єктів сатиричної критики та продукування комічного ефекту для читача.

Для розкриття комплексності поняття сатири як засобу вираження критичного ставлення до індивідуальних та суспільних недоліків, з'ясування передумов використання сатири у медійному дискурсі, встановлення взаємозв'язку між структурними елементами сатири та формами взаємодії із зовнішнім середовищем, а також встановлення механізму впливу на свідомість людей за допомогою сатири, необхідно використовувати міждисциплінарний системний підхід до визначення сатири.

Науковці не є однозначними стосовно етимології терміна «сатира», але вважається, що англійське слово «satire» походить від латинського виразу «lanx satur», яке означає «a full dish of various kinds of fruit» (тарілка повна різноманітних фруктів) [Kharpertian, 1990, с. 197]. Але це слово «satura» позначало тільки римську віршовану сатиру, а грецький термін «Satyr» («boozy, randy half-goats, half-men of Greek mythology») [Carpenter, 2000, с. 91], значення якого приблизно передавало суть того, що ми зараз називаємо сатирою, був вжитий в англійській мові у 1509 році у пролозі до твору А. Барклі «Корабель

дурнів» (Barclay's prologue to "The Ship of Fools") [Campbell, 1971, с. 85]. Вважається, що англійські терміни «satiric» і «satirize» походять саме від грецького слова «Satyr» [Elliott, 1963]. Тому можна зробити висновок про те, що римляни придумали тільки термін «сатира», в той час як саме поняття сатири має грецьке походження.

Поняття сатири не має однозначного тлумачення. Як і у термінологічному, так і в побутовому аспектах сатиру зазвичай пов'язують із ідеєю «критики певного соціального явища, носієм якого може бути певна інституція, соціальне середовище чи окрема особа, що виступають виразниками комплексу соціально значущих ідей» [ЛСД, с. 522]. Сатира виступає як «особливий ідейно-художній принцип зображення дійсності», що «дає ясну і сутнісно визначену оцінку зображуваного явища» [Гарачковська, 2015, с. 8]. У визначенні поняття «satire», як компонента сучасної мовної свідомості, у словнику підкреслюється зв'язок мети та засобів її досягнення: satire – “a way of criticizing something such as a group of people or a system, in which you deliberately make them seem funny so that people will see their faults” [LDCE, 2003, с. 1456]. Хоча сатиру найчастіше називають літературним жанром, використовуваним тими письменниками, які мають чітке уявлення, стосовно того, що є правильним, і що є неправильним у цьому світі [Nilsen & Nilsen, 2008, с. 248], такого типу визначення не є доречним для дослідження лінгвопрагматичної природи сатири.

Беручи до уваги багатогранність поняття сатири, різноманіття її жанрових форм і прийомів, у науковому дискурсі виділяють два основні підходи до її вивчення – літературознавчий та лінгвістичний. Літературознавчий підхід розглядає в основному зміст комічного (в конкретній ситуації, у творі літератури чи на сцені), в той час як лінгвістичний підхід фокусується на мовних засобах гумору і сатири, тобто розглядає радше їх форму, а не зміст. Як результат, попри багато їхніх спільних особливостей, можна розмежовувати сатиру художню (літературну, белетризовану) і публіцистичну [Зикун, 2016, с. 47]. Говорячи про публіцистичну сатиру, британські та американські мовознавці мають на увазі в

основному політичну сатиру, яка виступає основним об'єктом лівової частки всіх їхніх досліджень даного поняття.

Попри те, що саме літературознавчий підхід лежить у витоках вивчення сатири, її не можна вважати виключно літературним надбанням. Сатиру можна назвати риторичною стратегією (у будь-якому медіумі), яка використовує гострослів'я та словесні провокації для того, щоб спровокувати емоційну та інтелектуальну реакцію у читачів стосовно будь-якої важливої соціально-політичної теми. Однак, вивчення сатири неможливе без апеляції до спадщини науковців, які є представниками класичного напрямку літературної критики, які відносять сатиру до основних засобів вираження комічного. Відтак, для того, щоб зрозуміти природу сатири та виокремити лінгвальні засоби її реалізації, необхідно висвітлити категорію комічного, яка є амбівалентним феноменом, що охоплює всі явища смішного.

1.1.1. Зміст комічного та його основні категорії. Саме літературознавчий підхід лежить в основі більшості робіт східноєвропейських науковців, предметом інтересу яких була сатира. Серед найвідоміших теоретиків комічного варто згадати наукові доробки М. Бахтіна [Бахтин, 1979; Бахтин, 1997], М. Болдирєвої [Болдырева, 1979], Ю. Борєва [Борев, 1957; Борев, 1970; Борев, 1988], В. Вакурова [Вакуров, 1969], А. Вуліс [Вулис, 1966], О. Дзикович та О. Рибкіної [Дзикович, Рибкіна, 2020], Б. Дзімідок [Дземидок, 1974], Л. Єршова [Ершов, 1978], А. Лук [Лук, 1977], А. Макаряна [Макарян, 1967], І. Медянцева [Медянцев, 1974], А. Міхільова [Михилев, 1989], О. Назаренко [Назаренко, 2019], Д. Ніколаєва [Николаев, 1962], З. Проппа [Пропп, 1997], Л. Роєнко [Роєнко, 2020], К. Шиліхіної [Шилихина, 2010] та інших.

Проте інтерес українських науковців до питання сатири в плані її теоретичного обґрунтування є «досить симптоматичний» [Гарачковська, 2015, с. 12]. Середина ХХ ст. – початок ХХІ ст. знаменується появою низки праць, присвячених теорії комічного, зокрема, засоби вираження комічного знайшли висвітлення у працях Ф. Білецького [Білецький, 1973],

Т. Буйницької [Буйницкая, 1967], О. Гарачковської [Гарачковська, 2015], І. Дузя [Дузь, 1962], І. Дюрягіної [Дюрягіна, 2017], Н. Зикун [Зикун, 2013, Зикун, 2015], О. Калити [Калита, 2006] І. Качуровського [Качуровський, 2004], Я. Ковалевської [Ковалевська, 2016], О. Кузьмич [2015], О. Мальцева [Мальцева, 2013], Г. Марчука [Марчук, 1999], Л. Махновця [Махновець, 1964], Б. Мінчина [Мінчин, 1967], В. Ніконової [Ніконова, 2012], Т. Радзієвської [Радзієвська, 2011], Ю. Савіна [Савіна, 2014], В. Самохіної [Самохіна, 2012], О. Солецького [Солецький, 2015], О. Харченка [Харченко, 2014], О. Шонь [Шонь, 2009], О. Шумейко [Шумейко, 2006, Шумейко, 2009] А. Щербини [Щербина, 1976], Ю. Ярмиша [Ярмиш, 2003] тощо.

Вважаючи сатиру одним із основних видів комічного разом із гумором, іронією та сарказмом, науковці-літератори докладно вивчають зміст на функції комічного в цілому.

Так, Я. Ковалевська визначає комічне, як «категорію естетики, що характеризує той аспект естетичного освоєння світу, який супроводжує сміх без співчуття, страху і пригнічення» [Ковалевська, 2016, с. 134]. На думку науковиці, «комічне поглиблює знання про світ, навчаючи відрізняти справжню сутність явища від його зовнішньої форми», а жанрові різновиди комічного, такі як сатира, гумор та іронія визначають способи виявлення естетичного ідеалу в комічному [Ковалевська, 2016, с. 134].

О. Лісун та А. Советна стверджують, що «комічне являє об'єктивну суспільну цінність певного явища та є водночас важливою характеристикою соціокультурної реальності. Заперечуючи одні людські якості та суспільні явища і стверджуючи інші, комічне породжує одухотворений естетичним ідеалом, соціально значущий сміх» [Лісун & Советна, 2020, с. 5].

Російський науковець Ю. Боров вважає комічне «прекрасною сестрою смішного, що породжує соціально значущий, натхненний естетичними ідеалами, світлий, високий сміх, який заперечує одні людські якості і суспільні явища й утверджує інші» [Боров, 1970, с. 79]. На думку вченого, «смішне ширше комічного, адже, сміх не завжди виявляє комічне», і це навіть не завжди

естетична реакція людини. Дослідник вважає, що «комічне створюють суспільні суперечності», які протиставляються високим ідеалам, які, на відміну від середнього і звичайного, можуть допомогти правильно відтворити комічне. [Борев, 1970, с. 62-63]

В. Ніконова, Я. Бойко та Ю. Савіна вважають, що комічне є невід'ємною частиною багатьох сфер людського існування, когнітивним підґрунтям якого є інконгруентність, тобто невідповідність, несумісність із загальноприйнятими нормами [Nikonova, Boiko & Savina, 2019, с. 90]

Польський дослідник Б. Дзімідок також вважає, що важливою умовою для створення комічного є відхилення від (чи порушення) різних типів стандартів, які проявляються під час зіставлення цих стандартів із актуальним станом речей. [Dziemidok, 1961]. Не вдаючись до окремого аналізу всіх засобів створення комічного, науковець пропонує класифікацію прийомів створення комічного ефекту, виділивши таких п'ять ключових прийомів: а) видозміна і деформація явищ, реалізована за допомогою гіпербол, карикатури, пародіювання, гротеску тощо; б) несподівані ефекти та неочікувані співставлення, передані за допомогою контрасту; в) неспівмірність у відношеннях та зв'язках між явищами, реалізовані за допомогою апеляції до невідповідності між формою та змістом; г) поєднання цілком різнорідних явищ, д) підкреслення явищ, які за суттю або за видимістю відхиляються від логічної чи аксіологічної норми [Дземидок, 1974, с. 66 – 88].

І. Дюрягіна також стверджує, що комічне – це амбівалентне явище, яке охоплює всі явища смішного і «в основі якого лежать два онтологічні начала – протиріччя і гра» [Дюрягіна, 2017, с. 447]. На думку науковиці, «об'єктивна природа комічного пов'язана з контрастом, протиріччям, відхиленням, а суб'єктивна реакція на нього або здатності до його створення – з грою» [Дюрягіна, 2017, с. 448].

Британсько-угорський письменник та науковець А. Кестлер, автор бісоціативної теорії, яка ґрунтується на когнітивному підході до визначення комічного, стверджує, що поява комічного базується на розумінні

невідповідностей, відмінностей а також зіткнення двох вимірів реальності, способів поведінки чи намірів через два взаємовиключні контексти [Koestler, 1964, с. 40]. Сама ж бісоціація визначається науковцем як сприйняття ситуації або ідеї в двох несумісних системах координат або асоціативних контекстах, де асоціативні контексти розглядають як фрейми (декларативне знання) і сценарії (процедурне знання). На думку А. Кестлера, комічне виникає внаслідок різкого перемикання ходу думок з одного асоціативного контексту в інший, тобто необхідною умовою створення комічного є наявність несподіванки, бісоціативного шоку. Сміх народжується в результаті скидання емоційної енергії [Koestler, 1964, с. 35].

Говорячи про взаємозв'язок між структурними елементами сатири та формами взаємодії із зовнішнім середовищем, науковиця Л. Мацько підкреслює неоднозначність та відмінність сприйняття комічного у мові, мистецтві та побуті. Дослідниця диференціює індивідуальний, соціально-груповий та національний характер комічного в залежності від індивідуальних, групових та національних систем поглядів, цінностей, ідей та етично-релігійних переконань [Мацько, 2003, с. 388].

Українська науковиця І. Сайтарли також вірить, що комічне є національно своєрідне, в якому водночас проступають інтернаціональні та загальнолюдські риси. Однак, беручи до уваги той факт, що існує певна «спільність законів соціального розвитку», досить часто об'єкти висміювання носять універсальний характер для усіх народів, тобто комічному властива інваріативна структура, наявність стійкого «ядра», яке «кристалізується у процесі формування категорії і надалі зберігає свою відносну незмінність» [Сайтарли, 2007, с. 73].

Дослідниця О. Калита поділяє думку про те, що «сміхова культура має універсальну природу», яка пояснюється тим, що «всі народи висміюють негативні явища дійсності». Однак, «діалектика національного та універсального (загальнолюдського) пронизує не лише змістовий компонент артефактів національної культури (ідею, тематику і проблематику), а й формальний її бік». На цьому рівні свій відбиток залишає «взаємовплив

художніх традицій і досягнень різних народів, відкриття нових художніх форм та засобів творення художніх образів і їх поступове поширення в різних національних культурах» [Калита, 2006, с. 21].

Я. Ельсберг виділяє такий об'єктивний критерій комічного як «сміх більшості». Він вважає, що дослідник сатири передусім повинен цікавитися сміхом більшості, сміхом народу, бо це передумова правильного усвідомлення об'єктивного змісту сатиричного твору. І тільки сміх більшості здатний показати визначну роль мистецтва сатири [Эльсберг, 1957, с. 182].

На думку О. Кузьмич, «багатоманітність відтінків сміху (карнавальний сміх, гумор, сатира, іронія, сарказм, жарт, насмішка, каламбур) відображають естетичне багатство дійсності. Форми та міри сміху визначаються і об'єктивними естетичними властивостями предмета, й світоглядними принципами митця, його естетичним ставленням до світу, і національними традиціями культури народу» [Кузьмич, 2015, с. 20].

Дослідники комічного диференціюють *ситуативний* і *мовний комізм* [Кузьмич, 2015, с. 16]. Джерелом ситуативного комізму, на думку В. Карасика, є «невідповідність між реальною ситуацією та ідеальним уявленням про неї». «Мовний комізм створюється за допомогою зображальних і виражальних засобів мови. Точкою перетину цих типів комізму є літературні твори, а «модель гумористичного тексту будується як типологія смислових порушень: семантичних, прагматичних, синтаксичних і формально-знакових» [Карасик, 1999, с. 208].

Отже, комічне – універсальна категорія, що існує поза простором і часом, однак завжди існує взаємозв'язок між джерелом породження комічного та світоглядом, способом мислення, менталітетом народу, історія становлення яких формується століттями. На лінгвокогнітивному рівні джерелом виникнення комічного є порушення цих століттями сформованих норм і правил.

1.1.2. Сатира як один із засобів вираження комічного. До основних засобів вираження комічного належать *іронія, гумор, сатира та сарказм*. Із усіх

цих засобів вираження комічного найбільш детально вивченою безумовно є *іронія* [Бистров, Дойчик, 2010; Борєв, 1970; Вакуров, 1969; Вульс, 1976; Дземидок, 1974; Дойчик, 2015, Калита, 2013а; Лук, 1977; Макарян, 1967; Ткачев, 1980; Самохіна, 2012; Шонь, 2003; Кузьмич, 2015; Дюрягіна, 2017; Лук'янова, Матейко, 2020; Радзієвська, 2011; Шеліхіна, 2010; Щевчук, 1978; Шумейко, 2009].

Дослідниця О. Калита визначає *іронію* як «форму комізму, яка виражається в емоційно-оцінному естетичному суб'єктивізованому ставленні до дійсності, характеризується багатоплановою структурою вираження, за відносної рівноправності цих планів, амбівалентності, здатності до двонаправленості й специфічності емоційного переживання» [Калита, 2013б, с. 69]. За визначенням О. Шумейко, *іронія* – це «форма комічного, що є прихованою насмішкою, вибухова сила якої замаскована зовні серйозною формою» [Шумейко, 2009]. К. Шиліхіна стверджує, що *іронія* – це одночасно інструмент мислення і мовне явище, основною функцією якого є висловлення ставлення до невідповідності між тим, що очікується і дійсним станом речей [Шилихіна, 2010, с. 228].

Ю. Борєв вважає *іронію* вторинною формою естетичного ставлення до дійсності і виділяє два типи іронії – гумористичну та сатиричну [Борєв, 1970, с. 98]. А. Макарян і П. Ткачов визначають *іронію* як один із видів реалізації дотепності [Макарян, 1967, с. 143; Ткачев, 1980, с. 59], характерною ознакою якої є порівняно м'яка форма сатиричного сміху, оскільки *іронія* тільки подекуди робить своїм об'єктом те, що є суспільним злом [Макарян, 1967, с. 164]. Б. Дземидок також вважає *іронію* перехідною формою між гумором і сатирою, стверджуючи, що вона більш агресивна, ніж гумор, але менш активна і соціально забарвлена, ніж сатира. Більше того, науковець стверджує, що *іронія* – це техніка комічного, яка може використовуватися як сатирою так і гумористикою. [Дземидок, 1974, с. 100–102]. Я. Ельсберг, О. Лук і Д. Ніколаєв, навпаки, ототожнюють *іронію* і дотепність, вважаючи ці два види комічного складовими елементами гумору [Ельсберг, 1957, с. 89; Лук, 1977, с. 180; Николаев, 1962, с. 192].

М. Адамс та Дж. Харфем визначають іронію, як твердження, у якому значення, яке хоче передати мовець різко відрізняється від остенсивно вираженого значення. Іронічне висловлення зазвичай включає експліцитно виражене оціночне ставлення чи характеристикацію, але у супроводі вказівок у загальній розмові на те, що мовець має на меті абсолютно інше, часто повністю протилежне ставлення чи оцінювання [Adams & Harpham, с. 2009]. С. Походня вважає, що «іронія як мовне явище являє собою унікальну, єдину у своєму роді можливість реалізації схованої суб'єктивно-оціночної модальності негативного характеру» [Походня, 1989, с. 9].

Однак, для нашого дослідження важливим є визначення іронії, яке запропонували Д. Вілсон та Д. Спербер, вчені, які аналізують феномен іронії згідно з філософським принципом твердження і посилення/цитування (use and mention). Д. Уілсон і Д. Спербер стверджують, що іронія є прикладом ехоїчної мови і визначають іронію як мовний акт, за допомогою якого мовець одночасно репрезентує думку, точку зору чи ідею та імпліцитно приписує цю ідею комусь іншому, тобто в іронічному висловленні мовець нічого не стверджує, натомість повторює слова чи ідеї інших людей (echoic mention). При цьому, мовець дистанціюється від змісту висловлених ідей, маючи на меті виразити приховану розбіжність у поглядах, таким чином надаючи інше значення висловленню [Sperber & Wilson, 1981].

Сатира як засіб вираження комічного відрізняється від іронії категоричністю несприйняття та гостротою критики існуючого стану речей. Один із найвідоміших літературознавців ХХ ст. М. Бахтін визначав сатиру як «особливе ставлення митця до реальності, яку він зображає. Сатира – це образне заперечення сучасної реальності в різноманітних її аспектах, яке обов'язково включає «ідеал, як вищу реальність». Образний характер заперечення відокремлює сатиру, як художнє явище, від інших форм публіцистики [Бахтін, 1997, с. 35]. На думку вченого, сатира виступає як міжджанрове явище, засноване на амбівалентному сатиричному сміху, висхідному до архаїчного народно-святкового висміювання [Бахтін, 1997, с.11].

Р. Елліот визначає сатиру як художню форму (літературну та драматичну), в якій загальнолюдські чи індивідуальні вади, примхи, зловживання або недоліки піддаються осуду у вигляді насмішки, глузування, бурлеску, іронії, пародії, карикатури, або інших методів, іноді з наміром надихнути до певних соціальних реформ [Elliot, 2004].

О. Редкозубова, опираючись на поняття сатири як виду комічного, виділяє не лише естетичний аспект сатири, а й соціальний, головним завданням якого є критика, викриття, осміяння будь-яких соціальних, суспільно-політичних та побутових явищ [Редкозубова, 2009, с. 2–4].

Дослідниця К. Просіна стверджує, що сатирі властиве «гостре знуцання над явищем, що заперечує саму його сутність. Сатира – це вияв нікчемності, акцентуація уваги на значних недоліках. Тут вже немає жодного натяку на дружнє ставлення, адже сатира спрямована на те, аби якомога гостріше викрити невідповідність існуючому ідеалу, засудити недосконалість суспільства, і навіть цілковито заперечити сам об'єкт висміювання» [Просіна, 2019, с. 83].

Ю. Савіна також наголошує, що сатирі властива «гостра критика окремих осіб, людських груп чи суспільства з висміюванням або навіть із гнівним судженням щодо вад і негативних явищ у різних сферах індивідуального, політичного та суспільного життя, які суперечать загальнообов'язковим принципам чи сталим ідеалам» [Савіна, 2019, с. 60].

Схоже бачення сатири пропонує У. Браун, визначаючи суть сатири як невідповідність між існуючою ситуацією (як її бачить сатирик) і такою, якою вона повинна була б бути відповідно до почуття справедливості у читача [Brown, 1962, с. 228]. На ставлення автора до дійсності, що зображується, звертає увагу і Д. Сазерленд. Він стверджує, що мотиви, які ведуть до сатири, можуть змінюватися, проте постійно присутнім мотивом є чутливість сатирика до прірви між тим, що повинно було б бути і тим, що є реальності. Мета сатирика – виправити помилки і покарати порушника [Sutherland, 1962, с. 4].

На відміну від іронії, характерною ознакою якої є добродушний сміх, сатира «розвінчує об'єкт висміювання, заперечує його, оскільки виникає з почуття

презирства, обурення, гніву». «Сатиричний сміх наступальний, він прагне знищити те, що стоїть на його шляху» [Макарян, 1967, с. 145].

М. Абрамс також стверджує, що сатира використовує сміх як зброю для применшення значимості чи знищення певного предмета чи явища, провокуючи по відношенню до нього відчуття насмішки, зневаги, обурення чи презирства [Abrams, 1999]. Схожу узагальнену характеристику сатири пропонує дослідниця Н. Зикун, визначаючи сатиру засобом вираження комічного, де сміх виступає «зброєю, яка робить погане смішним» [Зикун, 2016, с. 43]. Н. Худавердова наголошує на тому, що головне у сатирі – це комедійна критика, що підводить до заперечення явища через протиставлення його ідеалу [Худавердова, 2012].

У той же час, Ю. Боров звертає увагу на те, що сатира навіть без сміху серйозно відрізняється від найбільш гнівно-критичного стосунку до явищ життя перед усім тим, що сатиричній критиці властивий особливий емоційний характер. «По-перше, вона більш інтенсивна, оскільки є гостро сучасною і злободенною. По-друге, в ній певну роль відіграє несподіваність зіставлення. По-третє, сатирична критика не є простим засудженням явища шляхом прямого формулювання негативного ставлення. По-четверте, в сатирі завжди міститься загострення протиставлень дійсності» [Боров, 1957, с. 126–127]. На думку дослідника, причиною виникнення сатири є перехід негативізму від окремих рис певного явища до явища в цілому, коли його сутність набирає негативних ознак, коли воно стає соціально небезпечним і може принести серйозної шкоди суспільству. Така ситуація вже не сумісна з дружнім сміхом і породжує викривальний сатиричний сміх. Сатира заперечує, карає недосконалість світу. Вона робить це в ім'я сутнісної трансформації відповідно до ідеалу [Боров, 1988, с. 88–89].

А. Маслоу не вважає сатиру ні абсолютно суб'єктивною, ні безпідставною і визначає її як відображення, нагадування моральних норм, які були проігноровані у якомусь конкретному випадку [Maslo, 2019, с. 232]. С. Бертон вірить, що сатира не направлена на безпосередню зміну точки зору реципієнта

сатири, але замість того вона впливає на суспільну думку заохочуючи до обговорення викритого лицемірства [Burton, 2010, с. 26].

Розглядаючи відмінність між сатирою та іронією, С. Бассай стверджує, що «сатира та іронія різняться емоційним характером незадоволення. Сатира виражає модальність у відкритій формі, іронія – у прихованій», де модальність визначається науковицею, як суб'єктивно-оціночне ставлення автора до змістовності мовлення, співрозмовника та самого себе [Бассай, 2016, с. 15].

Особливе місце в системі різновидів комічного посідає *сарказм* (грец. *sarkasmos* — знущання, терзання). Сарказм – це засіб комічності, в основі якого лежить гострий дошкульний, сповнений зневаги глум, у супроводі злої та уїдливої насмішки. Характерною ознакою сарказму є не тільки підсилення контрасту між тим що розуміється і між тим, що висловлюється, а й зумисне «оголення» того, що розуміється. Сарказм характеризується нічим не прикритою нещадністю, обуреністю та різкістю викриття аморальних явищ та вчинків [Савіна, 2019, с. 59–60].

На відміну від сатири, сарказм «характеризується відкрито ворожим ставленням до об'єкту критики, має соціально значущий характер, але при цьому зберігається гумористична атмосфера. Глибинними інтенціями виступають сміх та агресія. Комунікативна ціль – жорстке висміювання об'єкту розваги із застосуванням найбільш ефективних засобів комічного впливу. Часто саркастичний дискурс представлений гострим та дотепним глузуванням над об'єктом сміху» [Харченко, 2010, с. 235].

В. Самохіна звертає увагу на те, що «сатира і сарказм є різновидами комічного, особливу роль в яких відіграє ефект несподіваності, раптовості» [Самохіна, 2012, с. 58]. Я. Ковалевська відзначає, що «сатира та сарказм вживаються невід'ємно один від одного у межах одного дискурсу, бо сатира розглядається як критика усього суспільства, а сарказм – критика окремої особистості» [Ковалевська, 2016, с. 132]. Схожу інтерпретацію сарказму пропонує й Д. Кембел, підкреслюючи обов'язкову «присутність певної людини,

щоб образити та висміяти її» [Campbell, 1971, с. 7]. Адресованість сарказму до певної особи або осіб також розглядає С. Петерс [Peters, 2013, с. 2].

Ю. Боров вважає художній сарказм різновидом іронії і визначає його як «гостру, дошкульну іронію». Однак, дослідник вбачає суть іронії у тонкому натяку, в той час як сарказму характерний «високий пафос заперечення, що переходить в повне несприйняття» [Боров, 1970, с. 117]. Сарказм не має подвійного, часто прихованого дна, як іронія. З іншого боку, сарказм споріднений із сатирою – гострим осудливим висміюванням усього негативного (нечесного, несправедливого, нерідко соціально шкідливого й ганебного), проте він більш в'їдливий, викривальний, дошкульний, сповнений крайньої ненависті та гнівного презирства [Любимова, 1990, с. 36].

Найбільш неоднозначним поняттям у системі засобів вираження комічного є *гумор*. Більшість західноєвропейських та американських учених ототожнюють поняття «комічне», «смішне» та «гумор», віддаючи перевагу останньому. Тому в цих теоріях поняття «гумор» ширше, ніж у трактуванні цього явища українськими дослідниками. Гумор вважається технічним терміном, який охоплює все, що є (або може бути) смішним, забавним чи комічним [Attardo, 1988; Attardo & Raskin, 2014; Keith-Spiegel, 1972; Ritchie, 2001; Raskin, 2008; Ruch and Heintz, 2016; Padilla Cruz, 2012a; Yus, 2016].

Східноєвропейські ж вчені визначають гумор як особливий спосіб відображення явищ дійсності, які вважаються комічними, за допомогою засобів художньої творчості. Тобто, для українських науковців комічне є тим «парасольковим» терміном, який охоплює всі види комічного. На думку українських дослідників, гумор характеризується поєднанням зовнішнього комічного трактування із внутрішньою серйозністю [Кузьменко, 1997, с. 106; Титаренко, 1993, с. 5]. Д. Ніколаєв визначає гумор як «зіставлення речей, деталей, предметів, при якому знаходить прояв комізм зображуваного» [Ніколаєв, 1962, с. 181]. Сміх є «бажаним перлокутивним ефектом гумористичного акту. Специфіка гумору виявляється в тому, що він посміхається, на відміну від дотепності, яка сміється, іронії, яка насміхається, і

сатири, яка знущається» [Самохіна, 2012, с. 87]. На думку К. Просіної, гумор як форма комічного «не несе у собі негативних вражень». Мішенню гумору, на думку науковиці, є незначні недоліки людей, такі як неуважність, забудькуватість чи незграбність, «які, загалом, не змінюють людей на гірше» [Просіна, 2019, с. 83]. Гумор оцінює речі серйозно, але аргументує комічно, закликаючи до всебічного аналізу явища, що висміюється.

Дослідник гумору А. Щербина визначає гумор як «вдумливе, синтетичне світовідчуття», «внутрішню серйозність», що сполучається із зовнішньо комічним, насмішкуватим ставленням до дійсності [Щербина, 1976, с. 27]. Гумор зазвичай передбачає подвійне ставлення до свого предмета – у висміюваному цілком може полягати позитивно-прекрасне. Тому гумор є поблажливим, умиротвореним [Трач, 2007, с. 178].

На думку науковиці Ю. Савіної, характерною ознакою гумору є поєднання насмішки та співчуття. Дослідниця стверджує, що гумору властиве «більш цілісне відображення сутності явища», оскільки, «на відміну від сатири та іронії, в гуморі під маскою смішного таїться серйозне ставлення до предмету сміху і навіть виправдання» [Савіна, 2019, с. 59].

Гумор означає «сміятися один з одним», але не «один з одного» [Самохіна, 2012, с. 86]. Від сатири гумор відрізняється м'якою, стриманою тональністю сміху, хоча цей сміх і не беззубий, вважають дослідники [Борев, 1970; Лук, 1977; Самченко, 1966]. Отже, гумор має знаковий характер, тобто виражається в певних формах, він є комунікативним та існує лише в ситуаціях спілкування [Самохіна, 2012, с. 87]. На думку Л. Пономарьової та І. Маркоїдзе, гумор – це явище, яке «за своїми витоками та можливостями філософського та естетичного пізнання людини є загальнолюдським, наднаціональним і значною мірою трансісторичним» [Пономарьова та Маркоїдзе, 2019, с. 65].

О. Шонь вважає, що під час здійснення диференціації понять гумор і сатира, необхідно брати до уваги те, що «вони не є ізольованими у способах відображення реальності». [Шонь, 2003, с. 30]. На думку науковиці, «сатира

перестає бути сатирою, якщо в ній немає необхідного елемента насмішки. І навпаки, гумор завжди має в собі елемент сатири — не заперечення, але критику того, над чим сміються» [Шонь, 2003, с. 30].

Проте існує значна різниця між критикою гумористичною і критикою сатиричною. «Гумор — це критика, яка не заперечує свого об'єкта, радше — це виявлення якихось слабинок, що не є небезпечними, що можуть існувати, не завдаючи шкоди. Сатирична критика повністю заперечує об'єкт зображення, оскільки ці об'єкти небезпечні для людини і суспільства, і лежать у площині суспільної психології, в той час як об'єкт гумору — предмет психології індивідуальної» [Шонь, 2003, с. 31]. Отже, «об'єкт гумору — елементарно-комічне, об'єкт сатири — соціально-комічне» [Щербина, 1976, с. 32].

Ю. Борев стверджує, що в «основі гумору і сатири лежить особлива форма естетичного ставлення до дійсності — комедійне ставлення» [Борев, 1970, с. 79-80]. На основі естетичних властивостей об'єктів та цілей об'єкта автор диференціює два типи ставлення — сатиричне та гумористичне [Борев, 1970, с. 79-80]. Відмінність між сатирою і гумором науковець вбачає у особливій емоційній критиці заперечення і критиці, що стверджує об'єкт в його суті [Борев, 1970, с. 98]. Ю. Борев вважає, що «гумор закликає не до знищення явища, а до його вдосконалення та ліквідації наявних у ньому хиб. Гумор направлений на об'єкти, які, попри те, що заслуговують на критику, все ж таки зберігають і свою привабливість. Сатира, на думку науковця, це викриття того, що не відповідає прогресивним моральним, естетичним і політичним, ідеалам, гнівне висміювання всього, що стоїть на шляху до їх повного здійснення» [Борев, 1970, с. 78-90]. В. Пропп також вважає, що «сатиричне висміювання — це засіб, знаряддя, за допомогою якого ця мета досягається [Пропп, 1997, с. 244]. А. Вуліс також поділяє цю точку зору і стверджує, що сатира і гумор — це ціль і засоби. «Сатира — гумористична критика. Гумор — знаряддя цієї критики, сатиричний аналіз» [Вуліс, 1966, с. 21].

Говорячи про відмінність між гумором та сатирою, Т. Буйницька вказує на чинник лінгвального та екстралінгвального змісту, який проявляється у

дискурсній структурі творів, у засобах їх мовної репрезентації та екстрамовної прагматики, переважно соціальної, політичної чи психологічної орієнтації [Буйницька, 1967]. Однак, як стверджують Ю. Мартич і О. Титаренко, сприйняття смислу сатиричного чи гумористичного завжди містить певну долю суб'єктивності [Мартич, 1978, с. 139; Титаренко, 1992, с. 37], тому, на думку, О. Шонь, не завжди можливо провести між ними чітке розмежування [Шонь, 2003, с. 36].

Дослідниця С. Іваненко розглядає категорії комічного з точки зору текстової категорії тональності і виділяє гумористичну тональність та сатиричну тональність з її підтипами – оптимістичною і песимістичною, іронічна тональність і саркастична тональність [Іваненко, 1999, с. 255]. Науковиця також вказує на присутність цих тональностей і засобів їх актуалізації в художніх і публіцистичних творах. Розмежовуючи поняття гумор, іронія, сатира відповідно до традиційних поглядів, С. Іваненко вважає, що, сатирична, іронічна і саркастична тональності є складовими гумористичної і в художньому творі має місце введення сатиричної чи іронічної тональності в гумористичну [Іваненко, 1999, с. 255-294].

У контексті літературознавчого підходу до визначення сатири, ми все ж таки у більшій мірі поділяємо точку зору українських та східноєвропейських вчених, визнаючи категорію комічного як спільний контекст для аналізу засобів здійснення критико-гумористичного впливу на читача. Попри те, що ці чотири засоби вираження комічного лежать у спільній площині, на нашу думку, кожному із цих засобів властивий різний ступінь критичної насиченості і, відповідно, різні причини апеляції до них у літературних творах, у медійному дискурсі чи навіть у повсякденній розмові. Відмінні та спільні риси вищезгаданих засобів комічного показано на рисунку 1.1.

Відтак, порівнюючи ці засоби вираження комічного, ми вважаємо сатиру і сарказм найбільш спорідненими засобами вираження комічного, характерною ознакою яких є обов'язкова присутність критики, осуду і дошкульного висміювання об'єктів критики. Однак, слідом за Я. Ковалевською, ми, вважаємо,

що сарказм є направленим на конкретну людину чи предмет, в той час як об'єктом сатиричної критики є значно ширший ряд суспільно значущих явищ, подій, вчинків та об'єктів, недоліки та вади яких в перспективі матимуть згубний вплив на життя цілих спільнот.

	Сатира	Іронія	Сарказм	Гумор
Критика	✓✓✓✓	✓✓✓	✓✓✓✓	✓✓
Дошкульне висміювання	✓✓✓✓	✓✓	✓✓✓✓	✓
Осуд	✓✓✓✓	✓✓	✓✓✓✓	✓
Добродушний сміх	✓	✓✓✓	✓✓	✓✓✓✓
Заперечення об'єкта	✓✓✓✓	✓✓	✓✓✓	✓
✓✓✓✓ – завжди ✓✓✓ – часто		✓✓ – іноді ✓ – рідко		

Рис. 1.1.

Спільні та відмінні риси засобів вираження комічного

У межах літературознавчого підходу до сатири, ми розмежовуємо іронію то сатиру на основі наявності чітко вираженого осуду та критичної насиченості, а також на основі мети, із якою автор апелює до одного із цих засобів комічного. Зокрема, ми вважаємо, що використання іронії зумовлене прагненням автора підкреслити певні індивідуальні чи суспільні недоліки і посміятися над ними, зробивши їх більш помітними. При цьому, іронії властивий добродушний сміх, який є бажаним компонентом у будь-якій комунікативній розмові. Іронічний сміх зможе «згладити гострі кути» чи допомогти «розрядити напружену обстановку», Натомість сатира характеризується дошкульним висміюванням, різким осудом та запереченням певних невідповідностей, які ведуть до ще більш напруженої ситуації. Водночас сміх, який іноді супроводжує сатиричну критику, має більш трагікомічну природу. Сміх у сатирі – це як зброя у руках незадоволеного чи обуреного воїна.

Отже, літературознавчий підхід до визначення сатири (домінуючий серед робіт українських та східноєвропейських науковців) характеризується посиленою увагою до категорії комічного, як ширшого поняття, яке охоплює всі засоби вираження комічного. Науковці, які сповідують такий підхід ставлять сатиру в один ряд із сарказмом, іронією та гумором, відрізняючи її від двох останніх гостротою насмішки та наявністю осуду. Відтак, об'єктом уваги вчених виступає комічна складова сатири та її розважальний характер, при чому поза увагою залишається персуазивний ефект сатири. Незважаючи на те, що літературознавчий підхід має полемічний характер, оскільки автори не завжди чітко розмежовують поняття гумор, іронія, сатира і нерідко має місце двозначність та суперечливість у їх трактуванні, проте саме цей функціональний підхід до визначення сатири, як одного із засобів вираження комічного, виступає головним підґрунтям для окреслення функції сатири.

1.2. Особливості актуалізації сатири у медійному дискурсі

1.2.1. Основні характеристики медіадискурсу. Попри те, що більшість українських та східноєвропейських дослідників сатири обирають художні твори як матеріал для дослідження сатири, ми ж, слідом за Д. Тестом, вважаємо, що використання сатири для «висміювання соціальної поведінки простежується не лише в літературних творах, а й в медіапросторі» [Test, 1991, с. 9] і саме у ЗМІ особливо яскраво проявляється персуазивний ефект сатири.

Засоби масової інформації є одним із найважливіших інститутів громадянського суспільства, що реалізує інформаційні потреби суспільства та підтримує політичну комунікацію [Андрійчук, 2018, с. 11]. Медіа мають здатність впливати на ставлення мовців до мови, медіа можуть багато розповісти про соціальні значення та стереотипи, спроєктовані через мову та спілкування, медіа відображають та впливають на утворення та вираження культури, політики та соціального життя [Fausconnier, 2008 с. 3-4]. Ширшим соціальним впливом медіа є не лише те, як вони вибірково репрезентують зовнішній світ, а

й те, які соціальні ідентичності та культурні цінності вони за собою тягнуть [Fairclough, 1995, с. 17].

Медіадискурс є однією з найбільш інформативних та динамічних сфер функціонування мови, а «масова комунікація сьогодні претендує ледь не на головну роль у теперішньому мовному та соціальному існуванні людей» [Артамонова, 2007, с.121]. Актуальність досліджень медійного дискурсу спричинена тим, що в ньому відображаються етичні цінності соціуму [Влупова, 2021, с. 4], а саме нівелювання чи маніпуляція цими цінностями стають об'єктами сатиричної критики [Юрчишин, 2020а, с. 206].

Дискурс як «один із ключових понять сучасного мовознавства та лінгвістики тексту» [Овсієнко, 2017, с. 186], визначається науковцями як «тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників» [Бацевич, 2004, с. 138].

У когнітивно-комунікативній парадигмі дискурс розглядають як «інтегральний феномен, як мисленнєво-комунікативну діяльність, що є сукупністю процесу й результату і включає як лінгвальний, так і позалінгвальний аспекти» [Шевченко, 2005, с. 17].

Науковиця Л. Овсієнко вважає дискурс «еквівалентом поняття мовлення, тобто будь-яким чітким висловленням; одиницею, що за розмірами більша за фразу, висловленням у глобальному розумінні цього терміна, послідовністю окремих висловлень; впливом висловлень на одержувача інформації, на внесення висловлення у структуру мовленнєвої ситуації, на адресанта й адресата, час та місце проведення спілкування» [Овсієнко, 2020, с. 12]. Відтак, як твердить дослідниця, «дискурс є результатом мовленнєвої діяльності людини, яка за своєю природою є когнітивно-комунікативною й представлена текстом» [Овсієнко, 2020, с. 9].

Ф. Бацевич також наголошує, що дискурс – це «вербалізована мовленнєво-мисленнєва діяльність, складовими якої є лінгвальні (засоби мовного коду) й

нелінгвальні (засоби інших семіотичних систем) компоненти» [Бацевич, 2004, с. 104]. Відтак, дискурс характеризується наявністю ментальної когнітивної складової, яка відрізняє його від тексту.

Медіадискурс трактують як «реальність, створену засобами масової інформації, що опосередковують продукування, зберігання і поширення суспільно важливої інформації» [Кубрякова, 2004, с. 15]. Сучасний медійний дискурс є сферою функціонування мови, характерною ознакою якого є інтенсивний розвиток і «стійка тенденція до нових трансформаційних процесів» [Кубрякова, 2004, с. 15]. Медіадискурс є першим, хто реагує на всі інноваційні процеси, які відбуваються у суспільстві, а також, віддзеркалює всі позитивні та негативні зміни у соціумі у певний період часу, демонструючи постійний його розвиток. «Вибір певної мовної одиниці, граматичної форми або конструкції не лише свідчить про мовний смак, мовні уподобання та звички окремих людей, а й сигніфікує про мовні навички окремих класів і соціальних груп, тобто усього суспільства певного історичного періоду» [Суська, 2006, с. 220].

Т. Добросклонська визначає медійний дискурс як «сукупність процесів і продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації в усьому розмаїтті і складності їх взаємодії» [Добросклонская, 2005, с. 21]. Вона трактує його як повідомлення в сукупності з іншими компонентами комунікації: відправник повідомлення, його реципієнт, канал, зворотній зв'язок, власне повідомлення, процеси його кодування та декодування, ситуація спілкування або контекст [Добросклонская, 2008, с.198]. О. Черниш також вказує на комплексну будову медіадискурсу і визначає його як зв'язний текст у сукупності з екстралінгвальними, прагматичними, соціокультурними, психологічними чинниками тощо [Черниш, 2013, с. 8].

Дж. Томпсон називає медійний дискурс «опосередкованим квазі-спілкуванням» (“mediated quasi-interaction”) [Thompson, 1990, с. 228], оскільки у нього немає конкретного адресата, а контакт є направленим в одну сторону (спілкування не сконцентроване на адресатові і не є взаємним). Характерною ознакою такого спілкування є відокремлення контекстів створення тексту та

його сприйняття, розширена доступність у часі та просторі, а також орієнтація на невизначене коло потенційних реципієнтів [Talbot, 2007, с. 84].

Головною функцією медійного дискурсу, як твердить Г. Почепцов, є здійснення впливу на масову аудиторію за допомогою смислової та оціночної інформації, яка передається через різноманітні комунікативні засоби інституту ЗМІ» [Почепцов, 2001]. Засоби масової інформації впливають на культурний та соціальний контекст формування особистої думки та прийняття індивідуальних рішень. Інтеграція медійного дискурсу в соціальні, особистісні та професійні стосунки сприяє досягненню відповідного ілюкативного ефекту [Черниш, 2013, с. 4]. Відтак, мова медіатекстів стає засобом здійснення соціальної влади та засобом формування світогляду та світосприйняття адресатів [Лойко, 2011].

На думку, В. Юшак та Д. Лепка, вплив на масового адресата в медіапросторі за своєю метою є схожим на маніпулятивний вплив у міжособистісному спілкуванні й відрізняється лише способом передачі інформації (опосередкованість мас-медіа та неможливість миттєвого коригування засобів впливу залежно від реакції адресата) й індивідуально-масовою природою адресата [Юшак, Лепка, 2020, с. 73].

Дискретною одиницею медійного дискурсу, за О. Черниш, виступає медіатекст, який ділить інформаційні потоки на окремі фрагменти. [Черниш, 2013, с. 5]. Медіатекст є різновидом тексту, розрахованого на масову аудиторію, який характеризується поєднанням вербальних і медійних одиниць, має прагматичну спрямованість, функціонує в мовленні у вигляді медійного дискурсу [Черниш, 2013, с. 9].

Медіатекст репрезентує мовну особистість автора, його світосприйняття, світобачення, інтелектуальний рівень та когнітивну здатність; при цьому відображення подій передбачає наявність у медіатексті затексту, своєрідного фрагмента описуваних подій; комунікативне завдання медіатексту полягає в тому, щоб описати затекст із поправкою на авторське бачення, тобто так, як вважає журналіст [Черниш, 2013, с. 311]. Такий текст утворюється на основі

перетворення комунікативного наміру (інтенції) у комунікативну діяльність. Предметом текстової діяльності у цьому випадку є не змістова інформація загалом, а змістова інформація, закріплена конкретним задумом, комунікативно-пізнавальним чи комунікативно-спонукальним наміром. Створений в результаті текст характеризується найвищою семіотичною складністю [Володина, 2008, с. 13–14].

Медіатексти фіксують реальні події, занурюючи людину в нестабільний, мінливий, соціокультурний простір, навантажуючи її додатковими інформаційно-культурними смислами [Наливайко, 2013, с. 93]. На думку, Г. Солганик, характерною особливістю медіатекстів є те, що вони розраховані на масову аудиторію [Солганик, 2005, с. 11]. На масове спрямування медіатексту також вказує М. Стеценко, визначаючи медіатекст як «різновид тексту, який розрахований на масову аудиторію, має специфічний тип автора та чітко виражену прагматичну спрямованість» [Стеценко, 2011, с. 376].

З точки зору Ю. Наливайко, медіатекст є «ефективним ретранслятором традиційних і нових соціально-культурних цінностей суспільного буття, мовних інновацій, сприймається аудиторією як популярна форма комунікації, яка виявляється в активній взаємодії з нагромадженим культурним досвідом певної соціальної спільноти. У сучасному світі продукт медіавиробництва сублімується в джерело знання, але при цьому медіатекст залишається продуктом комунікації» [Наливайко, 2013, с. 94]. А. Соломіна також вказує на існування відношення взаємовпливу між медіатекстом та культурою, оскільки «культура формує медіатекст через культурно-специфічні норми, що визначають діяльність автора, а сам медіатекст бере участь у моделюванні культури, національної мови, картини світу» [Соломіна, 2010, с. 155].

Медіатекстам властива відкритість. Відкритість є одночасно й ознакою і результатом функціонування медіатекстів, вона позначає дискурсивність масового тексту [Алексеева, 2013, с. 108]. Т. Алексеева визначає й інші ознаки медіатексту: полікодовість, клішованість, інтердискурсивність [Алексеева, 2013, с. 111]. О. Шестакова зазначає, що текст масової комунікації

розрахований на «швидке читання», «швидке сприйняття», «швидку актуалізацію» фонду та фону знань реципієнта [Шестакова, 2005, с. 208].

Ю. Артамонова стверджує, що медіатексти не мають смислової завершеності, постають ланкою в ланцюзі передачі інформації, виступаючи своєрідним інтертекстом, у якому кожний конкретний текст є лише фразою, безкінечним перепосиланням одного тексту на інший» [Артамонова, 2008, с. 110]. Л. Лисицкая також наголошує на наявності нерозривного зв'язку медіатексту із прецедентним текстом через несвідоме цитування, «семантичне цитування», гру з «чужим» словом [Лисицкая, 2010, с. 218].

На думку Н. Феркло, медіатексти є інтертекстуально-гібридними, з використанням різних жанрів та стилів [Fairclough, 1995, с.33]. Комунікації, яка виходить з мас-медіа, як і більшості інших форм мовлення, передуює та слідує велика кількість інших діалогів, які не лише імплікують її, а й дозволяють її інтерпретувати. Таким є соціальне життя мови, в якому вона індексовано пов'язується з минулими та майбутніми мовленнєвими актами [Spitulnik, 1996, с. 161–162].

М. Телбот вказує на те, що медіатекст складається як сплетіння голосів та слідів інших текстів, стикаючись з якими, адресат вступає з ними в діалог. При вивченні медіатекстів необхідно усвідомлювати їх діалогічну природу [Talbot, 2007, с.63]. Медіатекст є «ідеологічним айсбергом», в якому на поверхні знаходиться лише верхівка, а більша частина тексту виражена не повністю, а з розрахунком на базові знання адресатів [Шевченко, 2002, с.187].

Г. Черемхівка виділяє такі характеристики медіатексту: поєднання різних семіотичних кодів, вторинність, одноразовість та швидкоплинність інформації, інтертекстуальність, медійність, поліфункційність, колективність продукування; масовий характер аудиторії; особливий характер зворотного зв'язку [Черемхівка, 2015, с. 16–17].

Отож, розмежовуючи поняття медіатекст та медіадискурс, ми визначаємо медіатекст як вербалізовану форму існування медіадискурсу, способом його

формування, його структурним елементом, який за допомогою широкого спектру лінгвальних та екстралінгвальних засобів здійснює вплив на формування поглядів, ціннісних орієнтирів та світосприйняття широких мас людей.

1.2.2. Типи сатири в медійному дискурсі. Мовопростір мас-медіа «зорієнтований на новий рівень взаємовідношення інформаційної функції та функції впливу, на відхід від одноплановості, імперативності, з одного боку, і зміні питомої ваги адресанта та адресата, з іншого. На передній план виходить осмислений діалог автора з читачем, мета якого – спонукати останнього до всебічного осмислення, інтерпретації й оцінки подій суспільно-політичного життя, сформувати у нього активну життєву позицію» [Архангельська, 2020, с. 87].

Н. Феркло вважає важливою ознакою сучасних медіа наявність внутрішнього конфлікту між інформуванням та розважанням реципієнта [Fairclough, 1995, с. 5]. Окрім об'єктивного висвітлення подій, автори статей також використовують додаткові прийоми залучення уваги читачів, поміщаючи у свої тексти елементи образного, іронічного чи сатиричного стилю, для того, щоб текст сприймався читачем з більшою зацікавленістю.

Для того, щоб спонукати адресата прочитати, проаналізувати і врешті-решт переконати його, адресанту потрібно використати широкий набір мовних інструментів, які б змогли одночасно і поінформувати, і розважити реципієнта. Одним із важливих чинників, які визначають вибір лінгвальних засобів у сучасних медіа, є тип культурної парадигми, яка панує у певний історичний період у національно-державному просторі, охопленому медіамовленням [Негрышев, 2009, с. 36]. У сучасному західному світі такою парадигмою є парадигма постмодернізму. Постмодерністська концепція тексту побудована на презумпції руйнування традиційних уявлень про структуру тексту, як семантично центровану, а нелінійність та аструктурність організації тексту передбачають його внутрішню іманентну рухливість та інтерпретаційний

плюралізм [Можейко 1998, с. 572]. Прочитання тексту є принципово плюралістичним та вільним, а ця свобода реалізується у мовній грі [Негрышев 2009, с. 39].

З позицій постмодернізму можна простежити багато особливостей текстів сучасного медійного дискурсу. С. Сметаніна виокремлює такі домінантні ознаки постмодерністської художності у медійному дискурсі: 1) фрагментарність, нелінійність викладу, порушення причинно-наслідкових зв'язків, які проявляються у композиційній та синтаксичній розірваності, незакінченості викладу, 2) інтертекстуальність: текст будується з анонімних, невловимих та перечитаних цитат, цитат без лапок; 3) ігрова, карнавальна стихія: усе піддається перевтіленням, віртуальне вплітається у реальне, традиційні способи номінації «вдираються» у не своє понятійно-тематичне поле, вражаючи свіжістю та оригінальністю форми і змісту; 4) пастиш з його колоритом іронічності та цинічності, як організуюча форма для текстів різноманітних жанрів; 5) суміщення голосів автора, оповідача, персонажів і на цьому тлі розкриття прийомів створення тексту, імітація спонтанності письма, його моментальність [Сметанина, 2002, с. 87]. Сатиричному дискурсу властиві усі виділені С. Сметаніною ознаки постмодерністської художності, саме тому це дає підстави вважати сатиру яскравим прикладом тенденцій сучасних медіа відходити від кліше газетно-публіцистичного стилю та орієнтуватися на полістилістику, тематичну відкритість та свободу слова.

Однак, першочерговою причиною апеляції до сатири як засобу вираження критичного ставлення до суспільних недоліків у медійному дискурсі є не тільки тяжіння до сучасних тенденцій письма із метою створення комічного ефекту, а радше спорідненість мети і засобів для гострокритичного висвітлення певних подій та явищ, окремих осіб чи суспільства в цілому, які суперечать загальноприйнятим принципам чи встановленим ідеалам.

На думку, А. Філіпової, головною підвалиною сатири є тяжіння до контрасту, який допомагає на мовному рівні реалізувати смислову двозначність у мовній формі. У семантичну складову сатири входять категорії двозначності,

контрасту, парадоксу, суб'єктивізму, релятивізму, синтезу та категорія гри [Филиппова, 2008, с. 141].

Досліджуючи сатиричну публіцистику, І. Собокар стверджує, що «для сатири характерні такі атрибутивні ознаки, як нагальність, тісні зв'язки з поточним станом суспільства та беззаперечна моралістична орієнтованість» [Собокар, 2017, с. 111]. Сатирична публіцистика спрямована на зображення гостро-соціальних моментів людського життя, відтворюючи їх у комічних, карикатурних формах, що дозволяє їй також здійснювати свій вплив на формування особистісної культури й ментальності народу [Собокар, 2017, с. 109]. Відповідно до К. Кондрена сатира є формою публічного дискурсу, яка стимулює критичний осуд деяких соціополітичних недоліків, абсурдності та невідповідності [Condren, 2012, с. 388].

Дж. Грей, Дж. Джеймс та І. Томпсон припускають, що сатира може провокувати значну політичну критику і може заохочувати читачів до вичерпного вивчення, уважного спостереження та ставлення під сумнів політичних рішень, замість того, щоб сприймати їх як правду першої інстанції із вуст авторитетних джерел [Gray et al., 2009].

На основі прийомів, які експлуатуються сатириками для провокування певного типу реакцій у реципієнта, американські науковці виділяють два типи сатири: «горацієва сатира» (horatian satire) та «ювенальна сатира» (juvenalian satire) [Feinberg, 1967; Sander, 1971; Cantor, 1999; Knight, 2004; Holbert, 2011; LaMarre, 2014], названі на честь римських сатириків Горація (Horace) (65–8 до н.е.) та Ювенала (Juvenal) (60–140 н.е.) [Higbet, 1962, с. 234; LaMarre, 2014, с. 402] «Горацієва сатира (horatian satire) тяжіє до комедії і в кінцевому результаті породжує сміх, а ювенальна сатира має трагічну природу і породжує гнів та обурення» [Sander, 1971, с. 254]. Виміри, які лежать в основі такої класифікації сатири включають такі опозиційні характеристики як «песимізм/оптимізм, трагедія/комедія, гострота/м'якість» [LaMarre, 2014, с. 402]. Американські науковці стверджують, що оскільки мімікрія є характерною ознакою сатири, то ці два типи сатири займають місце на протилежних кінцях

континіумів мімікрії літературних жанрів [Cantor, 1999; Boukes et al., 2015; Feinberg, 1967; Knight, 2004; LaMarre, 2009, 2014; Sander, 1971; Simpson, 2003].

Однак, у контексті типології сатири, варто також згадати ще один жанр сатири – «меніппова сатира», для якого «характерний перехід персонажів в сфери фантастики, наприклад, подорож на небо чи переміщення у царство мертвих. Герої виходять за межі звичних сфер існування, що дає їм можливість звільнитися від умовностей. Персонажі отримують нові амплуа, такі як балакун, фанатик чи скнара» [Цзиньси, 2020, с. 261]. Меніппова сатира була детально вивчена російським літературним критиком М. Бахтіним. У процесі вивчення науковцем античних і середньовічних народних святкувань та обрядів, які на думку вченого, повпливали на всі наступні види мистецтв, автор ввів термін «карнавалізація», який і передає суть меніппової сатири. Меніппова сатира успадкувала ядро діалогу Сократа – прагнення до істини, яка народжується у суперечці і синтезується з елементами комічного. Вона відкидає односторонню серйозність і дає можливість поєднати комічне і трагічне, іронію і героїчний пафос. Саме ця здатність меніппової сатири була названа М. Бахтіним «амбівалентністю», тобто синтез низького і високого, життя і смерті, сміху і жорсткого осуду [Бахтін, 1979, с. 64].

Оскільки головною метою вживання ювенальної сатири є породження відчуття обурення і гніву, ювенальній сатирі властива більша гострота і «кислотність» [Holbert et al., 2011, с. 192], для того, щоб підкреслити серйозність, нагальність та невідкладність, яку не здатна передати горацієва сатира [LaMarre, 2014, с. 405]. Беручи до уваги те, що більшість проблем, які провокують сатиричну критику у британському медійному дискурсі стосуються серйозних соціальних та політичних проблем, можна стверджувати, що характерною ознакою сатири є песимізм, трагічність і гострота, тобто у британському медійному дискурсі сатирик частіше апелює саме до ювенальної сатири. Однак, мімікрія трагедії, на відміну від комедії, є потенційно важчою у плані інтерпретації, оскільки від читачів вимагається заповнити прогалини між тим, що сатирик говорить і що він має на увазі [Feinberg, 1967; Holbert et al, 2011].

Проте, з метою заохотити читача до прикладання зусиль під час інтерпретації сатири, журналісти все ж апелюють до лінгвальних та екстралінгвальних засобів створення комічного ефекту, який, відповідно до теорії резолюції інконгруентності, приносить задоволення для читача. Саме тому, розміщуючи «меніппову сатиру» на шкалі континіуму мімікрії літературних жанрів разом із «ювенальною сатирою» та «горацієвою сатирою», ми вважаємо, що «меніппова сатира» займатиме центральну позицію, балансуючи між трагедією та комедією, поєднуючи вільну символіку із грубим натуралізмом. Позиції цих трьох типів сатири на континіумі мімікрії літературних жанрів показано на рисунку 1.2.

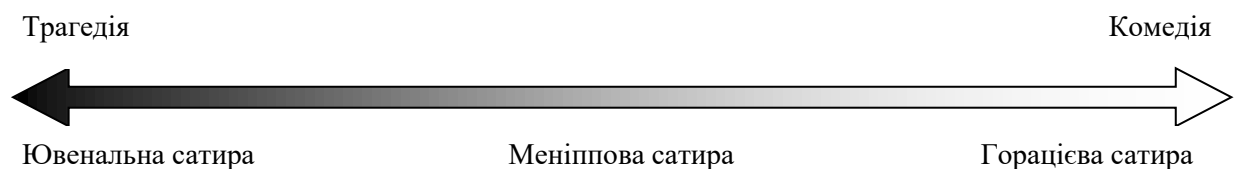

Рис. 1.2.

Континіум мімікрії літературних жанрів сатирою

М. Бахтін вважає, що суттєвою рисою меніппеї є її злободенна публіцистичність, і називає її «журналістським жанром давнини, який гостро відгукується на ідеологічну злобу дня» [Бахтин 1979, с. 128–134]. Отже, не дивним є той факт, що сучасний медіатекст також може виступати зразком «меніппового дискурсу» (за термінологією Ю. Крістевої) у тому плані, що він «є серйозним і карнавальним одночасно», допомагаючи медійному дискурсу виконувати дві ключові функції – інформування та розважання.

Меніпповий медійний дискурс, за твердженням Ю. Крістевої, «звільняє текст від історичної скованості», «має тенденцію до скандальності та ексцентричності у мові», характерним є його «недоречне» вираження, цинічна прямота, напад на етикет» [Kristeva, 1980, с. 82-83]. Меніпповий дискурс, на думку науковиці, структурований, як амбівалентність. [Kristeva, 1980, с. 84]. Поліфонія текстів, діалогізм, карнавальність неодмінно породжують множину можливих смислів та їх інтерпретації. Дослідник М. Назаров виділяє у медійному дискурсі «тенденцію до двозначності; фрагментацію; неточність,

розмитість, прагнення до усування будь-яких канонів; карнавалізацію; інтертекстуальність; конструктивізм, що передбачає безперервну генерацію великої кількості версій, що конфліктують між собою» [Назаров 2002, с.55]. Тенденція до несерйозності викладу, розважальності, «карнавальності» дозволяє друкованим медіа конкурувати з аудіо-візуальними та віртуальними медіа [Великорода, 2011, с. 15–16]. На думку А. Негришева, журналіст, захоплений грою, свідомо або несвідомо надає максимальну іллокутивну силу тим образам та метафорам події, які спрямовують розуміння тексту в річище його інтерпретації. В умовах постійного потоку інформації навряд чи можна очікувати від масового реципієнта, що він буде «насолоджуватися» красою та оригінальністю образів. Однак, якщо постмодерністська виразність форми та мовна гра будуть «мимоволі» помічені читачем, можна припустити, що в його довгостроковій пам'яті відкладеться саме версія події та інтерпретація, у пошуках якої він звертається до медіа [Негрышев, 2009, с. 45–46]. Крім того, наявність мовної гри у медіатексті є ознакою прихованих прагматичних інтенцій відправника інформації [Негрышев, 2009, с. 78]. Саме тому сатиричний медіа дискурс, обов'язковим елементом якого є мовна гра, успішно використовується журналістами для реалізації персуазивної функції медіа. Непряма, імпліцитна подача інформації, властива сатирі, дозволяє автору дистанціювати себе від об'єкта критики, при цьому передати своє критичне ставлення до невідповідності між бажаним і дійсним, створюючи при цьому комічний ефект.

Отже, медійний дискурс, який відображає всі найактуальніші суспільні події і першим реагує на появу невідповідностей між явним та бажаним, оперуючи при цьому багатим арсеналом фонетичних, лексичних, граматичних, стилістичних та екстралінгвальних засобів, виступає ідеальною платформою для вивчення лінгвопрагматичних характеристик сатири у медійному дискурсі.

1.2.3. Жанрово-структурні характеристики британського сатиричного журналу *Private Eye*. Всі приклади, представлені у нашій роботі, були взяті із британського сатиричного журналу *Private Eye* (далі PE), який, за твердженням

Г. Карпентера є єдиним сатиричним форматом, що залишився незмінним з часів сатиричного буму у Британії у 1960-их роках [Carpenter, 2000, с. 155–169].

РЕ є провідним британським сатиричним журналом, який виходить щодва тижні. Перше видання РЕ було опубліковано 25 жовтня 1961 року тиражем 500 примірників [Simpson, 2003, с. 11]. У період від 1960-их до 1970-их років РЕ став «сумішню сатиричного та суспільно-політичного журналу, зберігаючи обмежену новинну секцію» [Lerner, 2020]. Цей журнал друкується в Лондоні і його незмінним редактором з 1986 року є британський журналіст, сатирик і телеведучий Іан Гіслоп (Ian Hislop).

РЕ славиться своєю «глибоко консерваторською резистентністю до змін» [Anthony, 2000], адже він принципово продовжує друкуватися на звичайному газетному папері. Окрім того, на відміну від більшості журналів та газет, РЕ не переходять на онлайн формат із необмеженим доступом до всіх статей, надаючи перевагу паперовому формату, тим самим порушуючи тенденції зниження обігу друкованих засобів масової інформації.

Цей сатиричний журнал відомий своєю критикою та висміюванням відомих особистостей. Він також славиться своїми докладними розслідуваннями замовчуваних скандалів випадків кругової поруки. Сатира та журналістські розслідування призвели до численних судових позовів, а редактор журналу є людиною, проти якої було подано чи не найбільшу кількість позовів за всю історію юриспруденції у Великій Британії [Hislop, 2011]. РЕ також відомий тим, що журналісти, які пишуть для журналу (багато з яких є добре відомі публічні люди) не вказують своїх справжніх імен, а використовують псевдоніми.

Попри те, що загалом журнал пише про корупцію, особисті інтереси та некомпетентність у різних індустріях та сферах діяльності, певні люди та організації все ж є під точнішим, більш пильним прицілом журналу і вони частіше потрапляють на шпальта журналу. Найчастішими і найприроднішими об'єктами сатиричної критики виступають публічні особи, прем'єр-міністри та найвпливовіші політичні діячі. Однак, нерідко під приціл сатиричної критики потрапляють журналісти, газети і відомі бізнесмени.

Серед основних серйозних тем, висвітлених у журналі РЕ варто зазначити такі проблемні питання: 1) використання офшорів великими корпораціями та неспроможність уряду вирішити цю проблему; 2) безперервний кругообіг між політикою та прибутковим бізнесом; 3) скандали на тему витрат членів парламенту та постійне використання коштів не за призначенням; 4) конфлікти інтересів в загальному та між громадськими діячами та політиками і великим бізнесом зокрема; 5) торгівля зброєю; 6) порушення прав людини у тих країнах, із якими британський уряд продовжує вести бізнес; 7) прослуховування телефону та схожі практики стеження за людьми.

Журнал також містить постійні колонки, присвячені найбільш важливим соціально-політичним темам. Зокрема, характерною ознакою РЕ є наявність серій пародійних колонок, присвячених діяльності всіх прем'єр-міністрів Великої Британії в період перебування на цій посаді. Одна із таких колонок, написана у форматі вигаданої переписки чоловіка тодішньої прем'єр-міністерки Маргарет Тетчер (Margareth Thatcher) Деніса Тетчера (Denis Thatcher) із членом парламенту Великої Британії та головним редактором The Daily Telegraph Білом Дідсом (Bill Deedes), згодом була зібрана у серію книг і навіть стала театральною п'єсою. Інша колонка, присвячена діяльності ще однієї прем'єр-міністерки Великої Британії Терезі Мей (Theresa May), була написана у форматі стінгазети вигаданої британської школи і мала назву "*St. Theresa's Independent State Grammar School for Girls (and Boys)*", де автор рубрики щоразу апелював до концептуальної метафори BRITISH PARLIAMENT IS A SCHOOL і всі поточні реалії «підганялися» під цю метафору. Зокрема сама прем'єр-міністерка зображалася як директорка школи, а інші члени парламенту зображалися як вчителі, які працюють у тій школі. Колонка теперішнього прем'єр-міністра Бориса Джонсона написана у формі відеоблогу на платформі соціальної мережі facebook під назвою "*People's Prime Minister's Question Time – Live on Fakebook*".

Ще одна колонка журналістських розслідувань має назву *In The Back*. Така назва співставна із тим фактом, що РЕ завжди публікували результати журналістських розслідувань на задніх сторінках журналу. Більше того, журнал

РЕ був одним із журналістських організацій, яку залучили до вичерпного вивчення та аналізу «Райського досьє» (Paradise Papers) – багатомільйонних електронних документів, пов'язаних із офшорними інвестиціями, у яких були замішані найвідоміші публічні особи та впливові політики із усього світу. Коментарі РЕ стосовно результатів вивчення цього досьє регулярно з'являються у рубриці *In The Back* [Walker, 2017].

Nooks and Corners – це архітектурна колонка, де об'єктом критики виступають «архітектурний вандалізм та варварство». Ця колонка, метою якої є огляд стану державної архітектури та «збереження британської архітектурної спадщини», успішно велася протягом чотирьох десятиріч років під незмінною редакцією Гевіна Стемпа (Gavin Stamp), який писав під псевдонімом «Piloti» [Gavin, 2018].

Постійна колонка журналу РЕ під назвою *Street of Shame*, названа на честь вулиці Фліт-стріт (Fleet Street), яка колись була цитаделлю британської преси, присвячує свої статті журналістському свавіллю, неналежному виконанню професійних обов'язків, лицемірству та надмірному впливу на медіа зі сторони власників та редакторів.

Колонка *Rotten Boroughs* зосереджує свою увагу на фактичних чи можливих випадках неправомірної діяльності у місцевих чи регіональних органах самоврядування.

Характерною рисою журналу є тенденція давати прізвиська, часто навіть образливі чи грубі, тим людям, які стали об'єктом критики, або ж апелювати до сюрреалістичних багатозначних смішних персоніфікацій та пародій. Такі прізвиська отримували: 1) найвпливовіші політичні фігури Великої Британії: Jeffrey Archer – “*The Great Storyteller*”, Boris Johnson – “*BoJo*”; 2) відомі бізнесмени: Rupert Murdoch – “*the Dirty Digger*”, Robert Maxwell – “*Captain Bob*” чи “*Cap'n Bob*”; 3) знамениті журналісти: Peter Hitchens – “*Bonkers*”, Derek Jameson – “*Sid Yobbo*”, 4) найвідоміші газети: The Guardian – “*The grauniad*”, The Daily Telegraph – “*The Torygraph*”, The Observer – “*The Absurder*”, The Independent – “*the Indescribablyboring*”, The Daily Mail – “*The Daily Lie*” or “*The*

Daily Hate-Mail”, *The Sun* – “*The Wapping Liar*”; 5) компанії та організації: *Capita* – “*Crapita*”, *The Department for Environment, Food and Rural Affairs* – “*Department for the Elimination/Eradication of Farming and Rural Affairs*”, акронім назви компанії *DEFRA* – *DEFRO* (*Death Row*), *the Ministry of Agriculture, Fisheries and Food* (*MAFF*) – “*Maffia*”, *Department of Trade and Industry* – “*the Department of Timidity and Inaction*”, *The Department for Transport* (*DfT*) as “*DafT*”, *the Financial Conduct Authority* – “*Financial Cock-up Authority*” тощо.

Багато жартів, які не одноразово з’являлися на шпальтах журналу стали частиною поп-культури Британії, до прикладу евфемізми “*Tired and emotional*” (*drunk*) для позначення стану алкогольного сп’яніння, “*Ugandan discussions*” та його варіація “*discussing Ugandan affairs*” (*sex*) для позначення коїтусу, особливо під час виконання службових обов’язків, “*Arkell v. Pressdram*” (*f**k off*) для позначення грубої відповіді на звинувачення у наклепі чи дискредитації [Kelly, 2013]

Отже, журнал PE – це єдиний британський журнал, який пише про серйозні проблемні питання у сатиричному стилі і залишається вірний своєму гумористичному та гостро критичному підходу до висвітлення цих проблем.

1.3. Дискурсивно-прагматичні характеристики сатири за П. Сімпсоном.

1.3.1. Сатира як спосіб дискурсивної взаємодії. Незважаючи на те, що сатира є «всюдисущим прихованим методом соціальної і політичної критики, яка використовується у різних медіумах, таких як книжки, газети, фільми, телепередачі, ток-шоу, політичні мультфільми» [Boukes, 2019; Burges & Brugman, 2021; Brugman et al., 2020, Coletta, 2009; Day, 2011; Lee & Kwak, 2014; Skalicky, 2018; Skalicky, 2019; Nilsen & Nilsen, 2008; Simpson, 2003; Skalicky & Crossley, 2015; Stewart, 2013], сатира була дискримінована у плані інтересу до неї в рамках лінгвопрагматики. Фактично, єдиним науковцем, об’єктом

наукового інтересу якого були лінгвістичні характеристики сатири, є британський дослідник П. Сімпсон.

У своїй книзі *“On the Discourse of Satire. Towards a stylistic model of satirical humour”* П. Сімпсон визначає сатиру як сучасну персуазивну форму гумористичного дискурсу із певним набором дискурсивних та прагматичних характеристик, і стверджує, що сатира функціонує як дискурс вищого рівня, у тому значенні, яке в це поняття вклав Мішель Фуко [Simpson, 2003, с. 8]. За М. Фуко, дискурс – це такий рівень мовної організації, який є вищим за речення, тобто це є потенційне значення, яке виникає в результаті взаємодії між текстом і контекстом [Foucault, 1986, с. 143]. П. Сімпсон вважає, що «сатира посідає вищу, нішу ніж просто літературний метажанр, як її було прийнято називати літературними критиками, оскільки основною характеристикою сатири є її здатність асимілювати різні види дискурсу, базові жанри та піджанри і, що найголовніше, ставити ці жанри в опозицію один до одного» [Simpson, 2003, с. 72–90]. Тому для концептуалізації сатири науковець використовує термін «дискурсивна взаємодія» (discursive practice) і визначає сатиру як «дискурсивну взаємодію між учасниками сатиричної тріади – сатириком (the satirist), об’єктом сатири (the satirical target), та реципієнтом сатири (the satiree) з метою вираження критичного ставлення до об’єкта сатири, часто у супроводі комічного ефекту [Simpson, 2003, с. 8].

Порядок дискурсивної взаємодії між учасниками сатиричної тріади зображено на рисунку 1.3., який є адаптованим із схеми сатиричної взаємодії, запропонованої П. Сімпсоном [P. Simpson, 2003, с. 86].

За П. Сімпсоном, сатирик та реципієнт сатири є санкціонованими учасниками дискурсивної взаємодії, в той час як об’єкт сатири, навіть попри те, що саме об’єкт сатири є стимулом сатиричної критики, вважається небажаним учасником дискурсивної взаємодії. Результатом успішної сатири, на думку науковця, є зближення сатирика та реципієнта сатири і одночасно їхнє віддалення від об’єкта сатири» [Simpson, 2003, с. 8].

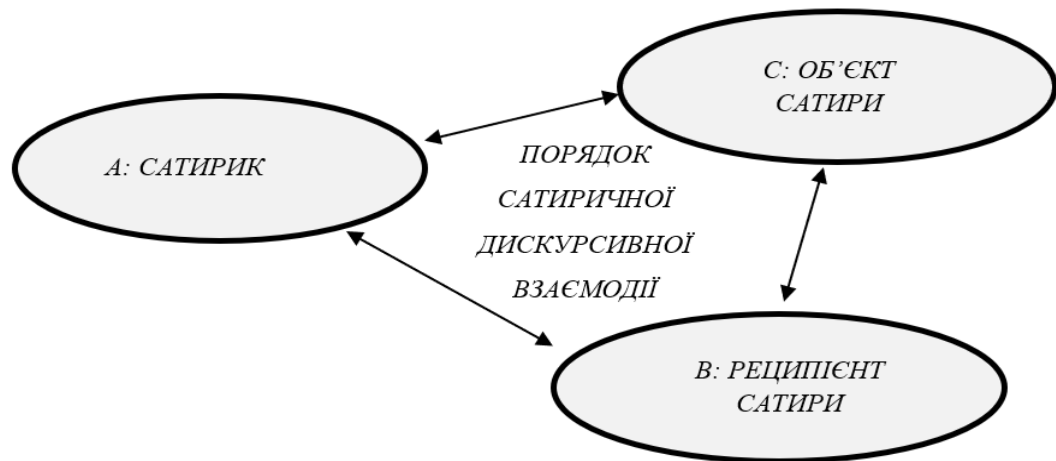

Рис. 1.3.

Порядок сатиричної дискурсивної взаємодії [Simpson, 2003].

Об'єктом сатири може бути як окрема людина, певна група людей чи певний соціальний інститут, так і більш стабільні феномени, такі як соціальні норми поведінки, певні принципи та цінності. Дуже часто критикуючи якусь конкретну людину, сатирик імпліцитно критикує стереотипні риси характеру чи стиль поведінки цілого суспільства [Юрчишин, 2021в, с. 234].

П. Сімпсон стверджує, що сатиричні тексти – це «висловлення, які тісно пов'язані із ситуативним контекстом, учасниками дискурсу та набором фонових знань» [Simpson, 2003, с. 1], при цьому ситуативний контекст та фонові знання відіграють ключову роль у дискурсивній взаємодії між сатириком та реципієнтом сатири [Юрчишин, 2020а, с. 207].

1.3.2. Прайм та діалектичний елементи сатиричного дискурсу.

Вважаючи іронію ключовим компонентом сатиричного дискурсу [Simpson, 2003; Simpson, 2011], П. Сімпсон розробив модель сатири за допомогою «бінарної концептуалізації іронії», тобто іронії як ехо-висловлення та «стандартної опозиційної» іронії – іронії, яка породжує дискурсивний поворот за допомогою імплікатури, тобто свідомого порушення максимів мовлення Грайса, або ж за допомогою ширшої стратегії генерування інконгруентності (невідповідності) [Simpson, 2003, с. 90–96]. П. Сімпсон асимілював концептуалізацію цього важливого прагматичного засобу у поняття *прайм*

(*prime*) та *діалектичного* (*dialectic*) елементів сатири. На думку дослідника, *прайм* елемент сатири формується за допомогою іронії як ехо-висловлення, в той час як *діалектичний* елемент експлікується за допомогою «стандартної» іронії. Відтак, як твердить науковець, сатира, з точки зору прагматики – це «іронія всередині іронії» (“satire as irony within irony”) [Simpson, 2003, с. 90–96].

В рамках дискурсивних характеристик сатири *прайм* та *діалектичний* елементи сатири розглядаються як два опозиційні дискурсивні слоти в організації тексту. Обидва елементи (*прайм* і *діалектичний*) є абстрактними складниками, які варто вважати структурними елементами сатиричного дискурсу. Побудова сатиричного тексту включає поєднання та протиставлення між цими двома дискурсивними слотами [Simpson, 2003, с. 88].

Первинно термін «*прайм*» був запропонований Дж. Еммотом для позначення контексту, в рамках якого читач інтерпретує наративний текст [Emmot, 1997, с. 134–135]. *Прайм* активує попередні гіпотетичні чи реальні події, які могли мати форму якогось конкретного висловлення, тексту, іншого жанру чи якогось дискурсивного стилю. *Прайм* інтерпретує певний дискурсивний домен (discourse domain) і задіює опосередкований інтертекст. Саме цей ехо-подібний аспект наділяє сатиру якістю пародії, тобто робить її «інтертекстуальною медіацією» [Simpson, 2003, с. 93].

Принципово важливим у функціонуванні *прайм* елемента у межах сатиричного тексту є перестановка або дислокація у дискурсі мовця чи джерела висловлення, таким чином, що справжній творець вихідного тексту, адаптованого у сатиричному дискурсі, є завуальованим. Тобто сатира не просто повторює попереднє висловлення, текст чи дискурс, вона повторно контекстуалізує первинну ідею, розміщуючи її у новому дискурсивному контексті. Якраз ця диспозиція вихідного тексту, на думку П. Сімпсона, відрізняє сатиру від пародії чи інших видів дискурсу, які мають елементи імітації [Simpson, 2003, с. 75–97].

Окрім відлуння певної думки, необхідним елементом сатири, «успадкованим» від іронії, є обов’язкова присутність дисоціативного ставлення

сатирика до цього ехо-висловлювання. Більше того, «дисоціативне ставлення не обов'язково мусить бути направлене на думку, яка повторюється, воно може стосуватися однієї із її імплікацій, чи імплікатур вищого рівня» [Piskorska, 2014, с. 664]. Це дисоціативне ставлення може варіювати від несхвалення чи розчарування до зневаги та презирства. У цьому спектрі різних відтінків негативного ставлення до ехо-висловлення сатира та іронія займають різні місця, адже іронії властиве позитивно насмішливе ставлення, в той час, як сатира висміює, презирливо глузує над об'єктом критики. Критичне ставлення є обов'язковим елементом для присвоєння висловленню статусу сатиричного.

В межах сатиричного тексту дисоціативне ставлення реалізується за допомогою *діалектичного* елемента сатири, який, на думку П. Сімпсона, є внутрішньо текстовим компонентом (*a textinternal dialectic element*) [Simpson, 2003, с. 89]. Термін «*діалектичний*» має філософську етимологію, адже, П. Сімпсон запозичив його у британського філософа К. Поппера, який пояснював за допомогою цього терміна поняття антитези, тобто протилежної ідеї чи руху. Саме завдяки його опозиційній природі цей термін був використаний для позначення внутрішньо текстового елемента сатири [Simpson, 2003, с. 89]. Науковець стверджує, що *діалектичний* елемент є другою іронічною фазою сатири і він експлікується за допомогою стандартної іронії. Стандартною іронією дослідник вважає той тип іронічної трансформації у дискурсі, яку теоретики гумору називають теорією опозиції скриптів (SSTH – scriptbased semantic theory of humour) у межах теорії семантичних скриптів В. Раскіна [Raskin, 1987] та загальної теорії вербального гумору (GTVH – general theory of verbal humour) [Attardo & Raskin, 1994]. Охоплюючи концепт інконгруентності у широкому сенсі, *діалектичний* елемент функціонує як невинуватене очікування у дискурсі [Simpson, 2003, с. 90–94]. Цей *діалектичний* елемент допомагає реципієнту сатири розпізнати дисоціативне ставлення сатирика до об'єкта сатири, а також створити комічний ефект.

Проілюструємо особливості актуалізації *прайму* та *діалектичного* елементів сатири на прикладі сатиричної статті на тему звинувачень ведучого

телеканалу “Russia Today” Алекса Самонда у чотирнадцяти злочинах, серед яких зґвалтування.

RUSSIA TODAY GETS BEHIND ALEX SALMOND

by Our Media Staff Vladimir Putin- WhateverItellyou

*The **totally independent** Russian state broadcaster Russia Today has confirmed that it will continue to broadcast Alex Salmond’s show on its channel.*

The former First Minister of Scotland is facing a number of serious charges in the Scottish courts, but Russia Today has no intention of dropping him.

*Said a spokesman, “We firmly believe that **a man is innocent until proven guilty**, and we even **more firmly believe** that **a man is innocent when proven guilty**.*

“So, tune in to our brilliant new crime series Mid-Salisbury Murders and Whatever Happened to the Litvinenko Lads?”

*He concluded, “Alex Salmond is the victim of a character assassination, and we are firmly **against assassinations**, particularly **when they didn’t happen and they weren’t ordered by Vladimir Putin. Is this okay, boss?**” [PE, 8 February – 21 Feb 2019, с. 26]*

*Прайм цієї статті побудований за допомогою ехо-висловлення реакції російського телеканалу “Russia Today” на висунуті звинувачення. Засобами актуалізації прайму виступають ремінісценції заяви телеканалу стосовно їхньої позиції по відношенню до А. Салмонда (**Russia Today has confirmed that it will continue to broadcast Alex Salmond’s show on its channel, Russia Today has no intention of dropping him, a man is innocent until proven guilty**).*

*Діалектичний елемент сатири реалізується вже на початку статті, адже сатирик створює інконгруентність на лексико-граматичному рівні за допомогою гри слів у імені автора статті **by Our Media Staff Vladimir Putin- WhateverItellyou**. Ця інконгруентність є першим остенсивним стимулом (ostensive stimulus) який імпліцитно вказує на те, що рішення стосовно підтримки А. Салмонда було прийняте не телеканалом, а президентом Росії, і що працівники телеканалу не мають власної думки, а підпорядковуються наказам із Росії. Діалектичний елемент підсилюється також у першому реченні*

статті, де сатирик створює інконгруентність за допомогою порушення логіко-поняттєвих норм, адже характеристика каналу як повністю незалежного (*totally independent Russian state broadcaster Russia today*) суперечить імені автора статті (*Vladimir Putin-WhateverItellyou*). Далі діалектичний елемент підсилюється за допомогою парадоксу (*a man is innocent when proven guilty*), який побудований на основі порушення онтологічних цінностей. Обрамленням діалектичного елемента виступає останнє речення *“Is this OK, boss”*, яке прямо протилежне твердженню про те, що “Russia Today” є повністю незалежним медіаресурсом, адже це є порушенням логіко-поняттєвих норм.

Отже, *прайм* та діалектичний елементи є абстрактними складовими, які варто вважати структурними елементами дискурсу. *Прайм* та діалектичний елементи діють як два полярні дискурсивні сегменти в організації тексту [Simpson, 2003, с. 88], слоти, які є взаємозалежними, оскільки виявлення діалектичного елемента є важливою підставою для підтвердження наявності *прайм* елемента. Ступінь диспропорції, трансформації чи опозиції між цими двома елементами є визначальним чинником для розуміння сатиричного тексту. П. Сімпсон проводить аналогію між взаємодією цих двох структурних елементів та філософськими поняттями «тези» та «антитези» К. Поппера [Popper, 1963], в результаті зіткнення яких відбувається формування «синтезу», тобто розуміння значення, яке хотів передати сатирик [Simpson 2003, с. 89-90].

1.3.3. Сатиричні методи за методологією П. Сімпсона. Попри те, що мовні засоби створення гумористичного ефекту були об'єктом дослідження багатьох лінгвістів, зокрема С. Аттардо [Attardo, 1988], І. Бербенчук та І. Реміш [Бербенчук, Реміш, 2020], Р. Гіббса [Gibbs, 1995], Г. Квасник [Квасник, 2014], І. Кобякової [Кобякова, 2006], О. Кульчицької [Кульчицька, 2017], П. Макгі [McGhee], Мітчелла та ін. [Mitchell et al., 2010], В. Ніконової [Nikonova et al., 2019], Орлової [Орлова, 2009], Е. Палійчук та Ю. Лукіної [Палійчук, Лукіна, 2019], О. Підгрушної [Підгрушна, 2015], К. Пфаффа [Pfaff, 1997], О. Солецького [Солецький, 2016], Ф. Юса [Yus, 2016], сатира як

один із засобів вираження комічного була дискримінована у цьому відношенні, адже теоретики гумору в основному зосереджували свою увагу на вивченні жартів, анекдотів та іронії. Науковці, які сповідували літературно-критичний підхід, називали сатиру літературним жанром і виокремлювали ті сатиричні прийоми, якими оперували конкретні письменники-сатирики [Draitser, 1994; Кобзар, 2016]. Позаяк ми вивчаємо характеристики сатири у медійному дискурсі для нашого дослідження доцільно розглянути класифікацію методів, запропоновану П. Сімпсоном, адже він систематизував сатиричні методи, якими оперують журналісти в сучасних медіа.

В межах дискурсивного підходу до сатири, П. Сімпсон визначає *сатиричні методи* (satirical methods) як набір мовних засобів, які сатирик використовує для створення *прайму* та *діалектичного* елементів сатиричного тексту [Simpson, 2003, с. 9]. Дослідник поділяє *сатиричні методи* на 2 категорії: *метонімічний сатиричний метод* та *метафоричний сатиричний метод*, де поняття «метафора» та «метонімія» використовуються як аналогія для позначення організаційного обрамлення інтердискурсивних та інтрадискурсивних наборів стратегій формування сатиричного дискурсу [Simpson, 2003, с. 128].

Послугуючись тлумаченням метафори та метонімії Р. Гіббса, який наголошував на тому, що «метафору та метонімію не слід розглядати як видозмінену передачу буквально вираженої думки, а як базові схеми, за допомогою яких люди концептуалізують їхній досвід та зовнішній світ» [Gibbs, 1994], П. Сімпсон окреслив основні принципи метафори та метонімії як структурні рамки організації сатиричного дискурсу, де метафора та метонімія слугують для організації та класифікації конкретних прийомів текстової організації в межах загальної схеми організації дискурсу.

Прийоми, які належать до метафоричної категорії, використовуються для формування *прайм-елемента* сатири. Науковець називає ці прийоми метафоричними, оскільки вони «охоплюють накладання чи злиття різних концептуальних доменів» [Simpson, 2003, с. 128]. *Діалектичний* елемент сатири

утворюється за допомогою метонімічного сатиричного методу, який охоплює всі операції виконані в межах одного дискурсивного домена [Simpson, 2003, с. 128].

Відтак, метафора та метонімія розглядаються як системи концептуального перенесення, які репрезентують механізми мовних прийомів, використаних сатириком для формування *прайм* та *діалектичного* елементів сатири. Попри те, що «парасолькові» терміни метафори та метонімії є «корисними аналітичними інструментами», на думку П. Сімпсона, метонімічно-метафорична відмінність зводиться до континууму, на якому розміщений ряд взаємозв'язаних текстуальних процедур, які накладаються. Тому, в контексті сатиричних методів, П. Сімпсон визначає сатиру як тип макроструктури дискурсу, в який робить внесок ряд вужчих прийомів вербального (чи візуального) гумору [Simpson, 2003, с. 9].

Метафоричний сатиричний метод, за твердженням П. Сімпсона, включає прийоми, які встановлюють зв'язок між різними концептуальними доменами. Метафора, на думку П. Сімпсона, виступає свого роду мета-метафорою, яка допомагає організувати певний набір стратегій сатиричного дискурсу. П. Сімпсон розглядає метафору як принцип формування взаємовідносин між різними концептуальними доменами, в основі якого лежить проектування ознак вихідного домена на цільовий домен [Simpson, 2003, с. 126]. Отож, метафора виступає як обрамлення всіх стратегій, які стосуються двох концептуально відмінних доменів, включаючи вихідний домен (a source domain) для ознак метафоричної конструкції та цільовий домен (a target domain), на які ці ознаки проектуються [Simpson, 2003, с. 126]. Відтак, метафора тут діє як базова схема, за допомогою якої сатирик концептуалізує свій досвід та зовнішній світ.

Апеляція до метафори як ключового терміна, використаного для обрамлення механізмів інтертекстової взаємодії, ґрунтується на таких функціях метафор у дискурсі, як функція моделювання, суть якої полягає у можливості створення певної моделі світу і визначення зв'язків між її елементами [Bosman, 1987, с. 32 – 33] та забезпечення когерентності (послідовності) [Deignan, 2005; Koller, 2004; Musolff, 2006; Ritchie, 2004; Kövecses, 2010].

Когерентність, яку забезпечують метафори у дискурсі може мати інтратекстуальну та інтертекстуальну природу [Kövecses, 2009, с. 82].

Відтак, підставою звернення до метафори, як базового терміна, обраного для обрамлення механізмів інтертекстової взаємодії у сатирі є дві базові функції метафори у дискурсі: а) можливість зрозуміти абстрактні сутності через досвід фізичного існування, «формуючи тимчасові асоціативні зв'язки» [Сабадаш (Плисак), 2015, с. 269] між двома концептуальними доменами – вихідним доменом (концептосферою джерела) і цільовим доменом (концептосферою цілі); б) здатність метафори забезпечити когеренцію тексту [Огуй, 2011, с. 3].

Для характеристики мовних процесів, яким властива метафорична природа, ми звернемося до поняття інтертекстуальності, адже «інтертекстуальні референції можуть виступати як вихідні домени для метафоричного обрамлення в медіа текстах» [Velykoroda, 2019, с. 32].

Інтертекстуальність – це «наявність у певному тексті слідів інших текстів, у більш широкому розумінні – діалогічний зв'язок тексту в семіотичному універсумі з попередніми текстами та з подальшим текстотворенням» [Селиванова, 2004, с.191–192]. Ю. Лотман проводить аналогію між цим процесом та процесом побудови «середньовічних споруд зі зруйнованих античних та створенням сучасних п'єс «за мотивами» «Шекспіра» [Лотман, 2001, с. 586]. На думку Н. П'єге-Гро, теорія запозичень чи мандрівних сюжетів, що передбачає виявлення експліцитних форм інтертекстуальності, є основою та першим етапом більш обширного аналізу текстового асимілювання та трансформації різноманітних впливів [П'єге-Гро, 2008, с. 27–28]. Інтертекстуальність між «своїм мовленням» та «чужим мовленням» виступає як «квінтесенція концепта сатири», сприяючи трансформації питання мовних засобів вираження сатири у питання про лінгвальні форми інтертекстуальності, які є інтегральним елементом породження сатиричного смислу [Белозерова, 2002, с. 207].

Беручи до уваги твердження Ш. вен Геерден, про те, що «інтертекстуальність (як і концептуальна метафора Дж. Лакоффа та

М. Джонсона) є ментальним процесом, який оперує на рівні когнітивних структур», в основі якого лежить концептуальний блендинг, тобто «ми мислимо інтертекстуально так само, як і метафорично» [Heerden, 2008, с. 17], ми визначаємо метафоричний метод сатири як сукупність мовних прийомів, реалізованих за допомогою інтертекстуальних одиниць, які формують *прайм* елемент сатири, який в подальшому зазнає додаткових трансформацій за допомогою метонімічних сатиричних прийомів, які, як твердить П. Сімпсон, лежать в основі побудови *діалектичного* елемента сатири. Більше того, ці інтертекстуальні одиниці, які формують *прайм* елемент сатири, виконують важливу прагматичну функцію, адже вони допомагають реципієнту сатири швидше розпізнати попередні наміри, ідеї, висловлення чи інші події, які спровокували сатиричну реакцію.

Відтак, метафоричний сатиричний метод, який лежить в основі утворення *прайм* елемента сатири, реалізується за допомогою таких інтертекстуальних одиниць як *алюзія, пародія, ремінісценція, прецедентні феномени, стилізація, та трансформована цитата*.

Для демонстрації механізму дії метафоричного сатиричного методу, реалізованого за допомогою одиниць інтертекстуальності, розглянемо таку сатиричну статтю:

KING MIDAS LOSES TOUCH

KING MIDAS today shocked investors by admitting that ***when he touched things they no longer turned to gold***.

*His extraordinary run of shrewd investment success (surely luck with other people's money) came to a dramatic end when **King Neil Midas** touched a heap of rubbish and it remained resolutely a heap of rubbish instead of transforming, in some alchemical miracle, into a pile of gold.*

*Said one investor, "**Midas Equity Income** was once a byword for easy money, but now it looks like we're going to lose the lot. Purely through our own greed and desire to get money for nothing. It's a disgrace!"*

*A spokesman for Athens District Council, who had unwisely **invested the entire City's wealth** in King Woodford's fund, said, "We're ruined, the market has collapsed and so has **the Parthenon!**"*

*Noble King Midas apologised to investors, saying, "**You can't have your money back until my touch returns.** I'd love to reach into my own pocket but then it might turn to gold. Though probably not."* [PE, 14 June – 27 June 2019, с. 33]

Ця стаття побудована як інтертекстуальне плетиво, зіткане за допомогою перехрещення основних ідейних елементів міфу про короля Мідаса, який славився своїм вмінням перетворювати на золото все, до чого торкався, та опису фінансової діяльності успішного британського інвестиційного директора Ніла Вудфорда (Neil Woodford). У цій статті автор вдається до змішання міфічної та реальної площини, проте сатирик не просто пародіює відомий міф, він переосмислює його із врахуванням сучасного стану речей.

При цьому, реципієнт сатири може розпізнати відлуння реальних подій, переданих сатириком за допомогою таких інтертекстуальних одиниць, як ремінісценції слів самого Н. Вудфорда стосовно неможливості повернення інвестицій (***You can't have your money back***).

Цій статті притаманна композиційна та синтаксична розірваність та фрагментарність, яка реалізується за допомогою переплетення фінансової термінології з художнім та розмовним стилями: ***luck with other people's money, the market has collapsed, apologised to investors, can't have your money back***. Ціла стаття побудована за принципом «вторгнення традиційних способів номінації у не своє поняттєво-тематичне поле» [Сметанина, 2002, с. 87]: ***investment success, invested the entire City's wealth, a heap of rubbish, alchemical miracle***. Такий спосіб побудови сюжету сприяє формуванню «багатошаровості» смислів, адже, успішний фінансист, який оперує багатомільярдним статком у масці короля Мідаса, який асоціюється із вмінням перетворювати навколишні речі на золото, збільшує коло можливих імплікацій, натякаючи на міфічність таланту звичайної людини.

Для того щоб гармонійно поєднати цей міфічний символ примноження багатства та діяльність одного із найвідоміших інвестиційних директорів Великої Британії, та водночас зробити сатиричний текст когерентним, автор трансформує прецедентні імена **King Midas** та **Athens** для формування на їх основі каламбурів, які, не тільки виступають зв'язними елементами між *праймом* та *діалектичним* елементами сатири, вони також є лексичними засобами реалізації мовної гри: **King Neil Midas (King Midas + Neil Woodford)**, **Midas Equity Income (King Midas + Woodford Equity Income Fund)**, **Athens District Council (Athens + Kent County Council)**, **King Woodford's fund (King Midas + Woodford Equity Income Fund)**. Фактично, сатирик залучає реципієнта сатири до гри вже на початку статті, натякаючи на сатиричні інтенції за допомогою каламбуру, утвореного за допомогою трансформованого прецедентного імені **Financial Timons of Athens** та за допомогою додаткових екстралінгвальних остенсивних стимулів, таких як особливе візуальне оформлення самих сторінок газети, яке властиве газеті *Financial Times*, поєднане із класичними візерунками Стародавньої Греції (див. Рис. 1.4. у додатку Б). Така увага до деталей сприяє збільшенню когнітивного ефекту від прочитання статті і безумовно є ознакою свіжості та оригінальності форми і змісту статті.

Відтак, інтертекстуальні референції, які виступають доменами для метафоричного обрамлення в сатиричних медіатекстах, сприяють формуванню тимчасових асоціативних зв'язків між концептосферою джерела та концептосферою цілі і в результаті сприяють розпізнанню дисоціативного ставлення сатирика до об'єкта сатиричної критики.

Метонімічний сатиричний метод за П. Сімпсоном, включає всі стилістичні прийоми в межах одного концептуального домена, які використовуються для формування *діалектичного* елемента сатиричного тексту. Ці сатиричні прийоми включають *сатурацію* або *насичення* (saturation), *пом'якшення* (attenuated focalization), та *заперечення* (negation) [Simpson, 2003, с. 9].

Термін *сатурація* слугує для позначення метонімічного прийому утворення сатири, суть якого полягає у розширенні, збільшенні певної ознаки чи властивості в межах одного домена. Це є певний тип трансформації «частинки цілого» за допомогою насичення чи перебільшення [Simpson, 2003, с. 128–130]. Сатурація формує *діалектичний* елемент за допомогою перебільшення, встановленого *праймом* сприйняття елементів.

Сатурація, як прийом, який роздуває об'єкт в межах одного референтного домена, використовується не тільки як вербальний сатиричний прийом, а також для створення візуальної карикатури – прийом, яким послуговуються більшість аніматорів при створенні політичних карикатур. Карикатура як форма метонімічної сатурації, охоплює трансформацію певного аспекту людської зовнішності, як правило фізіономії, так, що збільшена частина тіла отримує достатній ступень важливості для того, щоб символізувати ціле [Simpson, 2003, с. 129]. При цьому «постійна деформація репрезентації таких людей як політиків, навіть, якщо зроблена ненавмисно, слугує як спосіб применшення гідності, а звідси і влади сильних особистостей» [Garland, 1988, с. 77].

Сатурація відіграє важливу прагматичну роль, адже перебільшуючи окремі вади, роблячи їх більш помітними та неприйнятними, сатирик дистанціюється від референта, тобто сатурація породжує зневагу до референта. Саме так реалізується критичне ставлення сатирика до об'єкта сатиричної критики [Simpson, 2003, с. 133].

Атенуація або *пом'якшення*, на відміну від сатурації, яка по-суті означає більшу кількість чогось, применшує ознаки предмета. Атенуація здійснюється за допомогою «недокодування» (undercoding) [Simpson, 2003, с. 130]. Термін «недокодування» був введений Р. Фаулером [Fowler, 1986, с. 42-44] під час аналізу уривку із твору «Мандри Гулівера», написаного одним із найвідоміших ірландських письменників Дж. Свіфтом. Письменник не використовував звичні терміни для позначення людини, роблячи вигляд, ніби цих термінів не існує. Натомість, він використовував дефініції, які позначають ці частини тіла. Відтак,

недокодування – це «навмисне уникання вживання звичного терміна для позначення речей, які описуються, роблячи вигляд, що лексичного коду для позначення цієї речі не існує» [Fowler, 1986, с. 42].

Атенуація як сатиричний прийом, який реалізується за допомогою уникнення лексичного кодування також виконує важливу прагматичну функцію, адже, не називаючи терміни для позначення процесів життєдіяльності, які мають повсякденний характер, автор дистанціюється від тенденцій людей чи організацій звертати надмірну увагу на малозначущі речі, ігноруючи при цьому ті моменти, які заслуговують на додаткову увагу [Юрчишин, 2021г, с. 245].

Заперечення – це елемент значення речення, який вказує, що зв'язок, встановлений між компонентами речення, на думку мовця, реально не існує або те, що відповідне стверджувальне речення заперечується мовцем як неправдиве [Швайко, 2014, с. 275]. Л. Хатчіон вважає, що заперечення виражає «несказану» думку про світ [Hutcheon 1994, с. 8]. П. Сімпсон стверджує, що «заперечення виступає як свого роду реакція на ствердження, як таке, яке спрямовує реципієнта сатири до антитези, закодованої у заперечному реченні у процесі пошуку синтезу. Саме за допомогою прийому заперечення сатиричне «дзеркало» може відобразити той самий концептуальний домен, але із виворітної сторони, це є свого роду «допельгангер» (темна сторона) дискурсу» [Simpson, 2003, с. 139].

Говорячи про когнітивний ефект заперечення, Л. Наяджек стверджує, що тут «важливими є і присутність і відсутність чогось» [Nahajec, 2014, с. 112]. Тобто за допомогою заперечення присутності чогось, ми передаємо важливість того, що є насправді присутнім. У той час, як висловлення, яке містить заперечення утворює контекстуально зумовлену імплікатуру, можлива присутність чогось, викликана за допомогою імплікатури, у подальшому дискурсі не відкидається на користь імпліцитного значення, а навпаки, ця можлива присутність зберігається і впливає на подальший дискурс [Giora, 2006].

Стилістичні зв'язні елементи (stylistic Hooks) – це бівалентні лексико-граматичні засоби, які допомагають зв'язати до купи два полярні дискурсивні сегменти в межах текстової схематизації сатиричного дискурсу [Simpson, 2003, с. 9–10]. Ці зв'язні елементи часто створюють, підсилюють та підтримують зв'язки між тими характерними ознаками дискурсу, які інтерпретують *прайм* та *діалектичний* елементи сатиричного тексту [Simpson, 2003, с. 9–10]. Цими стилістичними зв'язними елементами, на думку П. Сімпсона, є різноманітні техніки мовної гри, серед яких чільне місце займають саме каламбури (puns). Науковець визначає каламбур як гру слів, у якій певна ознака лінгвістичної структури одночасно поєднує два непокєднувані значення [Simpson, 2003, с. 20]. У сучасній лінгвістиці гра слів трактується як певна мовна неправильність чи незвичність, нестандартність, які усвідомлюються мовцем та навмисне ним допускаються для досягнення певної мети [Михеева 2005, с. 223], «будь-яке умисно незвичне використання мови (наприклад, для створення художнього ефекту)» [Санников, 2005, с. 3]. Проте термін «каламбур» тут використовується у широкому сенсі і позначає цілий арсенал потенційно гумористичних значень, які виникають в результаті перетину лексичних, синтаксичних, фонологічних та графологічних сегментів [Simpson, 2003, с. 20].

П. Сімпсон пропонує неформальну категоризацію каламбурів і виділяє лексичні каламбури (омоніми та омографи), синтаксичні каламбури, фонологічні каламбури, прагматичні каламбури та розпад значення ідіом [Simpson, 2003, с. 21–28]. Окрім забезпечення когерентності сатиричного тексту, ці зв'язні елементи також допомагають створити комічний ефект, за допомогою нестандартного використання лексичних одиниць, підкреслення контрасту між їх значеннями та порушення звичних мовних норм і правил.

Отже, дискурсивний підхід до визначення сатири дозволяє розкрити суть структурних елементів сатиричних текстів та проілюструвати основні механізми формування сатиричних текстів із опорою на ключові сатиричні методи. Аналіз

мовних засобів реалізації структурних елементів сатири дозволить розкрити механізм реалізації домінуючих функцій сатири.

1.4. Теорія релевантності у дослідженні лінгвопрагматичних характеристик сатири.

1.4.1. Теорія релевантності та її основні принципи. Для того, щоб дискурсивна взаємодія між трьома елементами сатиричної тріади була успішною, тобто щоб відбулося зближення між сатириком та реципієнтом сатири і одночасно їхнє віддалення від об'єкта сатири, сатирик та реципієнт сатири повинні керуватися спільними принципами, які будуть відомі обома учасникам взаємодії і які допоможуть реципієнту сатири збагнути доцільність вживання сатириком певних лінгвальних структур та екстралінгвальних стимулів для того, щоб скласти пазли у цілісну картину.

Для пояснення механізмів інтерпретації прихованих смислів сатири в медіа звернемося до інструментарію теорії релевантності (далі ТР) Д. Спербера та Д. Уілсон, яка визначає роль інференцій (формування логічних висновків) у заповненні прогалини між тим, що було зашифровано, і тим, що, в кінцевому результаті, є інтерпретовано [Sperber & Wilson 1986, Sperber & Wilson, 1995; Wilson & Sperber, 2004].

ТР визначає базові механізми людського пізнання, які пояснюють, як люди спілкуються одне з одним [Sperber & Wilson, 1995, с. 32]. Предметом інтересу цієї теорії також виступають ментальні репрезентації, які лежать в основі комунікації, та ментальні процеси, задіяні в комунікативній інтеракції, зокрема, ТР визначає роль гносеологічної пильності та контекстуальної інформації для виявлення прихованих смислів, які хотів передати мовець [Sperber & Wilson, 1995]. Саме тому, на нашу думку, є доцільним послуговуватися інструментарієм ТР для побудови інтерпретаційного механізму сатири у медіа і пояснити, як реципієнт сатири розпізнає інтенції сатирика.

Д. Спербер та Д. Уїлсон формально представили ТР у своїй праці “*Relevance: Communication and Cognition*” у 1986 році. «З того часу ця теорія вважалася впливовою прагматичною теорією, адаптованою для вивчення гумору» [Ma & Jiang, 2013, с. 2222]. Д. Уїлсон та Д. Спербер стверджують, що людський розум буде інстинктивно реагувати на закодоване повідомлення із урахуванням інформації, яку він вважає релевантною, і саме тому вони пропонують остенсивно-інференційну модель спілкування. Згідно ТР, «інференційна комунікація та остенсія (наочне пояснення) є одним і тим же процесом, який розглядають із різних ракурсів, тобто мовець бере участь у наочному поясненні, в той час як слухач є залученим у процесі інференції» [Sperber & Wilson, 2002, с. 24].

Відтак, ТР відкидає кодову модель комунікації, згідно з якою, те що говорить мовець є ідентичним тому, що він має на увазі і що, зрештою, інтерпретує адресат мовлення. Стверджується, що часто є прогалина між тим, що було сказано і що малося на увазі і, відповідно, паралельна прогалина між тим, що було декодовано та тим, що буде інтерпретовано. ТР «підкреслює роль інференції (формування логічних висновків) у заповненні прогалини між тим, що було зашифровано і тим, що в кінцевому результаті буде інтерпретовано, і припускає, що між цими двома фазами (декодування та формування логічних висновків) є тільки подібність, а не ідентичність» [Yus, 2016, с. 2]. Отож, єдиною ціллю мовця та слухача є досягнення взаємопорозуміння (uptake), тобто спонукання слухача до розпізнання прямо вираженого наміру мовця поінформувати слухача про щось [Wilson, 2016, с. 3].

Відтак, ТР ґрунтується на двох загальних принципах, визначених на основі тенденції нашого когнітивного механізму, розвинутої в результаті тисячолітньої еволюції, максимально ефективно використовувати всі доступні ресурси [Padilla Cruz, 2012a, с. 367]. Зокрема, Д. Уїлсон Д. та Спербер виокремлюють **когнітивний принцип релевантності** (людське мислення направлене на максималізацію релевантності) та **комунікативний принцип релевантності** (кожен акт остенсивної комунікації несе в собі презумпцію

оптимальної релевантності) [Wilson & Sperber, 2004, с. 610–612]. **Презумпцію оптимальної релевантності** дослідники пояснюють через **остенсивний стимул** (ostensive stimulus) (далі ОС), який призначений для привернення уваги адресата та зосередження її на значенні адресанта. Апеляція до ОС може створювати точні та передбачувані очікування релевантності, яких неможливо досягнути за допомогою інших стимулів [Wilson & Sperber, 2004, с. 611]. ОС є оптимально релевантним для читача, якщо: «а) цей ОС є достатньо релевантним для того, щоб бути вартим зусиль адресата його опрацювати; б) ОС є найбільш релевантним, враховуючи можливості та преференції адресата» [Sperber & Wilson, 1995, с. 270–271]. Іншими словами, адресат очікує достатньо високий рівень релевантності для того, щоб забезпечити те, що він зверне увагу на стимул, а цей рівень є максимальним, якого міг досягти адресант, беручи до уваги його можливості та цілі [Sperber & Wilson, 1995, с. 270–271]. Ця загальна інтенція бути релевантним слугує орієнтиром до виявлення значення, посилянь та умовиводів мовця, тобто отримання максимальної вигоди від усієї інформації, яку ми аналізуємо.

На думку Д. Спербера та Д. Уілсон, релевантність повідомлення необхідно оцінювати на основі **контекстуального ефекту** (contextual effect) та **інтерпретаційних зусиль** (processing effort) [Wilson & Sperber, 2004, с. 609]. Згідно з Д. Уілсон, контекстуальні ефекти досягаються, коли нововведена інформація взаємодіє з контекстом уже наявних припущень трьома способами:

а) підсилюючи наявні припущення (забезпечуючи додаткові докази на користь уже наявних припущень);

б) суперечачи чи знищуючи наявні припущення (надаючи докази проти наявних припущень);

в) поєднуючись із наявними припущеннями для того, щоб вивести нові контекстуальні ефекти, тобто логічну контекстуальну імплікацію, яку не можна отримати ані з самої нової інформації, ані з контексту окремо, а лише в результаті поєднання нової інформації та контексту [Wilson, 1992, с. 174].

Відтак, релевантність варіює прямо пропорційно до контекстуальних ефектів: а) за однакових умов, що сильнішим є контекстуальний ефект, то більшою є релевантність повідомлення; б) за однакових умов, чим більше інтерпретаційних зусиль затрачено, тим меншою в той же час є релевантність повідомлення для адресата [Wilson & Sperber, 2004, с. 609].

Отож, ТР забезпечує теоретичне обґрунтування двох основних проблем прагматики: 1) як слухач/читач доходить до правильної інтерпретації того, що мав на увазі мовець; 2) що лежить в основі вибору того чи іншого лінгвального виразу, який обрав мовець, щоб висловити чи приховати свої думки. Центральним твердженням ТР є те, що очікування релевантності, спровоковані висловленням, є доволі точними та передбачуваними для того, щоб вказати слухачу на те значення, яке хотів передати мовець.

1.4.2. Контекст як ключовий елемент інтерпретаційного механізму сатири. Як відомо, ТР є прагмакогнітивною теорією, саме тому вона підкреслює роль контексту в процесі комунікації, а особливо в інференційній діяльності, спрямованій на заповнення прогалини, з якою стикається мовець у процесі перетворення зашифрованих висловлень у повністю контекстуалізовані висловлення.

Очікування релевантності присутнє протягом усього інтерпретаційного процесу, який включає і декодування й інференції. Декодування виконується мовним відділом мозку і його кінцевим продуктом є логічна форма (logical form), або ж структурована послідовність концептів, погрупованих у компоненти речення [Sperber & Wilson, 1995, с. 74]. Проте логічна форма висловлення не є повністю пропозиційна і, відповідно, комунікативно безкорисна допоки її не збагатити контекстуальною інформацією. Цей процес включає визначення відсилань, усунення двозначностей синтаксичного матеріалу, звуження чи розширення концептів до того моменту, поки не утворяться ситуативні концепти (ad-hoc concepts), а також вільне збагачення незакодованих концептів [Carston, 2002, с. 2010]. Результатом цих усіх

операцій є повністю «укомплектована» пропозиційна форма, чи просто *експлікатура* висловлення. Ця пропозиційна форма може бути головною експлікатурою речення, якщо мовець хоче щось виразити експліцитно. Проте, якщо читач має якісь підстави припускати, що сатирик хоче щось висловити імпліцитно, його очікування релевантності будуть спонукати використати цю імплікатуру як додатковий внесок у подальший інференційний процес з метою отримати імпліцитно виражену інформацію. Тоді реципієнт сатири пов'яже її із будь-якими іншими контекстуальними припущеннями для того, щоб отримати імпліцитний висновок, який хотів передати сатирик.

Контекстуальні припущення складають увесь контекст інтерпретації і зберігаються в організованому вигляді. Деякі із них є культурною інформацією, або ж культурними метарепрезентаціями [Sperber & Wilson, 1995], в той час, як інші – погруповані у певні логічні фрейми (make-sense frames) (термін Ф. Юса) [Yus, 2012a; Yus, 2016], які охоплюють різні аспекти реальності, досвід, відносини тощо.

Мовці передбачають звернення співрозмовників до контекстуальної інформації як невід'ємного складника інтерпретативної діяльності. «Повідомлення є релевантним для адресата лише тоді, коли воно пов'язане з фоною інформацією, наявною в нього для того, щоб отримати важливі для себе висновки, тобто тоді, коли воно обробляється в контексті доступних припущень, щоб принести позитивний когнітивний ефект» [Великорода, 2012, с. 74].

Найважливішим когнітивним ефектом, який досягається в результаті обробки повідомлення в контексті, є контекстуальна імплікація, висновок, виведений із повідомлення та контексту разом, але не із самого лише повідомлення чи контексту окремо [Sperber & Wilson, 1987, с. 608]. Це означає, що «автори статей необов'язково повинні вербально виражати всю інформацію, яку вони повідомляють, вони очікують від читачів того, що останні зможуть «заповнити прогалини» в тексті повідомлення для адекватної інтерпретації повідомлення» [Великорода, 2012, с. 74].

У випадку вживання сатири цей процес «заповнення прогалин» є обов'язковим, адже сатира не експлікується в дискурсі прямо, сатирик розраховує на здатність реципієнта сатири свідомо чи несвідомо її зрозуміти [Юрчишин, 2020а, с. 207]. Оскільки, як твердить В. Ніконова, «екстралінгвальний контекст впливає на свідомість адресата формуючи його фонові знання стосовно певної події (стереотипи, уявлення, цінності тощо), і створює текстову інформацію стосовно цієї події, яка експлікується в тексті мовними засобами» [Ніконова, 2016, с. 24], контекстуальна інформація, на нашу думку, відіграє ключову роль під час інтерпретації сатири, адже вона дає можливість сатирику уникнути вживання додаткових лінгвальних засобів, забезпечуючи реципієнта сатири лише необхідними ОС, які при взаємодії із наявною в нього контекстуальною інформацією, утворять велику кількість імплікацій і допоможуть читачам отримати саме ті значення, які хотів передати сатирик.

Пам'ятаючи, що в основі сатири лежить іронія, для аналізу контекстуальних ресурсів, до яких апелює сатирик, звернемося до класифікації типів контекстуальних ресурсів, які виділив Ф. Юс, вивчаючи прагматичні характеристики гумору на основі теорії релевантності. Ф. Юс називає контекстуальну інформацію «контекстуальними ресурсами» (*contextual sources*) [Yus, 2012a; Yus, 2016] і вважає, що до контекстуальних ресурсів можна апелювати на різних стадіях протягом інтерпретації непрямого висловлення (під час паралельного узгодження експліцитної інформації, а також для виведення імпліцитних передумов та імпліцитних висновків, як в ізоляції (коли задіюється тільки один ресурс), або ж до декількох одночасно у лінійному чи паралельному порядку [Yus, 2016, с. 198].

Науковець виокремлює 7 видів контекстуальних ресурсів, які відіграють важливу роль у процесі правильної інтерпретації іронічного висловлення: *контекстуальний ресурс А* – це загальні енциклопедичні знання; *контекстуальний ресурс В* – це специфічні енциклопедичні знання про мовця, його вподобання, вірування, погляди тощо; *контекстуальний ресурс С* – знання

про події, які мали місце нещодавно і які ще зберігаються у короткостроковій пам'яті адресата; *контекстуальний ресурс D* – попередні висловлення у певній комунікативній ситуації, або ж висловлення із попередньої інтеракції; *контекстуальний ресурс E* – невербальна поведінка мовця; *контекстуальний ресурс F* – лексичні та граматичні одиниці, які обрав мовець як лінгвістичні підказки, які вказують на його іронічний намір; *контекстуальний ресурс G* – інформація із навколишнього середовища, яка оточує мовців, така як погодні умови, сторонні шуми тощо. [Yus, 2016, с. 199–203].

Оскільки ми вивчаємо сатиру на основі друкованих медіа, де не існує прямої, безпосередньої передачі інформації, а натомість взаємодія відбувається між автором та читачем у різних контекстах і є відокремленою як у просторі, так і у часі (під час створення автором тексту та під час прочитання тексту) [Великорода, 2012, с. 43], список контекстуальних ресурсів, до яких апелюють учасники сатиричного дискурсу дещо видозміниться. Зокрема, у нашому випадку не вступатимуть в дію *контекстуальні ресурси B* та *G*, оскільки сатирик та реципієнт сатири не володіють інформацією про вподобання, погляди та вірування кожного з них, а можуть лише робити про них припущення. Також інформація про фізичне оточення учасників під час дискурсивної взаємодії є непередбачуваною і відповідно, неактуальною. Натомість, для того, щоб бути зрозумілим більшій кількості читачів, сатирик апелює до тих знань, які є спільними для максимально великої групи людей, тому найчастіше вступає в дію *контекстуальний ресурс A*, тобто інформація про світ, в якому ми живемо, наша культура, соціальні стереотипи, поширені вірування, погляди, моральні стандарти, які мають колективний та культурний статус, і які поділяє певна група людей, або ж ціла культурна спільнота [Wilson, 2009, с. 203].

Отож, ми виділили шість контекстуальних ресурсів, які вступають в дію під час інтерпретації сатири у британському друкованому медійному дискурсі:

1) *Контекстуальний ресурс А* – загальна інформація про навколишній світ, наші цінності, вірування, погляди, моральні норми, культурні стереотипи, погляди та соціальні стандарти, спільні для певної соціокультурної спільноти.

2) *Контекстуальний ресурс В* – це лексико-графічна модель побудови сатиричної статті за допомогою прецедентних жанрів, таких як казка, байка, рекламне оголошення, блог, шаблон журналістської статті тощо. Апеляція до кліше найвідоміших жанрів допомагає сатирику оперувати додатковим набором лексико-графічних інструментів, які допоможуть виявити сатиричні інтенції автора, а читачеві уникнути додаткових інтерпретаційних зусиль.

3) *Контекстуальний ресурс С* – знання про нещодавні події, які допомагають читачу побачити взаємозв'язок між цими подіями та об'єктом сатиричної критики.

4) *Контекстуальний ресурс D* – це контекстуальна інформація, яку ми отримуємо в результаті інтерпретації попередніх висловлень, тобто це контекстуальні ефекти, отримані після інтерпретації кожного попереднього висловлення, які автоматично стають контекстуальними ресурсами, необхідними для аналізу кожного наступного висловлення. Читач апелює до цього контекстуального ресурсу під час усунення двозначностей та визначення відсилай у процесі інтерпретації висловлень.

5) *Контекстуальний ресурс E* – це всі невербальні ОС, які слугують маркерами сатиричних інтенцій автора. До найбільш широко вживаних стимулів варто віднести графічні елементи, карикатури та ілюстрації, використані сатириком для візуального оформлення сатиричної статті.

6) *Контекстуальний ресурс F* – це лексико-граматичні прийоми передачі сатиричного тону автора, серед яких у друкованих засобах масової інформації поширенішими є каламбури, вульгаризми, нецензурна лексика, стилістичні, граматичні та лексичні помилки (див. докладніше у підрозділі 3.1.).

Коли реципієнт сатири інтерпретує сатиричне висловлення, контекстуальна інформація виявляється несумісною із пропозиційною формою висловлення і запускається процес пошуку альтернативної, не експліцитної

інтерпретації висловлення. При цьому у випадку сатиричного дискурсу учасники взаємодії дуже часто звертаються до всіх вище згаданих контекстуальних ресурсів одночасно у паралельному чи лінійному порядку. Кількість та порядок активації контекстуальних ресурсів можуть впливати на швидкість та якість сатиричної інтерпретації.

1.4.3. Передумови формування інтерпретаційного ланцюжка сатири.

Оскільки в основі сатири лежить іронія [Simpson 2003, Simpson, 2011], це означає, що сатира абсорбувала таку ключову прагматичну характеристику іронії, як імпліцитність – невідповідність між самим висловленням та переданим значенням, тобто істинні інтенції сатирика виражені не буквально, а за допомогою імплікатур. Виявлення цих імплікатур у сатиричних висловленнях залежить від: «по-перше розпізнання висловлення, як повторення певної думки (ехо-висловлення); по-друге, від ідентифікації джерела ехо-висловлення; і по-третє, від ідентифікації дисоціативного ставлення мовця до цього ехо-висловлення» [Sperber & Wilson, 1995, с. 240].

Однак, сатира «успадкувала» від іронії не лише спосіб передачі дисоціативного ставлення, ці два засоби вираження комічного також мають схожу природу породження гумористично-критичного смислу через підкреслення невідповідності між реальним та очікуваним. Більше того, сатира, як й іронія, яка є прикладом «переходу на метарівень комунікації» [Бистров, 2015, с. 29], є метарепрезентацією, адже сатира не виражає експліцитно ті значення, які хотів передати сатирик, а є повторними репрезентаціями вже існуючих репрезентацій.

Поняття лінгвістичної метарепрезентації, яке виникло в результаті розробки метарепрезентаційної теорії свідомості та прагматичної теорії релевантності, належить до мовних одиниць, ономасіологічною функцією яких є номінація когнітивної ситуації передачі змісту когніції, перцепції та мови [Клепикова, 2008, с. 5]. Вихідними положеннями терміна лінгвістичної метарепрезентації є ментальна репрезентація та лінгвістична репрезентація.

Ментальна репрезентація є мисленнєвими проєкціями/корелятами значимих для свідомості фрагментів дійсності. Лінгвістичні (символічні) репрезентації – це слова та інші мовні одиниці як результат реалізації репрезентативної функції мови, тобто знакове заміщення немовних явищ. [Клепикова, 2008, с. 5] Лінгвістичні репрезентації мають форму мовного вираження (public representation), а ментальні отримують форму думок (mental representation) [Sperber 2000; Wilson, 2000].

Різниця між репрезентаціями та метарепрезентаціями, як на ментальному, так і на мовному рівні, пов'язана із зміною змісту репрезентації. У випадку метарепрезентацій змістом репрезентацій стають уже існуючі репрезентації – вербальна (лінгвістична) або ментальна. Іншими словами, уже існуючий у свідомості людини певний фрагмент «репрезентованого світу» знову піддається репрезентації – метарепрезентації. Це перш за все емоції, вірування, певні переконання, бажання, ментальні стани, відчуття, наміри тощо. [Клепикова, 2008, с. 6] Таким чином, метарепрезентація – це здатність розуму репрезентувати «репрезентацію вищого рівня за допомогою закладеної в середину неї презентації нижчого рівня» [Wilson, 2000], тобто метарепрезентації – це «репрезентації репрезентацій».

Оскільки сатира не спрямована на безпосередню передачу думки сатирика, а на метарепрезентацію думки когось іншого, або ж своєї власної думки але в іншому сценарії, і, що найголовніше, на вираження ставлення до цієї думки, це дає нам підстави вважати сатиру метарепрезентацією.

Вивчаючи іронію, яка лежить в основі сатири, Д. Уілсон виділила три види метарепрезентацій [Wilson, 2009].

1. **Вміння читати думки** (*mindreading ability*), або **метапсихологічна здатність** (*metepsychological ability*) репрезентувати та думати про свої власні думки та думки інших людей

2. **Прагматична** (*pragmatic ability*) або **метакомунікативна здатність** (*metacommunicative ability*) репрезентувати та думати про висловлення та інші прямі комунікативні акти

3. *Аргументативна або металогічна здатність* (*argumentative or metalogical ability*), яка є невід'ємною частиною загальної здатності до епістемічної (гносеологічної, теоретико-пізнавальної) пильності (*epistemic vigilance*): вміння захистити себе від помилок чи свідомого обману зі сторони співрозмовника [Wilson, 2009].

Саме аргументативна здатність відповідає за виявлення контекстуальних несумісностей, які виникають в результаті активації контекстуальних ресурсів (одного чи одразу декількох одночасно). Вона також виступає тригером інференційної діяльності читача, спрямованої на виявлення ставлення мовця. Д. Спербер вважає, що «будь-який вид комунікативної діяльності активує два окремі процеси у адресата: один спрямований на пошук релевантності висловлення припускаючи, що інформація є правдивою, а другий процес спрямований на оцінку правдивості даного висловлення» [Sperber et al., 2010, с. 363]. Звідси випливає, що у процесі інтерпретації висловлення, використовуючи прагматичні уміння, саме аргументативна здатність «попереджає» читача про невідповідність між контекстом та експліцитно вираженою інформацією.

Стосовно інтерпретації іронії, яка лежить в основі сатири Д. Уілсон припускає, що тут присутні два компоненти – здатність читати думки інших та вміння уберегти себе від обману, оскільки «мовець виражає завідома неправдиву інформацію (тобто логічно несумісну), маючи при цьому намір передати аудиторії її пізнавальний статус через вираження глузливого, скептичного чи презирливого ставлення» [Wilson 2009, с. 219].

Ф. Юс у свою чергу вважає, що ці метарепрезентації у процесі розуміння іронії активуються під час взаємного паралельного узгодження, одночасно із узгодженням декодування висловлення, отриманням експліцитних передумов та висновків та доступу до контексту під час інтерпретації висловлення. Науковець вважає, що метарепрезентаційне узгодження здійснюється за допомогою прагматичних та аргументативних вмінь співрозмовника в межах загальної когнітивної здатності читати думки [Yus, 2016 с. 217]. На думку

Ф. Юса, саме ця «здатність читати думки охоплює всю когнітивну діяльність починаючи від максималізації релевантності ввідної інформації (inputs), передбаченої когнітивним принципом релевантності, і до пошуку релевантності окремого висловлення відповідно до комунікативного принципу релевантності» [Yus, 2016, с. 217].

Ми, слідом за Ф. Юсом, вважаємо, що під час інтерпретації сатири також задіяні всі три метарепрезентації і їхня активація відбувається разом із узгодженням декодованого висловлення, експлікатур, імплікатур та контекстуальної інформації. Для того, ми припускаємо, що для того, щоб реципієнт сатири вивів всі значення і повірив у те, що оптимально релевантна інформація є фактично тим значенням, яке хотів передати сатирик, реципієнт сатири мусить довіряти джерелам інформації, його співрозмовнику, різним контекстуальним ресурсам, до яких він має доступ (культурні метарепрезентації, логічні фрейми та фізичне оточення) і покладатися на інтерпретаційні процедури, які ведуть до тієї інтерпретації.

Під час спілкування ми обмінюємося інформацією, яка може бути правдива чи неправдива, багатозначна, оманлива, чи просто передана у не зовсім коректній лінгвальній формі [Padilla Cruz, 2012a, с.365]. Однак, люди розвинули комплексні когнітивні механізми, спрямовані на перевірку адекватності, правдивості та вірогідності самої інформації та джерела інформації, яку вони обробляють. О. Марсако та Д. Спербер стверджують, що такі механізми утворюють ментальний модуль, який вони називають *гносеологічна пильність* (далі ГП) [Mascaro and Sperber, 2009; Sperber et al., 2010]. На їхню думку, цей модуль є відповідальним за один із перлокутивних ефектів комунікації, тобто чи ми в кінцевому результаті віримо нашим співрозмовникам та інформації, яку вони надають, чи ні [Sperber et al., 2010; Wilson, 2011; Wilson, 2012a; Wilson, 2012b]. Цей модуль перевіряє інформацію, яку ми отримуємо та людей, які її поширюють. Оскільки це є ментальний модуль, він має певну область дії і працює надзвичайно швидко на рівні підсвідомості [Cruz, 2012a, с. 366].

За допомогою ГП закладаються підвалини перевірки внутрішньої послідовності тверджень і їхні логічні та очевидні зв'язки із контекстуальною інформацією, для того, щоб згодом підтримати чи спростувати їх [Oswald, 2011]. Механізми ГП також пов'язані із маркерами модальності та очевидності, які є розвиненими у деяких мовах, і які активують ментальні процеси направлені на оцінку надійності, чесності та достовірності співрозмовників та інформації, яку вони представляють [Unger 2012; Wilson, 2012b]. Як результат цих операцій, ГП може бути суттєвою для уникнення гносеологічних несумісностей, які можуть з'являтися в результаті тимчасової, чи постійної некомпетентності співрозмовників [Padilla Cruz, 2012b]. Якщо за допомогою ГП читач оцінює надійність інформації, її також можна вважати постійно працюючим фільтром, чи сенсором на будь-якому етапі розуміння: гіпотез стосовно експлікатур, необхідних імпліцитних передумов та бажаних імпліцитних висновків. Якщо інформація проходить через фільтри ГП і ніяких помилок чи невідповідностей не виявлено, то адресат може сприймати цю інформацію, як те значення, яке хотів передати адресант [Wilson 2011].

М.Паділла Круз твердить, що виступаючи у ролі ідентифікатора надійності та вірогідності співрозмовника та інформації, яку він передає, ГП допомагає слухачу перевірити, з одного боку, щиросердечність та лінгвістичну чи прагматичну компетентність співрозмовника, і, з іншого боку, вона допомагає моніторити та інспектувати різні інтерпретаційні кроки, які робить адресат, потенційні наслідки цих кроків та прагматичний матеріал, використаний у процесі для того, щоб перевірити їх надійність, корисність та ефективність для процесу розуміння. Якщо він бачить, що щось йде не так чи може йти не так, ГП допомагає вказати модулю розуміння на необхідність звернутися до більш комплексних та затратних у плані когнітивних зусиль інтерпретаційних стратегій, ніж ті, які він міг би використати за замовчуванням, керуючись тільки очікуванням максимальної релевантності. [Padilla Cruz, 2012a, с. 366]. Тобто, ГП може змушувати модуль розуміння переходити від стратегії наївного оптимізму (*naïve optimism*) до або обережного оптимізму

(*cautious optimism*), або складного (загостреного) розуміння (*sophisticated understanding*) [Sperber, 1994]. Цей перехід відбувається, якщо за допомогою ГП мовець виявляє, що а) наш співрозмовник є не зовсім компетентним користувачем мови; б) ми робимо інтерпретаційні помилки на експліцитному чи імпліцитному рівні комунікації; в) наш співрозмовник або поводить себе не зовсім чесно, або намірено намагається нас обдурити, пропонує завідома неправдиву інформацію, або в ігровій формі спонукає до пошуку інтерпретації, яка хоч і здавалася прийнятною спочатку, в кінцевому результаті, мусить бути відкинута. Тобто, ГП може запустити процес зміни інтерпретаційних стратегій коли мовець робить занадто багато помилок, адресат допускає інтерпретаційні помилки або ж мовець намірено добродушно обманює нас і збиває із пантелику, для того щоб в кінцевому результаті провокувати комічний ефект [Padilla Cruz, 2012a, с. 366].

Оскільки матеріалом дослідження є статті журналу РЕ, який вважається серйозним сатиричним виданням під редакцією відомого британського сатирика, письменника, журналіста і телеведучого І. Гіслопа (Ian Hislop), що коментує багато важливих соціально-політичних проблемних питань і де працюють журналісти, які є учасниками Міжнародного Консорціуму Журналістів, які займаються розслідуваннями (International Consortium of Investigative Journalists), ми вважатимемо, що компетентність авторів статей не повинна піддаватися сумніву апріорі. Тому, оскільки, як зазначалося вище, сатирик часто апелює до завідома неправдивої інформації, переплітаючи її із ехо-висловленнями реальних подій, апелюючи до різних технік гри слів та допускаючи завідома багато лексико-граматичних та стилістичних помилок чи інших невідповідностей, ми вважаємо, що ці всі лінгвальні та екстралінгвальні ОС є імпліцитною вказівкою на необхідність звернення до складного модуля розуміння під час інтерпретації сатири.

Відтак, ГП не протиставляється довірі, і, в той же час, вона не прирівнюється до недовіри апріорі, ГП протиставляється сліпій наївній довірі [Sperber et al., 2010]. Д. Спербер, О. Маскаро та інші стверджують, що пошук

релевантної інтерпретації, яка є невід’ємною частиною процесу розуміння, автоматично залучає виведення інференцій, які можуть виявляти невідповідності чи несумісності (*inconsistencies or incoherences*), релевантні для епістемічної оцінки. Коли такі невідповідності чи несумісності трапляються, вони стають тригером процедури, повністю присвяченій такій оцінці. Отож, розуміння, пошук релевантності та гносеологічна оцінка є взаємозв’язаними аспектами єдиного загального процесу [Sperber et al., 2010, с. 22], ціллю якого є максимально ефективно використати всю доступну інформацію.

Отож, ГП, за допомогою якої читач перевіряє вірогідність інформації та чесність сатирика, відіграє головну роль у процесі інтерпретації сатири, адже саме вона лежить в основі запуску складного процесу розуміння сатири, де братимуться до уваги всі свідомо допущені невідповідності та інші ОС, використані сатириком для імпліцитного вираження критичного ставлення до об’єкта сатиричної критики.

1.5. Методика комплексного дослідження лінгвопрагматичних характеристик сатири в британському медійному дискурсі

Будь-яке наукове дослідження ґрунтується на побудові відповідної *методики*, в основі якої лежить сукупність актуальних наукових методів і прийомів, визначених в залежності від мети, завдань та об’єктів дослідження, за допомогою яких вивчаються закономірності та зв’язки між досліджуваними явищами і процесами, а також вирішуються конкретні проблеми та завдання, які стоять перед науковцем, тобто *методи* дослідження [Хома, 2021, с. 89]. У контексті лінгвопрагматичної парадигми доцільно застосовувати міждисциплінарну інтеграцію методів і методик прагматичного аналізу тексту, які допоможуть виконати завдання дослідження «відповідно до обраної лінгвістичної теорії і принципів (методології) пізнання» [Алефиренко, 2018].

Відтак, у нашому дослідженні лінгвопрагматичних характеристик сатири у британському медійному дискурсі ми інтегрували дискурсивний підхід до

вивчення сатири, запропонований П. Сімпсоном та прагматичний підхід до аналізу висловлень, запропонований Д. Уїлсон та Д. Спербером у їхній теорії релевантності. Беручи до уваги ключову роль контекстуальної інформації під час інтерпретації сатири, ми також звернулися до інструментарію дослідження контекстуальної інформації, запропонованого Ф. Юсом.

Отож, алгоритм комплексного аналізу лінгвопрагматичних характеристик сатири у британському медійному дискурсі складається із шести етапів дослідження.

Перший етап передбачає розкриття природи сатири та окреслення основних підходів до вивчення сатири у науковій парадигмі. Для виконання завдань першого етапу дослідження ми зверталися до загальнонаукових методів *спостереження, опису, аналізу і синтезу, зіставлення та систематизації*. За допомогою цих методів ми проаналізували і систематизували напрацювання українських та зарубіжних науковців щодо визначення суті сатири у контексті літературознавчого підходу. В рамках цього етапу проаналізовано природу міжтекстової взаємодії у медіатексті та окреслено роль сатири у медійному дискурсі, зокрема, сатиричному журналу РЕ, який виступає матеріалом нашого дослідження. Дослідницький корпус становлять 9450 статей журналу РЕ за 2018-2021 рр. на суспільно-політичні, соціально-економічні та інші суспільно важливі теми, такі як корупція, професійна некомпетентність, кумівство, конфлікти інтересів, лицемірство, невігластво, неетична поведінка найвпливовіших політиків, суспільних та громадських діячів, журналістів та публічних осіб, діяльність яких впливає на життя інших людей. Корпус досліджувався вручну, без апеляції до машинного аналізу.

В рамках **другого етапу** виокремлено дискурсивно-прагматичні характеристики сатири за П. Сімпсоном. Зокрема, виокремлено основні кроки аналізу структурних елементів сатири та розкрито суть основних прийомів, які лежать в основі сатиричних методів. Представлено інструментарій дослідження інтерпретаційного механізму сатири на основі *теорії релевантності*.

Послуговуючись процедурою аналізу інтерпретаційного механізму, запропонованою теорією релевантності, визначено роль контексту та гносеологічної пильності у побудові інтерпретаційного ланцюжка. На основі типологізації контекстуальної інформації, запропонованої Ф. Юсом, виокремлено типи контекстуальної інформації, яка вступає в дію під час інтерпретації сатири.

На *третьому етапі* дослідження, послуговуючись інструментарієм дискурсивно-прагматичного аналізу сатиричних текстів, запропонованим П. Сімпсоном, та апелюючи до методу *дискурс-аналізу*, ми зосередилися на виокремленні мовних засобів реалізації структурних елементів сатири у британському медійному дискурсі. В рамках згаданої процедури аналізу сатири, ми також виокремили основні лінгвальні засоби реалізації сатиричних методів у британському медійному дискурсі.

Четвертий етап дослідження присвячений аналізу інтерпретаційного механізму сатири. За допомогою інструментарію теорії релевантності розкривається роль контекстуальної інформації під час інтерпретації сатири. У рамках теорії релевантності та із опорою на типологію контекстуальних ресурсів, запропонованою Ф. Юсом, схарактеризовано типи контекстуальних ресурсів, які вступають у дію під час інтерпретації сатири.

На *п'ятому етапі* фокус дослідження зосереджується на окресленні найбільш важливих чинників, які впливають на послідовність інтерпретації сатири, таких як метапсихологічна, метакомунікативна та металогічна здатність. Із опорою на *метод інтеннт-аналізу* та послуговуючись схемою побудови інтерпретаційного ланцюжка, запропонованою Д. Уілсон та Д. Спербером, а також комплексною схемою інтерпретаційного ланцюжка іронії, запропонованою Ф. Юсом в рамках теорії релевантності, зроблено спробу побудувати інтерпретаційний ланцюжок швидкого типу інтерпретації сатири. На основі порядку активізації контекстуальних ресурсів виокремлено чотири типи сатиричних інтерпретацій у британському медійному дискурсі та

визначено найбільш поширені типи інтерпретацій сатири у британському медійному дискурсі.

Шостий етап дослідження, на якому застосовувався *функціонально-прагматичний* аналіз, присвячений визначенню базових функцій сатири у британському медійному дискурсі. Зокрема, запропоновано модель реалізації персуазивного ефекту сатири із опорою на теорію когнітивного дисонансу. Визначено головні та периферійні функції сатири, які лежать в основі формування персуазивного ефекту сатири.

Відтак, запропонований алгоритм комплексного аналізу лінгвопрагматичних характеристик сатири дозволив нам дослідити стратегії сатирика, його ціннісні орієнтації й базові підходи до текстотворення, виявити інтенції сатирика за допомогою аналізу експліцитних та імпліцитних смислів висловлень, до яких він апелює та з'ясувати мовленнєвий вплив, який ці висловлення здійснюють на реципієнта сатири.

В межах літературознавчого підходу сатира розглядається в контексті комічного поруч із іншими формами комічного – іронією, гумором та сарказмом, при цьому головний акцент робиться на вивченні змісту та функцій комічного в цілому. Комічне розглядається як амбівалентне явище, підґрунтям якого є протиріччя, невідповідність між реальним та ідеальним. Сатира відрізняється від інших засобів комічного рівнем критичної насиченості, наявністю осуду та повним несприйняття існуючого стану речей.

Однак, літературознавчий підхід залишає поза увагою персуазивний ефект сатири, який яскраво проявляється у медіа. Медіадискурс, як реальність створена ЗМІ, характеризується інформативністю, динамічністю та інтенсивним розвитком, де відображаються всі найактуальніші зміни та настрої суспільства. Будучи віддзеркаленням етичних цінностей соціуму, медіадискурс є ідеальним середовищем функціонування сатири, яка через критику націлену на випадки нівелювання та маніпуляції цими цінностями, реалізує свій персуазивний

потенціал. Дискретною одиницею медіадискурсу є медіатекст, який характеризується багаторівневою структурою, яка репрезентує мовну особистість автора, його світобачення та світосприйняття, передані за допомогою розмаїття вербальних та невербальних засобів. Сатира як засіб вираження атрибутивного відношення за допомогою гумору допомагає автору медіатексту вирішити внутрішній конфлікт між інформуванням та розважанням читача, стимулюючи при цьому критичний осуд певних соціополітичних недоліків, абсурдності та невідповідності.

На основі сатиричних прийомів, використаних сатириком для провокування певного типу реакції у читача виділяють три типи сатири: горацієва сатири, яка тяжіє до комедії, ювенальна сатира, яка має трагічну природу, та меніпшова сатира, характерною ознакою якої є карнавалізація. При цьому, карнавальність та множинність смислів породжують інтерпретаційний плюралізм та розширюють діапазон можливих значень, мимоволі залучаючи читача до гри. Така напівсерйозна манера подачі інформації дозволяє сатирику імпліцитно вказати на невідповідності між бажаним і дійсним, стимулюючи його до критичного мислення.

Британський сатиричний журнал *PE*, статті якого є матеріалом дослідження, охоплює широкий діапазон тем: від корупції, професійної некомпетентності та кумівства до фінансових махінацій, порушення прав людини та торгівлі зброєю. Частими об'єктами сатиричної критики у цьому журналі є прем'єр-міністри, впливові політичні діячі та інші публічні особи. Багато жартів, які неодноразово з'являлися на шпальтах журналу стали частиною поп-культури Британії.

В межах дискурсивно-прагматичного підходу запропонованого П. Сімпсоном, сатира визначається як дискурсивна взаємодія між сатириком, реципієнтом сатири та об'єктом сатиричної критики, успішність якої призводить до зближення сатирика та реципієнта сатири та їхнє віддалення від об'єкта критики. Сатиричні тексти актуалізуються за допомогою *прайму* та *діалектичного* елементів сатири, які діють як опозиційні дискурсивні слоти,

поєднання та протиставлення між якими лежить в основі побудови сатири. *Прайм* елемент сатири утворюється за допомогою метафоричного сатиричного методу, в основі якого лежить накладання двох концептуальних доменів, і реалізується за допомогою одиниць інтертекстуальності. Метонімічний сатиричний метод включає стилістичні прийоми, які діють в межах одного концептуального домена і включає прийоми сатурації, атенуації та заперечення.

Теорія релевантності, інструментарій якої було використано для дослідження інтерпретаційного механізму сатири, вказує на важливість інференцій у процесі інтерпретації висловлень та наголошує на важливості контекстуальної інформації для отримання того значення, яке було задумане адресантом. На основі типології контекстуальних ресурсів, запропонованих Ф. Юсом, виділяємо 6 типів контекстуальних ресурсів, до яких апелює реципієнт сатири у процесі інтерпретацій сатиричних висловлень.

Інтерпретація сатири відбувається за участі трьох метарепрезентацій (метапсихологічної, металогічної та метакомунікативної), які лежать в основі виявлення сатиричних інтенцій автора і ведуть до формування модуля складного розуміння сатири.

Звідси, алгоритм комплексного аналізу лінгвопрагматичних характеристик сатири передбачає шість етапів дослідження, а саме: розкриття сутності сатири як засобу вираження комічного та окреслення місця сатири у медіадискурсі, акцентуючи увагу на жанрово-стилістичних характеристиках журналу РЕ; розробка методології дослідження лінгвопрагматичних характеристик сатири; виокремлення мовних засобів реалізації структурних елементів сатири та основних сатиричних методів; аналіз інтерпретаційного ланцюжка сатири та представлення типології сатиричних інтерпретацій; дослідження функціонального арсеналу сатири.

Основні положення другого розділу викладено в одноосібних публікаціях дисертантки [Юрчишин, 2020а; Юрчишин, 2020б; Юрчишин, 2021а; Юрчишин, 2021б; Юрчишин, 2021в; Юрчишин, 2021г; Юрчишин, 2021г; Юрчишин, 2021е]

РОЗДІЛ 2

ДИСКУРСИВНІ СЕГМЕНТИ САТИРИ ТА ЛІНГВАЛЬНІ ЗАСОБИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В БРИТАНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Для того, щоб відтворити та систематизувати лінгвопрагматичні характеристики сатири у британському медійному дискурсі, необхідно розглянути цілий комплекс лінгвальних та екстралінгвальних засобів, за допомогою яких реалізуються структурні елементи сатири, і які лежать в основі базових сатиричних методів. В результаті складного інтерпретаційного процесу ці мовні та позамовні засоби уможливають розпізнання іпліцитно враженого дисоціативного ставлення сатирика до об'єктів сатиричної критики. Саме тому, ми послуговуємося інструментарієм дискурсивного підходу до вивчення сатири, запропонованим П. Сімпсоном, який визначив сатиру як дискурсивну взаємодію між сатириком, реципієнтом сатири та об'єктом сатиричної критики із метою вираження критичного ставлення до об'єкта сатири [Simpson, 2003, с. 8]. Такий підхід до сатири як до дискурсивного явища із його взаємозв'язком лінгвістичних та ідеологічних компонентів дає можливість по-іншому подивитися на співвідношення лінгвальних та екстралінгвальних чинників [Филиппова, 2008, с. 142].

Аналіз дискурсу відрізняється від традиційного лінгвістичного підходу до мовних фактів «своїм подвійним ставленням до мови», оскільки з одного боку, дискурс «зітканий» із мови і неможливо уникнути аналізу тексту на мікрофункціональному рівні, але з другого боку, дискурс – це не просто мова на надфразовому рівні [Анисимова, 2003, с. 90], дискурс – це «зв'язний текст у сукупності із екстралінгвальними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками; дискурс – це «мова, занурена у життя» [Арутюнова, 1990, с. 137].

У рамках нашої розвідки ми розглядаємо сатиру як дискурсивну взаємодію між двома санкціонованими учасниками сатиричної тріади – сатириком та реципієнтом сатири та третім, «небажаним» учасником – об'єктом сатири, який

виступає тригером сатиричної критики. В результаті успішної сатиричної взаємодії відбувається зсув у взаємовідносинах між учасниками цієї взаємодії, коли санкціоновані учасники – сатирик та реципієнт сатири зближуються один із одним та одночасно дистанціюються від об'єкта сатири [Simpson, 2003, с. 8], при цьому об'єктами сатиричної критики виступають абсолютно різні феномени – від рис характеру якоїсь окремої особистості до принципу роботи установ загальнонаціонального значення.

2.1. Прайм та діалектичний елементи сатири

2.1.1. Актуалізація прайм та діалектичного елементів сатири. Як уже зазначалося у підрозділі 1.3., поєднуючи дискурсивний підхід до визначення сатири із бінарною концептуалізацією іронії, П. Сімпсон пояснює природу формування двох головних структурних елементів сатири – *прайм* та *діалектичного* елементів сатири – за допомогою двох типів іроній – іронії як ехо-висловлення та опозиційної іронії. П. Сімпсон вважає, що *прайм* елемент сатири утворюється за допомогою ехо-висловлень, а *діалектичний* елемент – це результат порушення максимів мовлення П. Грайса, чи будь-яких інших стратегій створення інконгруентності, в результаті яких утворюється дискурсивний поворот [Grice, 1975]. Тобто, сатира абсорбувала дві основні стратегії формування імпліцитного значення – відлуння попередніх подій та наявність інконгруентності.

Прайм елемент сатири, якому властива ехо-подібність, може активувати не лише попередні події чи вчинки, він також включає відголосся попередніх висловлень, текстів, дискурсивних стилів чи навіть жанрів. Однак характерною ознакою сатиричного тексту є дислокація чи перестановка у цьому висловленні так, щоб у деяких випадках завуалювати творця вихідного тексту, який було адаптовано у сатиричному тексті, тобто ехо-висловлення зазнають повторної контекстуалізації, яка власне і відрізняє сатиру від інших видів дискурсу, які містять елементи чи є прикладами імітації [Simpson, 2003, с. 75–97]. Наприклад,

коментуючи обіцянку тодішньої прем'єр-міністерки Великої Британії Т. Мей збільшити фінансування психіатричних лікарень, РЕ випустив номер, де на обкладинці журналу був розміщений фотозвіт візиту британської прем'єр-міністерки до однієї із психіатричних лікарень у супроводі діалогу між Т. Мей та працівником лікарні (Рис. 2.1.).

Т. Мей: "I'm the Prime Minister, you know."

Лікар: "Of course dear...just come this way" [РЕ, 11 January – 24 Jan 2019, с. 1]

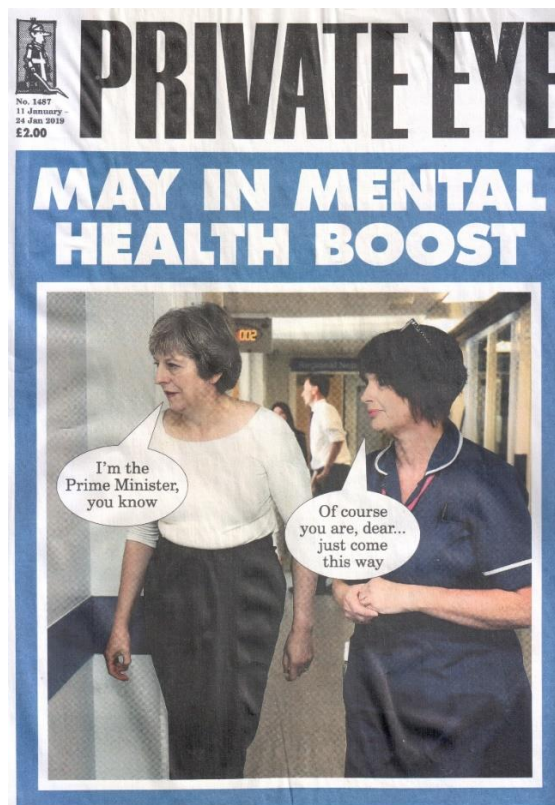

Рис. 2.1.

Обкладинка журналу РЕ за січень 2019 р.

Прайм елемент цього сатиричного тексту побудований за допомогою еховисловлення типової словесної реакції лікаря на шизофренічні нісенітниці пацієнтів, розміщену в новому дискурсивному контексті, тобто сатирик не просто повторює це висловлення, він поєднує два діаметрально протилежні дискурсивні контексти: типова розмова лікаря психіатричної лікарні зі своїм пацієнтом та розмова між високопосадовцем та керівником медичного закладу, яка могла відбутися під час інспекції цього закладу чи будь-якого іншого

рядового офіційного візиту урядовця до медичної установи. Тобто, сатирик не просто імітує розмову пацієнта та лікаря, він повторно контекстуалізує типовий діалог, переносить його на інший домен.

У межах дискурсивного підходу до сатири, П. Сімпсон наголошує на тому, що *прайм* мусить бути підкріпленим іншим ключовим структурним елементом сатири – внутрішньотекстовим *діалектичним* елементом (а *textinternal dialectic*). Цей *діалектичний* елемент, який, на думку дослідника, є другою іронічною фазою сатири, експлікується за допомогою опозиційної іронії, тобто іронічної трансформації у дискурсі, яка утворилася в результаті інконгруентності [Simpson, 2003, с. 90–96].

Розуміючи інконгруентність як «порушення норм як на лінгвоситуативному рівні (порушення онтологічних, логіко-поняттєвих, валоративних, текстово-жанрових, дискурсивних норм), так і на лінгвальному рівні (порушення мовних, мовленнєвих норм), що є джерелом комічної тональності» [Самохіна, 2011, с. 121], ми вважаємо, що *діалектичний* елемент сатири будується на інконгруентності на всієї мовних рівнях: на фонетичному (за допомогою омонімії), на лексико-граматичному (за допомогою каламбурів та інших технік мовної гри), на текстово-жанровому та на дискурсивному – порушення на рівні композиційної структури, уведення інтертекстових елементів, збій часових планів, змішання стилів (див. докладніше підрозділ 1.3).

Цей *діалектичний* елемент діє як невинуватене очікування у дискурсі і допомагає реципієнту сатири розпізнати дисоціативне ставлення сатирика до об'єкта сатири [Simpson, 2003, с. 93]. При цьому у спектрі різних відтінків негативного ставлення до ехо-висловлення, які можуть варіювати від занепокоєння, м'якого несхвалення чи розчарування, до презирливої зневаги, висміювання чи заперечення об'єкта критики, сатира характеризується наявністю різко негативного тону, засобами актуалізації якого є приклади інконгруентності на всіх мовних рівнях.

Проілюструємо особливості актуалізації *прайму* та *діалектичного* елементів сатири на прикладі двох різних статей на актуальні соціально-політичні теми:

Приклад 1: ***“Church in shock “Sunday opening” move”***

*The Church of England has finally **accepted the reality of the modern age and bowed to the inevitable**, by canceling Sunday opening and abandoning the practice of holding church services on the seventh day. Said a spokesman for the Synod, Rev J.C. Flannel, **“The Church’s position was very old-fashioned** and nowadays we just have to accept that Sundays are a special time for families to go shopping”. He continued, “It’s unfair to expect busy people with busy lives to go to church at the weekend when they could be going to the garden centre or the DIY superstore. **“Sunday opening is antiquated, unpopular and goes against everything that the 21-st century Church believes in, whatever that is.”** “You know, in order to survive in today’s world, the **Church has to move with the times and close down completely.**”*
[PE, 8 March – 21 March 2019, с. 32]

Ехо-висловлення у цій сатиричній статті виражене за допомогою наступних лексико-граматичних конструкцій: ***accepted the reality of the modern age, bowed to the inevitable, The Church’s position was very old-fashioned, Church has to move with the times***. Ці всі аргументи, які формують *прайм* елемент сатири, наводить спікер Синоду, який насправді є вигаданою особою. Джерелом цих думок, які повторює сатирик вустами неіснуючого спікера Синоду, є домінуюча суспільна думка, що церкві потрібно модернізуватися та дослуховуватися до сучасних тенденцій. Проте сатирик дистанціюється від цієї думки, вважає її безглуздою та неприйнятною (*Sunday opening goes against everything that the 21-st century Church believes in, whatever that is*).

Однак об’єктом критики тут виступає не тільки ставлення людей до ранкового богослужіння, сатирик також критикує сучасний споживацький стиль життя британців, які надто занурилися у свої трудові будні (***busy people with busy lives***), і які розглядають похід за покупками, як єдиний спосіб

проведення вільного часу (*Sundays are a special time for families to go shopping*”, *“could be going to the garden centre or the DIY superstore*).

Розглянемо ще одну статтю про гучний скандал, відомий як «Facebook – Cambridge Analytica data scandal», через надання компанією «Facebook» доступу до особистих даних 87 мільйонів користувачів компанії «Cambridge Analytica» та використання цих даних у ході президентських кампаній Дональда Трампа, Теда Круза та референдуму про вихід Об’єднаного Королівства з Євросоюзу.

Приклад 3: **FACEBOOK “FINDS FACEBOOK NOT GUILTY”**

By Our Technology Reporter Noah Crime

FACEBOOK’s Vice President and CHS (Chief Human Shield) Nick Clegg confirmed today that a Facebook investigation into Facebook had found no evidence that there was any attempt by Russia through Cambridge Analytica to influence the result of the Brexit Referendum.

*“Claims that Facebook was in itself subverting democracy are **too serious to be** just casually brushed aside, so instead we **carried out** an exhaustive internal **investigation** in order to comprehensively **brush them aside**.*

*“Facebook giving Facebook a clear bill of health is something I know that Facebook’s billions of users will like. “Facebook owner, Mark Zuckerberg, said, “I **agree** with Nick. Because **he’s paid to agree with me**”. Nick Clegg also confirmed that Facebook would welcome outside scrutiny of its operations through a mechanism set up by government.*

“Such a mechanism to regulate Facebook’s behavior could be called something like, I don’t know, “the law”, or something.

*“But sadly, as **nothing like “the law”** exists with regard to Facebook, we will be setting up our own external body to monitor Facebook, headed by Mark Zuckerberg.*

*““FacebookBook” will exist as a wholly separate entity to Facebook, to externally monitor Facebook activity, with **Mark Zuckerberg reporting** any concerns directly to **Mark Zuckerberg**. [PE, 28 June – 11 July 2019, p. 31]*

Ця сатирична стаття була надрукована в журналі PE одразу після інтерв'ю віце-президента «Facebook», лідера ліберально-демократичної партії та колишнього заступника британського прем'єр-міністра Ніка Клегга (Nick Clegg) на радіо «BBC Radio 4's Today». *Прайм* елемент статті побудований за допомогою ехо-висловлень головних ідей віце-президента компанії в ході цього інтерв'ю. Ехо-висловлення головних посилів Н. Клегга простежуються вже у заголовку **FACEBOOK "FINDS FACEBOOK NOT GUILTY"**, при цьому, сатирик апелює до цитування для того, щоб читач одразу зумів розпізнати «чужі» слова. Коротко ознайомивши читача з темою статті у ввідному абзаці, автор подає всі сателітні абзаци та заключний абзац у формі цитат слів віце-президента, роблячи ехо-висловлення ще більш очевидним (*internal investigation into Facebook, no evidence, not guilty, claims <...> too serious to be brushed aside, a clear bill of health, outside scrutiny, mechanism to regulate Facebook's behavior, the law, to externally monitor Facebook activity*).

Діалектичний елемент сатири також актуалізується вже в заголовку статті, адже сам заголовок побудований за допомогою такого стилістичного зв'язного елемента, як гра слів (*Facebook "finds Facebook not guilty"*), для того щоб, по-перше, натякнути читачу на сатиричні інтенції, а по-друге, для того, щоб з'єднати *прайм* та діалектичний елементи сатиричного тексту. Автор також звертається до фонетичного каламбуру в імені автора статті *Noah Crime (No Crime)* (порушення мовних та логіко-поняттєвих норм), який натякає на нібито відсутність складу злочину з боку компанії.

Діалектичний елемент підсилюється у всіх сателітних абзацах, зокрема у першому сателітному абзаці автор використовує повтор фрази *to brush aside* у двох різних контекстах (*claims <...> too serious to be brushed aside*) та (*internal investigation <...> to brush them aside*), з метою передачі парадоксальності ідеї проведення внутрішнього розслідування задля розвіяння звинувачень у втручанні у виборчий процес. Окрім того, сатирик використовує прикметник *exhaustive* для характеристики цього так званого розслідування. Коментуючи запровадження механізму урегулювання поведінки соціальних мереж стосовно

відповідальності за надання доступу до особистої інформації користувачів, сатирик знову ж таки звертається до цитування (*a mechanism to regulate Facebook's behavior could be called something like, I don't know, "the law", or something*). Використання словосполучення *something like "the law"* для характеристики законодавчо закріпленого механізму регулювання діяльності соціальних мереж та написання слова *закон* у лапках ("*the law*") підкреслюють той факт, що компанія не сприймає серйозно ідею запровадження цих норм та не має серйозного наміру дотримуватися цих правил. В заключному абзаці автор у черговий раз апелює до гри слів (*FacebookBook*), називаючи ним нібито незалежний відділ організації, яким куруватиме сам Марк Цукерберг. Тобто, повідомлення про порушення надходитимуть самому ж порушнику (*Mark Zuckerberg reporting any concerns directly to Mark Zuckerberg*). Ці всі лінгвальні засоби реалізації *діалектичного* елемента сатиричного тексту вказують на абсолютну алогічність ідей та вчинків керівництва компанії та підкреслюють парадоксальність описаної ситуації.

Відтак, засобами актуалізації *прайм* елемента сатири є ехо-висловлення слів, думок чи ідей, які піддаються сатиричній критиці. *Діалектичний* елемент актуалізується за допомогою інконгруентності на фонетичному, лексико-граматичному, текстово-жанровому та дискурсивному рівнях, в основі яких лежить порушення онтологічних, логіко-поняттєвих, ціннісних та мовних норм.

2.1.2. Проскція міфічної та реальної площин через прайм та діалектичний елементи сатири. Наявність *прайм* та *діалектичного* елементів сатири вказує на наявність двоголосого слова у сатиричних текстах. Двоголосе слово передбачає передіснування іншого голосу, відлуння якого чітко простежується в архітектоніці дискурсу. Висловлення так «запроєктоване», щоби бути почутим і сприйнятим завдяки своїй здатності зберігати та «випромінювати» асоціації, які воно увібрало внаслідок вживання в інших текстах [Зубрицька, 2001, с. 404]. Поєднання та протиставлення між *праймом* та *діалектичним* елементом сатири, на думку П. Сімпсона, лежать в основі

сатири. [Simpson, 2003, с. 89–94]. Ступінь опозиції, трансформації чи диспозиції між *праймом* та *діалектичним* елементом сатири відіграє важливу роль для розуміння сатири.

Відтак, *прайм* та *діалектичний* елемент сатири є проєкціями двох площин – міфічної та реальної. Під міфічною площиною ми розуміємо апеляцію до будь-який аналогічних чи просто схожих прецедентних ситуацій, які можуть бути як реальні події, такі як от трагічне затонення Титаніка, чи просто сюжет якоїсь байки чи казки, такі як сюжет п'єси Шекспіра «Макбет», міф про короля Мідаса чи біблійна історія про Авеля та Каїна тощо. Сатирична площина формується в результаті накладання цих двох площин, переплетених між собою стилістичними зв'язними елементами часто у супроводі графічних та візуальних компонентів, які виступають додатковими ОС під час інтерпретації сатири. Ці два полярні дискурсивні сегменти є взаємозалежними, адже виявлення одного із цих сегментів допомагає підтвердити наявність другого елемента. Ці два сегменти діють як «теза» і «антитеза», колізія яких сприяє формуванню «синтезу», тобто розумінню значень, які хотів передати сатирик.

Така природа формування сатиричної площини дозволяє сатирику не тільки створити свої особливі образи, які знаходяться на межі фантастичного і реального, а також замаскувати реальний об'єкт сатиричної критики, наділяючи його надприродними нелюдськими здібностями чи навпаки позбавляючи його якихось базових людських якостей. Такий спосіб побудови сатиричного тексту є свого роду криптичним ключем, який дозволяє сатирику завуалювати гострокритичну характеристику об'єкта сатири і також уберегти себе від ймовірних звинувачень у наклепі чи умисній образі.

Цей формат побудови сатиричного тексту також супроводжується комічним ефектом, який сатирик часто підсилює зумисною гіперболізацією певних рис характеру, які виступають тригером сатиричної критики, для того щоб допомогти читачу легше розпізнати дисоціативне ставлення сатирика до об'єкта сатиричної критики.

Проілюструємо проєктування міфічної та реальної площин за допомогою прайму та діалектичного елементів сатири, на прикладі цієї статті.

BIBLICAL TIMES

Friday 20 September 2019

Abel and Cain in huge split

*By our Political Staff **Adam and Eve Boulton***

The world of the **Bible** was rocked last night as the most famous siblings in history, well, the only ones who fell out spectacularly over **Cain's plans for Exodus** from the **promised land**.

*Abel was so called because he's quite able, unlike Cain, whose **Cain-do** attitude hides his total incompetence.*

The pair had frequent disagreements recently over the direction **the book of Genes** should take. **Cain** wanted a hard-line narrative, involving lots of sacrifices, whereas **Abel** was more centrist and inclusive.

The brothers are believed to have clashed over who was more faithfully carrying out the will of the people (four on earth). And when they couldn't agree, the younger brother, Abel, ruthlessly murdered himself to make Cain look bad, and **quit the Bible forever**.

Said Cain, "**Abel** was an extremely **able** brother and I shall greatly miss his contribution to our mission. But I respect his decision to leave public life and indeed life generally and spend more time with God."

*A friend of the family, Mr Serpent, hissed, "Cain will recover from this, and will go on to father a huge number of children, nobody knows how many, and **people the earth**. He has taken God's instruction to go forth and multiply very seriously indeed."*

On other pages

Cain dismisses claims that world will be washed away by rising water levels as "Project Fear" p. 3

Cain claims G5 Tower of Babel will be a triumph for communication p. 8

HS2 camel train cancelled p. 94 [PE, 20 September – 3 October 2019, c.28]

Ця сатирична стаття побудована за допомогою переплетення двох площин, біблійної історії про двох братів Авеля і Каїна та реальної історії взаємовідносин двох братів-політиків, Джозефа та Бориса Джонсонів. Реальна площина, яка проектується через *прайм*, актуалізується за допомогою ехо подій, які передували написанню цієї статті, зокрема рішення члена парламенту та міністра освіти і бізнесу Джозефа Джонсона піти із великої політики через конфлікт сімейних та національних інтересів. Причиною такого рішення була розбіжність поглядів братів стосовно ідеї виходу Великої Британії із Європейського Союзу.

Це переплетення стає очевидним вже на початку прочитання статті, яку сатирик поміщає у вигаданій газеті ***Biblical Times***, назва якої побудована за допомогою гри слів (***Bible + Times***), яка виступає першим стилістичним зв'язним елементом (*stylistic hook*), що «зшиває» до купи два структурні елементи сатири. Назва статті є також прикладом переплетення двох різних стилів письма – біблійних імен (***Abel and Cain***) та сучасного розмовного стилю (***in huge split***). Настановою на пошук додаткових значень також служить дата написання статті, яка вказує на чітко визначене реальне сьогодення, яке протиставляється біблійним іменам ***Abel*** і ***Cain***. Більше того, автор апелює до гри слів для зазначення нібито авторів цієї статті (***by our Political Staff Adam and Eve Boulton***), вигадані імена яких також побудовані аналогічним способом, тобто поєднанням біблійного (***Adam and Eve***) та реального (***political staff***) із додатковим імпліцитним значенням, переданим за допомогою так званого прізвища ***Boulton*** (***Adam and Eve Boulton***), яке є відсиланням до журналіста, телеведучого та політичного оглядача Адама Болтона (***Adam Boulton***), який часто пише статті для таких відомих британських газет, як *The Times*, *Sunday Times*, *Guardian*, *Spectator*, *New Statesman* та *Independent*.

Загалом, вся стаття побудована у вигляді павутини, зітканої із відголосків реальних подій, які передували написанню сатиричної статті (діаметрально-протилежні погляди братів на ідею виходу Британії із складу ЄС (***siblings ... fell out ... over Cain's plans for Exodus from the promised land, disagreements over***

the direction (of) the book of Genes), відставка Дж. Джонсона із поста міністра, *(quit the Bible forever)*, заява про завершення політичної кар'єри (*decision to leave public life*), і навіть той факт, що Борис Джонсон є багатодітним батьком (*to father a huge number of children*) та основної сюжетної лінії біблійної історії про Авеля і Каїна.

Сатирик апелює до численних ПФ, уникаючи використання реальних імен та назв державних структур. Зокрема, сатирик «одягає» братам Джонсонам «маски» Авеля і Каїна, Британський парламент називає Біблією, Британію – Книгою Буття, Європейський Союз – Обітованою Землею. Ці ПФ виконують важливу прагматичну функцію, адже на їх основі реципієнт сатири буде ситуативні концепти (**ABEL, *CAIN, *PROMISED LAND, *THE BIBLE*), які в кінцевому результаті розширюють ряд слабких імплікацій (див. підрозділи 1.4. та 3.3) і виступають імпліцитно вираженою вказівкою на некомпетентність Б. Джонсона (*Abel was so called because he's quite **able**, unlike **Cain**, whose Cain-do attitude hides his total **incompetence***). Більше того, автор часто апелює до гри слів у сателітних абзацах статті (*Abel was an extremely **able** brother, **Cain** – **Cain-do**, **BREXIT** – **Exodus**, **G5 Tower of Babel***). Відтак, ці техніки гри слів виконують роль зв'язних елементів, які з'єднують міфічну та реальну площини.

Окрім лінгвальних засобів вираження структурних елементів сатиричного тексту у цій статті чільне місце займає також ілюстрація до статті (див. Рис. 2.2. у додатку В), яка, будучи наочним ОС, першою привертає увагу читача, направляючи його на задуману сатириком «інтерпретаційну стежку», адже «зорові відчуття сприяють утворенню особливої візуальної семантики» [Солецький, 2017а, с. 120; Leeuwen & Jewitt, 2001]. Ця ілюстрація, яка також побудована за допомогою тепер вже візуального переплетення міфічного та реального, виконує функцію додаткової смисловізуалізації [Солецький, 2017б], адже ця ілюстрація виступає додатковим контекстуальним ресурсом, який сприяє утворенню бажаного сатиричного образу.

Відтак, *прайм* та *діалектичний* елементи сатири як структурні елементи сатиричного тексту є проєкціями двох площин – міфічної та реальної, в

результаті переплетення чи накладання яких формується сатиричний текст. Візуалізація формування сатиричної площини представлена на рисунку 2.3.

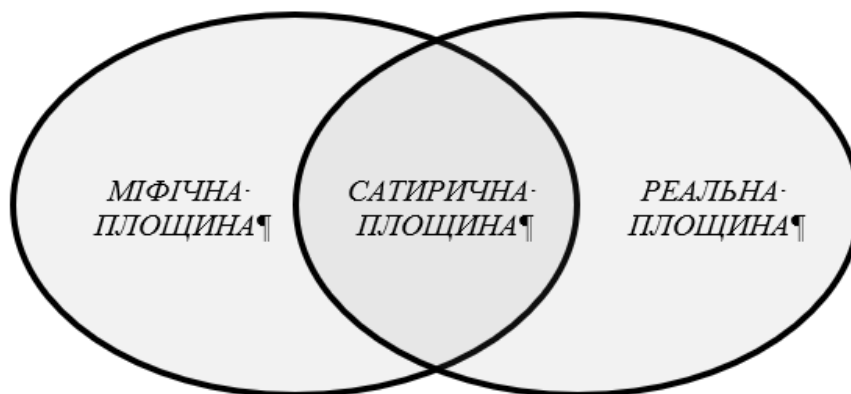

Рис. 2.3.

Природа формування сатиричної площини

Ця ілюстрація демонструє природу формування сатиричної площини за допомогою переплетення реальної та міфічної площин, які актуалізуються за допомогою *прайму* та *діалектичного* елементів сатири, зв'язаних між собою стилістичними зв'язними елементами, такими як різноманітні техніки мовної гри, які роблять сатиричний текст когерентним і в той же час підсилюють комічний ефект сатири.

2.2. Лінгвальні засоби репрезентації сатири в британському медійному дискурсі.

Як зазначалося у підрозділі 1.3., *сатиричні методи*, на думку П. Сімпсона, це набір мовних засобів, які сатирик використовує для створення *прайм* та *діалектичного* елементів сатиричного тексту. Науковець поділяє *сатиричні методи* на 2 категорії: *метонімічний сатиричний метод* та *метафоричний сатиричний метод*, де метафора та метонімія слугують як мета-терміни, використані для організації та класифікації конкретних прийомів текстової організації в межах загальної схеми організації дискурсу [Simpson, 2003, Юрчишин, 2021б]. В рамках цього дослідження метафора не розглядається як

просто видозмінена передача буквально вираженої думки, а як «важливий засіб для інтерпретації дійсності і розуміння нових понять за допомогою знань людини» [Бистров, 2013, с. 159]. Таким чином, «парасолькові» терміни метафори та метонімії є аналітичними інструментами, які використовуються для диференціації взаємозв'язаних текстових процедур, які в результаті взаємодії та накладання формують бажані сатиричні образи.

У результаті аналізу мовного корпусу із 9450 статей журналу РЕ за 2018-2021 рр ми виокремили такі лінгвальні засоби реалізації метафоричного та метонімічного сатиричних методів (Рис. 2.4.), які у процесі своєї реалізації у медійному дискурсі поєднуються за допомогою стилістичних зв'язних елементів. Далі ми детально розглянемо на прикладах, як ці методи реалізуються у статтях з журналу РЕ.

Лінгвальні засоби реалізації сатиричних методів

Рис. 2.4.

Лінгвальні засоби реалізації сатиричних методів

2.2.1. Лінгвальні засоби реалізації метафоричного сатиричного методу.

Розглядаючи метафору як спосіб окреслення природи формування *прайм* елемента сатири, в основі якого лежить взаємозв'язок між різними концептуальними доменами, в нашому дослідженні метафора виступає свого роду «парасольковим» терміном, який охоплює всі види операцій, в основі яких лежить «проектування ознак вихідного домена (a source domain) на цільовий домен» (a target domain) [Simpson, 2003, с. 126].

Такий підхід до тлумачення метафори перегукується із теорією концептуальної метафори [Бистров, 2015; Бистров, 2017; Великорода, 2011, Дойчик, 2019; Ємець, 2012; Іванотчак, 2015; Ніконова, 2008; Ніконова, Четова, 2016; Сабадаш, Глеб, 2019; Сабадаш, Павлів, 2020; Bilyk, Pyliachuk, 2018; Bystrov, Sabadash, 2019; Lakoff & Johnson, 2003; Mizin & Ovsienko, 2020; Sabadash, 2017; Velykoroda, 2019], згідно з якою, метафори аналізуються як «стійкий і систематичний взаємозв'язок між двома концептуальними доменами» [Grady, 1999, с. 102] – вихідним доменом (концептосферою джерела) і цільовим доменом (концептосферою цілі). «Цільовий домен, осмислюваний через концептуальну метафору, є концептуальним референтом, а вихідний домен, порівнюваний із ним, є концептуальним корелятом» [Жаботинська, 2011, с. 3].

В межах метафоричного сатиричного методу ми виділили такі одиниці інтертекстуальності, що беруть участь в утворенні *прайм* елемента сатири: *алюзія, пародія, ремінісценція, прецедентні феномени (прецедентні імена, прецедентні вислови, прецедентні тексти), стилізація, а також трансформована цитата*.

Зокрема, *ремінисценція, прецедентні феномени та стилізація* виступають засобами актуалізації *прайму* у статті, присвяченій послабленню карантинних обмежень в Англії після трьох місяців жорсткого локдауну весною 2020 року.

Daily Chain Mail

London 1350

PLAGUE PRECAUTIONS AND DUE TO BOREDOM

By Our Health Correspondent Conrad Blackdeath

Medieval England began to return to normality yesterday as the population ignored the advice of apothecaries and came out of their hovels to resume feudal life.

*Said one serf, “We’ve spent nearly two years painting crosses on our doors and only coming out to bring out our dead. **We’re sick to death of the Black Death. We want to carry on our lives,** growing failing crops, burning witches, bear baiting and going abroad for a summer Crusade.”*

*The **Black Death** is believed to have come from China, following Genghis Khan’s opening up the silk road, but there has been growing frustration over the following of science, and the closure of ports due to **the advice of so-called “experts”**....*

*Said one bubole-ridden sailor, “**They don’t know whether it’s caused by rats or God** being annoyed with us for not paying sufficient tithe to the Church, **or a mysterious comet in the sky** ...The scientists say **it’s unsafe to** have open sewers or **lack of social distancing,** but **there’s nothing to prove it for sure.**”*

***Warnings of a second, third, fourth, fifth and sixth wave of the Plague** are also being played down.*

Said one seafarer with swellings upon his armpits, “It’s time to open up the ports and move on – to the new world, hopefully. I’m pretty sure the Black Death won’t keep returning for centuries (cont. 2094) [PE 19 June – 2 July 2020, c. 28].

Ця стаття, яка побудована за допомогою переплетення трагічних подій у Лондоні в XIV ст., відомих як Чорна Смерть та *ремінісценцій* типових коментарів людей стосовно причин та наслідків пандемії Covid-19, які панували у суспільстві влітку 2020 року (***We want to carry on our lives... (Black Death is) ... from China, it’s caused by rats or God ...or a ...comet ... nothing to prove ... lack of social distancing... is unsafe ...a second, third, fourth, fifth and sixth wave of (the Plague).***).

Однак сатирик не довільно обирає саме таку міфічну площину для створення цієї сатиричної статті, адже медіа не одноразово проводили паралелі

між великою трагедією середньовіччя та пандемією XXI століття. Відтак, Чорна Смерть виступає *прецедентною ситуацією* для написання цієї статті, на що вказують такі атрибути прецедентної ситуації як, *plague, Black Death, Medieval Ages, feudal life, apothecaries, Crusade, burning witches*. Для створення комічного ефекту автор апелює до гри слів на основі цих ПФ (*Conrad Blackdeath, We're sick to death of the Black Death*). Ці ж ПФ також виступають засобами *стилізації* тексту статті, адже за допомогою опису типових занять чи відпочинку у Середньовіччі автору вдається передати атмосферу того часу, тим самим підсиливши когнітивний ефект.

Апеляція до цих інтертекстуальних одиниць робиться сатириком свідомо і з певною метою, адже автор розраховує на те, що реципієнт сатири розпізнає їх і зможе провести паралелі між історичними подіями та сьогоденням.

Таким чином, сатиричні тексти, обов'язковим структурним елементом яких є *прайм*, утворений за допомогою ехо-висловлень, є яскравим прикладом «діалогізму» текстів, про який писав М. Бахтін. Згідно з М. Бахтіним, в умовах діалогічного спілкування неминуче народжується «двоголосе слово» [Бахтин, 1979, с.212–214]. Двоголосе слово завжди включає передіснування іншого голосу і дає змогу почути його відлуння як частину «архітектури» дискурсу. Для того щоб «відлуння іншого голосу» було дзвінкішим та більш помітним сатирик апелює до прецедентних феноменів, які завдяки широкому функціональному спектру здатні «викликати у реципієнта додаткові асоціації, що не перебувають на поверхневому рівні розуміння певного висловлення, а закладені у його зв'язках з попередніми текстами» [Великорода, 2012, с. 20].

Апеляція до прецедентних феноменів у сатиричному медійному дискурсі є важливим риторичним компонентом, адже для того, щоб текст статті сприймався адресатами як продукт власної культури, він повинен відповідати історичним, морально-етичним, культурним традиціям нації, а формою такого залучення є використання прецедентних текстів [Великорода, 2012, Великорода, 2014]. Обов'язкова присутність діалогічного зв'язку сатиричних

висловлень із прецедентними текстами є тією лінгвопрагматичною характеристикою сатири, яка відрізняє сатиричні висловлення від іронії.

Розглянемо, до прикладу, статтю, присвячену бізнес-діяльності найбагатшої людини Великої Британії Джеймса Реткліффа (James Ratcliffe), який, будучи прихильником виходу Великої Британії із Європейського Союзу, все ж таки приймає рішення перевести свої бізнес активи до Монако з метою економії чотирьох мільйонів доларів на податках. В межах цієї статті автор використовує такі одиниці інтертекстуальності: *трансформовані цитати, алюзію, прецедентні феномени та стилізацію*.

Ratcliffe leaves sinking ship

by Our Maritime Staff Tim Shipshape

Billionaire rat, Sir James Ratcliffe, last night admitted that he was making plans to desert the RMS Brexitanic and swim to Monaco. “It’s purely a business matter,” said the entrepreneur rodent, “and not because I want to avoid paying tax or going down with the Brexitanic.” Asked why he had constantly maintained that the Brexitanic was “unsinkable” and destined to “sail into the sunlit uplands”, he replied, “I was advised by top vermin accountants, PriceWaterlogged, that jumping off the ship and scuttling off to Monaco was fiscally prudent and would in no way make me look like a total rat.”

Sir James Ratcliffe was recently knighted in acknowledgement of his classic “rats-to-riches story”. Sir James concluded, “I still have a lot of confidence in the Brexitanic, but sadly it’s every rat for himself” (cont. 2094). [PE, 22 February – 7 March 2019, c. 27]

Ця стаття *стилізована* під серйозну журналістську статтю, в якій дотримано всі базові норми написання журналістських заміток у газеті, зокрема, в ній присутній заголовок статті надрукований відповідним шрифтом, два сателітні абзаци із *трансформованими цитатами* слів людини, діяльність якої виступає предметом статті, зазначено автора статті та вказано на нібито продовження статті на одній із наступних сторінок газети (*cont. 2094*).

Ця стаття є прикладом апеляції сатирика до зооморфної (аніمالістичної) метафори, адже автор зображує мільярдера Дж. Реткліффа щуром (*billionaire rat, a total rat, entrepreneur rodent, rats-to-riches*). Використання такого виду метафори дає можливість сатирику перенести на образ мільярдера загальноприйняті негативні асоціації пов'язані із цим гризуном, такі як нечистотність, злобність, а також уміння виживати в складних умовах. Більше того, сатирик у цій статті формує *прайм* елемент сатири на основі загальновідомої ідіоми *like rats fleeing a sinking ship*, яка використовується у відношенні до ненадійних, не вартих довіри людей, які, відчувши небезпеку, першими втікатимуть у складній ситуації. Апелюючи до трансформованих цитат слів самого Дж. Реткліфа стосовно мотивів його планів переведення бізнесу (*I still have a lot of confidence in the Brexitanic, but sadly it's every rat for himself*), робить ехо-висловлення максимально очевидним для реципієнта сатири і, в той же час, підсилює образ Дж. Реткліффа, як щура, який першим відчув небезпеку й одразу готовий тікати до іншої країни.

Для формування довершеного сатиричного образу Дж. Реткліффа як щура, який тікає із найбільш впізнаваного образу тонучого корабля, автор звертається до трансформованих *прецедентних висловлювань* для утворення на їх основі каламбурів (*rats-to-riches (rags-to-riches), it's every rat for himself (every man for himself)*), які виконують функцію підсилення критичного ставлення сатирика до об'єкта сатири, створюючи при цьому комічний ефект.

Сатирик також апелює до трансформованого *прецедентного імені* *Brexitanic (Brexit + Titanic)* як вихідного домена для формування концептуальної метафори **BREXIT IS A SINKING SHIP**, яка допомагає реципієнту сатири розпізнати дисоціативне ставлення сатирика до самої ідеї виходу Британії із ЄС. Використання прецедентного імені із широким спектром трагічних асоціацій дає можливість сатирику розширити ряд імплікацій, які характеризують ситуацію навколо виходу Великої Британії із ЄС та імпліцитно виразити його ставлення до ідеї виходу Британії із ЄС (*BREXIT матиме трагічні наслідки*) із підсиленням комічним ефектом, реалізованим за

допомогою біблійних алюзій “*sail into the sunlit uplands*” та за допомогою оксиморону та атрибуту *прецедентної ситуації* потоплення Титаніка *the “unsinkable” Brexitanic*.

Отже, в цій статті *прайм* елемент сатири побудований за допомогою інтертекстуальності, яка «функціонує за емблематичними схемами», формуючи «образну «вторинність» [Солецький, 2018, с. 327], яка допомагає сатирику створити образи, які зможуть підкреслити ті риси характеру об’єктів сатири, яка виступають тригером сатиричної критики [Юрчишин, 2021б. с. 139].

Відтак, метафоричний сатиричний метод, який лежить в основі утворення *прайм* елемента сатири, реалізується за допомогою таких інтертекстуальних одиниць як алюзія, пародія, ремінісценція, прецедентні феномени, стилізація та трансформована цитата. Ці інтертекстуальні одиниці не лише роблять ехо подій, які передували написанню сатиричних статей більш впізнаваними, вони також беруть участь у формуванні образу об’єкта сатиричної критики.

2.2.2. Лінгвальні засоби реалізації метонімічного сатиричного методу.

Послугуючись метатермінами метафори та метонімії, П. Сімпсон застосовує останній для окреслення прийомів формування *діалектичного* елемента сатири, які відбуваються в межах одного концептуального домена. Науковець виділяє три основні прийоми реалізації метонімічного сатиричного методу: *сатурація*, *атенуація* та *заперечення* [Simpson, 2003, с. 9].

Як уже зазначалося у підрозділі 1.3., *сатурація* – це спосіб формування *діалектичного* елемента сатири за допомогою насичення чи перебільшення «частинки цілого», тобто операція відбувається в межах одного домена [Simpson, 2003, с. 128–130]. Сатурація, яка деформує встановлене *праймом* сприйняття елемента, лежить в основі формування інконгруентності, яку П. Сімпсон, в контексті прагматики, називає другою іронічною фазою в межах сатири.

Розглянемо, до прикладу, як маніфестується сатурація у статті про британського журналіста Пірса Моргана (Piers Morgan).

Gnome Science

Sound barrier smashed, say scientists

Top scientists in Switzerland say the record for breaking the sound barrier has been smashed after Piers Moron ended his silence about Harry and Meghan in the Mail on Sunday.

“Piers breaking his silence actually moved faster than the speed of sound,” said the astonished boffin. “But using recording equipment even more sensitive than Moron himself, we calculated that Piers’s silence on this matter lasted seven nano-seconds [PE, 2 April – 15 April 2021, с.32].

Об’єктом критики цієї сатиричної статті є стиль роботи неординарного британського телеведучого Пірса Моргана, якому автор статті дає образливе прізвисько Moron (Piers Moron). Цей ексцентричний британський журналіст є редактором декількох відомих таблоїдних журналів, а також ведучим популярних британських телепрограм, таких як «Британія має талант», «Життєві історії Пірса Моргана» та «Доброго ранку, Британіє». Він вирізняється прямолінійністю та контрверсійними коментарями. В контексті цієї статті, варто також згадати про відкриту непряність журналіста до М. Маркл. *Прайм* елемент цієї статті сформований за допомогою ехо подій, які передували написанню цієї замітки, а саме грубі коментарі таблоїдного журналіста П. Моргана стосовно психічного стану М. Маркл, про який вона розповідала у інтерв’ю із О. Уінфрі. Його різкі коментарі спровокували 57,000 скарг до Урядового управління телерадіокомунікаціями (Ofcom) від телеглядачів.

Автор апелює до прецедентного жанру заміток про наукові дослідження, переплітаючи його із реальною площиною нещодавніх подій за участю об’єкта сатиричної критики. Проявом прецедентного жанру заміток є заголовок статті ***Sound barrier smashed, say scientists*** та певні технічні терміни у сателітних абзацах (***sound barrier, recording equipment, speed of sound, nano-seconds***), а також сленгове слово «*boffin*».

Засобами реалізації прийому сатурації в межах цієї статті є гра слів, використана у назві так званого наукового журналу ***Gnome Science***, стильова

невідповідність у заголовку статті, передана за допомогою лексеми *smashed*, яка не відповідає науковому стилю заголовка. Ця ж сама лексема у сателітному абзаці виступає частиною гіперболізації за допомогою гри слів ***record for breaking the sound barrier has been smashed***. Обрамленням виступає закінчення статті ***Piers's silence on this matter lasted seven nano-seconds***.

Отож, з метою підкреслення дисоціативне ставлення сатирика до стилю роботи журналіста, який, по суті, збудував кар'єру на основі «хайпових» і не рідко образливих суджень та коментарів, автор сатурує миттєвість реакції на скандали та плітки із життя відомих людей за допомогою переплетення наукового та розмовного стилів, жаргонізмів та абсолютно вигаданих, міфічних результатів неіснуючих наукових експериментів.

Розглянемо, до прикладу, ще одну сатиричну статтю, написану після вручення премії Оскар у 2019 році, у якій сатурується самовпевненість американських акторів та простакуватість й невпевненість у собі британських знаменитостей.

WHEN AN AMERICAN WINS AN OSCAR

*"I was put on this earth **with a God-given talent** which would propel me to **greatness**. My whole life has built towards this moment when I could share **my genius** with a grateful world. **I LOVE THAT YOU ALL LOVE ME. LOOK AT ME, MA-TOP OF THE WORLD!**" (BAND STRIKES UP AS ACTOR SALUTES CROWD)*

WHEN A BRIT WINS AN OSCAR

*"Gee golly gumdrops... whizzer and chips... **is this a mistake?**... cor blimey, alright me old China, **give us a snog.... no, this must be a mistake...** crumbs... knock down finger... **this IS a mistake**, rhubarb and custard... put a brew on... toodle pip... goodness me, mother, **I've come over all peculiar...**" (BAND ORDERED TO STRIKE UP AND DROWN OUT ACTOR) (PE, 8 March – 21 March 2019: 31)*

Прайм елемент сатири побудований за допомогою ремінісценцій типових промов акторів британського та американського походження під час церемонії вручення кінопремії Оскар. Однак, важливо те, що в цій статті сатирик не цитує реальні промови будь-кого із акторів, сатирик пише свої абсолютно вигадані

тексти, використовуючи стильові та лексико-граматичні структури, притаманні класичним промовам володарів премії Оскар, тобто *прайм* – це інтертекстуальна медіація, в якій простежується відлуння типових промов переможців конкурсу.

Для створення *діалектичного* елемента, який передає критичне ставлення до ехо-висловлення, автор сатурує надмірну самовпевненість американців та невпевненість у собі і занижену самооцінку британців. Ця гіперболізація типової поведінки акторів робить об'єкт критики ще більш очевидним, так, щоб реципієнт сатири звернув увагу на нього. Лексико-граматичними засобами *сатурації* самовпевненості та пихатості американських акторів виступають лексеми лексико-семантичного поля – «успішний геній» (*God-given talent, share my genius, propel to greatness, top of the world, all love me*), а також повтори займенників першої особи однини (*I was put on the Earth, propel me to greatness, My whole life, I could share, I love, you love me, look at me*), які сатурують его людини. В той же час для сатурації заниженої самооцінки британських акторів, сатирик використовує повтори фрази “це мабуть помилка” (*is this a **mistake**, no, this must be a **mistake**, this **IS** a **mistake***), яка гіпертрофує невпевненість у своїх силах та показує, що людина не вірить у можливу перемогу. Апеляція до розмовної лексики, сленгу, та багаторазове повторення різноманітних синонімічних вигуків (*gee, golly, cor blimey, give me a snog, toodle pip, rhubarb and custard, put a brew on*) підкреслює моральну неготовність британців до такого повороту подій. Сатурація відіграє важливу прагматичну роль, адже перебільшуючи окремі вади, роблячи їх більш помітними та неприйнятними, сатирик дистанціюється від референта, тобто сатурація породжує зневагу до референта. Саме так реалізується критичне ставлення сатирика до об'єкта сатири [Simpson, 2003, с. 133].

Серед вербальних засобів сатурації у британському медійному дискурсі найбільш часто вживаними є *повтори, розмовна мова, стилістична несумісність, зокрема поєднання високого стилю мови та термінології, гра слів, жаргонізми, сленги*, та навіть *лексико-граматичні помилки*.

Розглянемо, до прикладу ще одну сатиричну статтю, надруковану у новій рубриці PE **Conspiracy update**, яка ілюструє актуалізацію методу сатурації за допомогою *стилістичної несумісності*, технік мовної гри та жаргонізмів.

*As Britain went into lockdown today, the MSM (Mainstream Media) continue to parrot the approved Government line that the coronavirus was a naturally occurring global pandemic. Thankfully a courageous **online community of radical freethinkers refused to be spoon-fed so called facts by so-called “world renowned epidemiologists.”***

*Wake up **Sheeple** – the **coronavirus was created in a Wuhan lab** by the **Chinese military to destroy the West**’ blogged **TRUTHFINDER23456**. “WU is short for **Western Unravelling** and “HAN” short for “**Harm All Non-Chines**”. Note that the disease has now “**vanished**” in China (where the antidote always existed) but ravages Europe and America? The coronavirus is unquestionably **a Chinese biological weapon**”.*

*However the highly respected TARDISBOY7689 tweeted to his 97 followers that he believed **the coronavirus was a sinister plot conducted by “Star Trek” fans**...[PE 20 March – 2 April 2020, с.32]*

*Прайм елемент цієї статті складають ехо типових конспіративних теорій виникнення Covid-19, які панували у суспільстві в період жорсткого карантину навесні 2020 року, коли власне і була написана ця стаття (...**online community of radical freethinkers refused to be spoon-fed so called facts, coronavirus was created in a Wuhan lab, The coronavirus is... a Chinese biological weapon**...).*

*Діалектичний елемент сатири створений за допомогою методу сатурації, адже автор гіпертрофує міфічність цих історій за допомогою нікнеймів розповсюджувачів цих теорій, **TRUTHFINDER23456** (жаргонізми). Сатирик також створює інконґруентність на основі порушення логіко-поняттєвих норм за допомогою прикметника **highly respected TARDISBOY7689**, використаного для характеристики одного із авторів конспіративних теорій, та кількістю його прихильників в соціальній мережі **97 followers**, а також за допомогою розшифровками значення назви китайського міста Вухань (“WU is short for*

Western Unravelling and “HAN” short for “Harm All Non-Chines”), яка нібито підтверджує ці ідеї. Сатирик також пропонує ще декілька інших конспіративних теорій, зокрема, про те що вірус був створений в результаті зловісного змови фанатів Стар Треку.

Сатурація, як прийом, за допомогою якого автор збільшує, перенасичує об'єкт в межах одного референтного домена, використовується не тільки як вербальний сатиричний прийом, а також для створення візуальної карикатури – прийом. Цим прийомом послуговуються більшість аніматорів при створенні політичних карикатур. Як уже зазначалося у підрозділі 1.3., карикатура як форма метонімічної сатурації охоплює трансформацію певного аспекту людської зовнішності, як правило фізіономії, так, що збільшена частина тіла отримає достатній ступень важливості для того, щоб символізувати ціле [Simpson, 2003, с. 129]. РЕ використовує багато візуальних карикатур на своїх шпальтах, які, будучи прикладом іконічності, «привертають до себе увагу, посилюють і підкреслюють вербальне значення» [Бистров, 2018, с. 9], відтак вони виступають прийомом метонімічної сатурації.

Розглянемо, до прикладу статтю, де поєднано вербальну та візуальну форму сатурації.

MAYMAY ENCOURAGING COUNTRY TO SELF-HARM

by Our Internet Staff Mimi Meme

*THE whole nation went into meltdown this week, as rumours spread of **an online character** encouraging the vulnerable to commit **acts of terrible self-harm**. The **creepy, bulgy-eyed, straggly-haired female** with the sinister grin **pops up unexpectedly on programmes on the internet**, telling everyone to follow her advice and do exactly what she says.*

The Maymay offers sick challenges and increasingly dangerous tasks, like cutting yourself off from your friends, shooting yourself in the foot, or doing irreparable damage to a previously stable economy.

*Late news The Maymay has been shown to be a hoax, say experts. According to IT algorithmic analyst Jacob Ress-Mogg, “The Maymay is nothing to worry about, she hasn’t got a clue what she’s doing - this is just **Project Fear**.”*

Late late news Maymay claims another victim, as editor harms journalist for printing more nonsense. [PE 8 March – 21 March 2019, с. 25]

Сатирик будує цю статтю за допомогою переплетення сюжетної лінії фільму жахів «Мей» (May) та ряду невдач Т. Мей в останні місяці роботи на посаді голови уряду, серед яких, неспроможність переконати Палату Громад підтримати її версію угоди про вихід Великої Британії із ЄС та проблеми із взаємовідносинами тодішньої прем’єр-міністерки із своїми колегами. Автор сатурує образ об’єкта сатиричної критики – Т. Мей, зображаючи її у ролі героїні фільму Мей, яка мала труднощі із знаходженням друзів і підкреслює цей образ за допомогою ілюстрації до статті. Лексичними засобами сатурації сприйняття об’єкта сатири, встановленого *праймом* виступає ряд прикметників, які описують Т. Мей (*creepy, bulgy-eyed, straggly-haired female*) та ідіома *shooting yourself in the foot*, яка гіпертрофує наслідки політичної діяльності тодішньої голови уряду Великої Британії.

Дуже часто сатирик апелює до візуальних засобів сатурації на перших шпальтах журналу, зокрема, коментуючи сварку між прем’єр-міністром Б. Джонсоном та його старшим радником Д. Каммінгсом (Dominic Cummings), яка не тільки передувала, а й супроводжувала відставку останнього, РЕ випустив номер, де на першій шпальті образ обох політиків сатурується за допомогою містичних тварин-монстрів, які борються між собою, спричиняючи руйнування та деструкцію (див. Рис. 2.5. у додатку Г).

Отож, сатурація як прийом перенасичення властивостей об’єкта в межах одного референтного домена реалізується за допомогою вербальних та візуальних засобів, які деформують сприйняття об’єкта сатиричної критики, встановленого *праймом*.

Прийом *атенуації* в межах метонімічного сатиричного методу реалізується за допомогою «недокодування», тобто свідомого уникнення

лексичних одиниць, які позначають звичні явища та дії у нашому житті. Атенуація, як сатиричний прийом, який лежить в основі створення ікононгруентності, применшує значення предмета представленого *прайм* елементом сатиричного дискурсу. Дуже часто цей прийом використовується для критики засобів масової інформації, особливо таблоїдних видань, які штучно привертають увагу читачів до абсолютно тривіальних, малозначимих подій. Лексико-стилістичними засобами реалізації атенуації у британському медійному дискурсі виступають *перифраз*, *евфемізми* та *лексико-графічні кліше*.

Розглянемо, до прикладу, дві статті, які ілюструють реалізацію сатиричного прийому атенуації за допомогою «недокодування»:

Приклад 1: Daily Mail,

Friday 10, 2020

Child is much taller than it used to be when it was a baby

IN A world exclusive for the Daily Mail, it can be revealed that a six-year-old child has increased in size dramatically since the last time it was photographed in a similar position, three years ago.

The exact details of how the child gained the extra height are not known. But now, by whatever means he's accomplished it, the child is substantially taller (if positioned vertically) or longer (if horizontally).

What does this mean? An expert told the Mail, "What this means is that the child is now truly a child, instead of being a baby."

On other pages:

How much taller could child get if he grows at this rate for a hundred years?

How you can make your child grow like this other child

16 pages of further photos of this slightly larger child. [PE, 10 January – 23 January 2020, с. 28]

Прайм елемент цієї статті побудований за допомогою ехо типових статей жовтої преси про членів королівської сім'ї чи інших знаменитостей. При цьому, сатирик зберіг всі структурні елементи класичної статті, зокрема, тут присутній

заголовок, ввідний абзац, сателітні абзаци та навіть анонси наступних статей на аналогічну тематику. Більше того, сатирик також вказує назву газети, в якій нібито була надрукована стаття і точну дату виходу статті (***Daily Mail, Friday 10, 2020***). Вся стаття пронизана ехо-висловленнями типового змісту статті такого формату (***world exclusive for the Daily Mail, exact details, What does this mean? An expert told the Mail...***). Автор навіть включив цитати слів експертів на тему статті та додав ілюстрацію до теми статті – фото королівської сім’ї, яке нібито служить візуальним доказом подій, які описуються в статті (див. Рис. 2.6. у додатку Д).

Проте, сатирик вводить *діалектичний елемент* вже у заголовку статті, подаючи його у форматі констатації загальновідомого факту про те, що дитина є вищою за немовля (***child is much taller than it used to be when it was a baby***), тим самим підводячи реципієнта сатири до думки, що насправді ніяких особливих подій не відбулося. Вся стаття побудована за допомогою недокодування, як однієї із головних прийомів реалізації атенуації. Зокрема, сатирик свідомо уникає вживання імені принца Джорджа, а замість нього вживає лексему ***child***. Таке недокодування виступає ОС, який у поєднанні із контекстуальним ресурсом А дозволяє реципієнту сатири вивести додаткові імплікації про те, що принц є звичайною дитиною, яка росте і розвивається, точно так само, як і всі інші діти. Більше того, автор всіляко уникає лексеми ***grow***, вживаючи замість неї словникову дефініцію дієслова ***grow*** (grow – to increase in amount, size, number or strength) [LDCE, 2003, с. 717]. Абсурдність ідеї перетворювати тривіальний процес росту дитини на предмет статті підсилюється також за допомогою звернення до академічного стилю письма для пояснення звичних повсякденних процесів в організмі дитини (***gain extra height, he accomplished it, substantially taller***). Обрамленням абсурдності виступає апеляція журналіста до думки так званого експерта, який повинен нібито надати якесь наукове пояснення очевидному природньому процесу росту (***An expert told the Mail, “What this means is that the child is now truly a child, instead of being a baby”***). Дописи анонсів наступних статей на таку ж тему підкреслюють систематичність процесу

створення новин із нічого, тобто сатирик не просто критикує окремий випадок написання статті про членів королівської сім'ї без жодних підстав, він імпліцитно вказує на те, що жовта преса вже не є прикладом серйозної журналістики, завданням якої є інформування громадян про важливі соціально-політичні події.

Приклад 2: YES, IT'S DAME EMMA HYPOCRITE

by Our Entire Staff Ted Veritably-Insane

*DAME Emma Thompson's two-faced green antics **reached a new low** yesterday **when she was seen drinking a glass of water.***

*The self-styled saviour of the planet was caught in the act by a keen-eyed member of the public who spotted her brazenly **wasting the earth's precious natural resources by pouring them down her selfish throat.***

*It's not enough that the luvvie celeb green goddess was openly **guzzling vital water** that drought-stricken Africans desperately need, but she then started **filling her lungs with oxygen**, which, as **Dame Empathy** keeps telling us, is the only thing that keeps the planet alive!*

*Then unbelievably, **to cap it all**, she **exhaled carbon dioxide** – poisoning the atmosphere and adding to the so-called global warming that she's always complaining about! Talk about two-faced, humbugging double standards!*

*Why don't you just shut up, **Dame Twanky**, and fly first class back to Los Angeles with a free glass of champagne, leaving the good old air and water to those of us ordinary folk who actually need it! (This is bonkers. Put it on the Front page. Ted).*
[PE, 17 May – 30 May 2019, с. 33]

*Прайм елемент цієї сатиричної статті утворений за допомогою ехо типової риторики захисників навколишнього середовища, яке реалізується за допомогою наступних лексико-граматичних конструкцій: **wasting the earth's precious natural resources, guzzling vital water that drought-stricken Africans desperately need, keeps the planet alive, poisoning the atmosphere and adding to the so-called global warming.** Діалектичний елемент сатири експлікується через метонімічний прийом атенуації, реалізовану за допомогою лексико-граматичних структур:*

filling her lungs with oxygen, exhale carbon dioxide, pouring the down her selfish throat. Уникаючи чіткої специфікації повсякденних процесів життєдіяльності, таких як дихання та пиття, подаючи замість них дефініції цих процесів, сатирик показує наскільки тема захисту навколишнього середовища стала об'єктом маніпуляцій не тільки зі сторони знаменитостей, а також зі сторони медіа, які роблять сенсації із неіснуючих подій: ***DAME Emma Thompson's two-faced green antics reached a new low yesterday when she was seen drinking a glass of water.***

Серед мовних засобів атенуації чільне місце займають евфемізми, які сатирик використовує для того, щоб замінити прямі номінації суті та наслідків складних суспільно-політичних явищ. Зокрема, у статті нижче автор атенує смерть внаслідок війни, використовуючи виділені евфемізми:

People die in wars – Trump's amazing new discovery

by Our Foreign Affairs Staff Phil Graves

THE President of the United States, Mr Donald Trump, yesterday took action to narrowly avert the end of the world. Mr Trump had given the order to “obliterate Iran” when he was made aware of fresh intelligence which radically changed his view.

*The President was told by high-level Pentagon officials that there was **a strong likelihood that dropping bombs on other countries might result in fatalities amongst the populations of those countries.***

*Five-star Generals and military experts informed him that **high explosives, when detonated in the vicinity of human beings, often had the unfortunate side effect of reducing the victims' life expectancy to zero.***

*“Not many people know this,” tweeted the President, “but the fact is that **folks stop living if they're killed.**” The President added, “I have also been made aware that the so-called Pope is Catholic, and that bears do their business in the wood. The mainstream media don't tell you that.*

#failinglosersMSM [PE, 28 June – 11 July 2019: 27]

Прайм цієї статті побудований за допомогою ехо-висловлення типових промов політиків на тему війни. Фактично, сатирик апелює до слів колишнього президента США, якого нібито щойно поінформували про загальновідомий

факт. Для побудови *діалектичного* елемента автор апелює до евфемізмів, які атенують наслідки війни. Зокрема, сатирик називає жертв війни побічними ефектами (*unfortunate side effects*), замінюючи лексему *death* на евфемізм *reducing the victims' life expectancy to zero*, а лексему *die* на евфемізм *stop living*. Автор також апелює до літоти *not many people know* та перелічує загальновідомі факти, такі як визначення процесу смерті чи зазначення того факту, що папа Римський є католиком, для того щоб підсилити інконгруентність.

Відтак, атенуація як метонімічний сатиричний засіб, реалізований за допомогою евфемізмів, недокодування, літот та перифризу, виконує важливу прагматичну функцію, адже не використовуючи звичні терміни для позначення загальновідомих явищ та фактів, автор дистанціюється від тенденцій медіа зміщувати фокус журналістики із об'єктивного висвітлення важливих соціально-політичних новин на штучне створення псевдосенсацій із загальновідомих фактів та тривіальних подій чи повсякденних процесів.

Метонімічний сатиричний прийом *заперечення* визначається П. Сімпсоном як засіб дзеркального відображення позитивної полярності [Simpson, 2003, с. 9]. Т. Джівон стверджує, що у випадку вживання заперечень подія, яка не відбулася стає тимчасово більш помічною, а отже і більш інформативною [Givón, 1993, с. 190]. Г. Даунінг вказує на те, що події які відбулися є закодовані позитивно за допомогою стверджувальних речень, в той час як заперечні речення вживаються для вираження очікувань, які не справдилися [Downing, 2000, с. 23–79]. На думку науковця, інтерпретація заперечення як правило вимагає відповідної стверджувальної пропозиційної форми, оскільки воно виводить на перший план внутрішнє посилення на ситуацію, яку воно заперечує [Hidaldo Downing, 2000, с. 23–79]. Отож, негативна полярність знаходиться в тіні позитивної полярності і виступає засобом контрочікування [Curso, 2000].

Традиційно виділяють два типи заперечень: експліцитне заперечення, виражене за допомогою таких слів як *not, never, no*, займенників *nobody, nothing, nowhere*, сполучників *neither...nor* та *but*, а також імпліцитне заперечення,

реалізоване за допомогою: а) слів із префіксами **un-, in, im-, dis-**; б) прислівників із негативною імпліцитною конотацією, таких як **rarely, scarcely, barely, few, little**; в) умовних речень.

У наступній статті, яка вийшла друком після смерті Принца Філіпа, діалектичний елемент сатири реалізується за допомогою експліцитного заперечення.

EVEN MORE ROYAL NEWSPAPER EXCLUSIVES

THE DUKE OF EDINBURGH I NEVER MET

*I will **never** forget the moment I **didn't meet** the Duke of Edinburgh. It will be forever etched in my memory as a historic encounter which I can recount to my children and they can pass on to theirs.*

I was sitting at my desk when the editor came in and said, "I want a thousand words on Prince Philip by lunchtime."

*I immediately thought back to that key moment when I **never** met him and how he **hadn't been rude** to me at all, and how he **hadn't put me at my ease**, and how I **hadn't been charmed** by his nonsense brusque but friendly manner.*

*I said to the editor, "I **never** met him" and his reply spoke volumes: "Who cares? Make it 2,000 words."*

*So I did and I think it's fair to say that **never meeting** "Your Royal Highness", as I **didn't call** him, completely changed my life and that after that day we **didn't become close** and I could **never** claim I was proud to call him my friend (continue for another 3,000 words). [PE, 16 April – 29 April 2021, c.29]*

Прайм елемент цієї статті побудований за допомогою ехо типових статей та некрологів присвячених Герцогу Единбурзькому. Сатирик формує це ехо за допомогою ремінісценцій клішейних висловлень стосовно того, яке враження Герцог справляв на оточуючих (*hadn't been **rude to me**, hadn't **put me at my ease**, hadn't been **charmed by his nonsense brusque but friendly manner***). Автор також апелює до ехо типової розмови головного редактора газети із журналістом за допомогою цитувань стандартного робочого діалогу в офісі редакції, коли

журналісту дають тему чергової статті (*“I want a thousand words on Prince Philip by lunchtime.” Make it 2,000 words.*”, *“continue for another 3,000 words”*).

При цьому діалектичний елемент простежується вже у вступі до статті (*Even more Royal newspaper Exclusives*), адже сатирик створює інконгруентність за допомогою лексем *more* та *exclusives* вжитих в одному словосполученні. Далі автор апелює до метонімічного прийому експліцитного заперечення у заголовку статті (*...I never met...*). Всі сателітні абзаци також містять заперечні частки *not* та прислівник *never*. Зокрема, у першому реченні автор апелює до художнього стилю, який стилізований під мемуари, в яких описуються найбільш значущі події у житті, які насправді не відбувалися. Шаблонність та цинізм у роботі журналістів сатирик також підкреслює за допомогою інконгруентності вираженої у діалозі між журналістом та редактором, який прямо заявляє, що йому байдуже чи зустрічався журналіст із Герцогом чи ні, головне, щоб стаття вийшла мінімум на 2000 слів.

Л. Наяджек стверджує, що «інтерпретація заперечення – це по суті з’ясування імплікацій нереалізованого можливого і потім перетворення цих імплікацій, з метою отримання потенційної імплікатури; контекстуально зумовлена важливість можливого теперішнього, формує основу потенційного значення, яке імплікується фактично наявним [Nahajec, 2014, с. 112].

Відтак, заперечення, яке, як стверджує П. Сімпсон, є свого роду реакцією на ствердження, тобто лексичне вираження антитези, яка підштовхує реципієнта сатири до пошуку синтезу який допоможе вивести саме те значення, яке хотів передати сатирик. Саме тому прийом заперечення дуже часто застосовується сатириком для підкреслення бездіяльності державних структур, адже у цьому випадку заперечення виконуватиме подвійну прагматичну функцію. З одного боку, заперечення діяльності підсилює важливість цих дій для суспільства, а з другого боку, заперечні речення роблять цю бездіяльність більш помітною для читачів.

Стаття, де об'єктом сатири є бездіяльність американського уряду, демонструє активацію експліцитних та імпліцитних засобів заперечення одночасно.

We Must Do Nothing Faster, say Democrats

*The new US government has declared that the traditional approach **has not been working**, and now it's time to accelerate massively the process by which **nothing happens** between one mass shooting and the next.*

*A presidential spokesman said, "For too long, we have stood by after horrific, awful events like these, and taken years to completely **fail to stop** the next one. Well, **no longer**. Now we have control over all the branches of government, we're going to be able to **do nothing almost immediately**, so that when people ask what we did, we can show them exactly how fast we **didn't do anything at all**." [PE, 2 April – 15 April 2021, с. 30].*

*Прайм елемент статті побудований за допомогою ехо-висловлень реакції влади на трагічні події, в результаті яких загинуло 18 людей (**traditional approach has not been working, for too long, we have stood by after horrific, awful events**). Засобами формування діалектичного елемента виступають експліцитні (**do nothing, no longer, didn't do anything**) та імпліцитні заперечення (**fail to stop**), які вказують на абсолютну бездіяльність виконавчих органів, які своєю інертністю допустили повтор трагедії менше, ніж за один тиждень. Автор також підкреслює дисоціативне ставлення до обіцянок демократів, зараз коли вони контролюють всі гілки влади, пришвидшитись і відвернути схожі трагедії (*we're going... to **do nothing almost immediately**, ...how fast we **didn't do anything at all***)).*

Заперечення відіграє важливу прагматичну роль, адже «структури із негативним значенням використовуються для того, щоб вказати на невідповідності між передбачуваними очікуваннями та фактами» [Bystrov et al., 2018, с. 20].

Розглянемо, наприклад, ще одну статтю, де сатирик апелює до умовних речень як засобу реалізації заперечення

Virgin Trains "to end people having to stand"

Virgin Trains said today that they will be putting an end to people having to stand on long train journeys by insisting passengers book a seat before boarding.

*“We obviously **could have ended** the practice of people having to stand on long journeys by putting on more trains,” said a Virgin spokesman. “But that **would have been needlessly complicated**, as it **would have involved** Beady making less money.”*

“By phasing out walk-on fares purchased at the station, we can ensure that everyone has a seat – mostly in their cars because they will be forced to drive cross-country we cancel their trains at the last minute.” [PE, 3 May – 16 May 2019, с. 31]

У цій статті діалектичний елемент побудований за допомогою умовних речень (**could have ended**), які вказують на те, що дія не відбулася. Більше того, сатирик апелює до умовних речень для пояснення причин бездіяльності, які мають фінансове підґрунтя. Використання цих імпліцитних засобів заперечення підкреслює дисоціативне ставлення сатирика до об'єкта сатиричної критики.

Попри те, що П. Сімпсон стверджував, що самий прийом заперечення, як спосіб творення діалектичного елемента сатири є найменш часто вживаним, ми помітили, що в останніх випусках журналу сатирик все частіше апелює до цього метонімічного прийому не лише у статтях, а й на перших шпальтах журналу. Прикладом є перша шпальта березневого випуску журналу [PE, 19 March – 1 April 2021]], де об'єктом критики є безнаказаність керівників силового апарату, зокрема керівниці поліції Великої Британії Кресіди Дік (Cressida Dick) та міністра внутрішніх справ Британії – Пріті Пател (Priti Patel) після жорстокого затримання із елементами насилля жінок, учасниць траурного пікету на честь Сари Евералд (Sarah Everard), яку викрав, зґвалтував і вбив працівник поліції (див. Рис. 2.7. у додатку Е).

Отже, заперечення є засобом передачі важливості заперечуваного явища чи події. При цьому, важливість подій, викликана за допомогою імплікатури, у подальшому дискурсі не відкидається на користь експліцитного значення, а навпаки, ця можлива присутність зберігається і впливає на наступний дискурс. Тобто, за допомогою заперечення присутності чогось, сатирик передає

важливість того, що є відсутнім та показує критичне ставлення до поточного стану речей.

Відтак, в межах проаналізованого нами корпусу із 9450 статей відібраних методом суцільної вибірки, частотність вживання метонімічних сатиричних прийомів формування діалектичного елемента сатири у відсотковому співвідношенні виглядає так: *сатурація* (6932 статті – 73,36 %), *заперечення* (1790 – 18,94 %), *атенуації* (728 статей – 7,7 %).

Рис. 2.9.

Частотність вживання метонімічних сатиричних методів

Найбільш поширеним метонімічним прийомом формування *діалектичного* елемента сатири у британському медіадискурсі є сатурація – 6932 статті (73,36 %). Це можна пояснити тим, що саме сатурація гіпертрофує певні ознаки, виділяючи їх серед інших і роблячи їх більш помітними, і, відповідно, зменшує ймовірність їх ігнорування зі сторони реципієнта сатири.

Прийом заперечення, який часто використовується для формування діалектичного елемента сатиричних статей на тему бездіяльності важливих соціально-політичних інституцій, вжитий у 1790 статтях (18,94 %), дозволяє сатирику підкреслити відсутність будь-яких позитивних змін та реформ у ключових державних органах та інститутах.

У проаналізованому нами корпусі найменш вживаним виявився метод атенуації. Лише 728 статей (7,7 %) містили приклади атенуації, при цьому

переважна більшість цих статей стосувалася якості журналістики, зокрема таблоїдних видань, а також статті, які висвітлювали життя публічних людей.

2.2.3. Реалізація зв'язку між прайм та діалектичним елементами сатири засобами мовної гри. О. Демиденко та О. Козиряцька стверджують, що мовна гра є одним з універсальних явищ мови, що полягає у взаємодії стабільних і нестабільних її елементів [Демиденко, Козиряцька, 2018, с. 83]. Д. Делабастіта визначає мовну гру як свого роду мовну аномалію, «навмисну комунікативну стратегію або її результат, який використовується з певним смисловим або прагматичним ефектом» [Delabastita, 1996, с. 1-2]. На думку, А. Таран «ігрові інновації задають експресивно-оцінну тональність медіатекстам [Таран, 2020, с. 90].

Оскільки «у науковій літературі мовна гра висвітлюється переважно у зв'язку з реалізацією її комічного ефекту на основі каламбуру та гри слів» [Демиденко, Козиряцька, 2018, с. 83], важливо розмежовувати поняття «мовна гра», «каламбур» та «гра слів». Деякі науковці, зокрема, А. Коваль, П. Сімпсон, О. Демиденко та О. Козиряцька вважають ці три терміни синонімічними в межах сучасної лінгвістики, оскільки вони виконують однакові функції у мові та мовленні і найчастіше ґрунтуються на багатозначності слів [Коваль, 1985; Simpson, 2003; Демиденко, Козиряцька, 2018; Петренко, 2019]. Ми ж дотримуємося точки зору Т. Карпухіної, яка ототожнює поняття «гра слів» і «каламбур» та визначаючи їх як «засоби художньої виразності, які функціонують в мові як жарти, створені на основі полісемії, омонімії та схожому звучанні слів» [Карпухина, 2007, с. 81], підпорядковує ці два терміна поняттю «мовна гра», яке, на думку науковиці, виступає «гіперонімом, що трактується з максимальним ступенем широти та визначається тим, наскільки мова здатна виконувати «функцію гри» [Карпухина, 2007, с. 81].

В контексті сатиричних методів, використовуваних сатириком для формування структурних елементів сатиричного тексту, ми визнаємо, що саме каламбури є найбільш вживаною технікою мовної гри, до якої апелює сатирик,

однак, ми виділяємо й інші техніки мовної гри, якими послуговується сатирик для встановлення зв'язку між базовими структурними елементами сатиричного тексту та для реалізації комічного ефекту сатири. Зокрема, ми виокремили такі техніки мовної гри: 1) техніки, які включають фонетичні характеристики слів (*фонетичні омоніми, ономапопеї та рима*); 2) техніка, яка включає гру із буквами (*акроніми*); 3) техніки, які базуються на семантичному значенні слова (*каламбури, неологізми та сленг*); 4) техніки, які стосуються утворення імен (*псевдоніми та собрике*). Ці техніки мовної гри, в основі яких лежить нечіткість та багатозначність, допомагають сатирику залучити реципієнта сатири до процесу вирішення загадки, де рішення у формі кінцевих імплікатур має настільки сильний когнітивний ефект, що зможе компенсувати прикладання додаткових інтерпретаційних зусиль [Yurchyshyn, 2021, с. 18].

1. Техніки, які базуються на фонетичних характеристиках слів:

а) *Фонетичні омоніми* часто використовуються у заголовках статей для привернення уваги читача та залучення його до процесу гри вже у самому заголовку. Наприклад, у статті про радикальну зміну думки відомого британського дизайнера взуття Вів'єн Уествуд стосовно її ставлення до ідеї виходу Великої Британії із Європейського Союзу, сатирик апелює до омонімів **sole** та **soul** у заголовку *“Selling her sole”* [PE, 11 January – 24 Jan 2019, с. 5], (див. Рис. 2.8. у додатку Ж). Більше того, сатирик використовує цей омонім як частину трансформованої ідіоми *“Selling her soul to the devil”*, для того, щоб сформувати *прайм* елемент цієї сатиричної статті. Омофон **sole (soul)** з'єднує *прайм* та *діалектичний* елементи сатири і в той же час, підсилює когнітивний ефект не лише заголовка, але й усієї статті.

Розглянемо детальніше ще одну статтю, присвячену імпліцитній характеристиці Б. Джонсона.

“I came face to face with a cheater”, says cheetah”

His eyes locked on mine and my pulse raced. There he was, this terrifying beast in all his wild savagery.

*He purred softly, “Cripes, nice to meet you, **Mr Cheetah**,” but I wasn’t fooled for a minute. I knew that underneath **the cuddly pussycat** exterior was an **untrustworthy animal** ready to cheat on anyone who got in his way.*

*Wives, colleagues, party leaders, red buses – all bore the scars of betrayal from one of the natural world’s most **devious and deadly fat cats**.*

I knew that theoretically, I was safe because Boris the cheater had a new mate who was telling him to write fluffy pieces about wildlife for the Daily Borisgraph, but I did not doubt for a minute that, if he wanted to, Boris could turn on me just as he has on many others in the past.

*A **Cheetah**, currently resident at the *Aspinall’s Wildlife Foundation* for uncontrollable Killer Beasts. [PE, 22 February – 7 March 2019, c. 26]*

Прайм елемент цієї статті побудований за допомогою ехо новин про зустріч прем’єр-міністра віч-на-віч із гепардом у парку Хаулетс у Кенті, незадовго до того, як гепарда мали б випустити у дику природу.

У цій статті автор апелює до зооморфної метафори як засобу формування *прайм* елемента, де гепард та прем’єр-міністр «обмінюються ролями», при цьому для гармонійного поєднання *прайу* та *діалектичного* елементів сатирик апелює до омонімів ***cheater ma cheetah***, які не лише з’єднують ці структурні елементи сатиричного тесту, вони також виступають імпліцитним способом характеристикації самого прем’єр-міністра у супроводі очевидного комічного ефекту. Сатирик настільки уміло переплітає лінії уявного діалогу між людиною та гепардом, використовуючи ряд прикметників характерних для опису типу характеру гепарда та людини (***untrustworthy, terrifying beast, devious and deadly fat cats***), що реципієнт сатири починає формувати свій напівреалістичний образ небезпечної людини-хижака, яка увібрала в себе всі типові риси характеру цього небезпечного представника родини котячих. Образ цієї оманливої людини-хижака підсилюється у реченні: *Wives, colleagues, party leaders, red buses – all bore the scars of betrayal from one of the natural world’s most **devious and deadly fat cats***. Відтак, омонім ***cheetah*** та всі його семантично пов’язані із ним номінації (***purred, cuddly pussycat, fluffy***) виступають засобами реалізації

сатурації образу Б. Джонсона як небезпечного, оманливого, не вартого довіри хижака, який без вагань може напасти навіть на своїх.

б) *Рима*

Сатирик часто використовує риму у заголовках сатиричних статей, об'єктом критики яких є серйозні соціально-політичні теми, такі як випадки корупції, професійної некомпетентності органів влади чи працівників охорони здоров'я, кумівство тощо. Оскільки сатиричні статті на такі серйозні теми характеризуються більш критичним, аніж комічним спрямуванням, рима, як одна із технік мовної гри, відіграє особливу прагматичну роль, оскільки вона, в першу чергу заохочує читача до прочитання статті і, по-друге, залучає читача до розв'язання інконгруентності, встановленої римою. Ось декілька випадків заголовків статей, утворених за допомогою: а) асонансу ***Barmy Army*** [PE, 11 January – 24 Jan 2019, с. 5], ***Eye Spy*** [PE, 6 March – 19 March, с.17], ***What a Gray day*** [PE, 11 January – 24 Jan 2019, с.14]; дисонансу ***Cops Cop It*** [PE, 24 April – 7 May, 2020, с.10] ***Unknown Unknowns*** [PE, 11 September – 24 September, с.9].

Отож, ці техніки мовної гри, які виступають стилістичними зв'язними елементами, також виконують важливу прагматичну функцію, адже вони допомагають сатирику привернути увагу читачів до серйозних викривальних статей, доповнюючи їх слабким гумористичним ефектом.

в) *Ономатопея*

Апеляція до звуконаслідування також простежується у заголовках серйозних викривальних статей на такі теми, як зловживання владою, корупція та інші. Приклади: ***TikTok Timebomb*** [PE, 5 February – 18 February 2021, с. 20], ***Quacks of Doom*** [PE, 24 April – 7 May 2020, с.17], ***Huff, Puff...***[PE, 30 April – 13 May 2021, с. 12]. Використання ономатопеї допомагає сатирику збільшити когнітивний ефект і в той же час пом'якшити сатиричну критику.

2) Техніка, яка базується на основі гри із буквами реалізується за допомогою *акронімів*. Розглянемо, до прикладу, наступну статтю, де акроніми присутні у заголовку та у всіх абзацах статті:

Acronym News

Much attention has been paid to the membership of SAGA, the committee which gives scientific advice in emergencies to the Cabinet Office's unimprovably named COBRA. But also of interest are the committees that are spawning faster than Boris Johnson.

SAGA itself consults NERTAG, the NEW and Emerging Respiratory Virus Threats Advisory Group. It also receives advice on modeling from SPI-M, the Scientific Pandemic Influenza Group on Modelling, and on behavior from SPI-B. The latest ad-hoc group has been created to advise SAGA about the effect that children have on the epidemic. So what have the scientists decided to call it? SPI-Kids. [PE, 8 May – 21 May 2020, с. 16]

У цій статті сатирик апелює до акронімів для вираження критичного ставлення до бюрократії у Великій Британії. Ці акроніми вказують реципієнту сатири на об'єкт сатиричної критики і в той же час допомагають сатирику створити комічний ефект.

3) Техніки, які використовують семантичні особливості слів включають найбільш часто вживані засоби мовної гри, такі як *каламбури*, *сленг та неологізми*.

а) Каламбури

Каламбури у нашій роботі розглядаються у широкому сенсі і позначають цілий арсенал потенційно гумористичних значень, які виникають в результаті перетину лексичних, синтаксичних, фонологічних та графологічних сегментів [Simpson, 2003, с. 20]. Н. Наливайко стверджує, що, «каламбур завжди помітний в комунікативних ситуаціях завдяки своїй експресивності та відхиленню від формальних правил мовної кооперації, що надає мові особливу яскравість, емоційність і підсилює її виразні якості [Наливайко, 2017, с. 161]. Ефект несподіваності, що представляє собою неочікувану послідовність слів у реченні, є саме тим елементом, що допомагає каламбуру справляти необхідне комічне враження [Влахов, 1980, с. 214].

Для того, щоб скерувати читача на складнішу сатиричну інтерпретацію сатирик часто апелює до каламбурів уже в назвах вигаданих газет, в яких нібито

була надрукована стаття. Наприклад: *The Daily Rishigraph* (*The Daily Telegraph* + *Rishi Sunak*) [PE, 17 July – 30 July, с. 29], *Nursery Times* (*Nursery Rhymes* + *The Times*) [PE, 23 October – 5 November, с. 32], and *The Daily Borisgraph* (*The Daily Telegraph* + *Boris Johnson*) [PE, 11 January – 24 Jan 2019, с. 24].

Каламбури, як найпоширеніша техніка мовної гри часто з'являються вже у заголовках сатиричних статей. Наприклад: *Freight Expectations* (*Seaborne Freight* + *Great expectations*) [PE 11 January – 24 January, с. 5], *Deja-View* (*Deja-Vu*) [PE, 19 March – 1 April 2021, с.18], *Brookworm* (*Dorothea Brook* + *bookworm*) [PE, 19 March – 1 April 2021, с.23]. Використання каламбурів у заголовках, натякає реципієнту сатири на те, що цю статтю не варто сприймати буквально і потрібно шукати додаткові імпліцитно виражені значення, для того, щоб зрозуміти те, що хотів сказати сатирик.

Важливу прагматичну роль відіграють каламбури, використані для створення псевдонімів авторів тих сатиричних статей, в яких автор апелює до прецедентного жанру серйозної журналістської статті, адже каламбур протиставляється дотриманням всіх лексико-графічних норм серйозних статей і відвертає реципієнта сатири від сприйняття сатиричної статті, як такої, що має на меті експліцитно поінформувати читача про якусь серйозну подію. До прикладу, підписуючи статтю *Total mobile ban proposed* за допомогою каламбуру *by our Education Correspondent Sam Sung* [PE, 9 July – 22 July 2021, с. 32], сатирик вже на самому початку вказує на необхідність складнішої сатиричної інтерпретації, адже каламбур вказує на назву відомої телефонної компанії. Ще одним прикладом може послугувати стаття під назвою *Former contestants look back at Love Island experience*, псевдонім автора якої утворений за допомогою каламбуру *by our Entertainment staff Bea Kini and Phil Speedos*, який з'єднує *прайм* та *діалектичний* елемент сатири і натякає читачу на тему сатиричної статті.

Нерідко сатирик апелює до каламбурів і в імені автора статті і у ввідному абзаці. Наприклад:

“Raab Human Rights Commitment

by our Middle East Correspondent *Dee Capitated*”

*Foreign Secretary Dominic Raab has rubbished suggestions that the UK’s decision to resume arms sales to Saudi Arabia just twenty hours after placing a number of Saudi officials on a human rights sanctions lists was a **farcial U-Turn*** [PE, 17 July – 30 July 2020, с. 32] Така насиченість каламбурами робить статтю когерентною і одночасно підсилює комічний ефект.

Апеляція до каламбурів на обкладинці журналів має на меті привернути увагу читачів та заохотити до детальнішого прочитання статей. Прикладами вживання каламбурів на обкладинках журналів є: *Happy Nuke Year (Happy New Year + Nuke)* [PE, 10 January – 23 January 2020], *It’s World War Flu (World War II + Flu)* [PE, 5 February – 18 February 2021], *Scotland at War Yes, It’s Holyrude (Hollywood + Rude)* [PE, 5 March – 18 March 2021], *Lockdown returns Yes, It’s Deja Flu (Déjà vu + Flu)* [PE, 6 November – 19 November 2020] (див. Рис. 2.10, 2.11, 2.12, 2.13 у додатках И, К, Л та М).

Для підсилення комічного ефекту сатирик часто апелює до трансформацій ПФ, які, як твердить Ю. Великорода, здатні створити лудичний ефект «за допомогою свідомої та несвідомої заміни компонента або цілої структури певного шаблону, конвенційно закріпленої форми регулярно відтворюваної одиниці». Дослідник вважає, що такі трансформації й заміни «дозволяють авторам привнести у відносно «серйозні» (як за предметом – опис суспільно-політичних реалій, так і за формою – медіатекст повинен підкорятися певним етичним та соціально визначеним нормам) тексти відтінки невимушеності, гумору та сарказму» [Великорода, 2011, с.16].

На основі класифікації способів мовної гри через трансформоване okazionale вживання прецедентних імен, запропонованої Ю. Великородою [Великорода, 2011, с.17], виділимо такі типи трансформацій ПФ для формування каламбурів у сатирі:

1) використання відомого слова при заміні одного з його семантичних компонентів: *Those David Cameron book titles in full: David Cropperfield, Pride and Pride, The Great Pratsby, Crime and Disappointing Lack of Contrition or*

Punishment, Eton, Shouts and Leaves [PE, 31 May – 13 June, 2018, с. 31], ***50 Shades of May*** [PE, 22 March – 4 April 2019, с. 25], ***Good Cop, Babcock (Good Cop/Bad Cop + Babcock International Group)*** [PE, 29 November – 12 December 2019, с.7], ***Tory Story 95*** [PE, 28 June – 11 July 2019, с. 31], ***Brave Neo World*** [PE, 16 April – 29 April, 2021, с.14], ***Little Red Rioter*** [PE, 28 June – 11 July 2019, с. 26]. Такий спосіб формування каламбурів «зберігає свій оригінальний смисл та додає його до характеристики нової постаті» [Великорода, 2011, с.17].

2) вживання складних слів, утворених з додаванням до прецедентних імен нових компонентів: ***The new political map of Britain After the Euro Election shock, the Eye offers an easy-to-understand guide as to how the parties will reform to lead the nation to a brighter, if slightly more complicated future...The Brexitories, The Leave Corbynistas, The Remain Corbynistas, Liberal Changeocrats***... [PE, 31 May – 13 June, 2018, с. 27].

3) утворення телескопічних одиниць, коли одна номінація включає два або більше прецедентних імен: ***Brexitanic (Brexit + Titanic)*** [PE, 22 February – 7 March 2019, с. 27], ***Captain Mayvel (Captain Marvel+Theresa May)*** [PE, 22 March – 4 April 2019, с. 25], ***Megxit (Megan Markle + Brexit)*** [PE, 19 March – 1 April 2021, с.26], ***The Brexas Chainsaw Massacre (Brexit+The Texas Chain Saw Massacre)***, [PE, 19 April – 2 May 2019, с. 25].

Вживання каламбурів сприяє інтерпретаційному плюралізму і вимагає від адресата розуміння посилань, зроблених за допомогою ПФ [Великорода, 2009, Великорода, 2010]. При цьому результатом розпізнання цих посилань є підвищення когнітивного ефекту статей і в кінцевому результаті задоволення від їх прочитання.

б) Неологізми.

Неологізми, започатковані РЕ часто передають ставлення суспільства до значних соціально-політичних подій, таких як вихід Британії із ЄС, наприклад, ***pro-Brussels Remaniacs*** [PE, 30 September – 3 October, 2019, с. 30], ***gloomsterism*** [PE, 30 September – 3 October, 2019, с. 25] та відображають появу нових

суспільних тенденцій та феноменів, наприклад, *fakenewsters* [PE, 15 November – 28 November 2019, с. 25].

в) *Сленг*

Сленг як семантична техніка створення каламбурів є характерною ознакою колонки PE, автором якої є пародистка під псевдонімом *Glenda Slagg*. Її стиль письма є пастишем деяких Британських жінок-колоністок і фактично сленг присутній майже у кожному реченні.

Why aren't the Sussexes on telly more? Just wondering. Marvelous Mrs. Markle's a natural for the gogglebox – and Hirsute Hunky Harry could charm the pants off this hardbitten hackette – if she was wearing any!!!! (I told you to write about something else. Ed) [PE, 19 March – 1 April 2021, с. 29].

4) Техніки, які стосуються утворення імен включають *псевдоніми та собріке*.

а) *Псевдоніми*

Оскільки, псевдоніми, як правило, застосовуються по відношенню до найвідоміших владних діячів, вони виконують декілька функцій, зокрема псевдоніми допомагають сатирику створити комічний ефект та утворити логічний зв'язок між *прайм* та *діалектичним* елементами сатири, а також зашифрувати реальні імена об'єктів сатиричної критики для того, щоб уникнути судових переслідувань зі сторони останніх. Розглянемо, наприклад, статтю, де псевдоніми виступають засобами актуалізації імен одразу трьох британських прем'єр-міністрів.

Hooray! Another Bozza election triumph in the bag, snatching victory from the jaws of defeat! In the words of St Margaret of Assisi, "Rejoice! Rejoice! Gloat! Gloat! Gloat!" I told you the public weren't interested in anything about wallpaper, sleaze, PPE, cronyism, corruption or who runs the country. In the words of that other great Tony, St Tony of Blair, it's "Vaccination, Vaccination, Vaccination!" Our stonking election tsunami proves conclusively that "I am the greatest one vaccination Tory" ever! See what I did there? It's the Bojo Banter that the public love. They don't

care about anything else. They love me and that's all that matters..." [PE, 14 May – 27 May 2021, с. 27].

У цій статті сатирик виражає дисоціативне ставлення до політичних переваг виборців та головних цінностей, які пропагують політики, яким вдалося завоювати підтримку людей за допомогою псевдонімізації двох найвідоміших політиків свого часу Маргарет Тетчер та Тоні Блера, називаючи їх *St Margaret of Assisi* та *St Tony of Blair* відповідно. Однак сатирик не випадково створює псевдонім для М. Тетчер (*Margaret Thatcher* + *St Francis of Assisi*). Сатирик натякає на цитату промови М. Тетчер після здобуття перемоги у виборах 1979 року.

Для підсилення когнітивного ефекту, сатирик трансформує еховисловлення головних лозунгів цих політиків, які репрезентують їхні ключові пріоритети на посаді прем'єр-міністра *"Rejoice! Rejoice! Gloat! Gloat! Gloat!"* (*"Just rejoice at that news and congratulate our forces and the marines. Good night gentlemen. Rejoice."* – це були слова, які М. Тетчер сказала репортерам у промові перед офісом прем'єр-міністра у 1982 році після того, як міністр оборони повідомив їй про те, що Великої Британія відвоювала острів Південна Джорджія у Аргентини. *"Vaccination, Vaccination, Vaccination!"* – це є трансформована цитата із промови Т. Блера в університеті Сузхемптон у квітні 2001 року. *"Our top priority was, is and always will be education, education, education"*

Теперішній прем'єр-міністр також регулярно отримує різні псевдоніми, серед яких найчастіше зустрічається *BoJo, Bozza ma Bojo Banter*

б) *Собріке*, яке є описовим за своєю природою, також використовується для додаткової характеристики відомих особистостей. Наприклад, сатирик використовує собріке *Lady Macbeth* для створення образу тоді ще подружки прем'єр-міністра Великої Британії, радниці Каррі Саймондс (Carrie Symonds) у статті *Why do men always call powerful women Lady Macbeth? Asks Lady Macbeth* [PE, 5 March – 18 March 2021, с. 30]. Таке собріке передбачає отримання додаткового когнітивного ефекту від резолюції інконгруентності та

формування ситуативного концепту *LADY MACBETH, який формується в результаті накладання атрибутивних ознак Каррі Саймондс (Carrie Symonds) та видатної героїні У. Шекспіра. Цей ситуативний концепт надає можливість сатирику підкреслити схожі риси характеру об'єкта сатиричної критики такі як амбітність, цілеспрямованість, рішучість безпринципність і холоднокрівність та літературної героїні, чиє ім'я було використано для псевдонімізації об'єкта сатиричної критики у супроводі ряду когнітивних ефектів, які створений широким спектром слабких імплікацій.

Відтак, прийоми мовної гри виступають засобами реалізації зв'язку між *прайм* та *діалектичним* елементами сатири, сприяючи когеренції тексту та підсилюючи комічний ефект сатири.

Прайм та *діалектичний* елементи сатири, які діють як структурні елементи сатиричного тексту, виступають засобами проєкції міфічної та реальної площин, на перетині яких формується сатирична площина.

Набір мовних засобів формування *прайму* та *діалектичного* елементів сатири в межах дискурсивного підходу до визначення сатири окреслюється двома категоріями сатиричних методів – метафоричний сатиричний метод та метонімічний сатиричний метод, де метафора та метонімія виступають як обрамлення інтердискурсивних та інтрадискурсивних наборів стратегій організації та класифікації конкретних прийомів текстової організації в межах загальної схеми організації дискурсу.

Метафоричний сатиричний метод реалізується за допомогою інтертекстуальності, в основі якої лежить принцип поєднання, накладання або змішування різних концептуальних доменів. Основними мовними засобами реалізації метафоричного сатиричного методу є такі одиниці інтертекстуальності: *алюзія, пародія, ремінісценція, прецедентні феномени (прецедентні імена, прецедентні вислови, прецедентні тексти), стилізація, а також трансформована цитата.*

Діалектичний елемент сатири реалізується за допомогою метонімічного сатиричного методу, який охоплює лінгвопрагматичні операції, виконані в межах одного концептуального домена. До метонімічного сатиричного методу відносимо прийоми сатурації, атенуації та заперечення.

Сатурація позначає прийом утворення сатири за допомогою «насичення», збільшення певної ознаки чи властивості в межах одного домена. Найбільш часто вживаними вербальними засобами сатурації є: *повтори, розмовна мова, стилістична несумісність, зокрема поєднання високого стилю мови та термінології, гра слів, жаргонізми, сленг*, та навіть *лексико-граматичні помилки*.

Атенуація, яка реалізується за допомогою прийому недокодування, вказує на меншовартість об'єктів сатири. Мовними засобами реалізації атенуації у британському медійному дискурсі виступають *перифраз, евфемізми та лексико-графічні кліше*.

Заперечення як засіб актуалізації *діалектичного* елемента сатири є способом вираження очікувань, які несправдилися. Прийом заперечення реалізується за допомогою експліцитного заперечення: частки **not, never, no**, займенників **nobody, nothing, nowhere**, сполучників **...nor**, та **but** та імпліцитного заперечення: слова із префіксами **un-, in, im-, dis-**; прислівників із негативною імпліцитною конотацією, таких як **rarely, scarcely, barely, few, little**; та умовних речень.

Зв'язні елементи сатири реалізуються за допомогою різних прийомів мовної гри, які будуються на основі фонетичних (*омофони, рима та ономаіопея*), семантичних (*каламбури, сленг та неологізми*) характеристик слів, техніки, яка базується на основі гри з буквами (*акроніми*) та техніки, які стосуються утворення імен (*псевдоніми та соборіке*).

Основні положення третього розділу викладено в одноосібних публікаціях дисертантки [Юрчишин, 2021а; Юрчишин, 2021б; Юрчишин, 2021в; Юрчишин, 2021г; Yurchyshyn, 2021]

РОЗДІЛ 3.

ФУНКЦІЙНО-ПРАГМАТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ САТИРИ В БРИТАНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ.

3.1. Типологія контекстуальних ресурсів, активованих під час інтерпретації сатири.

Інтерпретація сатири є складним процесом, успішність якого залежить від ряду лінгвальних та екстралінгвальних чинників, таких як контекстуальна інформація, обізнаність читача про інтенції автора та ГП [Юрчишин, 2021в, с. 77]. Звернення до інструментарію теорії релевантності для побудови інтерпретаційного ланцюжка сатири зумовлено тим, що ця теорія розглядає розуміння висловлень не просто як процедуру декодування, а як складний інференційний процес, у якому слухач сприймає слова мовця як ввідну інформацію (input), яку необхідно зіставити із контекстуальною інформацією для того, щоб на виході отримати те значення, яке мав на увазі мовець (output) [Sperber & Wilson 1995, с. 50–54]. На думку авторів цієї теорії, рушійною силою інтерпретаційного механізму є пошук релевантності. Оскільки, згідно з Д. Спербером та Д. Уілсоном релевантність є потенційною властивістю будь-яких зовнішніх стимулів чи внутрішніх репрезентацій, які роблять внесок у когнітивний процес [Wilson & Sperber, 2004, с. 608], реципієнт сатири повинен звертати увагу на всі підказки, які приховує сатиричний текст.

Згідно з ТР інтерпретація небуквальних висловлень не відрізняється від інтерпретації висловлень із буквальним значенням, а сатиричні, стилістичні чи поетичні ефекти непрямих висловлювань виникають у процесі пошуку релевантності. Більше того, у багатьох випадках ширше значення формується і сприймається легше, ніж буквальне значення, але тільки якщо воно задовольняє очікування релевантності [Sperber & Wilson, 1990].

В цьому плані важливими є два аспекти теорії релевантності: по-перше – релевантність є потенційною властивістю не тільки оstenсивних актів, а й

зовнішніх стимулів чи внутрішньої репрезентації – лінгвістичної, сенсомоторної чи концептуальної – які теж роблять внесок у когнітивні процеси. Отож, візуальні зображення, вирази обличчя, певний тип поведінки чи використання певної лінгвостилістичної форми можуть бути релевантними для людини в певний момент. У випадку аналізу газетних статей, де інтеракція відбувається опосередковано, важливими будуть саме візуальні зображення та лінгвістичні форми – певні фрази чи слова, синтаксичні структури чи просодичні ознаки, які можуть безпосередньо впливати на релевантність, зменшуючи інтерпретаційні зусилля чи збільшуючи когнітивний ефект. У деяких випадках ефект досягається на підсвідомому рівні, в той час, як у інших випадках певний аспект лінгвістичної форми може здаватися достатньо релевантним, щоб привернути увагу і схилити до додаткових роздумів [Wilson, 2018, с. 191].

По-друге, на перший погляд невмотивовані відхилення від рутини часто слугують тентативним натяком на остенсію (*tentative cue to ostension*), заохочуючи пошук додаткових аспектів навмисного використання остенсії, які можуть допомогти задовільнити очікування релевантності [Wilson, 2018, с. 191–192].

Відтак, для того, щоб реципієнт сатири вивів всі значення і повірив у те, що оптимально релевантна інформація є фактично тим значенням, яке хотів передати сатирик, останній повинен максимально вміло оперувати лінгвальними та екстралінгвальними інструментами, для того, щоб забезпечити реципієнта сатири достатньою кількістю ОС, які допоможуть йому збагнути основні ідеї сатирика. Однак, цей процес ускладнюється низкою об’єктивних обставин, які повинні враховуватися під час інтерпретації сатири. Зокрема, сатира більшою мірою спрямована не на інформування своїх читачів, а на формування світогляду, на вироблення у них певних переконань та на формування ставлення до об’єкта критики. Це зумовлює використання непрямих мовних засобів, які в багатьох випадках вимагатимуть більше

інтерпретаційних зусиль, ніж їх аналогічні прямі номінації. До прикладу розглянемо статтю, де об'єктами критики є Б. Джонсон та Дж. Аркурі.

Gnome Exclusive Interview

You think you've read about the Arcuri/Johnson affair from every angle? Think again.

The Sofa Speaks

I was an innocent sofa from a distant land (IKEA) when I came into Boris's life.

*As soon as he **ripped the plastic off** me, I knew immediately that Boris was interested. I wasn't surprised. I knew from the gossip from the other items of furniture in the house that he definitely had a "type" and I was definitely that type: **big squashy, well upholstered**, something to grab onto!*

*I was flattered, of course, but as he **flopped down on top of me**, I knew I was being used. He used to **playfully slip his hands down the back of my cushions**, but then I realised he was only looking for small changes to buy beer for small blond IT specialist.*

*We had a short time together and **then he moved on to other sofas in other flats**. I am not bitter, because now I know that I am not the only one. **He uses furniture** like me and **discards us** when he gets bored. When I read how he dropped red wine on Carrie Symonds sofa, I thought "yeah, babe, now you know how I feel, I was there" and so **I had little choice but to sell my** (cont. p.94). [PE, 2 April – 15 April 2021, с. 29]*

Прайм елемент цієї статті побудований на основі ехо інтерв'ю американської бізнес-леді Дж. Аркурі, в якому вона описує деталі чотирьохрічного роману тодішнього мера Лондона Б. Джонсона із нею (*Arcuri/Johnson affair... Boris was interested ... I knew I was being used... We had a short time together...*).

Однак для того, щоб зрозуміти основні настанови цієї статті реципієнту сатири доведеться докласти більше інтерпретаційних зусиль, адже сатирик не просто переказує основні деталі інтерв'ю і не коментує його експліцитно. Він

передає своє дисоціативне ставлення за допомогою апеляції до об'єктивації, вкладаючи основні деталі інтерв'ю в уста дивана. Ця об'єктивація присутня вже у заголовку статті ***The Sofa Speaks*** і підсилюється у кожному абзаці, починаючи із ввідного абзацу, де сатирик натякає на американське походження Аркурі ***a distant land (IKEA)***, та всіх сателітних абзацах, де сатирик уміло переплітає деталі інтимних відносин між чоловіком і жінкою з описом дивана і повсякденними маніпуляціями, які люди роблять із цим предметом обмеблювання (***ripped the plastic off me, flopped down on top of me, slip his hands down the back of my cushions, big squashy, well upholstered***). Такий тип об'єктивації створює ряд додаткових імплікацій, зокрема, сатирик натякає, що для Б. Джонсона люди – це всього лиш елемент інтер'єру, який можна купити, повикористовувати і, зрештою, замінити чи зовсім викинути (***then he moved on to other sofas in other flats***). Імпліцитне значення, виведене із цього речення в свою чергу виступає контекстуальною імплікацією, яку реципієнт сатири використовує для інтерпретації наступних речень. Цей імпліцитно виражений висновок підсилюється у наступному реченні: ***“He uses furniture like me and discards us when he gets bored”***. Більше того, автор не випадково апелює саме до такої принизливої об'єктивації, адже, диван також згадувався у ще одному сімейному скандалі за участю Б. Джонсона. Для того, що вивести ці додаткові імплікації, реципієнт сатири мусить апелювати до *контекстуального ресурсу С* – знання про нещодавні події схожого характеру, а саме емоційна сварка між Б. Джонсоном та К. Саймондс, про яку писала жовта преса, і в якій також фігурував диван, на який було розлите вино. Саме цей контекстуальний ресурс необхідний для правильної інтерпретації останнього сателітного абзацу, де сатирик через цитацію слів Дж. Аркурі натякає на системний характер зневажливого ставлення Б. Джонсона до жінок.

Однак, сатирик не тільки критикує ставлення Б. Джонсона до представниць протилежної статі, він також дистанціюється від тенденцій жінок, які, добре знаючи про аналогічні прецеденти, свідомо погоджуються на таке ставлення (***I wasn't surprised. I knew from the gossip that the other items of***

furniture in the house that he definitely had a “type”... I knew I was being used... I had little choice but to sell my).

Окрім того, сатирик також виражає дисоціативне ставлення до тенденцій сучасних ЗМІ приділяти так багато уваги пліткам про особисті відносини відомих людей. Про це свідчить назва вигаданої газети, в якій нібито з'явилася ця сатирична стаття та анотація до саттти (***You think you’ve read about the Arcuri/Johnson affair from every angle? Think again***), яка імпліцитно вказує на те, що цей скандал отримав надмірну кількість уваги в медіа.

Ще одним чинником, який ускладнює інтерпретаційний процес сатири є той факт, що об'єктом сатиричної критики часто виступає діяльність важливих соціальних та політичних інституцій та сумнівні досягнення окремих впливових особистостей, що також накладає певні обмеження на спектр потенційних номінацій, якими може оперувати сатирик, адже він змушений виконувати два взаємовиключні завдання – з одного боку він мусить зробити свою критику достатньо очевидною, щоб більшість читачів змогли розпізнати її, а з другого боку сатирик змушений зашифровувати своє повідомлення так, щоб уберегти себе від можливих судових переслідувань з боку об'єктів сатиричної критики. Розглянемо, до прикладу, наступну статтю:

POT PARDONS KETTLE

*by Our Kitchen Staff **Hugh Tensil***

*IN ONE of the most dramatic turnarounds in the history of **culinary jurisprudence**, the Pot today issued a presidential pardon to the disgraced Kettle.*

*Said **President Pot**, “The **Kettle** has been called **Black** throughout his life, which is fair enough, as it’s Conrad’s **surname**. But let me tell you, my **billionaire friend**, the **Kettle**, has done nothing wrong and **did not deserve to take all that heat before spending time in the cooler.**”*

*He continued, “The fact that **the Kettle** recently wrote an obsequious biography of myself entitled “**A Pot Like No Other**”, has in no way influenced my decision to clear the name of the finest and most perceptive writer of this or any other generation.” He concluded, “I, for one, will not be **calling the Kettle black.**” The **Kettle** welcomed*

his public exoneration, saying, “When I was found guilty of fraud, **I was steaming**, but, as the old saying goes, ‘**If you can’t stand the cheat get out of the kitchen!**’” [PE, 31 May – 13 June 2019, c. 31].

Прайм елемент цієї статті побудований на основі ехо повідомлення про те, що тодішній президент США Д. Трамп помилував британського медіамагната Конрада Блека (Conrad Black), який відбував термін покарання в американській тюрмі за фінансові махінації (*the Pot today issued a presidential pardon to the disgraced Kettle*). Для побудови цієї сатиричної статті автор апелює до ідіоматичної паремії *The pot calling the kettle black* трансформуючи її так, щоб підлаштувати під реалії, які він коментує. При цьому, сатирик розраховує на те, що реципієнт сатири розглядатиме саму паремію як перший ОС, який у поєднанні із контекстуальною інформацією (фоновими знаннями про значення ідіоми та контекст вживання цієї паремії у повсякденному житті (*something you say that means people should not criticize someone else for a fault that they have themselves*) [Cambridge Dictionary] вкаже на першу контекстуальну імплікацію – обидві людини не є абсолютно чесними.

Ця паремія також допомагає сатирику завуалювати справжні імена об’єктів сатиричної критики і відповідно уникнути їх прямої номінації за допомогою омонімії (*black – Black*). Для того, щоб допомогти реципієнту сатири дійти до правильної інтерпретації сатирик прямо вказує на двозначність лексеми **Black** (*The Kettle has been called Black throughout his life, which is fair enough, as it’s Conrad’s surname*). Із метою спростити процес розшифровки імені другого об’єкта сатиричної критики, автор використовує ще один ОС – згадку про улесливу біографію, під назвою “*A Pot Like No Other*”. Поєднуючи цей ОС із контекстуальним ресурсом *C* – знаннями про те, що напередодні К. Блек написав книгу про Д. Трампа під назвою “*Donald J Trump: A President Like No Other*”, сатирик допомагає реципієнту сатири зрозуміти хто саме ховається під псевдонімом *The Pot*, та натякнути за допомогою метонімічної техніки заперечення на те, що ця книга ймовірно вплинула на рішення Д. Трампа повністю амністувати свого давнього друга та фінансового соратника К. Блека

(The fact that **the Kettle** recently wrote an obsequious biography of myself entitled “**A Pot Like No Other**”, has in no way influenced my decision to clear the name of the finest and most perceptive writer). Таке шифрування є запорукою того, що автора статті і загалом редакцію цілого журналу PE не зможуть звинуватити у наклепі, адже експліцитно автор говорить про посуд і кухонне обладнання (каламбур – *by Our Kitchen Staff **Hugh Tensil, Pot, Kettle***), а всі бажані імпліцитні значення досягаються тільки після апеляції до контекстуальної інформації.

Усі ці інтерпретаційні процеси є не послідовні, а одночасні. У процесі інтерпретації сатири читач вибирає той напрямок інтерпретації, який вимагатиме мінімальну кількість зусиль і продукуватиме максимальний когнітивний ефект у вигляді гіпотез стосовно експліцитних та імпліцитних значень які хотів передати сатирик.

Третім важливим чинником, який впливає на процес інтерпретації сатири є сам формат інтеракції, адже у друкованих засобах масової інформації читач і сатирик є відділені у просторі й часі (під час написання статті і під час її прочитання), тобто сатирик не може бачити миттєвої реакції реципієнта сатири і, у випадку виникнення якихось непорозумінь, не зможе на ходу перенаправити його в інше русло інтерпретації. Ратифіковані учасника сатиричної взаємодії також незнайомі один із одним, тобто сатирик не володіє ніякою додатковою інформацією про реципієнта сатири, і реципієнт сатири також не знає нічого про автора статті, адже, як вже зазначалося вище, автори статей у PE використовують псевдоніми замість справжніх імен. Ці псевдоніми є часто утворені за допомогою каламбурів, які окрім того, виступають додатковим контекстуальним ресурсом під час інтерпретації сатиричних текстів. Наприклад, стаття, присвячена запуску нового британського національного телеканалу GB News під назвою ***Embarrassing names make GB News a laughing stock*** була підписана *by Our Media Staff **Ivor Made-Up Name***) [PE, 25 June – 8 July 2021, с.34]. У цьому випадку сатирик експліцитно вказує на те, що ім'я автора є вигаданим.

Саме тому, на нашу думку, сатирик покладається на вміння читача робити інференції із значної кількості контекстуальної інформації, забезпечуючи його великою кількістю «підказок», названими Д. Спербером та Д. Уїлсон ОС.

Із виділених нами шести контекстуальних ресурсів, які активуються під час інтерпретації сатири у британському друкованому медійному дискурсі, найчастіше вступає в дію *контекстуальний ресурс А* – інформація про світ, в якому ми живемо, наші цінності, поширені погляди та вірування, соціальні стереотипи, моральні норми та стандарти, які набули колективного й культурного статусу, і які поділяє певна група людей, або ж ціла культурна спільнота [Wilson, 2009, с. 203]. Апеляція до цього важливого контекстуального ресурсу здійснюється через широке використання прецедентних феноменів, які, будучи знайомими широкому колу читачів та маючи здатність відтворити зв'язок із прецедентом, можуть активізувати низку додаткових асоціацій і зробити вклад у підсилення когнітивного ефекту [Великорода, 2012, 2016].

Розглянемо, наприклад, статтю, в якій сатирик апелює аж до 11 прецедентних імен:

*The gal that Flee Streer calls **Slagatha Chistie** (Geddit???)*

*COLEEN??!! Donchaluvher??! Hats off to the supersleuthin' supermum turned detective who solved the crime of the century, i.e, which fellow **WAG** was a-leakin' and a-sneakin' to the red tops – or should I say rude tops (Geddit!!!???) Move over **Inspector Morse, Hercule Poirot, Sherlock Holmes, Brother Cadfael** (who he? Ed.), our Coleen has proved herself the finest private investigator the world has ever known!!!??! I say La Rooney should be solving all the world's problems, including Brexit, global warming, the war in Syria and why Fleabag is so great!!??!! Come on **Popey**, forget dreary old **Cardinal Newman**, make it St Coleen of Rooney – patron saint of the soccer sisterhood.*

*COLEEN?! Arenchasickofher??!! Who does she think she is!?!?! **Miss Marple** in a bikini??!! So you found out that one of your fellow witless WAGS was spilling the Instagram beans and sellin' tales of your boring life!!??! No sh**, **Sherlock**!!??! If you're such a great detective, "**Columbo**" Coleen, how come you can't solve the*

*mystery of what your hubbie, Wayward Wayne, aka **Mr Spudface**, gets up to with mystery blondes in hotel rooms when he's playing away????!! No offence, darling, just sayin' it like it is!!?! [PE, 18 October – 31 Oct 2019, с. 27]*

Прайм цієї статті побудований за допомогою ехо-вислолення скандалу за участі дружин відомих британських футболістів Вейна Руні та Джеймі Варді, який згодом навіть переріс у судовий процес. Автор сатурує образ Колін Руні (дружини футболіста), яка нібито самотужки провела «спецоперацію», для того, щоб з'ясувати, хто із її підписників у соціальній мережі розкриває особисту інформацію про неї таблоїдним виданням за допомогою апеляції до семи прецедентних імен, які є персонажами найвідоміших детективних романів, такі як **Slagatha Chistie (Agatha Christie) Miss Marple, Hercule Poirot, Sherlock Holmes, Inspector Morse, Brother Cadfael** та **Columbo**. Порівняння К. Руні із такими еталонами детективного жанру гіпертрофує уміння об'єкта сатири розкривати «найбільш заплутані злочини» та підкреслює заперечно-насмішливе ставлення сатирика до об'єкта сатири.

Для того, щоб підсилити комічний ефект, сатирик дуже часто апелює до трансформованих прецедентних феноменів, формуючи на їхній основі каламбури, які, як вже зазначалося раніше, є тими стилістичними зв'язними елементами, які з'єднують *прайм* та *діалектичний* елемент сатири, забезпечуючи когерентність тексту.

Розглянемо, до прикладу, замітку присвячену оголошенню дати виходу автобіографічної книги колишнього прем'єр-міністра Великої Британії Д. Кемерона.

Those David Cameron Book Titles in Full.

Following the announcement of the publication date for David Cameron's forthcoming literary masterpiece "For the Record", the Eye reveals those other titles the publishers considered and narrowly rejected:

David Cropperfield, Pride and Pride, Catch 1922, The Gove-Between, The Great Pratsby, Crime and Disappointing Lack of Contrition and Punishment, Eton, Shouts and Leaves (That's enoght titles. Ed.) [PE, 31 May – 13 June 2019, с. 30]

По-суті майже вся замітка побудована за допомогою каламбурів побудованих на основі прецедентних імен відомих книг та фільмів, які, окрім підсилення комічного ефекту, беруть участь у формуванні ряду слабких імплікатур завдяки тому, що ці трансформовані ПФ активізують широкий спектр асоціацій стосовно стилю життя, зображуваного в цих екранізованих книгах.

Контекстуальним ресурсом В у нашому випадку буде лексико-графічна модель побудови статті у вигляді інтерсеміотичного кліше. Це той прецедентний жанр, яким послуговується сатирик для оформлення статті, і який робить внесок у формування додаткових контекстуальних припущень, які у поєднанні із експліцитною інформацією та іншими контекстуальними ресурсами, формують ті імплікатури, які хотів передати сатирик. До прикладу, шаблон шкільної газети для характеристики діяльності уряду Великої Британії ***St Teresa's Independent State Grammar School for Girls (and Boys)*** [PE, 8 February —21 February 2019, с. 25] (див. Рис. 3.1. у додатку Н) використовується як контекстуальний ресурс, який одразу вказує на наявність додаткових імплікацій і, відповідно, економить інтерпретаційні зусилля реципієнта сатири, адже йому не потрібно спочатку інтерпретувати пряме значення висловлень, а одразу формувати ситуативні концепти. Так само, постійні рубрики PE ***Nursery Times***, в яких прецедентним жанром є найвідоміші колискові і дитячі казки і ***Prime Minister's Question time in Fakebook***, де прецедентним жанром є транскрипції відеоблогу прем'єр-міністра Британії Бориса Джонсона на платформі Facebook (див. Рис. 3.2. у додатку П), також вказують на те, що від реципієнта сатири очікується участь у складнішому інтерпретаційному процесі.

Третій контекстуальний ресурс, звернення до якого є обов'язковим для того, щоб збагнути, що інтерпретована стаття має статус сатиричної – це *контекстуальний ресурс С* – знання про події, які відбувалися нещодавно, і які ще зберігаються у короткостроковій пам'яті адресата. Цей контекстуальний ресурс допомагає реципієнту сатири встановити зв'язок між сатиричною ремаркою та подією, яка слугувала тригером для її вираження.

Розглянемо, до прикладу, наступну статтю:

Marie Antoinette “shocked”

Marie Antoinette has expressed her shock that Boris Johnson is going ahead with a lavish \$300,000 refurb of Number 10 while at the same time telling nurses who have worked through the pandemic that the country can only afford a measly 1% pay rise.

*“What sort of gilded cage does your country’s ruler live in that he can behave in such a callous manner towards the same brave peasant **nurses who nursed him back to health from death door?**” said a clearly shocked Marie, helping herself to a second slice of cake.*

“I am shocked and disgusted” [PE, 19 May – 1 April 2021, c. 32]

Прайм елемент цієї статті утворює ехо-висловлення скандалу, який розгорівся довкола дороговартісного ремонту на Downing Street 10 вартістю більше як чверть мільйона фунтів стерлінгів.

Для того щоб отримати те значення, яке хотів передати сатирик, реципієнту сатири необхідно знати про три події, які передували написанню статті, зокрема, інформацію про те, що у резиденції прем’єр-міністра Британії проводилися ремонтні роботи, якими курувала тодішня наречена та радниця прем’єр-міністра К. Саймондс. Також важливо знати, що вибір квіткової гамми та елементів позолоченого дерева у стилі Марії Антуанетти для оздоблення резиденції спровокував появу нового прізвиська для супутниці Б. Джонсона у пресі – Карі Антуанетта (Carrie Antoinette). Третя подія, незнання якої унеможливить правильну інтерпретацію цієї статті – це інформація про важкий стан Б. Джонсона під час хвороби на Covid-19. Ці три події, будучи референціями до *контекстуального ресурсу С*, є необхідними для того, щоб реципієнт сатири зміг вивести всі імплікатури цієї статті.

Контекстуальний ресурс D – це контекстуальна інформація, яка утворюється в результаті інтерпретації попереднього висловлення. Фактично, кожне попереднє речення стає ввідним контекстом, на основі якого формуються контекстуальні припущення, необхідні для виведення інференцій під час інтерпретацій наступної порції інформації. Цей контекстуальний ресурс

допомагає зменшити інтерпретаційні зусилля у процесі усунення двозначностей, тим самим роблячи внесок у пришвидження інтерпретаційного процесу. Наприклад, для того, щоб вивести те імпліцитне значення, яке хотів передати сатирик у цьому сатиричному висловленні **“*Prince Harry warns about the dangers of social media. – Find out more by following me on Instagram*”** [PE 19 April – 2 May, 2019, с. 30], реципієнт сатири використовує інформацію із попереднього речення для визначення відсилань слова *“more”* у наступному реченні, тим самим збагативши декодоване значення речення на експліцитному рівні (***Find out more information about the dangers of social media***). Так само, імплікації із першого речення (1. соціальні мережі є небезпечні; 2. принц Гаррі знає про певні ризики використання соціальних мереж; 3. принц Гаррі хоче попередити про ці загрози) виступають контекстуальним ресурсом, до якого звертається реципієнт сатири під час інтерпретації другого речення, для того, щоб забезпечити достатньо контекстуальних припущень (4. принц Гаррі сам використовує одну із соціальних мереж; 5. якщо слідкувати за стрічкою новин принца Гаррі у соціальній мережі, то можна дізнатися багато інформації про ризики використання соціальних мереж), які у поєднанні із упорядкованим експліцитним значенням та *контекстуальним ресурсом А* (знання про те, що людина завжди намагається уникати потенційної небезпеки) дозволяють читачу розпізнати критичне ставлення сатирика до невідповідності між словами принца та його діями.

Контекстуальний ресурс Е отримує дещо іншу форму вираження у друкованих медіа, адже сюди ми відносимо всі невербальні ОС, до яких апелює сатирик для того, щоб вказати на дисоціативне ставлення, зокрема до цього контекстуального ресурсу слід віднести ілюстрації, карикатури та інші графічні елементи, використані сатириком для візуального оформлення сатиричної статті. До прикладу, після відставки Терези Мей, коментуючи основні досягнення прем'єр-міністерки, журнал PE випустив номер, де на першій шпальті журналу після слів *«The Prime Minister's legacy in full»* залишив чистий аркуш паперу, підписавши внизу *“Er...That's it”* [PE, 31 May – 13 June, 2019]

Рис. 3.3.

Перша шпальта журналу РЕ за липень 2019 року

Таке графічне оформлення також створює сильний когнітивний ефект, адже реципієнт сатири бачить невідповідність між ідеальним (прем'єр-міністр, перебуваючи на цій посаді отримує найширший спектр повноважень в межах виконавчої гілки влади і має багато можливостей досягти кардинальних змін в державі) та реальним станом речей (чистий листок як символ відсутності будь-яких результатів роботи).

Отже, чистий аркуш паперу – є тим ОС, який допомагає реципієнту сатири вивести імплікатуру цього сатиричного висловлення (Т. Мей за весь період роботи на посаді прем'єр-міністра не залишила по собі ніяких значених здобутків).

Контекстуальний ресурс F включає лексико-граматичні прийоми передачі сатиричного тону автора, до яких варто віднести *повтори лексичних та граматичних структур, каламбури, лексичні та граматичні помилки, а також вульгаризми і нецензурну лексику*.

Розглянемо статтю, яка містить приклади відхилення від лексико-графічних, граматичних та стилістичних норм, які вказують на сатиричний тон автора.

CONSPIRACY UPDATE

The divorce of Bill and Melinda Gates has caused my website to crash three times this week – the boffins say it’s because of the amount of traffic to my website that’s overwhelmed the servers. Hmmm! Well, that’s their cover story! I think when it comes to computer problems we know who’s behind it all, eh, readers?

Thankfully, before my basement caught fire and blackened my tinfoil, I managed to save a few emails on my laptop, including one from QANON fan MAGA435. As usual, he has a theory:

*“Bill Gates wanted **SHOT** of his wife, so he released a MIND-CONTROL force thru his computers that compels women to want to get a divorce. I got a Microsoft computer in 2016 – and just five years later, after I quit my job to sit in my attic arguing with **fokes** on the internet, my wife Darlene **sudeenly** wants a divorce!!! NOT A CO-INCIDENsE!!!”*

Another email ...was from Antivaxxwarier@hotmail.com, who begs to differ!

*“Bill Gates has developed his new **COVED2021** to reduce the Earth **popleashion** – but this is being spread through **SEXSHUL** INTERCOURSE! Melinda is **PATENT ZERO**. He has divorced her **nowing** she will **go out sleep** with lots of men, just like my ex-wife did. You can only stop this **plage** by NOT having sex!”*

He goes on to say:

*“I managed to hold out against **sexshul** intercourse up to now, but I have met MAGA453’s ex-wife Darlene on a dating site, and now have been **weekened**! Help me **fite** the urges!!!” [PE, 14 May – 27 May 2021, с. 32]*

Прайм елемент цієї статті формують ехо висловлення, пов’язані із теоріями змови, які є причиною всіх глобальних катастроф та більш приземлених ситуацій, таких як розлучення Біла та Мелінди Гейтсів.

Вкладаючи це ехо у цитації повідомлень на форумах, автор імпліцитно вказує на об’єктів сатиричної критики. У цій статті сатирик часто апелює до лексичних і навіть граматичних помилок, для того, щоб вказати на рівень грамотності тих людей, які вірять в різноманітні теорії змови. Цей контекстуальний ресурс виступає ОС, який у поєднанні із іншими

контекстуальними ресурсами допомагає реципієнту сатири вивести імплікатури цієї сатиричної статті.

Відтак, коли читач інтерпретує сатиричні статті, контекстуальна інформація виявляється несумісною із пропозиційною формою висловлень і запускається процес пошуку альтернативної, не експліцитної інтерпретації тексту. При цьому у випадку сатиричних статей доволі часто учасники взаємодії звертаються до всіх вище згаданих контекстуальних ресурсів одночасно у паралельному чи лінійному порядку. Однак, завдяки спрямованості людської свідомості до максималізації релевантності, активація декількох контекстуальних ресурсів одночасно не буде тягарем з точки зору інтерпретаційних зусиль, а навпаки – мінімізує ці зусилля, оскільки додаткові контекстуальні ресурси допомагають спростити процес ідентифікації сатиричних інтенцій автора [Юрчишин, 2020а, с. 209].

Розглянемо, наприклад, статтю, для інтерпретації якої необхідно звернутися до всіх вище згаданих контекстуальних ресурсів.

Kremlin defends Alexei Navalny treatment

by Our Medical Staff ***Doctor Evidence***

The Kremlin has insisted that jailed Putin critic Alexei Navalny is receiving “appropriate treatment” in prison after displaying possible coronavirus symptoms, including a persistent cough and a raised temperature.

*According to a Kremlin spokesman, Navalny has been moved to the prison morgue (surely “hospital”? Ed.) where he is being treated by **powerful thugs** (surely “drugs”? Ed.) who are administering the new experimental **Novichoc vaccine** (surely “Sputnik” vaccine? Ed.).*

*The spokesman said they had been worried that Mr Navalny would survive (surely, “would not survive” Ed.) but that he was now responding well to treatment and would soon **no longer have** a fever, a cough or **a pulse** (surely “temperature”? Ed.).*

Right: Russia’s top independent doctor flies in to treat Navalny [PE, 16 April – 29 April 2021, с. 32]

Прайм елемент цієї статті побудований за допомогою ехо-висловлень, які стосуються нещодавніх подій, пов'язаних із арештом та утриманням під вартою російського опозиційного лідера О. Навального. Зокрема, ця стаття коментує новину про те, що у зв'язку із погіршенням стану здоров'я О. Навального перевели до тюремної лікарні через появу таких симптомів як кашель і висока температура.

Однак, сатирик не просто повідомляє про стан здоров'я опозиційного лідера. Для того, щоб зрозуміти всі імпліцитно виражені значення під час інтерпретації цієї статті реципієнт сатири мусить апелювати до всіх контекстуальних ресурсів у процесі виведення експлікатур та імплікатур. Зокрема, для отримання експліцитного значення заголовка статті сатирик мусить звузити концепт *Kremlin* до *ad hoc* концепта **KREMLIN*, який отримає значення владних структур, штаб-квартира яких знаходиться у будівлі Кремля. Також інтерпретація заголовка статті вимагає звернення до *контекстуального ресурсу A* – фонових знань про те, що О. Навальний є лідером опозиції та *контекстуального ресурсу C* – знання про те, що О. Навальний зараз перебуває в тюрмі. Однак, навіть апеляція до цих двох контекстуальних ресурсів не допоможе реципієнту сатири повністю усунути двозначність під час інтерпретації слова *treatment*, адже на цьому етапі обидва значення лексеми *treatment* (лікування та ставлення) залишаються релевантними. Той факт, що сатирик не надав достатньо контексту для усунення двозначностей під час отримання експлікатур із заголовка статті, на нашу думку, є першим ОС, який вказує реципієнту сатири на необхідність пошук імпліцитно виражені значення, які хотів передати сатирик. Таким чином, зумисна двозначність у заголовку статті стає *контекстуальним ресурсом D* – новий контекст, який ми отримали після інтерпретації заголовка статті.

Сатирик апелює до прецедентного жанру серйозної журналістської статті, яка слугує інтерсеміотичним кліше побудови цієї сатиричної статті (*контекстуальний ресурс B*), на що вказує присутність вже згаданого заголовка, написаного із дотриманням всіх стилістико-граматичних та графічних норм,

зазначення автора статті, наявність чітко виділених абзаців та підписана ілюстрація до статті (див. Рис. 3.4. у додатку Р). Однак, коли реципієнт сатири читає ім'я автора статті, інконгруентність підсилюється, адже сатирик вже в імені автора апелює до псевдоніму, створеного на основі гри слів (*Doctor Evidence*), що є також прикладом звернення сатирика до *контекстуального ресурсу F*. Цей каламбур у свою чергу виступає ОС, який підтверджує необхідність складнішої інтерпретації, яка могла б задовільнити очікування релевантності у реципієнта сатири.

Під час інтерпретації першого абзацу реципієнт сатири міг би без будь-яких додаткових зусиль вивести експлікатуру цього речення, яка повинна була б сприяти усуненню двозначностей під час інтерпретації лексеми *treatment* не тільки у цьому абзаці, але й остаточно усунути двозначність слова *treatment* у заголовку статті, якби сатирик не написав словосполучення “*appropriate treatment*” у лапках, знову ж таки, апелюючи до *контекстуального ресурсу F* – графічного прийому, який слугує підказкою до трактування сатиричного тону автора. Написання фрази “*appropriate treatment*” в лапках тільки підсилює інконгруентність, адже вона суперечить *контекстуальному ресурсу A* – фоновим знанням про те, що люди, які відбувають покарання в тюрмах Росії рідко отримують належне лікування як і належне ставлення до себе, а особливо, якщо ув'язнений є політичним суперником президента Росії. Ця невирішена інконгруентність знову ж таки слугує вказівкою на необхідність продовжити складний інтерпретаційний процес.

Далі, у двох наступних сателітних абзацах сатирик все частіше апелює до *контекстуального ресурсу F* за допомогою нібито випадкових описок журналіста, та коментарів редактора, який виправляє ці помилки. Однак, саме ці не випадкові огріхи *morgue (surely “hospital”? Ed), treated by powerful thugs (surely “drugs”? Ed.) would soon no longer have ...a pulse (surely “temperature”? Ed., Novichoc vaccine)* разом із *контекстуальними ресурсами A* (стереотипні уявлення про те, що катування є звичною річчю у російських тюрмах та знання про основні симптоми COVID19, а також знання про виробництво Росією

вакцини від COVID-19 «Спутнік»)) та *контекстуальним ресурсом С* (знанням про нещодавні події, пов'язані із протестами, організованими О. Навальним та його отруєнням і його ж заявами про жахливе ставлення до нього у в'язницю) та *контекстуальним ресурсом Е* – ілюстрація до статті – фото В. Путіна в лікарському халаті із підписом (*Russia's top independent doctor flies in to treat Navalny*) допомагає реципієнту сатири виявити імпліцитно виражене критичне ставлення сатирика до жорстокого поводження у російській тюрмі, із в'язнями (у лиці російського опозиціонера) та потурання чи можливо навіть безпосередня участь президента у цих злочинах.

Отож, на прикладі цієї статті, ми бачимо, що сатирик апелює до усіх типів контекстуальних ресурсів у лінійному та паралельному порядку для того, щоб допомогти читачу виявити сатиричні інтенції якомога раніше і направити його на пошук імпліцитно виражених значень. В межах цієї статті, автор найчастіше апелює до *контекстуальних ресурсів А, С та F*, адже, окрім того, що ці *контекстуальні ресурси* є доступними широкому колу читачів, вони також лежать в основі інконгруентності, резолюція якої приносить підсилює когнітивний ефект, компенсуючи значні інтерпретаційні зусилля, використані читачем під час пошуку імплікатур.

Відтак, виявлення сатиричних інтенцій на ранній стадії інтерпретації сатири допомагає сатирику уникнути виснажливої двоступеневої інтерпретації, коли спочатку потрібно інтерпретувати буквальне значення, а вже потому, ідентифікуючи наявності інконгруентності, повертатися до самого початку у пошуку можливих імпліцитно виражених значень. Отож, інтерпретація сатири залежить від доступності контекстуальної інформації, адже у випадку коли контекстуальної інформації є недостатньо чи вона є не зовсім очевидною, процес інтерпретації вимагатиме значно більше часу і зусиль, адже реципієнту сатири буде важко збагнути релевантність вживання сатириком тих чи інших номінативних одиниць.

Отож, аналізуючи роль контекстуальної інформації під час інтерпретації сатири, ми вважаємо, що швидкість та якість сатиричної інтерпретації залежить

від таких чинників: а) які контекстуальні ресурси активуються у сатиричній статті та ступінь невідповідності між контекстуальною інформацією та експліцитно вираженим висловленням; б) чи активується тільки один контекстуальний ресурс, чи задіюються декілька ресурсів одночасно; в) чи контекстуальні ресурси активуються у послідовному чи паралельному порядку; г) наскільки легкодоступною є інформація із контекстуальних ресурсів; д) на якій стадії інтерпретації статті реципієнт сатири ідентифікує текст як сатиру та виявляє дисоціативне ставлення до об'єкта сатиричної критики.

Відтак, якщо в дію вступають декілька контекстуальних ресурсів у паралельному порядку, то це сприятиме виявленню експліцитних значень. В той же час, ступінь невідповідності між експліцитно вираженою інформацією та *контекстуальними ресурсами* сприятиме виявленню сатиричних інтенцій автора. Звідси, ідентифікація сатири на початковому етапі інтерпретації статті (при прочитанні заголовку статті чи імені автора) сприятиме швидшому виявленню дисоціативного ставлення сатирика до об'єкта сатиричної критики.

3.2. Механізм інтерпретації сатири

Хоча очікування релевантності є рушійним механізмом всього інтерпретаційного модуля, воно не є єдиним чинником, який впливає на остаточне прийняття інтерпретаційних гіпотез [Dyner, 2018; Wilson 2011; Padilla Cruz 2012a; Padilla Cruz 2012b]. Адже для того, щоб припустити, що певна інтерпретація веде саме до того значення, яке хотів передати адресант, адресат мусить довіряти співрозмовнику та бути впевненим у тому, що співрозмовник максимально ефективно використовує лінгвальні коди, намагаючись донести певну інформацію до нього.

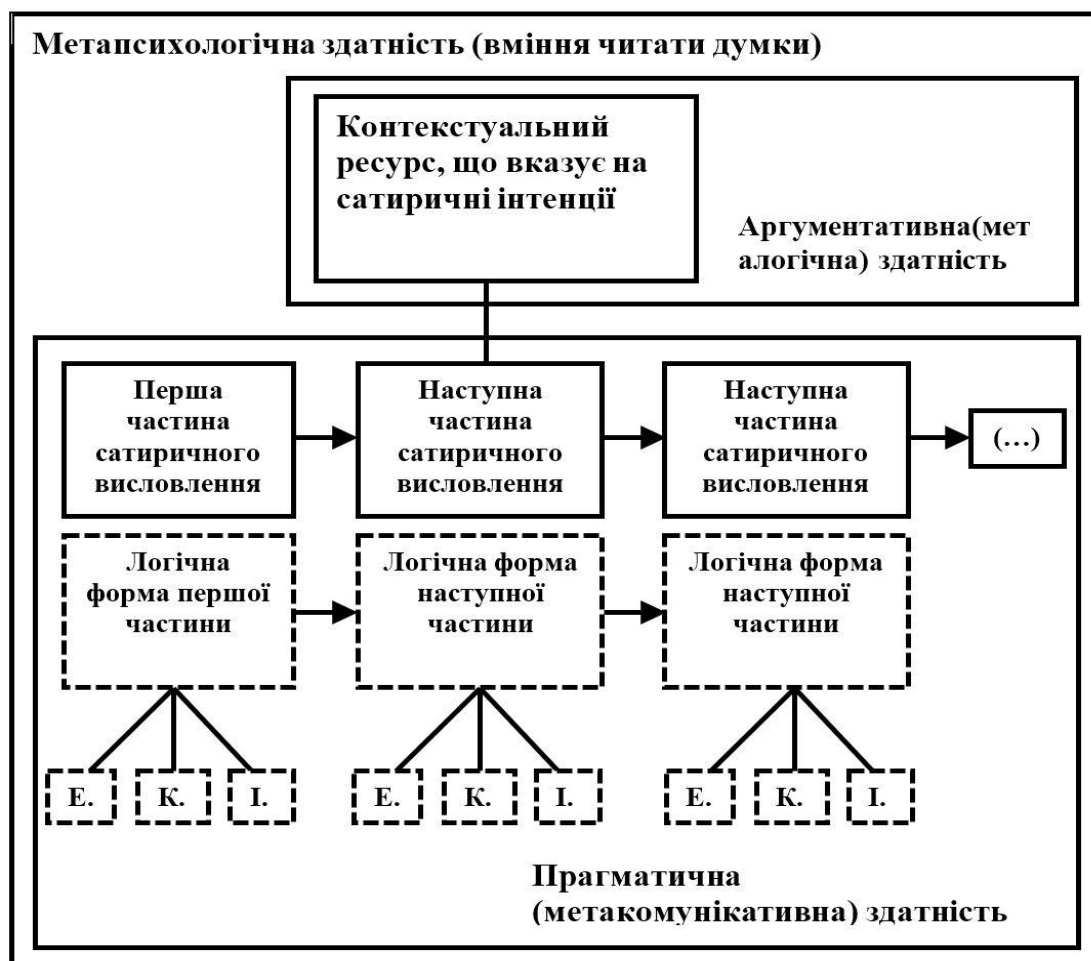
Наш когнітивний механізм розвинув певну здатність перевіряти чи ми можемо довіряти нашим співрозмовникам, різним інформаційним ресурсам і ментальним процесам. Цією здатністю є гносеологічна пильність, яка є результатом еволюції та постійного пошуку максимальної ефективності

комунікації [Mascaro & Sperber, 2009; Sperber et al., 2010]. ГП складається із підвищеної обережності та настороженості у відношенні до вірогідності та надійності самої комунікації та її учасників, яка спонукає реципієнта інформації розвивати критичний погляд на саме повідомлення, його відправників і те, як вони інтерпретують повідомлення [Sperber et al., 2010, с. 363]. Як ментальний модуль, ГП направлена на і стосується нової інформації, якою обмінюються у процесі комунікації, на інформацію, використану у процесі інтерпретації, та ментальні операції, які беруть участь в обробці цієї інформації.

Відтак, за допомогою гносеологічної пильності реципієнт сатири здатен виявити спроби сатирика упереджено спонукати його до визначення відсилань, усунень двозначностей чи формування контекстуальних припущень, які зможуть відвернути реципієнта сатири від першої завідома простої інтерпретації, забезпечуючи його достатньою кількістю ОС, які спонукатимуть продовжувати шукати додаткові імплікації, які можливо вивести при апеляції до ширшого спектру контекстуальної інформації. Тобто ГП виступає тригером запуску складнішого механізму інтерпретації, із значно більшими когнітивними затратами, який, в кінцевому результаті, дасть йому змогу отримати максимально можливі когнітивні ефекти, які, в свою чергу, компенсують ці когнітивні затрати.

Однак, у випадку сатири, для того, щоб розпізнати критичне ставлення сатирика до об'єкта сатири, реципієнту сатири також необхідно задіювати метапсихологічні здібності у процесі інтерпретації, тобто вміння «читати думки сатирика» Адже сатира – це по суті метареєзентація думки автора, виражена за допомогою ехо чиїхось неправильних чи неприйнятних думок, які, піддаються додатковій сатурації, атенуації чи навіть запереченню для того, щоб вказати реципієнту сатири на їх некоректність чи категоричну неприйнятність. Відтак, ми вважаємо, що під час інтерпретації сатири всі три метареєзентації (метапсихологічна, прагматична та металогічна) повинні активізуватися одночасно у паралельному чи послідовному порядку на всіх етапах інтепретаційного механізму. Схему інтерпретації сатиричних висловлень

(Рис. 3.5.) ми побудували на основі схеми інтерпретації іронічних висловлень, запропонованій Ф. Юсом [Yus, 2016, с. 216].

***Е. – *Експлікатура*, К. – *Контекст*, І. – *Імплікатура*

Рис. 3.5.

Схема інтерпретації сатиричних висловлень

Як показано на схемі інтерпретації сатиричних висловлень, це метарепрезентаційне пристосування буде виконуватися прагматичними та аргументативними здібностями в межах загальної когнітивної здатності читати думки. У цьому сенсі Д. Спербер та ін. вказують на те, що «здатність до свідомо експліцитної комунікації та ГП, напевно, еволюціонували разом і мусять також розвиватися разом, щоб разом вступати в дію» [Sperber et al., 2010, с. 360]. Ф. Юс, припускає, що ця здатність читати чужі думки є тією здатністю, яка охоплює всю когнітивну діяльність, починаючи від максималізації релевантності ввідної інформації із зовнішнього світу (про яку йдеться у

когнітивному принципі релевантності) до пошуку релевантності у кожному конкретному висловленні, як зазначається у комунікативному принципі релевантності (кожен акт оstenсивної комунікації передає презумпцію його оптимальної релевантності) [Yus, 2016, с. 217].

Окрім того, аргументативна здатність (генетично закладена для гносеологічної пильності) є саме тією здатністю, яка повинна відповідати за виявлення контекстуальних несумісностей, які вступають в дію в результаті активації згаданих вище *контекстуальних ресурсів* $A - F$, які активуються у послідовному чи паралельному порядку. Вона також запускати інференційну діяльність, націлену на визначення ставлення сатирика у процесі інтерпретації висловлень.

Д. Спербер та ін. припускають, що існує ймовірність, що будь-який момент комунікативної діяльності активує два відмінні процеси у адресата: один – направлений на ідентифікацію релевантності інформації, яку він інтерпретує, припускаючи, що ця інформація є варта довіри, а інший – націлений на оцінку вірогідності та надійності цієї інформації [Sperber et al., 2010, с. 363; Padilla Cruz, 2015]. Відтак, Ф. Юс припускає, що саме аргументативна здатність вказує співрозмовникам на невідповідність між контекстом та пропозиційною формою висловлення у процесі інтерпретації, використовуючи прагматичну здатність (метакомунікативна здатність) [Yus, 2016, с. 218]. Д. Спербер та ін. описують цей процес як «пошук релевантної інтерпретації, який є невід’ємною частиною процесу розуміння, автоматично включає виведення інференцій, які можуть виявити невідповідності чи некогерентності, які доречно піддати емістемічній оцінці. Коли такі невідповідності чи некогерентності трапляються, запускається процедура повністю присвячена такій оцінці. Однак розуміння, пошук релевантності та гносеологічна оцінка є взаємопов’язаними аспектами єдиного цілого процесу, головною метою якого є максимально використати всю інформацію, яку вони отримують в результаті комунікативного процесу [Sperber et al, 2010, с. 375].

Відтак, беручи до уваги, всі думки стосовно ролі метарепрезентацій та гносеологічної пильності під час інтерпретації непрямих висловлень, ми вважаємо, що інтерпретаційний ланцюжок сатири складатиметься із таких ланок:

1. Комунікативний принцип релевантності активує здатність реципієнта сатири читати чужі думки. Те, що сатирик пише статтю, є презумпцією того, що ця стаття є вартою інтерпретації і відтак, процес читання думок автоматично запускається.

2. Активується метакомунікативна здатність, присвячена покроковій інтерпретації закодованого значення.

3. Із цією здатністю, читач розкодовує зміст висловлення, обробляючи кожен шматочок тексту, та бере участь у взаємному узгодженні експліцитного змісту, імпліцитних передумов й імпліцитних висновків та контексту.

4. Аргументативна чи металогічна здатність реципієнта сатири виявляє першу інконгруентність (невідповідність) між вибраною інтерпретацією та інформацією, отриманою із контекстуальних ресурсів, яка робить експліцитну інтерпретацію висловлення недоречною та запускає пошук ставлення, яке лежить в основі цієї інконгруентності. Ми слідом за О. Маркасо та Д. Спербером [Mascaro & Sperber, 2009] вважаємо, що ця ментальна здатність є особливо корисна під час оцінки вихідної інформації, яку ми отримуємо під час спонтанного розуміння для того, щоб вирішити чи варто вірити цій інформації. Відтак, слідом за М. Паділла Крузом та Ф. Юсом, логічно припустити, що невідповідності між контекстуальною інформацією та експліцитно вираженим значенням будуть стимулювати реципієнта сатири замислитися над тим, яке ставлення лежить в основі цього висловлення і чи виправдовує воно таку інконгруентність [Padilla Cruz, 2012b].

5. Апеляція до контекстуального ресурсу С – знання про нещодавні події сприяє ідентифікації ехо попередніх подій чи слів.

6. Визначається джерело ехо, яке може бути ширшим чи вужчим, направленим на окрему людину чи відноситися до загальноприйнятих норм.

Проте наявність цього ехо-висловлення є обов'язковою прагматичною характеристикою сатири.

7. Апеляція до сатиричних методів сатурації та атенуації чи заперечення підсилює інконгруентність і сприяє виявленню дисоціативного ставлення сатирика.

8. Ідентифікується дисоціативне ставлення сатирика, що є дуже важливо, оскільки саме дисоціативне ставлення відрізняє сатиру від обману, жарту чи брехні.

9. У результаті досягається сатирична інтерпретація, яка в більшій чи меншій мірі відрізняється від експліцитної інтерпретації висловлення.

Продемонструємо етапи побудови інтерпретаційного ланцюжка на прикладі ще однієї шпальти журналу PE, який вийшов напередодні обрання Б. Джонсона прем'єр-міністром Великої Британії (Рис. 3.6).

BORIS: WHY I SHOULD BE PRIME-MINISTER

I really need somewhere to live! (PE 28 June – 11 July, 2019)

Рис. 3.6

Перша шпальта журналу за червень – липень 2019 року

1. Сприймаючи текст на першій шпальті журналу (***Boris: Why should I be Prime minister? – I really need somewhere to live!***) як презумпцію того, що він

має бути прочитаний (відповідно до комунікативного принципу релевантності) запускається процес «читання чужих думок» (*mindreading ability*).

2. **Boris: Why should I be prime minister ?...** Метакомунікативна здатність, присвячена покроковому формуванню задуманої інтерпретації вступає у дію.

3. Із цією здатністю реципієнт сатири розкодовує зміст висловлення, беручи участь у взаємному узгодженні експліцитного змісту, імпліцитних передумов й імпліцитних висновків та контексту, зокрема, апелюючи до *контекстуального ресурсу E* (фото Б. Джонсона) та підпису **Boris: Why should I be Prime minister?**, автор визначає відсилання займенника *I*, для того, щоб отримати *експлікатуру* першої фрази (Чому саме Б. Джонсон повинен бути прем'єр-міністром?).

4. **I really need somewhere to live!...** Далі реципієнт сатири узгоджує експлікатуру та імплікатуру цього шматочка сатири.

5. Реципієнт сатири, апелюючи до *контекстуального ресурсу C*, знання про перебіг виборчої кампанії на посаду прем'єр міністра Великої Британії, ідентифікує це висловлення як ехо передвиборчої кампанії.

6. Реципієнт сатири впізнає джерело цього ехо-висловлення (передвиборча агітація Б. Джонсона), у певній мірі також завдяки *контекстуальному ресурсу E*. Ідентифікація цього ехо підкреслює сатиричну природу цього висловлення.

7. Апеляція до сатиричного методу атенуації для формування аргументації причини вибору Б. Джонсона на цю посаду (**I really need somewhere to live!...**) створює інконгруентність, адже ця пропозиційна форма відповіді на запитання *Чому я повинен бути прем'єр-міністром* суперечить *контекстуальному ресурсу A* (фонові знання про критерії вибору кандидатів на ключові державні посади). Окрім того, інконгруентність підсилюється використанням елементів графічного кліше комікса (*контекстуальний ресурс B*) для оформлення аргументації прем'єр-міністра як частини агітаційної програми перед виборами.

8. Металогічні здібності реципієнта сатири активуються і допомагають ідентифікувати ставлення сатирика, яке лежить в основі цієї інконгруентності

(вступає в дію гносеологічна пильність). Сатирик дистанціює себе від ехо ідеї, що основним аргументом на користь вибору Б. Джонсона на посаду прем'єр-міністра може бути необхідність мати якесь місце проживання. Реципієнт сатири ідентифікує дисоціативне ставлення сатирика, на яке він вказує за допомогою невідповідностей між загальноприйнятими нормами про те, що для того, щоб обіймати таку важливу посаду кандидат повинен характеризуватися такими особистими якостями, як справедливість, добропорядність, чесність, мати досвід виконання подібних обов'язків, а також володіти широким спектром умінь та навичок, необхідних для прийняття стратегічно важливих рішень та, ехо аргументу наведеного самим Б. Джонсоном.

9. У результаті досягається сатирична інтерпретація, яка відрізняється від експліцитної інтерпретації, адже автор вказує на те, що тоді ще головний кандидат на посаду прем'єр-міністра Великої Британії не відповідає критеріям вибору на цю важливу посаду.

Цей інтерпретаційний ланцюжок сатири може доповнюватися чи продовжуватися залежно від того, наскільки багато контекстуальних ресурсів вступає у дію і в якому порядку, і відповідно, на якому етапі стають очевидними сатиричні інтенції. Логічно також припустити, що об'єм сатиричної статті та важливість об'єкта чи навіть присутність декількох об'єктів сатиричної критики вноситимуть свої корективи у комплексність та довжину інтерпретаційного ланцюжка.

Наведемо приклад інтерпретаційного ланцюжка, який побудує реципієнт сатири під час інтерпретації наступної сатиричної статті,

Nursery Times

Friday, Once-upon-a-time

Cruella De Vil Furious at "Ghislane Maxwell" Comparison

By our Legal Staff Paedo Pan

*The heiress and dog lover **Cruella de Vil** has reacted angrily to suggestions in the media that she is some sort of "Ghislaine Maxwell" figure.*

Friends of Cruella (Jasper and Horace) said last night, “Ms de Vil is a respectable collector of dalmatians for couture purposes and it is unfair to link her with the sort of activities of which Ms Maxwell has been accused.”

The friends, who are very close to the society hostess, continued. “Just because Cruella has a Christian name that sounds a bit like cruel and a surname that could possibly spell out Devil, people mistakenly assume that she must be in some way a bad person.

*“Can we get this straight? She may have met some dalmatians a long time ago, but **she has never captured them nor attempted to turn them into coats.**”*

Ms de Vil is considering legal action for the insinuation that she and Ms Maxwell are in any way similar, although Ms de Vil could not be contacted, due to the fact that she is in hiding after pictures emerged of her with a hundred and one different Dalmatians, which she claimed may have been faked by Walt Disney in an attempt to (cont. p101)[PE, 17 July – 30 July 2020, c. 31].

1. Сатирик написав статтю під назвою “***Cruella De Vil Furious at “Ghislane Maxwell” Comparison***” у рубриці *Nursery Times*. Реципієнт сатири починає читати статтю, вступаючи у дискурсивну взаємодію із сатириком. Сприймаючи факт написання статті як презумпцію того, що вона має бути прочитана (відповідно до комунікативного принципу релевантності), автоматично запускається процес «читання чужих думок» (mindreading ability).

2. Оскільки стаття є комунікативним актом, починає активізуватися прагматична (метакомунікативна) здатність, присвячена покроковій інтерпретації закодованих значень.

3. Однак, уже на початку інтерпретації, коли в дію вступає контекстуальна інформація, зокрема, *контекстуальний ресурс А* (енциклопедичні знання про те, що Круелла де Віль, персонаж Діснеївського мультфільму «101 Далматинець», є зіпсованою, злою, цинічною та жорстокою мільйонеркою), *контекстуальний ресурс В* (казка як лексико-графічна модель побудови статті), *контекстуальний ресурс С* (знання про події, які відбулися незадовго до написання статті, зокрема арешт Г.Максуел (Ghislane Maxwell) – дочки

покійного британського медіамагната, яку звинувачують у співучасті в організованій проституції разом із мільярдером-педофілом Дж. Епштейном (Jeffrey Epstein), торгівлі людьми, схиленні неповнолітніх до сексуального рабства та дачі неправдивих свідчень, і яку через її жорстокість та цинізм у пресі часто порівнювали із К. де Віль) та *контекстуальний ресурс F (Nursery Times (Nursery Rhymes + Times) та Paedo Pan* як лексико-граматичні прийоми передачі сатиричного тону), аргументативна здатність допомагає реципієнту сатири виявити інконгруентності у а) назві газети, створеної за допомогою гри слів, б) у даті написання газети (*Friday, Once-upon-a-time*); в) у заголовку статті (*“Cruella De Vil Furious at “Ghislane Maxwell” Comparison”*), адже, Круелла де Віль є вигаданим персонажем, якому не властиві справжні емоції та г) в імені автора статті.

4. Гносеологічна пильність вказує на те, що ці невідповідності не були допущені помилково, через можливу некомпетентність журналіста, адже, по-перше, такого плану помилки не є звичною річчю у журналістиці і, по-друге, чотири невідповідності поспіль не можуть бути випадковими. Отож, відкидаючи наївний оптимізм, запускається складний процес осмислення, коли реципієнт сатири починає шукати імпліцитно виражені значення, які б могли виправдати апеляцію до таких частих невідповідностей і натякнути реципієнту сатири на те, яке ставлення лежить в основі цієї статті.

5. Аргументативна здатність спонукає реципієнта сатири шукати інші імпліцитно виражені значення, які міг задумати сатирик і які могли б виправдати такі значні затрати інтерпретаційних зусиль та можуть вказати на дисоціативне ставлення автора до об'єкта сатири. Відтак, знову ж таки апелюючи до *контекстуальних ресурсів C та A*, реципієнт сатири може вивести імпліцитний висновок про те, що заголовок статті – це відлуння нещодавніх заяв так званих анонімних друзів Г. Максвелл (*контекстуальний ресурс C*), про те, що порівняння Г. Максвелл та К. де Віль є безпідставним та недоречним (*Friends of Cruella (Jasper and Horace) said last night: is unfair to link her with the sort of activities of which Ms Maxwell has been accused*).

6. Відтак, реципієнт сатири ідентифікує джерело цього ехо-висловлення завдяки співставленню імен Джеспер та Горес, які є персонажами із «101 Далматинець» (інтелектуально обмежені крадії-прислужники Круелли де Віль) та інформацію про друзів-захисників міс Максвел.

7. Однак, сатирик не просто повторює це ехо, він повторно контекстуалізує його, вкладаючи ці слова в уста вигаданого персонажа – К. де Віль, якій нібито не доподобило таке порівняння. Це переплетення сюжетів, коли вигаданий персонаж коментує ехо-висловлення реальних людей, є способом імплікації критичного ставлення сатирика до джерела цього ехо та й до самої ідеї, вираженої у цьому ехо, яке автор підсилює за допомогою каламбуру *Paedo Pan* у назві автора статті. Цей каламбур є імпліцитною передумовою, яка разом із *контекстуальним ресурсом С* – інформацією про те, що Г. Максвел звинувачується в тому, що вона контролювала постачання малолітніх дівчат педофілу Дж. Епштейну, допомагає вивести імпліцитний висновок про те, що сатирик вважає міс Максвел замішаною у педофільї.

8. У всіх сателітних абзацах сатирик підсилює дисоціативне ставлення до діяльності Г. Максвел, підтримуючи цей ситуативний концепт CRUELLA DE VIL* за допомогою наведення прикладів схожості поведінки дочки медіамагната та головного антагоніста Діснеївського мультфільму, які виступають підтвердженням критичного ставлення до самої міс Максвел та до думки про те, що між нею та К. де Віль немає нічого спільного.

9. Відтак, ідентифікувавши джерело цього ехо, та розпізнавши дисоціативне ставлення сатирика, реципієнт сатири продовжує інтерпретаційний процес у всіх сателітних абзацах статті, але вже у рамках пошуку додаткових вказівок на критичне ставлення сатирика до об'єкта сатири.

Отож, під час інтерпретації сатири задіюються метапсихологічні, метакомунікативні та металогічні здібності реципієнта сатири, які допомагають йому виявити дисоціативне ставлення сатирика до об'єкта сатири. Саме ці метаздібності скеровують сатирика на шлях складного розуміння, коли істинні значення стають очевидними тільки після того, як реципієнт сатири збагне

релевантність всіх ОС, використаних сатириком і відтак зможе розпізнати ехо висловлення, джерело цього ехо та дисоціативне ставлення сатирика до об'єкта сатири.

3.3. Типи інтерпретацій сатири

Оскільки мовці передбачають звернення співрозмовників до контекстуальної інформації, як невід'ємного складника інтерпретативної діяльності, а «кількість зусиль, які потрібні для формування відповідних когнітивних ефектів, у великій мірі залежить від доступності контексту» [Wilson, 1992, с. 174], це дає нам змогу засвідчити існування різних типів сатиричних інтерпретації в залежності від порядку активації контекстуальних ресурсів [Юрчишин, 2021г, с.82] та характеру їх взаємодії із експліцитно вираженою інформацією (*підтверджуючи чи підсилюючи* попередню інформацію, *спростовуючи, заперечуючи чи відкидаючи* попередні припущення чи *взаємодіючи* із вже наявною попередньою інформацією для того, щоб сприяючи виведенню нових *контекстуальних припущень*) [Wilson, 1992, с. 174].

Відтак, ми виокремлюємо чотири типи інтерпретації сатири у британському медійному дискурсі на основі доступності контекстуальних ресурсів та порядку їх активації під час інтерпретаційного процесу.

1. *Швидка сатирична інтерпретація*, коли сатиричні інтенції автора стають очевидними вже на початку інтерпретації висловлення.

Швидка сатирична інтерпретація – це такий тип ітерпретації, коли інконгруентність, спричинена невідповідністю між експліцитно вираженим значенням та контекстуальними ресурсами стає очевидною вже на початку інтерпретаційного процесу. Такого типу інтерпретація є можливою у випадку апеляції до *контекстуального ресурсу E* (невербальні ОС, такі як карикатури, або ж ілюстрації та інші графічні елементи), або *контекстуального ресурсу F* (лексико-граматичні прийоми передачі сатиричного тону, такі як каламбури, лексико-граматичні та стилістичні помилки, вульгаризми тощо) вже в

заголовку статті, які не підтверджуватимуть, а навпаки суперечитимуть на перший погляд серйозному заголовку статей, створюючи інконгруентність вже на початку інтерпретації тексту.

Розглянемо, наприклад, статтю PE ***TWEEDLEDOM AND TWEEDLELEE BOTH SACKED***, яка з'явилася у постійній рубриці PE *Nursery Times* незабаром після звільнення обох радників прем'єр-міністра Б. Джонсона Д. Каммінгса (Dominic Cummings) та Л. Кейна (Lee Cain).

Nursery Times

Friday, Once-upon-a-time

TWEEDLEDOM AND TWEEDLELEE BOTH SACKED

By Our Political Staff Michael White Rabbit

*THE controversial lookalike advisers to **the World King** were today removed from office after both of them threw their rattles out of the pram.*

***Tweedledom**, or possibly **Tweedlelee** was furious that his friend Tweedlelee, or possibly Tweedledom, had not been given another top job as **Chief Spin Doctor Foster for the World Emperor With No Clothes On**.*

*Both Tweedledum and Tweedledumber felt that their position was being undermined by the **World Emperor's girlfriend, Aliceband in Blunderland**, whom they dubbed "**Princess Squirrel Nut Nutkin**". They were accused of being deeply misogynistic.*

They, however, denied it, saying "Contrarywise", and trying to start a battle with anyone who disagreed with them.

*In the end, the mad "**Queen-to-be Of Hearts**" tired of their disruptive and combative tone, and said "Off with their heads". [PE, 20 November – 3 Dec 2020, с. 29]*

Апеляція до контекстуального ресурсу *F* (гра слів) у рубриці (*Nursery Times* (*Nursery rhymes* + *Times*)), у даті публікації статті (*Friday, Once upon a time*), у заголовку статті (*Tweedledum and Tweedledee* (*Tweedledum* + *Dominic Cummings* = *Tweedledom*) та (*Tweedledee* + *Lee Cain* = *Tweedlelee*)), та в імені автора статті (*by our Political Staff Michael White Rabbit*), а також апеляція до

контекстуального ресурсу *E* – ілюстрація до цієї статті, де зображені колишні радники прем'єр-міністра в образах героїв роману «Аліса в Задзеркаллі» Крутя і Вертя (див. Рис. 3.7. у додатку С) створюють інконгруентність вже на початку прочитання статті, яка виступає тригером запуску гносеологічної пильності, яка у свою чергу відкидає ймовірність наявності помилок, і запускає процес складного розуміння. Відтак, взаємодія цих контекстуальних ресурсів робить сатиричні інтенції автора очевидними ще на початку прочитання статті, тим самим економлячи когнітивні зусилля автора, адже йому вже не потрібно витратити їх на інтерпретацію прямих значень слів, а одразу шукати імпліцитно виражені сатиричні значення, які хотів передати автор.

Більше того, ввідний абзац та сателітні абзаци статті також побудовані за допомогою апеляції до прецедентного тексту романів Л. Керролла «Пригоди Аліси в Дивократії» та «Аліса в Задзеркаллі». Зображення ситуації в офісі на Downing street, 10 як сюжету історії, де реальні люди зображені в образах героїв романів натякає на абсурдність ситуації, яка склалася в офісі прем'єр-міністра. Переплітання реального життя із літературним реалізується за допомогою численних трансформованих прецедентних імен у всій статті (*World King, Chief Spin Doctor Foster, World Emperor With No Clothes On, Aliceband in Blunderland, Princess Squirrel Nut Nutkin, Countrywise, Queen-to-be Of Hearts*), які є тими стилістичними зв'язними елементами, що зв'язують *прайм* та *діалектичний* елементи сатири і, в той же час, допомагають читачу дотримуватися однієї лінії інтерпретації – пошуку імпліцитно вираженого дисоціативного ставлення сатирика до об'єкта сатиричної критики.

Розглянемо ще один приклад, де сатиричні інтенції також стають очевидними вже на початку прочитання статті.

50 Shades of Great again

Perverved billionaire businessman and part-time President of the United States, Donald Trump (played by Christian Grey), conducts a sordid affair with sweet, innocent porn-star Stormy Daniels (played by E.L.James) whom he seeks to control, threaten and gag.

Includes particularly unpleasant graphic scene, which really should have fallen foul of the censors, in which a butt-naked Trump is so turned on by his own picture on the front of Forbes magazine that he insists on being spanked with it.

Don't miss the romantic and tender scene in which Trump promises Stormy a great career break by not having her on the Apprentice, ever.

Eye rating: It's fake screws! [PE, 6 April – 19 April, 2018, c.29]

Сатирик будує заголовок цієї статті на основі каламбуру (контекстуальний ресурс *F*), побудованого за допомогою переплетення одразу двох ПФ (контекстуальний ресурс *A*) – прецедентного імені – **50 Shades of Grey** (американський еротичний фільм 2015 року, екранізація однойменного роману Еріки Джеймс (*E.L.James*)) та прецедентного висловлення **Make America Great Again** (гасло Дональда Трампа у президентській кампанії 2016 року). Цей каламбур є прикладом інконгруентності, і він, по-суті, є тригером складного процесу інтерпретації сатири, направленою на виявлення істинних інтенцій сатирика. Ці ПФ, завдяки широкому спектру асоціацій, утворюють імпліцитні припущення про те, що стаття якось стосуватиметься тодішнього президента США і можливо матиме якийсь зв'язок із фільмом «50 відтінків сірого». Отож, інконгруентність, створена за допомогою каламбуру, який, у свою чергу, у поєднанні із фоновими знаннями створює велику кількість імпліцитних передумов, які вказують на присутність імпліцитно виражених значень із сильним когнітивним ефектом, який зможе компенсувати додаткові інтерпретаційні зусилля, затрачені під час інтерпретації каламбуру.

Всі сателітні абзаци цієї статті також містять численні невідповідності, які тільки підтверджують необхідність пошуку імпліцитних значень. Зокрема, у першому абзаци, апелюючи до контекстуального ресурсу *C* – знанням про скандал, який розгорівся незадовго до написання статті за участю Д. Трампа та порно-актриси С. Деніелс, реципієнт сатири, співставляючи цю контекстуальну інформацію із експлікатурою висловлення *...President of the United States, Donald Trump conducts a sordid affair with .. Stormy Daniels...*, розпізнає джерело ехо висловлень, які слугують приводом написання статті. Окрім того, сатирик

апелює до імен автора роману «50 відтінків сірого» та актора, який зіграв головну роль у фільмі, які виступають ОС, що вказують реципієнту сатири на те, що сатирик бачить схожість між реальним життям і сюжетом фільму, і реципієнт сатири має всі імпліцитні передумови для формування контекстуального концепту DONALD TRUMP*, який отримує додаткові характеристики, притаманні головному герою фільму (***Perverted billionaire businessman... whom he seeks to control, threaten and gag... who promises Stormy a great career break***). Однак, сатирик не просто передає дисоціативне ставлення до об'єкта критики за допомогою імпліцитно вираженої негативної характеристики, сатирик звертається до сатиричного метонімічного методу сатурації, для того, щоб гіпертрофувати образ Д. Трампа як людини, яка страждає від перверсії (***a butt-naked Trump is so turned on by his own picture on the front of Forbes magazine that he insists on being spanked with it***) і тим самим підсилити дисоціативне ставлення до об'єкта сатиричної критики.

2. *Сатирична інтерпретація із затримкою*, коли сатиричні інтенції стають очевидними у середині процесу експліцитної інтерпретації висловлення.

До сатиричної інтепретації із затримкою ми відносимо ті випадки, коли перша доступна контекстуальна інформація не нівелює експліцитну інтерпретацію, і, відповідно, читач інтерпретує висловлення без ідентифікації будь-якого сигналу про сатиричний намір, доки на певному інтерпретаційному етапі не вступають в дію додаткові контекстуальні ресурси, які змушують реципієнта сатири відмовитися від експліцитної інтерпретації на користь сатиричної.

True British Spirit brought out by time of crisis

It has been confirmed that the coronavirus crisis has created a huge source for the great spirit of Britain: shopping your neighbours to the authorities for minor offences.

“All over the country, we’re seeing people grassing each other up, complaining on Twitter about bloody joggers or bloody pedestrians, or ringing the fuzz to say that they’ve seen people going to the shops more than strictly necessary,” said one

sociologist. “This is a classic British characteristic and it shows exactly the spirit of petty-minded little Hitlerism that helped us win the war....” (PA) [PE 3 April – 23 April 2020, с. 34]

Ця стаття, лексико-графічною моделлю побудови якої є шаблон серйозної журналістської статті (*контекстуальний ресурс B*), не містить ніяких ОС ані у заголовку, ані на початку першого абзацу, які могли б нівелювати експліцитну інтерпретацію та вказували б читачу на наявність сатиричних інтенцій, і тільки у кінці першого абзацу сатирик апелює до *контекстуального ресурсу A* (моральні норми та знання про те, що можна вважати справжнім духом нації) та визначає суть духу Британії, як доноси на сусідів за дрібні порушення закону (*shopping your neighbours to the authorities for minor offences*) та *контекстуального ресурсу F* (лайка) (*bloody joggers or bloody pedestrians*) на початку другого абзацу. Отже, автор тільки в кінці першого і на початку другого абзаців вводить *діалектичний* елемент та вказує реципієнту сатири на наявність сатиричних інтенцій.

Розглянемо ще один приклад статті, де сатиричні інтенції проявляються із затримкою.

Coronavirus update

There was widespread relief today that all those suggestions when the country went into lockdown that people would use the time learning languages, getting fit, baking banana bread, reacquainting themselves with nature and crafting were proved to be bollocks, when new figures revealed we actually just watched loads and loads more television [PE, 14 August – 27 August 2020, с.32]

Ця стаття вийшла у період карантину, пов'язаного із COVID-19. Під час інтерпретації цієї статті реципієнт апелює до *контекстуальних ресурсів A, B та C* для виведення контекстуальних імплікацій (Британія зараз на карантині, і були припущення, що під час карантину люди будуть присвячувати більше часу корисним хобі, таким як вивчення іноземних мов, спорт та інші). Однак, сатирик не вводить ніяких додаткових ОС, які б створювали інконгруентність, тому реципієнт сатири не може ідентифікувати дисоціативного ставлення до

ехо ідей про спосіб проведення вільного часу на початку локдауну. І тільки, коли реципієнт сатири апелює до сленгу *bollocks* (контекстуальний ресурс *F*) у другій частині сатиричного тексту, реципієнт сатири впізнає критичне ставлення сатирика.

3. *Паралельна інтерпретація*, коли експліцитна інтерпретація та сатирична інтерпретація відбуваються паралельно.

Інколи сатирик будує свою статтю так, що реципієнт сатири змушений обробляти і експліцитну, і імпліцитно виражену сатиричну інтерпретацію в паралельному порядку. Незважаючи на те, що такі випадки не є прототипними, оскільки у більшості випадків автор насправді не намагається донести до читача те, що він в даний момент говорить, однак, як твердить Р. Гіббс, «у багатьох випадках мовці фактично мають на увазі саме те, що вони говорять буквально, при цьому вони однаково говорять сатирично [Colston & Gibbs, 2007, с. 175]. Розглянемо, наприклад, обкладинку журналу PE, який вийшов у березні 2020 року. Саме тоді початок локдауну спровокував дефіцит туалетного паперу через ажіотаж навколо цього повсякденного засобу гігієни.

Рисунок 3.3.а.

Перша шпальта журналу за березень 2020 року

[PE 20 March – 2 April 2020]

Під час інтерпретації цього сатиричного висловлення реципієнт сатири мусить паралельно виводити експліцитне та імпліцитне значення, які хотів передати автор, але тільки із залученням *контекстуального ресурсу А* та *контекстуального ресурсу С* (знання про те, що на початку карантину був штучно створений дефіцит на туалетний папір або про те, що у деяких медіа нагнітався ажіотаж з цього приводу) сатирик передає своє дисоціативне ставлення до безпідставного ажіотажу людей навколо повсякденних речей.

Розглянемо ще одну коротку замітку, присвячену інформації про можливі фальсифікації під час виборів у США.

Рис.3.8.

Сатирична замітка у РЕ за серпень 2020 року

[РЕ, 14 August – 27 August 2020, с.31]

У цьому випадку сатирик хоче, щоб реципієнт сатири зберіг обидва значення – і експліцитне і імпліцитне, адже, тоді читач зможе зрозуміти, що в суспільстві існує думка, про те, що В. Путін не залишається осторонь виборів у багатьох країнах, у тому числі США.

4. *Пізня сатирична інтерпретація*, коли сатиричні інтерпретації стають очевидними в кінці інтерпретації висловлення.

У деяких випадках *контекстуальні ресурси А – F*, які виступають тригерами сатиричної інтерпретації, не вступають в дію аж до самого кінця

Рис. 3.9.

Приклад 2: *EUROPE'S CONCERNS OVER ASTRA_ZENECA VACCINE*

We're extremely concerned that it works perfectly [PE, 2 April – 15 April 2021, с. 30]

Рис. 3.10.

В обох випадках, реципієнт сатири не може ідентифікувати сатиричні інтенції ні на початку, ні в середині інтерпретаційного процесу (частково через обсяг замітки), незважаючи на те, що в обох випадках сатирик апелює до *контекстуального ресурсу E* – ілюстрацій до заміток. У цьому випадку ілюстрації тільки підсилюють експліцитно виражене значення, а ОС, який формує інконгруентність у першому випадку є лексема ***opposition***, адже саме ця лексема у поєднанні із *контекстуальним ресурсом A* (фонові знання про численні випадки політичних розправ над опозицією) формує імплікатуру цього висловлення (критичне ставлення сатирика до того, факту, що бути опозиціонером в Росії є надзвичайно небезпечно). У другому випадку лексема ***perfectly***, яка у поєднанні із *контекстуальним ресурсом A* (фонові знання про те, що немає підстав хвилюватися, якщо вакцина є дієвою, створює

інконгруентність, яка виступає тригером ідентифікації дисоціативного ставлення сатирика до об'єкта сатири.

В межах проаналізованого нами корпусу із 9450 статей, превалює швидка сатирична інтерпретація, коли сатиричні інтенції стають очевидними на початку інтепретаційного процесу (6567 статей – 69,49%). Значно рідше зустрічаються статті, під час інтерпретації яких сатиричні інтенції стають очевидними із певною затримкою – лише 1363 статті – 14,43 %. Так само рідкісною є пізня сатирична інтерпретація, коли сатиричні інтенції стають очевидними в кінці інтерпретації сатири (984 статті – 10,41 %). Однак, найменш типовим є третій тип інтерпретації сатири, коли експліцитна інтерпретація та сатирична інтерпретація відбуваються паралельно (536 статей – 5,67 %).

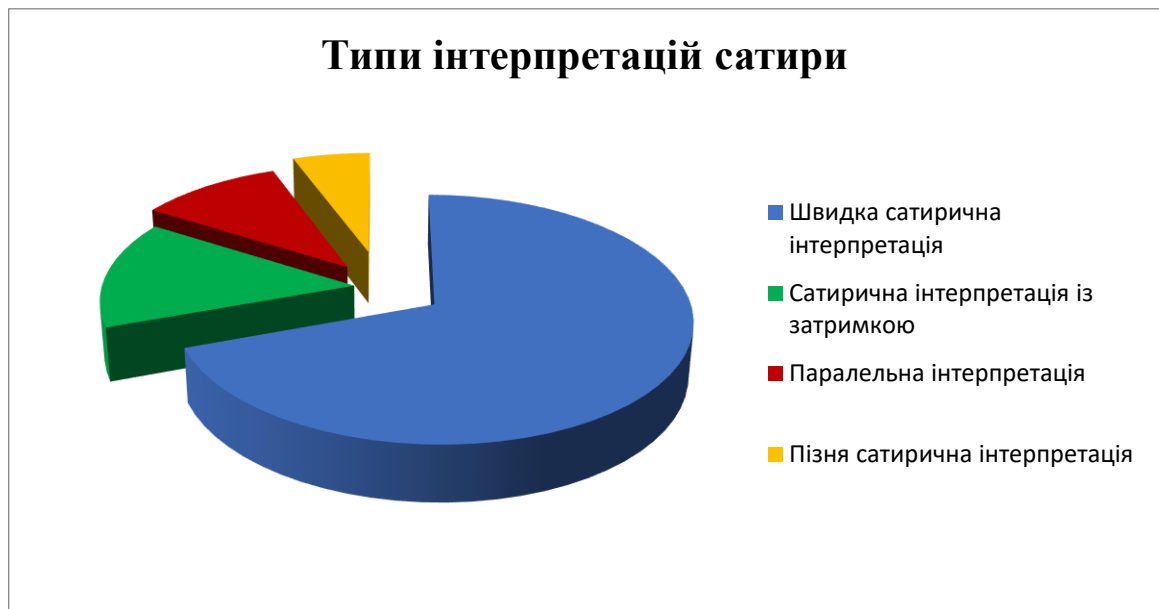

Рис. 3.11.

Типи інтерпретацій сатири

Домінування швидкої сатиричної інтерпретації слугує доказом того, що сатирик зумисне вводить елементи інконгруентності, які виступають ОС, що вказують на необхідність пошуку імпліцитно виражених значень вже на початку інтерпретаційного процесу. В такому випадку, реципієнт сатири не витрачає когнітивні зусилля для інтерпретації прямих значень висловлень в процесі пошуку релевантних значень, а одразу намагається розпізнати дисоціативне ставлення автора.

Отже, під час інтерпретації сатири реципієнт сатири може ідентифікувати сатиричні інтенції автора на початку інтерпретаційного процесу, в середині інтерпретації, паралельно із експліцитною інтерпретацією та в кінці інтерпретації. Однак, зважаючи на те, що процес інтерпретації сатири є складним і вимагає від реципієнта сатири значних затрат зі сторони когнітивних зусиль, сатирик намагається одразу натякнути читачу на істинні інтенції, економлячи інтерпретаційні зусилля реципієнта сатири, тим самим, роблячи повідомлення більш релевантним. Саме тому сатирик апелює до великої кількості контекстуальної інформації, яка допомагає читачу уникнути складного двоступеневого інтерпретаційного процесу та одразу скеровує його на пошук додаткового імпліцитно вираженого негативного ставлення сатирика до об'єкта сатиричної критики.

3.4. Функції сатири

3.4.1. Персуазивність як ключовий ефект сатири. Зважаючи на комплексність природи сатири, на розмаїття лінгвальних та екстралінгвальних технік, до яких звертається сатирик для того, щоб виразити своє ставлення і, відповідно, на складність інтерпретаційного механізму, який вступає в дію під час обробки сатиричних висловлень, когнітивний ефект, який досягається в результаті успішної інтерпретації сатири повинен бути настільки великим, щоб він зміг компенсувати цю затратність зі сторони інтерпретаційних зусиль. Саме тому, ми вважаємо за доцільне розглянути функціональний спектр сатири у британському медійному дискурсі.

Оскільки метою сатири не є просте інформування про останні події, а імпліцитне вираження ставлення до цих подій, це дозволяє припустити, що сатира є засобом персуазивності. Персуазивність розуміють як «вплив адресата на розумову сферу реципієнта (його точку зору та оцінки) з метою регулювання поведінки реципієнта в інтересах адресата» [Голоднов, 2003, с. 8]. Схоже бачення поняття персуазивності має В. Екшмідт, стверджуючи, що

«комунікативну ситуацію можна назвати персуазивною, якщо автор продукує висловлення, метою якого є викликати певну поведінку реципієнта (або групи реципієнтів) чи вплинути на його погляди». [Екшмідт, 2015, 278,] Д. Каліщук також вважає, що персуазивність – це мовленнєві маніпуляції, спрямовані на зміну (послаблення чи посилення) певної соціально-індивідуальної позиції [Каліщук, 2017, с. 5].

Персуазивність передбачає наявність дихотомії раціонального переконання й емоційно-маніпулятивного зваблювання реципієнта [Dijk, 2006]. Персуазивний вплив має інтеграційний характер і поєднує два начала – раціональне, що передбачає переконування шляхом аргументації, та емоційно-оцінне, яке реалізується за допомогою стратегій впливу на емоційний стан людини.

У межах нашого дослідження, персуазивність розуміємо як наслідок впливу сатирика на вірування, ставлення, цінності, наміри, мотивації та поведінку реципієнта сатири, що призводить до зближення сатирика та реципієнта сатири і одночасно їхнього віддалення від об'єкта сатири. При цьому, для того, щоб сприяти успішності цієї дискурсивної взаємодії між учасниками сатиричної тріади, сатирик апелює не тільки до раціонального мислення реципієнта сатири, він також використовує прийоми емоційно-оцінного впливу, які реалізуються через лудичний ефект сатири. Більше того, у випадку сатири мова не йде про навіювання чи пропаганду, реалізованих за допомогою різних психолінгвістичних технік, тут має місце намагання сатирика за допомогою лінгвальних та екстралінгвальних засобів спонукати реципієнта сатири до критичного мислення, спрямувати його мислення в інше, часто зовсім протилежне русло. При цьому, основною підвалиною таланту сатирика переконувати склало вміння поєднувати логічне та ірраціональне, часто за допомогою стратегії переплетення реального та міфічного.

Оскільки персуазивність передбачає залучення ментальної та емоційної сфер людини, ми розглядаємо персуазивність сатири як ефект, який досягається сатириком в результаті успішної реалізації двох базових функцій сатири, таких

як: *критична* (critical) та *лудична* (розважальна, карнавальна) (ludic), де критична функція реалізується через апеляцію до логічного мислення, а лудична – через вплив на емоційну сферу особистості. Ці дві базові функції є домінантними, адже саме вони лежать в основі самого визначення сатири, як засобу вираження критичного ставлення за допомогою гумору. Проте функціональний арсенал сатири не обмежується тільки цими ключовими функціями, які при вдалому поєднанні допомагають сатирику переконати реципієнта сатири і схилити його на свій бік. До периферійних функцій сатири, які допомагають реалізувати персуазивність відносимо також функцію *імпліцитної характеристики*, функцію *експресивності* та *пізнавально-оцінну* функцію, а також *криптичну* (вуалітивну, парольну, кодувальну) (encrypting) функцію. Ми називаємо ці функції периферійними, адже вони виступають свого роду інструментами реалізації двох вищезгаданих базових функцій сатири, і в той же час, вони є інтегральними частинами загального поняття персуазивності.

3.4.2. Критична функція сатири. *Критична функція* сатири проявляється у вираженні різкого осуду особистих вад та недоліків, а також суспільних пороків та дефектів через протиставлення їх загальноприйнятим нормам та ідеалам. Критична функція сатири реалізується за допомогою цілого арсеналу мовних інструментів, які допомагають сатирику вказати реципієнту сатири на прогалину між фактичним станом речей та таким, який мав би бути. При цьому сатирик ніколи не критикує прямо, він розраховує на розумові здібності читача «читати між рядками», всіляко натякаючи на наявність невідповідності між бажаним та дійсним.

Для пояснення когнітивного механізму, який закладає підвалини критичного сприйняття, варто звернутися до основного положення теорії когнітивного дисонансу [Festinger, 1957]. Згідно теорії когнітивного дисонансу «присутність когнітивної невідповідності достатньої величини викличе аверсивний мотиваційний стан (aversive motivational state) – дисонанс, який

запускає когнітивний процес, націлений на зниження рівня когнітивної невідповідності [Harmon-Jones et al., 2019, с. 9]. Відтак, для того, щоб реципієнт сатири зміг інференційно вивести імпліцитно виражене критичне ставлення, яке намагався передати сатирик, він повинен брати до уваги всі ОС, використані сатириком для того, щоб отримати експліцитне значення, яке після того, як вступають в дію контекстуальні ресурси, утворює імпліцитні передумови, які після взаємодії із контекстом, особливо *контекстуальним ресурсом А*, спричинить когнітивний дисонанс, який, у свою чергу, запустить когнітивні процеси, що формуватимуть критичний погляд на реальний стан речей [Yurchyshyn, 2021, с. 14]. Тобто, базова критична функція реалізується за посередництвом периферійних функцій, які допомагають показати контраст між ідеальним та реальним і, як наслідок, виявити критичне ставлення автора до поточного стану речей із всіма недоліками та вадами.

Розглянемо, наприклад статтю, присвячену прогресу боротьби із Covid19, яка вийшла в період послаблення карантинних обмежень та одночасної появи британського штаму Covid19 .

CORONAVIRUS UPDATE		
MARCH 1st 2020 <i>Travellers from hot spot destination allowed to enter the UK carrying the coronavirus and return home to spread it, with the authorities having no idea who or where they are.</i>	TWENTY-TWO BILLION POUNDS OF TEST AND TRACE MONEY LATER	MARCH 1st 2021 Travellers from hot spot destination allowed to enter the UK carrying the coronavirus and return home to spread it, with the authorities having no idea who or where they are.

Рис. 3.12.

[PE, 5 March – 18 March 2021, с. 28]

Для передачі дисоціативного ставлення до відсутності будь-якого прогресу у боротьбі із вірусом, всупереч численним тестам, вартістю в двадцять два мільйони фунтів стерлінгів, сатирик використовує абсолютно аналогічні тексти

для опису ситуацій, змінюючи тільки рік написання статті. Відтак, реципієнт сатири, в результаті інтерпретації експліцитно вираженої інформації та апелюючи до контекстуальної інформації, отримує імпліцитний висновок – за цілий рік, попри численні фінансові витрати, ситуація не змінилася на краще. Цей імпліцитний висновок стає тригером когнітивного дисонансу (оперування таким значним фінансовим ресурсом повинно принести якісь позитивні зміни), який і лежить в основі формування критичного погляду на актуальний стан речей.

3.4.3. Периферійні функції сатири. Ми вважаємо, що окрім базових функцій сатири (критична та лудична), які лежать в основі самого визначення сатири, важливо виділити периферійні функції, які допомагають сформувати це критичне ставлення. Основною периферійною функцією, яка закладає підвалини критичного ставлення є *функція імпліцитної характеристики*, в більшості випадків із чітко вираженим негативним відтінком.

Відтак, *функція імпліцитної характеристики* реалізується за допомогою вищезгаданих сатиричних методів сатурації, атенуації чи заперечення. Розглянемо, наприклад, статтю, написану незадовго після різанини в садах Форбері (Forbery Gardens), в результаті якої троє людей загинуло і ще декілька отримали серйозні поранення. Цей інцидент МІ 5 кваліфікували як терористичну атаку, оскільки нападником був раніше засуджений лівієць, інформація про незаконну діяльність якого була відомою для МІ 5.

“We must learn the lessons we were going to learn last time and the time before that” says Downing Street

AFTER the latest terror attack committed by a person known to MI5, Downing Street said that it had to learn the lessons which it hadn't learnt from the last terror attack carried out by a person known to the security services, or the attack that took place before that.

“Clearly, **the lesson** we must **learn** this time round is why didn’t we **learn the lesson** last time, to stop a tragic event like this happening again”[PE, 3 July – 16 July 2020, с.32].

У цій статті автор критикує бездіяльність спецслужб та міністерства, які володіючи інформацію про судові приводи нападника, не доклали жодних зусиль для того, щоб відвернути трагедію. Проте, сатирик не тільки критикує незадовільну діяльність спецслужб в цьому конкретному випадку, він також характеризує якість роботи всього виконавчого апарату. Автор вже у заголовку статті протиставляє ідеальний стан речей (***we must learn the lesson***) реальній ситуації (***didn’t learn***) ***the lesson we were going to learn last time and the time before that***), де словосполучення ***last time*** та ***the time before*** чітко вказують на те, що ситуація незасвоєння уроку є повторюваною. Більше, того, фраза “***we must learn the lesson***» є ехо-висловленням типової реакції Downing Street та MI 5 на всі приклади невдач чи бездіяльності, які мали трагічні наслідки. Будуючи всю статтю за допомогою багаторазових повторів цього висловлення в заголовку та двох сателітних абзацах, автор підкреслює, що у реальному житті ніяких висновків не робиться і жодні уроки не засвоюються, а фраза “***we must learn the lesson***» є просто кліше, яке виконавчий апарат повторює як мантру кожного разу у випадку чергової невдачі.

Отже, критична функція сатири у цій статті реалізується за допомогою *імпліцитної характеристики* фактичного стану речей (нездатність вчитися на своїх помилках і, як результат, – низька якість роботи виконавчого апарату) та його протиставлення ідеальному стану речей стану (необхідність робити висновки із невдач для того, щоб бути спроможним відвернути аналогічні ситуації у майбутньому). Більше того, з метою підсилити когнітивний дисонанс, сатирик апелює до метонімічного сатиричного методу заперечення, який підкреслює важливість того, що не відбулося. Отож, функція *імпліцитної характеристики* є інструментом реалізації критичного ставлення сатирика до об’єкта сатиричної критики.

Метафоричний сатиричний метод також бере участь у реалізації *функції імпліцитної характеристики*. Ця функція реалізується у процесі інтерпретації сатири через утворення ситуативних концептів, коли об'єкт сатири перебирає на себе ознаки предмета, із яким він порівнюється. Функція *імпліцитної характеристики* яскраво проявляється тоді, коли об'єктом сатири є людина. Зокрема, у статті присвяченій прем'єр-міністру Великої Британії, сатирик апелює до зооморфної метафори, представляючи Б. Джонсона у ролі його домашнього улюбленця – собаки на ім'я Ділан.

He's messy, smelly and annoying but I stand by him!

By Dilan, Downing Street's First Dog, writing exclusively for the Telegruff.

*...Ok, so he **creates a mess** wherever he goes and pours wine on sofas and laptops.*

*Ok, so he **humps the leg of any woman** who comes through the door and I have to shout "Bad, Prime Minister, down boy!" at him.*

*Ok, so **he** chews carpet and **is barking** most of the time. He's a human for heaven's sake. That's what they do! ... [PE, 5 March – 18 March 2021, с. 29].*

У цьому прикладі зооморфна метафора дозволяє сатирику *імпліцитно охарактеризувати* прем'єр-міністра як не зовсім охайну людину, яка проявляє інтерес до кожної особи протилежної статі, яка трапляється на його шляху. Сатирик також імпліцитно характеризує манеру спілкування Б. Джонсона із іншими людьми переносючи на нього стиль поведінки собаки (***he is barking most of the time***)

У регулярних статтях, присвячених тоді ще цивільній дружині та радниці прем'єр-міністра Великої Британії міс Керрі автор характеризує образ Керрі за допомогою апеляції до прецедентного імені ***Lady Macbeth. (Why do men always call powerful women Lady Macbeth? Asks Lady Macbeth)*** [PE, 5 March – 18 March 2021, с. 30]. Це прецедентне ім'я дозволяє сатирику імпліцитно охарактеризувати подругу Б. Джонсона як сильну, раціональну та корисливу жінку, яка здатна прорахувати декілька кроків наперед для того, щоб реалізувати свої амбіції керувати державою.

Функція *імпліцитної характеристики* також реалізується за допомогою *неконвенційних* метафор. Зокрема, у цій статті, автор формує і *прайм* і *діалектичний* елементи за допомогою апеляції до метафор.

*“PM's Press Secretary: Don't mention leaks. Or briefings. Or anti-briefings. Or anti-anti briefings. We **are just a nest of singing birds**.*

*Boris: Surely the usual phrase is “**nest of vipers:**”? Not to contradict Carrie though! If the Cazmeistress says it's **singing birds**, then so be it. **Trill** away my **feathered tweets** and...”*(PE, 5 March - 18 March 2021)

У цій рубриці, присвяченій діяльності прем'єр-міністра та всіх інших працівників на Downing Street для формування *прайм* елемента автор апелює до концептуальної метафори STAFF IS A NEST OF SINGING BIRDS, яку пізніше трансформує у метафору STAFF IS A NEST OF VIPERS. Апеляція до цих двох метафор дозволяє автору імпліцитно схарактеризувати атмосферу в офісі прем'єр-міністра як таку, яка нагадує гадюче кодро, де панує підлість та підступність. Більше того, окрім запозичення отруйної сутності, персонал також не в змозі працювати злагоджено як одна команда, адже частим явищем на Downing Street, 10 є передчасне просочування важливої інформації у пресу.

Периферійна *функція експресивності* у нашому дослідженні розглядається як «ознака інтенсифікації значення слів за шкалою зменшення та збільшення денотативних та конотативних ознак, таких як логічного змісту, емотивності та оцінок», де емотивність – це засіб увиразнення тексту за допомогою «експресивізації логічних компонентів» [Cameron, 2008, с.139].

Реалізація цієї функції відбувається через використання емоційно забарвленої лексики, зокрема широкого ряду сильних, емоційно забарвлених прикметників чи прикметників із підсилювачами, а також емоційно забарвлених прислівників, які представляють діяльність об'єкта сатиричної критики в негативному світлі.

Розглянемо, до прикладу, наступну статтю:

“No Russian interference in elections – report confirms

By Our Political Staff Mo Scow and Vlad E Vostok, with additional reporting by Peter Zburg

*FOLLOWING months of speculation, it has been revealed that **there is** to be absolutely **no interference in elections** by the Russian people, and that Vladimir Putin can just **carry on doing** exactly what he wants **as undemocratically as he likes**.*

*Said a spokesman for Putin, “This proves conclusively that Vladimir is **not a manipulative power-crazed despot**, using his position to influence international elections – he’s far more concerned with what’s going on in his own country. And that’s **clinging on to power and cash**, regardless of whether he’s called President or Prime Minister.” A government minister said, “As soon as I heard this news, I resigned from the government – because **that’s what Vladimir told me to do**.” [PE, 24 January – 6 February 2020, с. 28]*

У цій статті функція *експресивності* реалізується за допомогою ряду емоційно забарвлених прикметників, які описують риси характеру В. Путіна у супроводі заперечної частки **not** (*not a manipulative power-crazed despot*). Метонімічний прийом заперечення у поєднанні із гострокритичними конотативними значеннями вжитих прикметників дозволяє сатирику підсилити негативну експресію під час імпліцитної характеристики об’єкта сатиричної критики і одночасно уберегти себе від звинувачень у наклепі. Значення частки **not** нівелюється за допомогою характеристики стилю роботи президента Росії, яка також передана за допомогою прислівників із чітко вираженим негативним конотативним значенням (*using his position to influence international elections,... carry on doing ... as undemocratically as he likes, ... clinging on to power and cash...what Vladimir told me to do*).

Відтак, заперечна частка **not** разом із численними каламбурами (*Mo Scow, Vlad E Vostok, Peter Zburg*), які є прикладами метонімічного сатиричного методу утворення *діалектичного* елемента сатири, передають протиріччя між твердженням про те, що президент Росії **не** втручається у вибори і **не** є «схибленим» на владі інтриганом-деспотом та описом методів його роботи. Антитези, які автор використовує для підкреслення інконґруентності, допомагають реципієнту сатири розпізнати негативну експресію об’єкта сатиричної критики, яка підсилює імпліцитно виражену характеристику

особистості В. Путіна як таку, яка не відповідає етичним нормам та принципам, які повинен сповідувати головний керманіч держави і, через це, стає об'єктом критики.

Ще однією периферійною функцією сатири, яка допомагає реалізувати критичне ставлення сатирика є *пізнавально-оцінна* функція. Згідно з А. Сулім, пізнавально-оцінна функція критичних медіа реалізується шляхом поєднання взаємопов'язаних пізнавальних операцій: моніторингу, аналізу, інтерпретації, оцінки, прогнозу [Сулім, 2015, с. 208]. Оскільки сатира націлена на формування критичного ставлення до об'єкта, яке формується в результаті когнітивного дисонансу, спровокованого прикладами невідповідності між реальним та ідеальним, це означає, що сатирик залучає реципієнта сатири до процесу моніторингу та аналізу реального стану речей і очікує від нього формування негативної оцінки актуального стану речей, яка, власне, і стане тригером критичного ставлення.

Розглянемо, наприклад, статтю, присвячену вбивству іранського генерала Хасема Солеймані (Qasem Soleimani)

The Tehran Times

How dare the Great Satan act like this?

*“As the Middle East reels from President Trump’s illegal assassination of Iran’s General Qasem Soleimani in Baghdad, there is one question above all others which needs to be asked – how dare the Americans **act like us!**...” “...This blatant attempt to copy our tactics is an absolute disgrace...” [PE, 10 January – 23 Jan 2020, с. 26]*

У цій статті від реципієнта сатири очікують, що він зможе вивести імпліцитний висновок про те, що на Близькому Сході інституційно замовне вбивство є «звичною» тактикою ведення бойових дій (***attempt to copy our tactics***) і співставивши цей висновок із *контекстуальним ресурсом С* – інформацією про вбивство іранського лідера таким же чином, а також фоновими знаннями про те, що політичні діячі арабських країн засудили такі дії тодішнього президента США Дональда Трампа. Однак, для того, щоб розпізнати дисоціативне ставлення сатирика, реципієнт сатири повинен звертати увагу на

фактичні дії політичних лідерів, аналізувати їх і зробити висновок, що осуд зі сторони Ірану здається абсурдним, адже по суті, вони чинять точно так само.

Більше того, як твердять, Н. Бігунова та І. Колегаєва, «оцінне значення виражається не тільки вербальними засобами, але й невербальними компонентами інтеракції, які подекуди відіграють ключову роль» [Kolegaeva, Bigunova, 2019, с. 17]. Розглянемо ще один приклад пізнавально-оцінної функції сатири.

Рис. 3.8.

Сатирична замітка у РЕ за лютий 2020 року

[РЕ, 7 February – 20 February, с. 25]

Тут пізнавально-оцінне значення, яке лежить в основі критичного ставлення сатирика передається за допомогою поєднання вербальних та невербальних компонентів, при цьому якраз невербальні компоненти допомагають реципієнту сатири зрозуміти, що в Росії В. Путін все вирішує одноосібно.

Ще однією периферійною функцією сатири, яка допомагає формувати критичне ставлення є *парольна* або *криптична функція*. Оскільки сатирична критика виражена імпліцитно, криптична функція є однією із ключових функцій сатири, адже ця функція дозволяє сатирику зашифровувати своє ставлення і, тим самим, уникнути потенційної небезпеки бути засудженим за

наклеп та образи. При цьому, сатирик намагається завуалювати критику до такої міри, щоб вона була впізнаваною для читача, поступово вводячи додаткові підказки, які при взаємодії із контекстуальною інформацією створюють свого роду павутину, яка напівпрозорими нитками пронизує усю сатиричну статтю і допомагає читачу сформувати суцільну картину, не називаючи конкретних імен. Розглянемо, наприклад, наступну статтю.

Lady Macbeth

*Writes exclusively for the **Daily Chain Mail***

It's time for the healing to begin

*At last, Dark Age Scotland **has broken free** and can choose its own destiny. I know that there were people who were opposed to my husband's role in this **tragic triumph** but they are largely murdered and it really is time to move on and start afresh.*

*Nobody knows more than I do about how relationships have been ruined and the country has been divided during this difficult period of political assassination. But as we move into a new era, we must all concede that we are now "**Out, out, out**" and we must join together to face "**tomorrow and tomorrow and tomorrow**". That is why I am holding out the hand of friendship to **Mrs Duncan**, the wife of the late King, and **Mrs Banquo the widow of our friend** who was unfortunately killed by my husband, goaded by me.*

*Come on, everyone, it's time to bury the hatchet – preferably in Boris's head – and to make my hubby **Mikebath, Thane of Cawdor, Glamis and World King of Scotland***

Sarah Vile [PE, 8 January – 21 January 2021, с. 32]

У цій статті чітко простежується накладання двох площин – реальної (Велика Британія після підписання угоди про вихід із ЄС – **has broken free**) та міфічної (п'єса У.Шекспіра «Макбет» **Lady Macbeth**), при чому сатирик настільки вдало переплітає ці площини, що йому вдається уникнути згадок реальних імен і прізвищ людей (за винятком імені Борис). Тут реальні люди зашифровані в ролі героїв п'єси і для того, щоб розшифрувати ці імена і

впізнати ехо подій, які коментує сатирик реципієнту сатири необхідно апелювати до всіх контекстуальних ресурсів, а особливо до *контекстуального ресурсу А* – енциклопедичні знання сюжету п'єси та *контекстуального ресурсу С* – знання нещодавні події довкола BREXIT. Автор апелює до численних ОС, які допомагають реципієнту сатири розкодувати справжні імена об'єктів сатиричної критики та події, які передували написанню статті (*Lady Macbeth – Carrie Symonds, Mikebath, Thane of Cawdor, Glamis and World King of Scotland – Boris Johnson, “Out, out, out” – BREXIT*).

Дисоціативне ставлення сатирика також зашифроване, зокрема, автор характеризує підписання договору як *tragic triumph*, який вимагатиме часу, щоб від нього оговтатися (*time for the healing to begin*). На дисоціативне ставлення сатирика також вказує цитата із внутрішнього монологу Макбета *“tomorrow and tomorrow and tomorrow”*, яка, будучи загальновідомим прецедентним висловлюванням із широким спектром трагічних асоціацій, розширює ряд імпліцитних висновків, які вказують на песимістичні прогнози сатирика на майбутнє після виходу із ЄС. Відтак, цитації та прецеденти створюють емоційне тло, на основі якого сатирик формує сатиричний образ із імпліцитно вираженим негативним ставленням до об'єкта сатиричної критики.

Розшифрування цих всіх закодованих імен, місць та подій вимагає від реципієнта сатири додаткових інтерпретаційних зусиль і в той же час «винагороджує» його значним когнітивним ефектом, який впливатиме на подальший світогляд реципієнта сатири в контексті таких стратегічних змін у країні як вихід із Євросоюзу.

3.4.4. Лудична функція сатири. *Лудична* функція сатири є результатом успішної резолюції інконгруентності і реалізується за допомогою лінгвопрагматичних засобів, які здатні створити сильний когнітивний ефект і водночас викликати позитивні емоції у формі сміху.

Важливість застосування гумору для персуазивної комунікації була емпірично доведена Д. Янгом, хто стверджував, що, якщо гумор може

презентувати інформацію у грайливій формі без провокування негативної реакції з боку комунікантів, то апеляція до нього може стати ефективним способом стимулювання зміни ставлення і в той же час, зменшити контраргументацію [Young, 2017].

Лудична функція сатири зазвичай реалізується за допомогою засобів мовної гри, найпоширенішими із яких є каламбури: **Rudd Face** (*Amber Rudd + rude face*), **Shark Bait** (*Shark Bite*) [PE, 14 May – 27 May 2021, с. 15], **Blind Data** (*Blind Date*), **Lie-Verpool** (*Liverpool*) [PE, 6 April, 19 April, 2018, с. 7], **Lockdown Returns Yes, It's Deja Flu!** [PE, 6 November – 19 November, 2020]. Однак, лудичний ефект також досягається й іншими техніками мовної гри (див. докладніше у пункті 2.2.3) та лексико-графічними засобами, такими як повтори, помилки, сленг та інші відхилення від лексико-граматичних, стилістичних та фонетичних норм. Більше того, наявність мовної гри у медіатексті є ознакою прихованих прагматичних інтенцій відправника інформації [Негрышев 2009, с. 78]. Саме тому сатира, обов'язковим елементом якої є мовна гра, успішно використовується журналістами для реалізації персуазивної функції медіа. Непряма, імпліцитна подача інформації, властива сатирі, дозволяє автору дистанціювати себе від об'єкта критики, при цьому передати своє критичне ставлення до невідповідності між бажаним і дійсним, створюючи при цьому комічний ефект. Розглянемо, наприклад, наступну статтю:

Exclusive to all newspapers

PROBLEM DRINKERS DOUBLE IN NUMBERS

By Phil Glass

An extraordinary new survey has revealed that Britain in Lockdown has turned to drink. A previous sober nation has apparently drowned its Covid sorrows over the last six months in unbelievable amounts of alcohol. As someone who appreciates the problems of drinking from home. I mean working from drink. At home. Anyway, the figuresh shpeak for themselves. There are now twishe as many heavy drinkers as there were before the crishis. Or maybe I am just sheeing two of everyone. Yesh, that could be it. I'll tell you another thing the figuresh shpeak for themshelves. There are

now *twishe as many glarshes* in my hand as there were before and they're *twishe as full*, which rather proves my point. So *four timesh as many*. *The selves shpeak for the figursh...* (Continued for 94 drinks). [PE, 25 September – 8 October 2020, c. 34]

У цій статті лудичний ефект створюється вже на початку прочитання статті, за допомогою апеляції до технік мовної гри (*Exclusive to all newspapers, problem drinkers double in numbers, Phil Glass*) і підсилюється протягом усього тексту за допомогою апеляції до численних орфографічних помилок, які відображають стиль мовлення нетверезої людини та досягає кульмінації в кінці статті, де стан нетверезості вже стає очевидним (*The selves shpeak for the figursh ... (Continued for 94 drinks)*).

Отож, для досягнення лудичного ефекту сатирик апелює до емоцій читача, впливаючи на його слухові та зорові та смакові рецептори. Ця функція сатири характеризується великим прагматичним потенціалом, оскільки з одного боку сміх допомагає трішки згладити гострокритичне ставлення сатирика до об'єкта сатиричної критики, а з іншого боку, безперечно підсилює когнітивний ефект сатиричних висловлень.

В наступній статті лудичний ефект досягається за допомогою порушення онтологічних, мовних та логіко-поняттєвих норм.

Young Royals to take on more duties

By Our Court Staff Jenny Fleet

*Buckingham Palace has announced that the younger generation of members of the Royal Family are now **to assume a larger amount of the duties** previously carried out by their grandparents. For example, the Duke and Duchess of Cambridge **will relieve the Duke of Edinburgh of his role in motor accidents involving members of the public.***

*Said a Palace spokesperson, “The Duke has now crashed into enough people, he really has done his bit and it’s time for **Wills and Kate to take up the job of Royal traffic collision**”. He continued, “I am delighted to say that they have taken their new responsibilities very seriously and have **hit the public running, I mean “ground”**” [PE, 28 June – 11 July 2019, c. 28].*

Для того, щоб отримати бажаний лудичний ефект і, в той же час, розпізнати дисоціативне ставлення сатирика до тенденцій молодшого покоління членів королівської сім'ї ставати учасниками дорожньо-транспортних пригод, реципієнту сатири необхідно знати про інцидент, який трапився днями раніше за участю кортежу принца Уільяма та його дружини Кейт, у результаті якого постраждала літня жінка, а також потрібно знати про схожу ситуацію, яка трапилася п'ять місяців раніше, коли автомобіль їх діда, принца Філіпа, герцога Единбурзького, зіткнувся з легковиком KIA. Пасажири та водії відбулися легким переляком і невеликими травмами (*контекстуальний ресурс С*). Задіяння цього контекстуального ресурсу допомагає читачу досягти лудичного ефекту за допомогою резолюції інконгруентності, яка будується на основі порушення онтологічних та мовних норм (усунення двозначності слова “*duties*” у заголовку статті й розуміння того, що мова не йде про класичні обов'язки членів королівської родини, а лише допомагає підкреслити частотність аварій за участі останніх, які з розряду випадковості перейшли в розряд регулярно повторювальних дій). Лудичний ефект посилюється у всіх сателітних абзацах в результаті резолюції інконгруентності, яку створює сатирик за допомогою словосполучень “*take on more duties*”, “*take responsibilities very seriously*”, “*take up the job of Royal traffic collision*”. Ці словосполучення у поєднанні із *контекстуальним ресурсом С*, тобто знаннями про нещодавні інциденти за участю принца Філіпа створюють інконгруентність за допомогою порушення онтологічних та логіко-поняттєвих норм і дають змогу реципієнту сатири ідентифікувати сатиричні наміри автора та водночас отримати максимальний когнітивний ефект, розпізнавши дисоціативне ставлення сатирика до успадкування внуками тенденції участі в дорожньо-транспортних пригодах.

Відтак, саме ці функції допомагають сатирику змалювати реальну картину стану речей на тлі загальноприйнятих норм та ідеалів. Реципієнт сатири, керуючись логічним мисленням, та апелюючи до всіх лінгвальних та екстралінгвальних ресурсів зможе вивести імпліцитно виражене критичне

ставлення сатирика до об'єкта сатири і отримати при цьому моральне задоволення від прочитання статті.

Контекстуальна інформація є чинником, який впливає на швидкість та якість інтерпретації сатири, адже вона допомагає ідентифікувати сатиричні інтенції автора на ранньому етапі інтерпретації сатиричних висловлень.

Під час інтерпретації сатири вступають в дію 6 контекстуальних ресурсів: *контекстуальний ресурс А* – енциклопедичні знання про навколишній світ, наші погляди та цінності; *контекстуальний ресурс В* – це лексико-графічна модель побудови сатиричної статті; *контекстуальний ресурс С* – знання про нещодавні події; *контекстуальний ресурс D* – це контекстуальна інформація, яку ми отримуємо в результаті інтерпретації попередніх висловлень; *контекстуальний ресурс E* – це всі невербальні ОС, які виступають маркерами сатиричних інтенцій автора; *контекстуальний ресурс F* – це лексико-граматичні прийоми передачі сатиричного тону автора.

Ці контекстуальні ресурси можуть вступати в дію у паралельному чи послідовному порядку на всіх етапах інтерпретації сатиричних висловлень. Задіяння декількох контекстуальних ресурсів у паралельному порядку, сприяє виявленню імпліцитних значень, а ступінь невідповідності між експлікатурою та контекстуальними ресурсами сприяє виявленню сатиричних інтенцій автора.

Оскільки сатира – це метарепрезентація думки автора, виражена за допомогою ехо чиїхось думок, слів чи думок, які піддаються додатковій сатурації, атенуації чи запереченню, для того щоб підкреслити їхню хибність чи категоричну неприйнятність, для виявлення дисоціативного ставлення сатирика реципієнт сатири задіює здатність читати чужі думки (метапсихологічна здатність) та гносеологічну пильність, яка допомагає зрозуміти, що всі інконгруентності, які виникають при взаємодії контексту та експлікатури були із самого початку задумані автором, а не допущені помилково. Саме ця здатність запускає модуль складного розуміння

(sophisticated understanding) сатири, коли всі невідповідності виступають ОС, що вказують на сатиричні інтенції автора.

На основі порядку активації контекстуальних ресурсів під час інтерпретації сатири можна виділити чотири типи інтерпретацій сатири: 1) *швидка сатирична інтерпретація*, коли сатиричні інтенції автора стають очевидними вже на початку інтерпретації висловлення; 2) *сатирична інтерпретація із затримкою*, коли сатиричні інтенції стають очевидними у середині процесу експліцитної інтерпретації висловлення; 3) *Паралельна інтерпретація*, коли експліцитна інтерпретація та сатирична інтерпретація відбуваються паралельно; 4) *Пізня сатирична інтерпретація*, коли сатиричні інтерпретації стають очевидними наприкінці інтерпретації висловлення.

Оскільки процес інтерпретації сатири є складним із значними затратами зі сторони інтерпретаційних зусиль, то відповідно когнітивний ефект, згідно з теорією релевантності, має бути достатньо сильним, щоб компенсувати ці затрати і зробити повідомлення релевантним. Відтак, сатира характеризується багатофункціональністю, що сприяє формуванню ключового ефекту – персуазивності, тобто впливу на розумову та емоційну сфери реципієнта сатири, який сприятиме зближенню сатирика та реципієнта сатири і їх віддаленню від об'єкта сатиричної критики.

Домінантними функціями сатири є критична та лудична функції, які лежать в основі самого визначення сатири. Ці функції реалізуються за допомогою периферійних функцій, таких як функція *імпліцитної характеристики*, функція *експресивності* та *оцінна* функція, а також *криптична функція*.

Основні положення четвертого розділу викладено в одноосібних публікаціях дисертантки [Юрчишин, 2020а; Юрчишин, 2021 г; Юрчишин, 2020б; Юрчишин, 2021а; Юрчишин, 2021д; Yurchyshyn V., 2021]

ВИСНОВКИ

Здійснене комплексне дослідження лінгвопрагматичних характеристик сатири в британському медійному дискурсі дало змогу сформулювати такі висновки:

1. З'ясовано, що у рамках літературознавчого підходу до сатири, її вважають засобом вираження комічного, який характеризується присутністю чітко вираженого критичного ставлення до особистих чи суспільних вад та недоліків, часто із яскраво вираженим гнівним осудом чи повним несприйняттям актуального стану речей.

2. Встановлено, що медіадискурс є середовищем, у якому яскраво проявляється персуазивний ефект сатири, адже медіадискурс як віддзеркалення всіх найактуальніших змін та інновацій є першим, хто реагує на негативні тенденції та незадовільну діяльність ключових політичних фігур та найважливіших суспільно-громадських інституцій. Відтак, сатира, завдяки своїй комічній природі, є способом вирішення медійної дилеми, адже вона дає можливість балансувати між інформуванням та розвагою.

3. Відстежено дискурсивний підхід до сатири, згідно з яким сатира актуалізується через два дискурсивні сегменти – *прайм* та *діалектичний* елементи сатири, які є проєкціями реальної та міфічної площин, на перетині яких формується сатирична площина. Ці дискурсивні слоти об'єктивуються за допомогою ехо-висловлень та на основі принципу інконгруентності. *Прайм* та *діалектичний* елементи сатири утворюються на основі двох категорій сатиричних методів – метафоричний сатиричний метод та метонімічний сатиричний метод, які, у свою чергу, виступають структурними рамками для окреслення набору прийомів, що діють в межах одного дискурсивного слоту, або ж встановлюють зв'язок між різними доменами.

4. Виявлено, що метафоричний сатиричний метод, який виступає як обрамлення всіх стратегій, що стосуються двох концептуально відмінних

доменів, реалізується у британському медійному дискурсі за допомогою таких одиниць інтертекстуальності: *алюзія, пародія, ремінісценція, прецедентні феномени (прецедентні імена, прецедентні вислови, прецедентні тексти), стилізація, а також трансформована цитата*. Ці лінгвальні засоби допомагають реципієнту сатири ідентифікувати джерело ехо-висловлень, які стали тригером сатиричної критики, і в той же час, вони підсилюють когнітивний ефект за допомогою додаткових асоціацій, пов'язаних із попередніми текстами чи ситуаціями, в яких вони первинно вживалися.

5. Визначено, що метонімічний сатиричний метод, який охоплює прийоми сатурації, атенуації та заперечення, виступає засобом актуалізації інконгруентності в межах *діалектичного* елемента сатири. Мовними засобами реалізації метонімічного прийому сатурації у британському медійному дискурсі виступають *прецедентні феномени, повтори, розмовна мова, стилістична несумісність, зокрема поєднання високого стилю мови та термінології, гра слів, жаргонізми, сленгізми та лексико-граматичні помилки*. Ці лінгвальні засоби допомагають гіпертрофувати певні ознаки предмета чи явища, яке піддається критиці, роблячи їх більш помітними, і, відповідно, запобігають їх ігноруванню.

6. Встановлено, що метонімічний прийом атенуації реалізується за допомогою *перифризу, евфемізмів та лексико-графічних кліше*. Ці засоби применшують значення предмета, натякаючи на недоречність привернення надмірної уваги до загальновідомих, малозначущих речей. Відтак, саме цей прийом часто використовується для критики табloidних засобів масової інформації, які мають тенденцію робити сенсації із абсолютно тривіальних, неважливих подій. Окреслено дві групи мовних засобів реалізації прийому заперечення: експліцитне заперечення, виражене за допомогою таких слів як *not, never, no*, займенників *nobody, nothing, nowhere*, сполучників *neither...nor*, та *but*, а також імпліцитне заперечення, реалізоване за допомогою: а) слів із префіксами *un-, in, im-, dis-*; б) прислівників із негативною імпліцитною конотацією, такі як *rarely, scarcely, barely, few, little*; в) умовних речень. Цей

прийом допомагає створити імплікацію нереалізованого можливого, і в той же час у поєднанні із контекстуальною інформацією, заперечення імпліцитно вказує на дисоціативне ставлення сатирика до наявного теперішнього. Цей прийом часто використовується для підкреслення бездіяльності важливих державних структур, певних організацій чи окремих впливових політиків.

7. Оскільки, *прайм* та *діалектичний* елементи сатири з'єднуються між собою за допомогою стилістичних зв'язних елементів, які не лише виступають засобами реалізації когерентності тексту, а й сприяють підвищенню когнітивного ефекту від прочитання сатири. Встановлено, що мовними засобами реалізації стилістичних зв'язних елементів сатири є такі техніки мовної гри: 1) техніки, які включають фонетичні характеристики слів (*омофони*, *ономатопеї* та *рима*); 2) техніка, яка включає гру із буквами (*акроніми*); 3) техніки, які базуються на семантичному значенні слова (*каламбури*, *неологізми* та *сленг*); 4) техніки, які стосуються утворення імен (*псевдоніми* та *соборіке*). Найбільш часто вживаними із усіх цих засобів є каламбури, до яких сатирик часто апелює вже на початку сатиричної статті, для того, щоб натякнути на сатиричні інтенції і, в той же час, залучити реципієнта сатири до гри, за допомогою інконгруентності утвореної шляхом порушення мовних норм. Резолюція цієї інконгруентності сприяє підвищенню когнітивного ефекту.

8. З'ясовано, що інтерпретація сатири має інференційну природу, адже реципієнт сатири повинен вивести всі імплікатури висловлень, для того, щоб отримати цілий спектр значень, які хотів передати сатирик. Відтак, оскільки рушійним механізмом інтерпретаційного процесу є пошук релевантності, важливу роль сатирик відводить контекстуальній інформації, яка задіюється на всіх етапах інтерпретації сатири, під час усунення двозначностей та ідентифікації відсилань, для того, щоб отримати імплікатуру висловлення, до формування імпліцитних передумов і, в кінцевому результаті, виведення всіх імплікатур сатиричних висловлень.

9. Визначено, що контекстуальна інформація впливає на швидкість та якість інтерпретації сатири, адже вона допомагає ідентифікувати сатиричні

інтенції автора на ранньому етапі інтерпретації і уберегти його від виснажливого двоступеневого інтерпретаційного процесу і одразу спрямовує його на пошук імпліцитно виражених значень, що, в кінцевому результаті, вказують на дисоціативне ставлення сатирика.

10. На основі виділених Ф. Юсом типів контекстуальної інформації, які використовуються під час інтерпретації іронії в усному мовленні, запропоновано типологію контекстуальних ресурсів, до яких апелює читач під час інтерпретації сатири у друкованому медійному дискурсі: *контекстуальний ресурс А* – енциклопедичні знання про навколишній світ, наші погляди та цінності; *контекстуальний ресурс В* – це лексико-графічна модель побудови сатиричної статті; *контекстуальний ресурс С* – знання про нещодавні події; *контекстуальний ресурс D* – це контекстуальна інформація, яку ми отримуємо в результаті інтерпретації попередніх висловлень; *контекстуальний ресурс E* – це всі невербальні остенсивні стимули, які виступають маркерами сатиричних інтенцій автора; *контекстуальний ресурс F* – це лексико-граматичні прийоми передачі сатиричного тону автора. Ці контекстуальні ресурси можуть задіюватися у паралельному чи послідовному порядку, по-різному взаємодіючи із експліцитно вираженою інформацією.

11. Зроблено спробу побудувати інтерпретаційний ланцюг сатири із врахуванням ролі гносеологічної пильності, яка відповідає за запуск модуля складного сатири та метарепрезентацій, які активуються на всіх етапах сатиричної інтерпретації у послідовному чи паралельному порядку. Встановлено, що оскільки сатира – це метарепрезентація думки автора, виражена за допомогою ехо-висловлень чийхось слів чи думок, які піддаються додатковій сатурації, атенуації чи навіть запереченню, метарепрезентаційне пристосування буде виконуватися в рамках метапсихологічної здатності, тобто загальної когнітивної здатності читати думки, яка охоплює всю когнітивну здатність людини, починаючи від максималізації релевантності ввідної інформації і до пошуку релевантності у кожному конкретному висловленні.

12. Аргументативна здатність, яка є невід'ємною частиною загальної здатності до гносеологічної пильності, тобто вміння захистити себе від помилок чи свідомого обману зі сторони співрозмовника, є тією здатністю, яка відповідає за виявлення контекстуальних несумісностей, які утворюються в результаті апеляції до контекстуальних ресурсів. У більшості випадків ця аргументативна здатність вступає в дію вже на початку інтерпретаційного процесу, коли сатирик апелює до *контекстуальних ресурсів B, E та F*, які сприяють утворенню інкогерентності та виступають тригером процедури гносеологічної оцінки.

13. Зроблено припущення, що інтерпретаційний ланцюг сатири складається із таких ланок: 1) згідно з комунікативним принципом релевантності, написання статті є презумпцією того, що вона має бути прочитана і відповідно, одразу запускається процес читання думок, тобто активується метапсихологічна здатність реципієнта сатири; 2) відтак, активується метакомунікативна здатність, яка відповідає за покрокову інтерпретацію закодованих значень; 3) реципієнт сатири обробляє ввідну інформацію, усуваючи двозначності, визначаючи відсилання і формуючи експлікатуру першої порції інформації, яку паралельно співставляє із контекстуальною інформацією для виведення імплікацій; 4) за допомогою аргументативної здатності, реципієнт сатири виявляє інконгруентність між експлікатурою та інформацією, отриманою в результаті активації контекстуальних ресурсів. Ця свідомо створена інконгруентність сприяє виявленню дисоціативного ставлення сатирика; 5) далі, апелюючи до контекстуального ресурсу C, реципієнт сатири ідентифікує відлуння попередніх висловлень чи подій; 6) визначається джерело цього ехо-висловлення; 7) використання сатиричних методів сатурації та атенуації та заперечення сприяє підсиленню інконгруентності, яка вказує на наявність дисоціативного ставлення; 8) ідентифікується дисоціативне ставлення сатирика; 9) реципієнт сатири отримує те значення, яке хотів передати сатирик.

14. Оскільки контекстуальна інформація відіграє ключову роль під час інтерпретації сатири, порядок активації контекстуальної інформації лежить в основі запропонованої нами типологізації сатиричних інтерпретацій. Відтак, виділено чотири типи сатиричних інтерпретацій: 1) *швидка сатирична інтерпретація*, коли реципієнт сатири ідентифікує сатиричні інтенції автора вже на початку інтерпретаційного процесу; 2) *сатирична інтерпретація із затримкою*, коли сатиричні інтенції виявляються у середині інтерпретації сатири; 3) *паралельна інтерпретація*, коли експліцитна інтерпретація та сатирична інтерпретація відбуваються паралельно; 4) *пізня сатирична інтерпретація*, коли сатиричні інтерпретації стають очевидними наприкінці інтерпретації сатиричних висловлень.

15. Розроблено функціональний аналіз сатири, відштовхуючись від різноманіття сатиричних методів, використаних сатириком та затратності інтерпретаційних зусиль зі сторони реципієнта сатири. Виокремлено дві домінантні функції сатири – *критичну* та *лудичну*, які лежать в основі самого визначення сатири та чотири периферійні функції, які сприяють реалізації базових функцій, зокрема функція *імпліцитної характеристики*, функція *експресивності* та *пізнавально-оцінна* функція, а також *криптична функція*. Ці всі функції, які мають різне онтологічне начало, взаємодіють між собою, переплітаються і доповнюють одна одну, використовуючи різні прийоми аргументативного та емоціно-оціночного впливу на реципієнта сатири, для того, щоб спонукати його до критичного мислення. Така дихотомія раціонального переконання та емоційно-маніпулятивного впливу лежить в основі персуазивного ефекту сатири, що сприяє зближенню сатирика та реципієнта сатири та їх віддалення від об'єкта сатиричної критики.

16. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні лінгвопрагматичних характеристик сатири в усному медійному дискурсі. Дослідження також може отримати продовження у контексті аналізу сатири як контрпропагандистського засобу у медійному дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева Т. С. PR и медиатексты в дискурсивной парадигме. *Вестник Ленингр. гос. ун-та им. А. С. Пушкина*. 2013. Вып. 2. Т. 7. С. 104–113.
2. Алефиренко Н. Ф. Современные проблемы науки о языке : учеб. пособ. Москва : Флинта, 2018. 416 с.
3. Андрійчук М. Т. Взаємодія мас-медіа та органів державної влади: навч. посіб.: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2018. 114 с.
4. Анисимова Е. Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизированных текстов) : учеб. пособ. для студ. фак. иностр. яз. вузов. Москва : Academia, 2003. 128 с.
5. Артамонова І. М. Медіатекст сучасних ЗМІ. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія філологія*. 2007. № 766, Вип. 51. С.120–124.
6. Артемова Е. А. Специфика реализации текстовых категорий в политической карикатуре. *Языковая личность: проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики*. Волгоград, 1999. С. 34–39.
7. Арутюнова Н. Д. Дискурс. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Сов. Энциклопедия, 1990. С. 137.
8. Архангельська А. М. Трансформації стійких висловів з компонентами-власними іменами в сучасному українському медійному дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : НаУОА, 2020. Вип. 9 (77). С. 87–94.
9. Бассай С. М. Мовна репрезентація етнокультурних стереотипів у німецькомовному побутовому анекдоті. : дис... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2016. 299 с.
10. Бахтин М. М. Сатира. Москва : Русские словари, 1997. Собрание сочинения в 7 т. Т. 5. Москва, 1997. 730 с.
11. Бахтин М. М. Проблемы поэтики Достоевского. 4-е издание. Москва : Сов. Россия, 1979. 320с.

12. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ : Академія, 2004. 344 с.
13. Белозерова Ф. М. Формы достижения юмора в английских и немецких фразеологических единицах. *Язык, литература, культура на пороге тысячелетия*. Курган, 2002. С. 9–15.
14. Бистров Я. В. Іронія як характерологічний лінгвоконструкт у ідіостилі Джуліана Барнса. *Нова філологія*. 2010. Вип. 39. С. 19–26.
15. Бистров Я. В. Метафоризація фікціонального світу в автобіографічному есе Джуліана Барнса “Nothing to be Frightened of”. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2013. Вип. 20. С. 158–162.
16. Бистров Я. В. Метафорично-іронічний модус англомовного біографічного наративу у фреймовій мережі ментальних просторів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2015. № 1155, Вип. 80. С. 28–33.
17. Бистров Я. В. Методологічне підґрунтя дослідження наративу в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Іноземна філологія*. 2017. №1(50). С. 10–14.
18. Бистров Я. В. Взаємодія вербального і графічного модусів у художньому тексті (мультимодальний підхід). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. 2018. Вип. 4. С. 7–12.
19. Бігунова Н. О Позитивна оцінка як засіб маніпуляції співрозмовником (на матеріалі англомовного літературного художнього дискурсу) *Записки з українського мовознавства*. 2019. Вип. 2 (26). С. 217–226.
20. Білецький Ф. М. Українська сатира кінця XIX – початку XX ст.: Проблема ідейно-художньої своєрідності прози. Дніпропетровськ : Дніпропетровськ. держ. ун-т, 1973. 136 с.

21. Болдырева М. М. Стилистические категории фразеологических единиц в области юмора, иронии и сатиры. *Вопросы лексикологии германских языков: сб. науч. тр.* Москва, 1979. Вып. 139. С. 48–62.
22. Борбенчук І. М., Реміш І. І. Концепція гумору та способи його вираження в художніх творах Малколма Бредбері. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2020. Вип. 14, С.11–15
23. Боров Ю. Б. комическом. Москва : Искусство, 1957. 241 с.
24. Боров Ю. Б. Эстетика. 4-е издание дополненное. Москва : Политиздат, 1988. 496 с.
25. Боров Ю. Б. Комическое или о том, как смех казнит несовершенство мира, очищает и обновляет человека и утверждает радость бытия. Москва : Искусство, 1970. 269 с.
26. Буйницкая Т. А. Языково-стилистические средства юмора и сатиры в публицистике Э.Э. Киша : дисс... канд. филол. наук. Львов, 1967. 273 с.
27. Вакуров В. Н. Речевые средства юмора и сатиры в советском фельетоне. 2-е издание. Москва : МГУ, 1969. 55 с.
28. Великорода Ю. М. Прецедентні феномени як засіб вираження постмодерністської художності в американському медіадискурсі (на матеріалі періодики). *Нова філологія*. 2011. № 46. С. 14–18.
29. Великорода Ю. М. Роль прецедентних феноменів у вербалізації концепту у медіадискурсі (на матеріалі статей із журналів «Time» та «Newsweek»). *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. С. 170-174.
30. Великорода Ю. М. Співідношення між універсальним та національним рівнями прецедентних феноменів. *Нова філологія*. 2014. Вип. 62. С. 27–31.
31. Великорода Ю. М. Становлення прецедентних імен та еволюція їх значення в американському медіа дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Філологічна серія*. 2016. Вип. 6. С. 231–233.

32. Великорода Ю. М., Сіреджук О. Т. Інтерпретація оказіоналізмів у медійному дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2015. Вип. 56. С. 55–57.

33. Великорода Ю. М. Маніпулятивна функція прецедентних феноменів в американському медіа дискурсі (на матеріалі статей із журналів “Time” та “Newsweek”). *Наукові записки Націонал. ун-ту «Острозька академія». Сер. : Філологічна*. 2010. Вип. 16. С. 34–42.

34. Великорода Ю. М. Прецедентні феномени в американському медійному дискурсі (на матеріалі часописів “Time” та “Newsweek”) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2012. 219 с.

35. Великорода Ю. М., Васишин М. В. Метафора в науково-популярному медіадискурсі (на матеріалі ресурсів National Geographic). *Синопсис: текст, контекст, медіа*, 2020. 26(3). С. 108–117.

36. Влахов С. Н., Флорин С. В. Непереваемое в переводе. Москва : Международные отношения, 1980. 343 с.

37. Володина М. Н. Язык СМИ – основное средство воздействия на массовое сознание. Язык средств массовой информации : учеб. пособ. Москва : Академический Проект, Альма Матер, 2008. С. 6–24.

38. Вулис А. З. В лаборатории смеха. Москва : Художественная литература, 1966. 142 с.

39. Гарачковська О. О. Жанрово-стильові модифікації української віршованої сатири й гумору ХХ століття : автореф. дис ... д-ра філол. наук : 10.01.01. Київ, 2015. 36 с.

40. Голоднов А. В. Лингвопрагматические особенности персуазивной коммуникации (на примере современной немецкоязычной рекламы) : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04. СПб., 2003. 23 с.

41. Демиденко О. П., Козиляцька О. В. Деякі особливості відтворення мовної гри в українських перекладах англomовних ситкомів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2018. Вип. 4(72). С. 82–85.

42. Дземидок Б. О комическом (перевод с польского). Москва : Прогресс, 1974. 224 с.
43. Дзикович О. В., Рибкіна О. В. Функціональна специфіка політичного гумору у розважальних медіаформатах. *Львівський філологічний часопис*, 2020. Вип. 6. С. 66–72.
44. Добросклонская Т. Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ: современная английская медиаречь: учеб. пособие. Москва : Изд-во «Флинта», 2008. 264с.
45. Добросклонская Т. Г. Медiateкст: теория и методы изучения. *Вестн. Моск. ун-та. Сер. 10. Журналистика*, 2005. №2. С. 28–34.
46. Дойчик О. Я. Іронія як домінанта ідіостилю Джуліана Барнса. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*. 2010. Вип. 15. С. 92–101.
47. Дойчик О. Я. Концептуальна метафора в романі В. Рот. “Divergent”. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2019. С. 12–22
48. Дойчик О. Я. Когнітивний вимір іронії в ідіостилі Дж. Барнса. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2015. Вип. 80 (1155). С. 34–39.
49. Дузь І. М. Українська радянська сатира 20-х років: навч. посіб. для студ. філ. фак. ун-ту. Одеса : ОДУ ім. І. І. Мечникова, 1962. 119 с.
50. Дюрягіна І. В. Основні підходи до вивчення явища комічного. *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації*, 2017. Вип. 10. С. 442–448.
51. Екшмідт В. Р. Мовленнєва маніпуляція: персуазивність та сугестія. *Мовні і концептуальні картини світу*, 2015. Вип. 1. С. 275–281.
52. Ершов. Л. Сатира и современность. Москва : Современник, 1978. 272 с.
53. Ємець Н. О. Застосування теорії концептуальної метафори і блендингу до аналізу поетичного тексту: на матеріалі твору Деніз Левертов “In Mind”. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія, педагогіка, психологія*. 2012. Вип. 25. С 153-157.

54. Жаботинская С. А. Концептуальная метафора: процедура анализа для множественных данных. *Актуальні проблеми металінгвістики: Збірник статей за матеріалами VII Міжнародної конференції. Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, 28–29 квітня 2011 р. Черкаси : Ант, 2011. С. 3–6*

55. Зикун Н. І. Ілюстрації як типоформувальна ознака українських сатиричних журналів початку ХХ століття. Соціальні комунікації: результати досліджень – 2013 : колект. Монографія : у 3 т. Київ : КНУКіМ, 2014. Т. 3: Галузеві соціальні комунікації. С. 5–36.

56. Зикун Н. І. Сатирична публіцистика Наддніпрянщини в інформаційному просторі України: становлення, розвиток, жанрово-тематичні форми: дис.... д-ра наук із соціальних комунікацій: 27.00. 04. Львів, 2016.

57. Зубрицька М. Теорія діалогізму М.Бахтіна. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис, 2001. С. 404–405.

58. Іваненко С. М. Поліфонія тексту. К.: Вид. центр КДЛУ, 1999. 318 с.

59. Іванотчак Н. І. Когнітивна метафора як засіб вербалізації емпатії в англomовній дитячій прозі фентезі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство).* 2015. Вип. 22. С. 132–139.

60. Калита О. М. Засоби іронії в малій прозі (кінець ХХ – початок ХХІ століття): монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013а. 238 с.

61. Калита О. М. Мовні засоби вираження іронії в сучасній українській малій прозі : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2006. 217 с.

62. Калита О. М. Синтактико-стилістичні прийоми формування іронічного смислу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Філологічні науки,* 2013б. Кн. 2. С. 70-74.

63. Каліщук Д. М. Концептуальні стилі англомовних політиків (на матеріалі політичного дискурсу Дж. Буша мол., Б. Обама): автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2017. 23 с.

64. Карасик А. В. Лингвистические характеристики юмора. *Языковая личность: проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики* : сб. науч. тр. Волгоград : Перемена, 1999. С. 200 – 209.

65. Карпухина Т. П. Игра слов и морфемный повтор: комическое «соствязание» смыслов в словах с общей морфемой (на материале английской художественной прозы). *Вестник ВГУ. Серия: «Лингвистика и межкультурная коммуникация»*. Хабаровск, 2007. Вып. 1. С. 81–89.

66. Качуровський І. В. Пародія, травестія, пародійна містифікація. Бурлеск (Розділ з книги «Генерика й Архітектоніка»). *Визвольний шлях*. 2004. Кн. 6. С. 69–73

67. Квасник Г. В. Багатовимірність гумору: актуальні дослідження психологічного феномену. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2014. № 47. С. 87–96.

68. Клепикова Т. А. Типология лингвистических метарепрезентаций. *Вопросы когнитивной лингвистики*. Тамбов : ТГУ им. Г. Р. Державина, 2008. № 3. С. 5–15.

69. Кобзар Ю. В. Специфіка сатири в малих драматичних формах Юри Зойфера (на прикладі одноактівок «Ялинка людства» та «Король 1933 мертвий – Хай живе король 1934!»). *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди*, 2016. Вип. 1 (83) С. 79–88.

70. Кобякова І. К. Концептуалізація та категоризація гумору. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологічні науки*. 2006. Т. I, № 11 (95). С. 35–39.

71. Ковалевська Я. Л. Медіапростір сатирико-саркастичного дискурсу (на прикладі американських он-лайн видань). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2016. Вип. 84. С. 130–135.

72. Коваль А. П. Практична стилістика української мови. Київ : Вища школа, 1985. 352 с. 8.

73. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познание мира. Москва : Языки славянской культуры, 2004 . 560 с.

74. Кузьменко В. І. Словник літературознавчих термінів: навчальний посібник. Київ : Український письменник, 1997. 230 с.

75. Кузьмич О. Я. Мовні засоби творення комічного в українській прозі кінця XX – початку XXI ст. : дис. ...канд. філол. наук : 10.02.01. Луцьк, 2015. 217 с.

76. Кульчицька О. О., Романів М. О. Іронія Огдена Неша. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*, 2017. № 67. С. 170–173.

77. Лисицкая Л. Г. Стилистическая характеристика языка современных медиатекстов. *Вестник Ставропольского гос. ун-та*, 2010. № 66. С. 214–219.

78. Лісун О. В., Советна А. В. Каламбур як спосіб репрезентації комічного ефекту (на матеріалі твору Л. Керолла «Аліса в країні чудес»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2020. № 45 том 2. С. 4–7.

79. Лойко В. В. До питання маніпуляції суспільною свідомістю у політичному дискурсі ЗМІ. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vzhdu/2011_57/vip_57_38.pdf (дата звернення: 12.10.2020).

80. Лотман Ю. Б. Текст у тексті. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів : Літопис, 2001. С. 581–595.

81. Лук А. Н. Юмор. Остроумие. Творчество. Москва : Искусство, 1977. 184 с.

82. Лук'янова Т. Г., Матійко К. В. Переклад комічного в кінофільмах Веса Андерсона (на матеріалі англійської та української мов). *Вісник ХНУ імені В. Н.*

- Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов, 2020. С. Вип. 91. С. 116–124*
83. Любимова Т. Б. Комическое, его виды и жанры. Москва : Знание, 1990. 64 с.
 84. Макарян А. М. О сатире. Москва : Советский писатель, 1967. 276 с.
 85. Мальцева О. В. Тематика та смислові акцентуації гумору і сатири постмодерної доби (соціально-філософський аналіз). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філософія.* 2013. Вип. 12. С. 68–87.
 86. Мартич Ю. М. Добридень, усмішко. Оповіді. Київ : Радянський письменник, 1978. 189 с.
 87. Марчук Г. В. Сатира Леся Мартовича в контексті сатиричних жанрів доби. Київ : ІВЦ Держкомстату України, 1999. 141 с.
 88. Махновець Л. В. Сатира і гумор української прози XVI – XVIII ст. Київ : Наукова думка, 1964. 182 с.
 89. Мацько Л. І. Стилїстика української мови: підручник. Київ : Вища школа, 2003. 463 с.
 90. Медянцев И. П. Английская сатира XIX века: (Типология и традиции): Ярослав. гос. пед. ин-т им. К. Д. Ушинского. Ярославль, 1974. 279 с.
 91. Михеева Е. С. Еще раз о языковой игре. Функционализм как основа лингвистических исследований : сборник научных докладов XII Международной конференции по функциональной лингвистике. Ялта 3-7 окт. 2005. С. 223–224.
 92. Михилев А. Д. Французская сатира второй половины XX века: социально-идеологический аспект и поэтика. Харьков :Вища шк. Изд-во при Харьк. ун-тет, 1989. 184 с.
 93. Мінчин Б. В. Сатира в естетичі соціалістичного реалізму. Київ : Радянська школа, 1967. 288 с.
 94. Можейко М. А. Ризома. Новейший философский словарь. / Сост. А.А.Грицанов. Минск, 1998. С. 572–573

95. Назаренко О. В. Пономаренко А. М. Лексико-стилістичні особливості сучасного англійського гумору в медіа-дискурсі. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2019. № 17. С. 70-74.
96. Назаров М. М. Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований. Москва : УРСС, 2002. 240с.
97. Наливайко Н. Б. Мовна гра як засіб творення комічного у творі Л. Керолла «Alice in Wonderland». *Young Scientist*, 2017. № 4.3 (44.3). С. 159–162
98. Наливайко Ю. Ю. Особливості співвідношення понять «текст» – «медіатекст» при вивченні української мови в засобах масової інформації *Соціальні комунікації*. 2013. №2. С. 93–96.
99. Негрышев А. А. Аспекты речевого воздействия в новостях СМИ: учебное пособие. Владимир : ВГГУ, 2009. 144с.
100. Николаев Д. П. Смех — оружие сатиры. Москва : Искусство, 1962. 223 с.
101. Ніконова В. Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз: автореферат. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Філологія*, 2008. Вип. 14. С. 113–122.
102. Ніконова В. Г. Лінгвокогнітивні і комунікативно-когнітивні стратегії формування іміджу «ідеального політичного лідера» в англomовному медіадискурсі. *Нова філологія*, 2016. № 68. С. 22–30.
103. Ніконова В. Г. Концепт–концептуальний простір–картина світу: досвід поетико-когнітивного аналізу художнього тексту. *Вісник Київ. нац. лінгв. ун-ту*. 2012. С. 117–123.
104. Ніконова В. Г., Четова Н. Й. Лінгвокогнітивна конфігурація англomовного класичного фентезі. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. 2016. Том 19. № 1. С. 85–94.
105. Овсієнко Л. О. Семантико-прагматичний потенціал оцінки в німецькомовному діалогічному дискурсі : монографія. Кременчук «Novabook», 2020. 212 с.

106. Овсієнко Л. О. Реалізація імпліцитивних смислів у контексті німецькомовного діалогічного дискурсу. *Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки*. 2015. Вип. 7. С. 53–58.
107. Овсієнко Л. О. Комунікативно-прагматична організація німецькомовного Інтернет-дискурсу. *Одеський лінгвістичний вісник. Науково-практичний журнал*. 2017. Вип. 9. Т.1. С. 186-189.
108. Огуй О. Д. Засоби зв'язності тексту та дискурсу в комунікативному просторі (на прикладі кількісної репрезентації когезії в романах Е. М. Ремарка) *Іноземна Філологія*, 2011. №123. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/foreignphilology/article/view/402/404> (дата звернення 25.04.2020).
109. Орлова І. С. Дискурсивні засоби вираження гумору та їх відтворення у перекладі. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*: збірник наукових праць. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2009. Вип. 23. С. 217–224.
110. Палійчук Е. О., Лукіна Ю. О. Стилiстичні засоби створення гумористичного ефекту: емпіричне дослідження (на матеріалі виступів TED Talks). *Studia Philologica*, 2021. № 1. С. 60–67.
111. Петренко Л. О. Мовна гра як засіб утілення образів часу та простору в українській поезії початку ХХІ ст. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія*. Том 30 (69) № 2 Ч. 1 2019. С. 27–30.
112. Підгрушна О. Г. Гумор в аспекті перекладності (на матеріалі англомовних художніх творів). *Мовні і концептуальні картини світу*. Зб. наук. пр. Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2015. Вип. 51. С. 386–392.
113. Пономарьова Л. В., Маркоїдзе І. С. Анекдот як жанр гумористичного дискурсу в українському та російському мовному просторі . *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Том 30 (69) № 3 Ч. 2. С. 65–68.
114. Походня С. И. Языковые виды и средства реализации иронии. Киев : Наук. думка, 1989. 127 с.

115. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. 2001. URL: <http://www.nir.ru/socio/articles/poch.htm> (дата звернення 22.11.2021)
116. Пропп В. Я. Проблемы комизма и смеха. 2-е изд. Санкт Петербург: Алетейя, 1997. 287 с.
117. Просіна К. М. Форми та засоби вираження комічного у художньому творі. *Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*; Видавництво: ГО «Інститут інноваційної освіти» 2019. С. 83–85.
118. Пьеге-Гро Н. Введение в теорию интертекстуальности / пер. с франц. Косикова Г. К., Лукасик В. Ю., Нарумова Б. П.. Москва, 2008. 240 с.
119. Радзієвська Т. В. Сатиричні засоби в художньому творі: комунікативно прагматичні засади текстотворення. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія»*, 2011. Т. 14. № 1. С. 114–120.
120. Редкозубова О. С. Структура смеховой культуры. Аналитика культурологии. 2009. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/struktura-smehovoy-kultury> (дата звернення 15.08.19).
121. Роєнко Л. В. Теорії та засоби створення гумору в сучасному художньому англомовному тексті. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. 2020. Volume 8, № 2, P.60–62
122. Сабадаш (Плиса) Д. В. Метафоричне осмислення медичних терміноконцептів у художній комунікації (на матеріалі англійської мови). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»* : збірник наукових праць. 2015. С. 266–269.
123. Сабадаш Д. В., Павлів Л. І. Юридичні терміни в серіалі “The Good Wife” (когнітивно-прагматичний аспект). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип 31, том 2. С. 229–234.
124. Сабадаш Д. В., Глеб Т. Д. Моделювання фреймової структури концепту STRONGMEDICINE (на матеріалі лексикографічних джерел та роману Артура Хейлі “StrongMedicine”) *Науковий вісник Херсонського*

державного університету. Серія: Германська та міжкультурна комунікація. 2019. Вип.1. С. 77-82.

125. Савіна Ю. О. Когнітивна природа комічного та вербальні засоби його створення у художньому тексті (на матеріалі "малої" прози Дж. К. Джерома й О. Генрі) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2014. 22 с.

126. Савіна Ю. О. Лінгвопоетичні засоби створення комічного та їх відтворення у процесі перекладу (на матеріалі творів Дж. К. Джерома й О. Генрі та їх українськомовних перекладів). *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Т. 2. Вип. 9. С. 58–64.

127. Сайтарли І. А. Культура міжособистісних стосунків. Київ : Академвидав, 2007. 240 с

128. Самохіна В. О. Англомовний жарт: когніція, комунікація, текст. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2011. № 972. С. 119–129.

129. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США: монографія. Вид. 2-е, перер. і доп. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 360 с.

130. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США: текстуальний і дискурсивний аспекти : дис. ...докт. філол. наук. : 10.02.04. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2010. 519 с.

131. Самченко П. А. Зброєю сміху. Київ : Політвидав України, 1966. 89 с.

132. Санников В. З. Об истории и современном состоянии русской языковой игры. *Вопросы языкознания*, 2005. №4. С. 3–20

133. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. Київ : Брама, 2004. 336с.

134. Сметанина С. И. Медиатекст в системе культуры (динамические процессы в языке и стиле журналистики конца XX века). Санкт-Петербург : Издательство Михайлова В. А., 2002. 383 с.

135. Собокар І. І. Український журнал «Перець» у парадигмі сатиричної публіцистики. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Соціальні комунікації*. 2017. Вип. 17. С. 109–115.

136. Солганик Г. Я. К определению понятий «текст» и «медiateкст». *Вестник Московского ун-та. Серия 10 : «Журналистика»*. 2005. № 2. С. 7–15.

137. Солецький О. М. Буфонадно-емблематичні «префігурації» Леся Мартовича. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2015. Вип. 17, Том 1. С. 46–50.

138. Солецький О. М. Емблематична традиція і метод Карла Густава Юнга. *Південний архів. Філологічні науки*, 2017б. Вип. 68. С. 138–141.

139. Солецький О.М. Емблематичні координати слова: іконічно-конвенційна корелятивність та семіозис. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*, 2017а. № 36. С. 117–123.

140. Солецький О. М. Емблематичні форми дискурсу: від міфу до постмодерну : монографія. Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2018. 400 с.

141. Солецький О. М. Наративна буфонада та карикатурна емблематичність Леся Мартовича. Західна Україна: історико-культурний та етнолінгвістичний аспекти (друга половина XIX–XXI ст.): колективна монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2016. С. 343–354.

142. Соломина А. В. Аналитические жанры и критерии их выделения в медиакультурах России, Германии и Великобритании. *Известия Санкт-Петербургского ун-та экономики и финансов*, 2010. № 3. С. 155–157.

143. Стеценко Н. М. О соотношении понятий текст – медiateкст – медиадискурс. *Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Серия : «Филология. Социальные коммуникации»*, 2011. Т. 24 (63). № 4. Ч. 2. С. 372–378.

144. Сулім А. А. Медіакритика в Україні: функції, тематика, проблематика: дис... канд. наук із соціальних комунікацій: 27.00.04. Дніпропетровськ, 2015. 242 с.

145. Суська О. О. Слово. Символ. Текст / под. ред. Е.С. Снитко и проф. Л.П. Дяченко. Київ, 2006. С. 211–226.
146. Титаренко Е. Ю. Языковые средства выражения юмора: (На материале произведений английской и американской литературы XIX-XXвеков): дис...канд. филол. наук: 10.02.04. Киевский педагогический ин-т иностранных языков. Киев, 1992. 205 с.
147. Титаренко О. Ю. Мовні засоби вираження гумору (на матеріалі творів англійської та американської літератури XIX-XX століть): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 1993. 16 с.
148. Ткачёв П. И. «Сатиры злой звенящая строка ...» Природа смеха в памфлете. Минск : БГУ им. В. Ленина, 1980. 175 с.
149. Трач А. С. Экономия и избыточность сегментных средств в комическом тексте : на материале произведений М. М. Жванецкого. Логический анализ языка. Языковые механизмы комизма / отв. ред. Н. Д. Арутюнова. Москва : Изд-во «Индрик», 2007. С. 175–185.
150. Филиппова А. В. Сатира как культурологический концепт в политическом коллаже. *Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена*. 2008. №86. С. 140–143.
151. Харченко О. В. Феномен комічного у комунікативному просторі США : монографія. Київ, 2014. 460 с.
152. Харченко О. В. Американський дискурс комічного XX й XXI сторіч (на матеріалі комедійних фільмів, художніх та публіцистичних творів): монографія. Київ, 2010. 356 с.
153. Хома В. П. «Концепт САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF–ALIENATION у когнітивно-стилістичному вимірі (на матеріалі англomовної науково-фантастичної прози XX-XXI століть)»: дис... д-ра філософії: 035-філологія. Івано-Франківська, 2021. 288 с.
154. Худавердова. Н. П. Контекст и рефлексия: философия о мире и человеке. 2012 Изд. 2-3. С. 95–113

155. Цзиньси Ц. «Мениппова сатира» в романе М. А. Булгакова «Мастер и Маргарита». *Молодой учёный*. 2020. Вип. 26 (316). С. 261–263.
156. Черемхівка Г. Є. Тропи і фігури у медіадискурсах початку ХХІ ст.: дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Кривий Ріг, 2015. 213 с.
157. Черниш О. П. Сутнісні характеристики понять «медіадискурс» та «медіатекст» у сучасній медіалінгвістиці. *Наукові записки. Серія: «Філологічні науки» (мовознавство) : матеріали VII Міжнар. науково-практ. конференції «Мови і світ: дослідження та викладання», (Кіровоград, 28–29 березня, 2013 р.)*. Кіровоград : Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, 2013. С. 309–313.
158. Швайко Д. С. Засоби відтворення семантики заперечення у сучасному англомовному художньому дискурсі. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя : зб. наук. пр. Філологічні Науки*. Ніжин, 2014. С. 274–277.
159. Шевченко А. Ю. Дискурсивный анализ материалов массовой коммуникации: сб. науч. тр. «Теория коммуникации и прикладная коммуникация» *Вестник Рос. коммуникативной ассоциации*. Ростов-на-Дону: ИУБиП, 2002. Вып. 1. С. 185–192.
160. Шевченко І. С. Когнітивно-комунікативна парадигма і аналіз дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : моногр. / під заг. ред. І. С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. С. 9–20.
161. Шевчук В. І. Чеський сатиричний роман ХХ ст. (1900 – 1940): літературная критика. Київ : Наукова думка, 1978. 274 с.
162. Шестакова Э. Г. Теоретические аспекты соотношения текстов художественной литературы и массовой коммуникации: специфика эстетической реальности словесности Нового времени : монография. Донецк, 2005. 441 с.
163. Шилихина К. М. Современные теории иронии. *Вестник Воронежского государственного университета. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация»*, 2010. № 1. С. 228–230.

164. Шонь О. Б Специфіка функціонування алюзій як засобу реалізації іронії в американській малій прозі. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2009. № 20. С. 743–746.

165. Шонь О. Б. Мовностилістичні засоби реалізації гумору, іронії і сатири в американських коротких оповіданнях: дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Тернопіль, 2003. 231 с.

166. Шумейко О. А. Мовні засоби творення комічного в сучасній українській поезії (на матеріалі творів другої половини ХХ століття): автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2007. 20 с.

167. Шумейко О. А. Оцінна лексика як засіб творення комічного в сучасній українській поезії. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство*. 2009. Т. 17, вип. 15(2). С. 166–172.

168. Шумейко О. А. Зуєнко Ю. І. Комічне в поезії Неди Неждани та особливості його фразеологічного вираження. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2006. Т. 47, № 727, С. 56–59.

169. Щербина А. О. Жанри сатири і гумору. Київ : Дніпро, 1976. 136 с.

170. Эльсберг Я. Е. Вопросы теории сатиры. Москва : Советский писатель, 1957. 427 с.

171. Юрчишин В. М. Гра слів як спосіб творення комічного ефекту у сатирі (на матеріалі журналу *Private Eye*). *Сучасний вимір філологічних наук. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 16-17 липня 2021 р.). Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2021а. С. 73 – 76.

172. Юрчишин В. М. Засоби реалізації структурних елементів сатири за методологією П. Сімпсона (на матеріалі Британського медіадискурсу) *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021в. Том 32 (71) №1. С. 233–239.

173. Юрчишин В. М. Роль контекстуальних ресурсів в інтерпретації сатиричних висловлень у Британському медійному дискурсі: лінгвопрагматичний підхід. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2020а. № 46, том 2. С.206–210.

174. Юрчишин В. М. Характеризація контекстуальної інформації та її роль під час інтерпретації сатири. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції ELLIC 2020*, Івано-Франківськ. 2020б. С. 107–109.

175. Юрчишин В. М. Характеризація сатири як засобу вираження комічного у британському медіадискурсі (на матеріалі журналу *Private Eye*) *International scientific and practical conference «Philological sciences and translation studies: European potential»* (July 9 – 10, 2021). Wloclawek: “Baltija Publishing”. 2021с. С. 180–183.

176. Юрчишин В. М. Типологія сатиричних інтерпретацій у британському медійному дискурсі. *Синопис: текст, контекст, медіа*. 2021г. 27(2), С. 77–85.

177. Юрчишин В. М. Евфемізми як засіб реалізації метонімічного сатиричного методу атенуації (на матеріалі журналу *Private Eye*). *Педагогіка, філологія, медицина, психологія та право: нові дослідження і перспективи: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Полтава, бліпня 2021 р.). Полтава ЦФЕНД, 2021б. С. 21 – 23.

178. Юрчишин В. М. Лінгвопрагматичні засоби реалізації сатиричних методів у британському медійному дискурсі. *Записки з романо-германської філології*. 2021г. Випуск 1 (46). С. 135 – 149.

179. Юрчишин В. М. Функції сатири у британському медіадискурсі. *«Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури», Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Одеса, 20–21 р.) Одеса, 2021д. С. 87–89.

180. Юшак В. М., Лепка Д. М. Особливості формування мемів як ідеологем у сучасному англomовному англomовному дискурсі. *Науковий вісник*

Херсонського державного університету, Серія Германістика та міжкультурна комунікація. 2020. Вип. 2. С. 71–78.

181. Ярмиш. Ю. Ф. Жанри сатиричної публіцистики: навч. посіб. студ. навч. закладів. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики. Київ, 2003. 156 с

182. Abrams M. A Glossary of Literary Terms. Seventh Edition. USA : Heinle & Heinle, a division of Thomson Learning, Inc., 1999 p.

183. Anthony A. “The laughing Gnome”. The Observer, 2000. URL: <https://www.theguardian.com/theobserver/2000/apr/09/features.review7> (дата звернення 12.09.19).

184. Attardo S. Trends in European humor research : towards a text-model. *Humor*. 1988. Issue 1(4). P. 349–369.

185. Bakhtin M. M. Speech Genres and other Late Essays. Austin : University of Texas Press, 1986. 45 p.

186. Bilyk O., Pyliachyk N. Metaphorisation of Brexit in Modern Political Discourse. *Advanced Education*, 2018. Issue 5(10), P. 118–126.

187. Blynova I. A. The Parameters of Speech Genre Implementation in the Black Humour Discourse. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 2021. №17 Special Issue 2, P. 1230–1242.

188. Bosman J. Persuasive effects of political metaphors. 1987. 113 p.

189. Boukes M. Agenda-Setting With Satire: How Political Satire Increased TTIP’s Saliency on the Public, Media, and Political Agenda, *Political Communication*, Volume 36, 2019. Issue 3, P. 426–451.

190. Boukes M., Boomgaarden H. G., Moorman M., de Vreese C. H. At odds: laughing and thinking? The appreciation, processing, and persuasiveness of political satire. *Journal of Communication*. 2015. Issue 65, P. 721–744.

191. Brown W., Olmsted S. P. Language and Literature. New York, Burlingame: Harcourt, Brace & World, Inc., 1962. 371 p.

192. Brugman B. C., Burgers C., Beukeboom C. J., Konijn E. A. Satirical news from left to right: Discursive integration in written online satire. *Journalism*. 2020. P. 1–19.
193. Burgers C., Brugman B. C. How Satirical News Impacts Affective Responses, Learning, and Persuasion: A Three-Level Random-Effects Meta-Analysis. *Communication Research*. 2021. P. 1–28
194. Burton S. “More Than Entertainment”: The Role of Satirical News in Dissent, Deliberation, and Democracy. Pennsylvania State University, 2010. 155 p.
195. Bystrov Y., Petryna O., Matton M. Double Negation in English and Ukrainian: a View from Cognitive Linguistics and a SLA Context. *Studies about Languages*, 2018. Issue 33. P. 17–32.
196. Bystrov Y., Sabadash D. The writer’s pragmatic aims attainment in Doris Lessing’s *To Room Nineteen*: A cognitive linguistics view. *Topics in Linguistics*. 20(1). SCIENDO, 2019. P. 41–53.
197. Cameron L. Metaphor and talk. *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. Cambridge: CUP, 2008. P.197–211.
198. Campbell O. J. The Elizabethan satyr-satirist and his satire. In R. Paulson, 1971. P. 80–112.
199. Cantor P. A. The Simpsons: Atomistic politics and the nuclear family. *Political Theory*, 1999. Issue 27, P. 734–749.
200. Carpenter H. That was Satire that was: The Satire Boom of the 1960s. London: Victor, 2000. 384 p.
201. Colletta L. Political satire and postmodern irony in the age of Stephen Colbert and Jon Stewart. *The Journal of Popular Culture*. 2009. Volume 42. P. 856–874.
202. Colston H., Gibbs. R. A brief history of irony. In Raymond W. Gibbs & Herbert Colston (eds.), *Irony in language and thought: A cognitive science reader*. New York: Lawrence Erlbaum, 2007. P. 3–21.
203. Condren C. Satire and definition. *Humor*, 2012. Issue 25(4), P. 375–399.

204. Curcó C. 2000. Irony: Negation, echo and metarepresentation. *Lingua*, 2000. Issue 110. P. 257–280.
205. Day A. Satire and dissent: Interventions in contemporary political debate. Bloomington: Indiana University Press, 2011. p. 240.
206. Deignan A. Metaphor and corpus linguistics. Vol. 6. J. Benjamins Pub., 2005.
207. Delabastita D. Wordplay and Translation: Special Issue of 'The Translator' 2/2 1996 (1st ed.). London : Routledge, 1996. 240 p.
208. Dijk T. A. Discourse and Manipulation. *Discourse & Society*. London : SAGE Publications, 2006. Vol. 17. P. 359–383.
209. Draitser E. Techniques of Satire: The Case of Saltykov-Scedrin., Berlin: Mouton de Gruyter, 1994. 240 p.
210. Dynel M. Irony, Deception and Humour: Seeking the Truth about Overt and Covert Untruthfulness. *Mouton Series in Pragmatics*. Mouton de Gruyter, 2018. 505 p.
211. Dziemidok B., 1961. O głównych formach komizmu. In: *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, Nauki Filozoficzne i Humanistyczne*, 1961. Issue 16, P. 57-91.
212. Elliott R. The nature of satire. *Encyclopædia Britannica*. 2004.
213. Elliott R. The Shape of Utopia. *ELH*, 1963. Issue 30(4), P. 317–334.
214. Emmott C. Narrative Comprehension: A Discourse Perspective. Oxford: Oxford University Press, 1997. 336 p.
215. Fairclough N. Analysing discourse: textual analyzing for social research. London : Routledge, 2003. 270 c.
216. Fairclough N. Media discourse. Oxford University Press, 1995. 216 p.
217. Fauconnier J., Turner M. Rethinking metaphor. *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. Cambridge: CUP, 2008. P.53–66.
218. Feinberg L. Introduction to satire. Ames, IA: The Iowa State University Press, 1967. 293 p.

219. Festinger L. A theory of cognitive dissonance. Stanford University Press, 1957. 291 p.
220. Foucault M. What is an author? In H. Adams & L. Searle (Eds.), *Critical Theory Since 1965*. Gainesville : University Presses of Florida, 1967. P. 138–148.
221. Fowler R. *Linguistic Criticism*. Oxford : Oxford University Press, 1986. 190 p.
222. Garland N. Political Cartooning. In Durant & Miller (Eds.), 1988. P. 75 - 89.
223. Gavin S.: Passion, Polemic and Piloti, 2018. URL: <https://www.architecture.com/knowledge-and-resources/knowledge-landing-page/gavin-stamp-passion-polemic-and-piloti> (дата звернення 26.01.2020).
224. Gibbs R. W, Bryant G. A. and Colston. H. L. Where is the humor in verbal irony? *Humor*. 2014. Issue 27(4): P. 575–595.
225. Gibbs R. W. Jr. *The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language and Understanding*. New York: Cambridge University Press, 1994. 537 p.
226. Gibbs R. W., O'Brien, J. E. and Doolittle S. Inferring meanings that are not intended: Speakers' intentions and irony comprehension. *Discourse Processes*. 1995. Issue 20 (2). P. 187–203.
227. Giora R. Anything negatives can do affirmatives can do just as well, except for some metaphors. *Journal of Pragmatics*. 2006. Issue 38(7). P. 981–1014.
228. Givón T. *English Grammar: A Function-based Approach* Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins, 1993. 318 p.
229. Grady J. Blending and Metaphor / J. Grady, T. Oakley, S. Coulson // *Metaphor in Cognitive Linguistics* / ed. by R. Gibbs, Jr. and G. Steen. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins, 1999. P. 101–124.
230. Gray J., Jones J. P., Thompson E. *Satire TV: Politics and Comedy in the Post-Network Era*. New York : NYU Press, 2009. 288 p.
231. Grice H. P. Logic and conversation. *Syntax and Semantics*. Vol. 3: *Speech Acts*. New York: Academic Press, 1975. P.42–58.

232. Harmon-Jones E., Mills J. An introduction to cognitive dissonance theory and an overview of current perspectives on the theory. In E. Harmon-Jones (Ed.), *Cognitive dissonance: Reexamining a pivotal theory in psychology*. 2019. P. 3–24.

233. Heerden Ch. van. *Intertextuality Reinterpreted: A Cognitive Linguistics Approach with Specific Reference to Conceptual Blending*. University of South Africa, 2008. 172 p.

234. Hidalgo Downing L. Negation, Text Worlds, and Discourse: The Pragmatics of Fiction. *Advances in Discourse Processes*, vol. LXVI. Stamford, Connecticut : Ablex, 2000. 225 p.

235. Highet G. *The anatomy of satire*. Princeton, NJ : Princeton University Press, 1962. 291 p.

236. Hislop I.: My 20 years at the Eye, 2006. URL: <https://www.independent.co.uk/news/media/ian-hislop-my-20-years-eye-421312.html> (дата звернення 13.03.2020).

237. Hislop I.: Provocateur in the public eye, 2011. Retrieved from <https://www.independent.co.uk/news/people/profiles/ian-hislop-provocateur-public-eye-2276884.html> (дата звернення 10.05.2020).

238. Holbert R. L. Hmielowski J., Jain P., Lather J., Morey A. Adding nuance to the study of political humor effects: Experimental research on juvenalian satire versus horatian satire. *American Behavioral Scientist*. 2011. Issue 55, P. 187–211.

239. Hutcheon L. *Irony's Edge: The Theory and Politics of Irony*. London and New York: Routledge, 1994. 264 p.

240. Jack I. Gavin Stamp obituary, 2018. URL: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2018/jan/07/gavin-stamp-obituary> (дата звернення 18.04.2020).

241. Keith-Spiegel P. Early Conceptions of Humor: Varieties and Issues. *The Psychology of Humor : Theoretical Perspectives and Empirical Issues*. New York : Academic Press, 1972. P. 72–118.

242. Kelly J. The 10 most scandalous euphemisms, 2013. URL: <https://www.bbc.com/news/magazine-22470691> (дата звернення 23.04.2020).

243. Kharpertian McH., Mchoul T. D., Wills A. D., Seed D. A Hand to Turn the Time: The Menippean Satires of Thomas Pynchon. Writing Pynchon: Strategies in Fictional Analysis. The Fictional Labyrinths of Thomas Pynchon. *Poetics Today*, 1990. Issue 12, No. 1. P. 196–198

244. Knight C. A. The literature of satire. Cambridge, UK : Cambridge University Press, 2004. 327 p.

245. Koestler A. The Act of Creation. New York: The Macmillan Company, 1964. 751 p.

246. Kolegaeva I., Bigunova N. Verbal and non-verbal Characteristics of approval spweech act. *Wisdom*. 2(13), Yerevan, 2019. P. 7–22.

247. Koller V. Metaphor and gender in business media discourse: a critical cognitive study. Palgrave Macmillan, Basingstoke. 2004. 255 p.

248. Kövecses Z. “Aspects of Metaphor in discourse”, Loránd University, Budapest, Hungary Belgrade BELLS, 2015, C 81–95.

249. Kövecses Z. A New Look at Metaphorical Creativity in Cognitive Linguistics. *Cognitive Linguistics*. 2010. Vol. 21(1). P. 663–697.

250. Kristeva J. Desire in language: A semiotic approach to literature and art. New York: Columbia University Press, 1980. 306 p.

251. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live by. Chicago : University of Chicago Press, 2003. 256 p.

252. LaMarre H. L., Landreville K. D., Young D., Gilkerson N. Humor works in funny ways: Examining satirical tone as a key determinant in political humor message processing. *Mass Communication and Society*. 2014. Issue 17, P. 400–423.

253. LaMarre H. L., Landreville K. D., Beam M. A. The irony of satire: Political ideology and the motivation to see what you want to see in The Colbert Report. *The International Journal of Press/Politics*. 2009. Issue 14, P. 212–231.

254. Lee H., Kwak N. The affect effect of political satire: Sarcastic humor, negative emotions, and political participation. *Mass Communication and Society*. 2014. Issue 17, 307–328.

255. Leeuwen van Th., Jewitt C. *The Handbook of Visual Analysis*. London : SAGE, 2001. 220 p.

256. Lerner K. M. Magazines as Sites of Satire, Parody, and Political Resistance in *The Handbook of Magazine Studies* edited by Miglena Sternadori, Tim Holmes, 2020. P. 343–357.

257. Ma Z., Jiang M. Interpretation of Verbal Humor in the Sitcom *The Big Bang Theory* from the Perspective of Adaptation-relevance Theory. *Theory and Practice in Language Studies*. 2013. Vol. 3, No. 12. P. 2220–2226.

258. McGhee P. On the cognitive origins of incongruity humor: fantasy assimilation versus reality assimilation. In J. H. Goldstein and P. E. McGhee (eds.), *The Psychology of Humor*. London: Academic Press, 1972. P. 61–80.

259. Mascaro O. and Sperber D. The moral, epistemic, and mindreading components of children's vigilance towards deception. *Cognition*. 2009. 112(3). P. 367–380.

260. Maslo A. Parsing satirical humor: a model of cognitive-linguistic satire analysis. *Knjizevni jezik*. 2019. № 30. P. 31–253.

261. Mitchell H. H., Graesser A. C. Louwerse M. M. The effect of context on humor: A constraint-based model of comprehending verbal jokes. *Discourse Processes*, Volume 47, 2010. Issue 2, P. 104–129.

262. Mizin K., Ovsienko L. Application Perspectives of Corpus-Based Methods Within Linguo-Cultural and Psycholinguistic Analysis: German Emotional Concept Sehnsucht. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2020, 7 № 1, June 2020. P. 111 – 127.

263. Musolff A. Metaphor scenarios in public discourse. *Metaphor and Symbol*. 2006. Issue 21 (1). P. 23–38.

264. Nahajec L. Negation, Expectation and Characterisation: Analysing the Role of Negation in Character Construction in *To Kill a Mockingbird* (Lee 1960) and

Stark (Elton 1989). In: Chapman S., Clark B. (eds) *Pragmatic Literary Stylistics. Palgrave Studies in Pragmatics, Language and Cognition*. Palgrave Macmillan, London, 2014.

265. Nikonova V., Boiko Y., Savina Y. Incongruity-specific British and American humour from the perspective of translation studies. *Studies About Languages*. 2019, (35). P. 89–103.

266. Nilsen A., Nilsen D. Literature and humor. In V. Raskin (Ed.), *The primer of humor research*. New York, NY : Mouton de Gruyter, 2008. P. 243–280.

267. Nilsson J. American Critic: Satire and Political Discourse in Warren Beattys Bulworth. *American Studies in Scandinavia*. 2009. 41(2). P. 45–59

268. Oswald S. From interpretation to consent: arguments, beliefs and meaning. *Discourse Studies*. 2011. Issue 13(6). P. 806-814.

269. Padilla Cruz M. “On the role of vigilance in the interpretation of puns”. *Humor International Journal of Humor Research*. 2015. Issue 28(3). P 469–490.

270. Padilla Cruz M. Epistemic vigilance, cautious optimism and sophisticated understanding. *Research in Language*. 2012a. Issue 10(4). P. 365–386.

271. Padilla Cruz M. Metarepresentation, attitudinal utterances and attitude combination: A relevance-theoretic approach. In *Relevance Studies in Poland, Vol. 4. Essays on Language and Communication*, A. Piskorska (ed.), Warsaw (Poland) : WUW, 2012b. P. 75–88.

272. Peters S. A. The Relevance of Sarcasm In Resolving Ambiguous References In Spoken Discourse: doctoral dissertation. 2013. URL: <https://scholarcommons.sc.edu/etd/2507> (дата звернення 27.02.2020).

273. Pfaff K. L., Gibbs R. W. Authorial intentions in understanding satirical texts. *Poetics*. 1997. Issue 25, P. 45–70.

274. Piskorska A. A relevance-theoretic perspective on humorous irony and its failure. *Humor*, vol. 27, no. 4, 2014. P. 661–685.

275. Popper K. *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge*. London : Routledge, 1963. 608 p.

276. Raskin V., Attardo S. Non-literality and non-bona fide in language: An approach to formal and computational treatments of humor. *Pragmatics & Cognition*. 1994. Issue 2(1). P. 31–69.
277. Raskin V. Linguistic heuristic of humor: A script-based semantic approach. *International Journal of the Sociology of Language*. 1987. Issue 65 P. 11–25.
278. Raskin V. *Semantic Mechanisms of Humor*. Dordrecht: Reidel, 1985.
279. Raskin V. *Theory of humor and practice of humor research: Humor Research*. Mouton de Gruyter : Berlin. New York, 2008. 680 p.
280. Ritchie D. Metaphors in conversational context: toward a connectivity theory of metaphor interpretation. *Metaphor and Symbol*. 2004. Issue 19. P. 265–287.
281. Ritchie G. Current Directions in Computational Humour. *Artificial Intelligence Review*. 2001. Issue 16(2). P. 119–135.
282. Ruch W., Heintz S. The virtue gap in humor: Exploring benevolent and corrective humor. *Translational Issues in Psychological Science*. 2016. Issue 2. P. 35–45.
283. Sabadash D. V. Metaphoric interpretation of the medical term-concept HOSPITAL in the novel “The Final Diagnosis” by Arthur Hailey (cognitive-pragmatic approach). *International research and practice conference “Modern philology : relevant issues and prospects of research”* : Conference proceedings. Lublin: Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2017. C. 101–104.
284. Sander C. *The scope of satire*. Glenview, IL : Scott, Foresman, & Company, 1971. 258 p.
285. Simpson P. “That’s not ironic, that’s just stupid”: Towards an eclectic account of the discourse of irony. In M. Dynel (ed.), *The pragmatics of humour across discourse domains*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2011. P. 33–50.
286. Simpson P. *On the discourse of satire: Toward a stylistic model of satirical humor*. Amsterdam, The Netherlands : John Benjamins Publishing Company, 2003. 256 p.

287. Skalicky S., Crossley S. A statistical analysis of satirical Amazon.com product re-views. *The European Journal of Humour Research*. 2015. Issue 2(3). P. 66–85.
288. Skalicky S. Investigating satirical discourse processing and comprehension: The role of cognitive, demographic, and pragmatic features. *Language and Cognition*, Volume 11. 2019. Issue 3. P. 499–525.
289. Skalicky S. Lexical priming in humorous satirical newspaper headlines *Humour*. 2018. Issue 31 (4), P. 583 – 602 .
290. Sperber D., Wilson D. Pragmatics, Modularity and Mind-reading. *Mind & Language*. 2002 Issue 17. P. 3–23.
291. Sperber D. The modularity of thought and the epidemiology of representations. In *Mapping the Mind: Domain Specificity in Cognition and Culture*, L. Hirschfield and S. Gelman (eds.), 1994. P. 39–67.
292. Sperber D. The epidemiology of beliefs. In *The Social Psychological Study of Widespread Beliefs*, C. Fraser and G. Gaskell (eds.), Oxford: Clarendon Press, 1990. P. 25–44.
293. Sperber D. Introduction. *Metarepresentations: A Multidisciplinary Perspective*. Oxford et al: Oxford University Press, 2000. P. 117–137.
294. Sperber D., Clément F., Heintz C., Mascaro O., Mercier H., Origg G. Wilson D. Epistemic vigilance. *Mind & Language*. 2010. Issue 25(4). P. 359–393.
295. Sperber D., Wilson D. Précis of Relevance: Communication and Cognition. *Behavioral and Brain Sciences*. 1987. Issue 10. P. 697–754.
296. Sperber D., Wilson D. Irony and the use – mention distinction / P. Cole (ed.). *Radical pragmatics*. London: Academic Press, 1981. P. 295–318.
297. Sperber D., Wilson D. *Relevance. Communication and Cognition*. Oxford : Blackwell, 1986. 279 p.
298. Sperber D., Wilson D. Rhetoric and relevance. In J. Bender & D. Wellbery (eds) *The Ends of Rhetoric: History, Theory, Practice*, Stanford University Press, Stanford Ca, 1990. P. 140–156.

299. Sperber D., Wilson D. *Relevance. Communication and Cognition* (2nd edition). Oxford: Blackwell, 1995. 326 p.
300. Spitulnik D. The social circulation of media discourse and the mediation of communities. *Journal of linguistic anthropology*. 1996. Issue 6 (2). P.161–187.
301. Stewart C. O.. Strategies of verbal irony in visual satire: Reading The New Yorker's Politics of Fear cover: *Humor*, vol. 26. 2013. №. 2. P. 197–217.
302. Sutherland J. *English Satire*. Cambridge University Press, 1962, 173 c.
303. Talbot M. *Media discourse: representation and interaction*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2007. 198 p.
304. Test G. A. *Satire: spirit and art* . Tampa (Fla.) : University of South Florida Press, 1991. 300 p.
305. Thompson J. *Ideology and modern culture: Critical social theory in the era of mass communication*. Polity Press, 1990. 376 p.
306. Unger C. Epistemic vigilance and the function of procedural indicators in communication and comprehension. In E. Wałaszewska and A. Piskorska (eds.), *Relevance Theory. More than Understanding*. New Castle upon Tyne : Cambridge Scholars Publishing, 2012. P. 45–73.
307. Velykoroda Y. Conceptual Metaphorisation through Precedent-Related Phenomena in Media Discourse. *Studies about Languages*, 2019. Issue 34. P. 32–45.
308. Velykoroda Y. Ludic function of precedent-related phenomena in media discourse. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Series of Social and Human Sciences*. Volume 3. Issue 4. Ivano-Frankivsk, 2017. P. 70–75.
309. Walker J. Some 380 journalists including BBC, Guardian and *Private Eye* work with ICIJ on 'Paradise Papers' tax havens data leak, 2017. URL: <https://www.pressgazette.co.uk/some-380-journalists-including-bbc-guardian-and-private-eye-work-with-icij-on-paradise-papers-tax-havens-data-leak/> (дата звернення 15.05.2020).
310. Wilson D. Irony and metarepresentation. *UCL Working Papers in Linguistics*. 2009. Issue 21. P. 183–226.

311. Wilson D. Irony comprehension: A developmental perspective. *Journal of Pragmatics*. 2013. Issue 59(A). P. 40–56.

312. Wilson D. Metarepresentation in linguistic communication. In D. Wilson & D. Sperber (Authors), *Meaning and Relevance* Cambridge: Cambridge University Press, 2012. P. 230–258.

313. Wilson D. Metarepresentation in Linguistic Communication. *Metarepresentations: A Multidisciplinary Perspective*. Oxford et al: Oxford University Press, 2000. C. 1–34.

314. Wilson D. Metarepresentation in linguistic communication. *UCL Working Papers in Linguistics*, 1999. Issue 11. P. 127–162.

315. Wilson D. Modality and the conceptual-procedural distinction. In *Relevance Theory. More than Understanding*, ed. By E. Wałaszewska and A. Piskorska. New Castle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2012b. P. 24–43.

316. Wilson D. Reference and relevance. *UCL Working Papers in Linguistics*. Volume 4. London, 1992. P.167–191.

317. Wilson D. Relevance theory and literary interpretation Published in Terence Cave & Deirdre Wilson (eds), *Reading Beyond the Code: Literature and Relevance Theory*. Oxford: Oxford University Press, 2018. P. 185–204.

318. Wilson D. Relevance theory and the interpretation of literary works Paper presented at the 5th International Symposium on Intercultural, Cognitive and Social Pragmatics (EPICS V). Seville: Pablo de Olavide University. 2012a.

319. Wilson D. Relevance Theory. In book: *Oxford Handbook of Pragmatics*. Edited by Y. Huang Oxford University Press, 2016. P. 1–25.

320. Wilson D. Relevance theory. *UCL Working Papers in Linguistics*, 2014. Issue 26. P. 1–20.

321. Wilson D. The Pragmatics Of Verbal Irony: Echo Or Pretence? *Lingua*, 2006. Issue. 116.10. P. 1722–1743.

322. Wilson D. Understanding and believing. Paper presented at Relevance Round Table (Meeting 3). Warsaw: Institute of English Studies, University of Warsaw, 2011.

323. Wilson D., Carston R. Metaphor, relevance and the 'emergent property' issue. *Mind and language*. Volume 21, Issue 3. London : Blackwell, 2006. P.404–433.
324. Wilson D., Sperber D. Truthfulness and relevance. *Mind*. 2002. Issue 111(443): P. 583–632.
325. Wilson D., Sperber D. Relevance theory. In L. R. Horn & G. Ward (eds.), *The handbook of pragmatics*. Oxford, Blackwell, 2004. P. 607–632.
326. Wilson D., Sperber D. Truthfulness and relevance. *UCL working papers in linguistics*. Volume 12. London, 2000. P.215–254.
327. Young D. Theories and effects of political humor: Discounting cues, gateways, and the impact of incongruities. In Kenski, Kate & Hall Jamieson, Kathleen (eds.), *The Oxford handbook of political communication*. New York: Oxford University Press, 2017. P. 871–884.
328. Yurchyshyn V. Linguopragmatic Features of Persuasive Power of Satire Based on *Private Eye* Magazine. *European Scientific Journal*. 2021. Issue 17(24), P. 10–27.
329. Yus F. *Humour and Relevance*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2016. 367 p.
330. Yus F. Relevance, humour and translation. In *Relevance Theory: More than Understanding*, E. Wałaszewska and A. Piskorska (eds.). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2012a. P. 117–145.
331. Yus F. Strategies and effects in humorous discourse. The case of jokes.” In *Studies in Linguistics and Cognition*, B. Eizaga Rebollar (ed.). Berlin: Peter Lang. 2012b. P. 271–296.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

332. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
333. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
334. **LDCE** – Longman Dictionary of Contemporary Dictionary. Person Longman, 2003. 1949 с.

ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ

Атенуація – це метонімічний прийом утворення діалектичного елемента сатири, суть якого полягає у применшенні ознаки предмета за допомогою уникнення прямого лексичного кодування [Simpson, 2003. С. 130].

Гносеологічна пильність (ГП) – ментальний модуль людини, який складається із підвищеної обережності та настороженості у відношенні до вірогідності та надійності самої комунікації та її учасників, і який спонукає реципієнта інформації розвивати критичний погляд на саме повідомлення, його відправників і те, як вони інтерпретують повідомлення. [Sperber et al., 2010, с. 22].

Діалектичний елемент сатири – структурний елемент сатиричного дискурсу, який експлікується за допомогою стратегії генерування інконгруентності [Simpson, 2003, с. 90-96].

Інконгруентність – порушення чи відхилення від загальноприйнятих норм та правил на лінгвоситуативному та лінгвальному рівнях, яке виступає когнітивним підґрунтям комічного [Nikonova, Boiko & Savina, 2019, с. 90].

Стандартна опозиційна іронія – іронія, яка породжує дискурсивний поворот за допомогою імплікатури, тобто свідомого порушення максимів мовлення Грайса, або ж за допомогою ширшої стратегії генерування інконгруентності [Simpson, 2003, с. 94].

Остенсивні стимули (ОС) – наочні сигнали, поведінка чи інші мовні стимули, які допомагають зробити інтенції автора більш очевидними для читача [Sperber, Wilson, 1995, с. 154].

Персуазивність – наслідок впливу сатирика на вірування, ставлення, цінності, наміри, мотивації та поведінку реципієнта сатири, що призводить до зближення сатирика та реципієнта сатири і одночасно їхнього віддалення від об'єкта сатири [Екшмідт, 2015, 278].

Прайм елемент сатири – структурний елемент сатиричного дискурсу, який активує попередні гіпотетичні чи реальні події, які могли мати форму

якогось конкретного висловлення, тексту, іншого жанру чи якогось дискурсивного стилю [Simpson, 2003, с. 93].

Сателітні абзаци – один із чотирьох основних компонентів медійної статті, виділених Н. Феркло, разом із заголовком, ввідним та заключним абзацами, в яких наводяться всі аргументи та приклади, які підтверджують сформовні у ввідному абзаці тези статті [Fairclough, 2003, с.74].

Сатурація – це метонімічний прийом формування діалектичного елемента сатири, суть якого полягає у розширенні, збільшенні певної ознаки чи властивості в межах одного домена [Simpson, 2003, с. 130].

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Юрчишин В. М. Роль контекстуальних ресурсів в інтерпретації сатиричних висловлень у британському медійному дискурсі: лінгвопрагматичний підхід. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 2020. № 46, Т. 2. С. 206–210.
2. Юрчишин В. М. Засоби реалізації структурних елементів сатири за методологією П. Сімпсона (на матеріалі британського медійного дискурсу) *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 2021. Том 32 (71) №1. С. 233–239.
3. Юрчишин В. М. Лінгвопрагматичні засоби реалізації сатиричних методів у британському медійному дискурсі. *Записки з романо-германської філології*, 2021. Випуск 1 (46). С. 135–149.
4. Юрчишин В. М. Типологія сатиричних інтерпретацій у британському медійному дискурсі. *Синopsis: текст, контекст, media*, 2021. 27(2), С. 77–85.

Статті у зарубіжних виданнях:

5. Yurchyshyn V. *Linguopragmatic Features of Persuasive Power of Satire Based on Private Eye Magazine*. *European Scientific Journal*, 2021. 17(24), P. 10–27.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Юрчишин В. М. Характеризація контекстуальної інформації та її роль під час інтерпретації сатири. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції ELLIC 2020*. Івано-Франківськ, 2020. С. 107–109.
2. Юрчишин В. М. Гра слів як спосіб творення комічного ефекту у сатирі (на матеріалі журналу *Private Eye*). *Сучасний вимір філологічних наук*.

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 16-17 липня 2021 р.). Львів, 2021. С. 73 – 76.

3. Юрчишин В. М. Евфемізми як засіб реалізації метонімічного сатиричного методу атенуації (на матеріалі журналу *Private Eye*). *Педагогіка, філологія, медицина, психологія та право: нові дослідження і перспективи: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Полтава, 6 липня 2021 р.). Полтава, 2021. С. 21 – 23.

4. Юрчишин В. М. Характеризація сатири як засобу вираження комічного у британському медійному дискурсі (на матеріалі журналу *Private Eye*) *International scientific and practical conference «Philological sciences and translation studies: European potential»* (July 9 – 10, 2021). Wloclawek, 2021. С. 180 – 183.

5. Юрчишин В. М. Функції сатири у британському медіадискурсі. *«Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури»*, *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* . (м. Одеса, 20–21 р.) Одеса, 2021.

Financial Timons of Athens

Friday 14 June 2019

KING MIDAS LOSES TOUCH

BY OUR INVESTIGATIVE STAFF
PAUL FOOTSIE

KING MIDAS today shocked investors by admitting that when he touched things they no longer turned to gold.

His extraordinary run of shrewd investment success (surely luck with other people's money) came to a dramatic end when King Neil Midas touched a heap of rubbish and it remained resolutely a heap of rubbish instead of transforming, in some alchemical miracle, into a pile of gold.

Said one investor, "Midas Equity Income was once a byword for easy money, but now

it looks like we're going to lose the lot. Purely through our own greed and desire to get money for nothing. It's a disgrace!"

A spokesman for Athens District Council, who had unwisely invested the entire City's wealth in King Woodford's fund,

said, "We're ruined, the market has collapsed and so has the Parthenon!"

Noble King Midas apologised to investors, saying, "You can't have your money back until my touch returns. I'd love to reach into my own pocket but then it might turn to gold. Though probably not."

Рис. 1.4. Вигляд статті у Private Eye

[PE, 14 June – 27 June 2019, с. 33]

BIBLICAL TIMES

Friday 20 September 2019

Abel and Cain in huge split

BY OUR POLITICAL STAFF
ADAM AND EVE BOULTON

The world of the Bible was rocked last night as the most famous siblings in history (well, the only ones) fell out spectacularly over Cain's plans for an Exodus from the promised land.

Abel was so called because he's quite able, unlike Cain, whose Cain-do attitude hides his total incompetence.

The pair had frequent disagreements recently over the direction the book of Genesis should take. Cain wanted a hard-line narrative, involving lots of sacrifices, whereas Abel was more centrist and inclusive.

The brothers are believed to have clashed over who was more faithfully carrying out the will of the people (four on earth). And when they couldn't agree, the younger brother, Abel, ruthlessly murdered himself to make Cain look bad, and quit the Bible forever.

Said Cain, "Abel was an extremely able brother and I shall greatly miss his contribution to our mission. But I respect his decision to leave public life and indeed life generally and spend more time with God."

A friend of the family, Mr Serpent, hissed, "Cain will recover from this, and will go on to father a huge number of children, nobody knows how many, and people the earth. He has taken God's instruction to go forth and multiply very seriously indeed."

On other pages

- Cain dismisses claims that world will be washed away by rising water levels as "Project Fear" p3
- Cain claims G5 Tower of Babel will be a triumph for communication p8
- HS2 camel train cancelled p94

Рис. 2.2. Вигляд статті у Private Eye

[PE, 20 September – 3 October 2019, с.28]

Рис. 2.5. Перша шпальта журналу PE

[PE, 30 April – 13 May 2021]

Daily Mail, Friday, January 10, 2020

CHILD IS MUCH TALLER THAN IT USED TO BE WHEN IT WAS A BABY

IN A world exclusive for the *Daily Mail*, it can be revealed that a six-year-old child has increased in size dramatically since the last time it was photographed in a similar position, three years ago.

The exact details of how the child gained the extra height are not known. But now, by whatever means he's accomplished it, the child is substantially taller (if positioned vertically) or longer (if horizontally).

What does this mean? An expert told the *Mail*, "What this means is that the child is now truly a child, instead of being a baby."

On other pages:

- How much taller could child get if he grows at this rate for a hundred years?
- How you can make your child grow just like this other child
- 16 pages of further photos of this slightly larger child

Рис. 2.6. Вигляд статті у *Private Eye*

[PE, 10 January – 23 January 2020: 28]

Рис. 2.7. Перша шпальта журналу PE

[PE, 19 March – 1 April 2021]

SELLING HER SOLE

HOORAY for the January sales! Dame Vivienne Westwood's "Brexit Court Shoes" are now half-price at £178 a pair.

"Bound to turn heads anywhere," trumpets the Dame's website. "Each shoe showcasing [*sic*] a different flag, highlighting the two sides surrounding Brexit in true Westwood style." The blue high heels feature a Union Jack on the left toe, while the right is decorated with gold EU stars.

How is this "true Westwood style"? She's not usually one to see both sides. After all, she voted Remain, signed a celebs' anti-Brexit petition and modelled a T-shirt for the pro-EU campaign before the referendum, when she told US fashion bible *Women's Wear Daily*: "I am disgusted that we might leave."

Curiously, however, since 2016 Dame Viv has declined to take a position on the subject, even though her fashion shows have continued to tackle other big political themes, from climate change to global war.

Could this uncharacteristic new "two sides to every story" stance be due to her weird relationship with the Brexit-backing, embassy-dwelling fugitive Julian Assange? So close are the odd couple that Assange recently accepted Westwood's recommendation to recruit as his PR her dodgy chum Richard Hillgrove, who in 2014 was convicted of a £100,000 tax fraud. The bearded, permanently behatted Hillgrove – whose other clients have included Charles Saatchi and Steven Seagal – announced that he would give Assange "a powerful voice in world media and ensure the truth is told". We wait to hear if the truth will also emerge about Dame Viv's equivocating, toe-curling footwear...

Рис. 2.8. Вигляд статті у Private Eye

[PE, 11 January – 24 Jan 2019, c. 5]

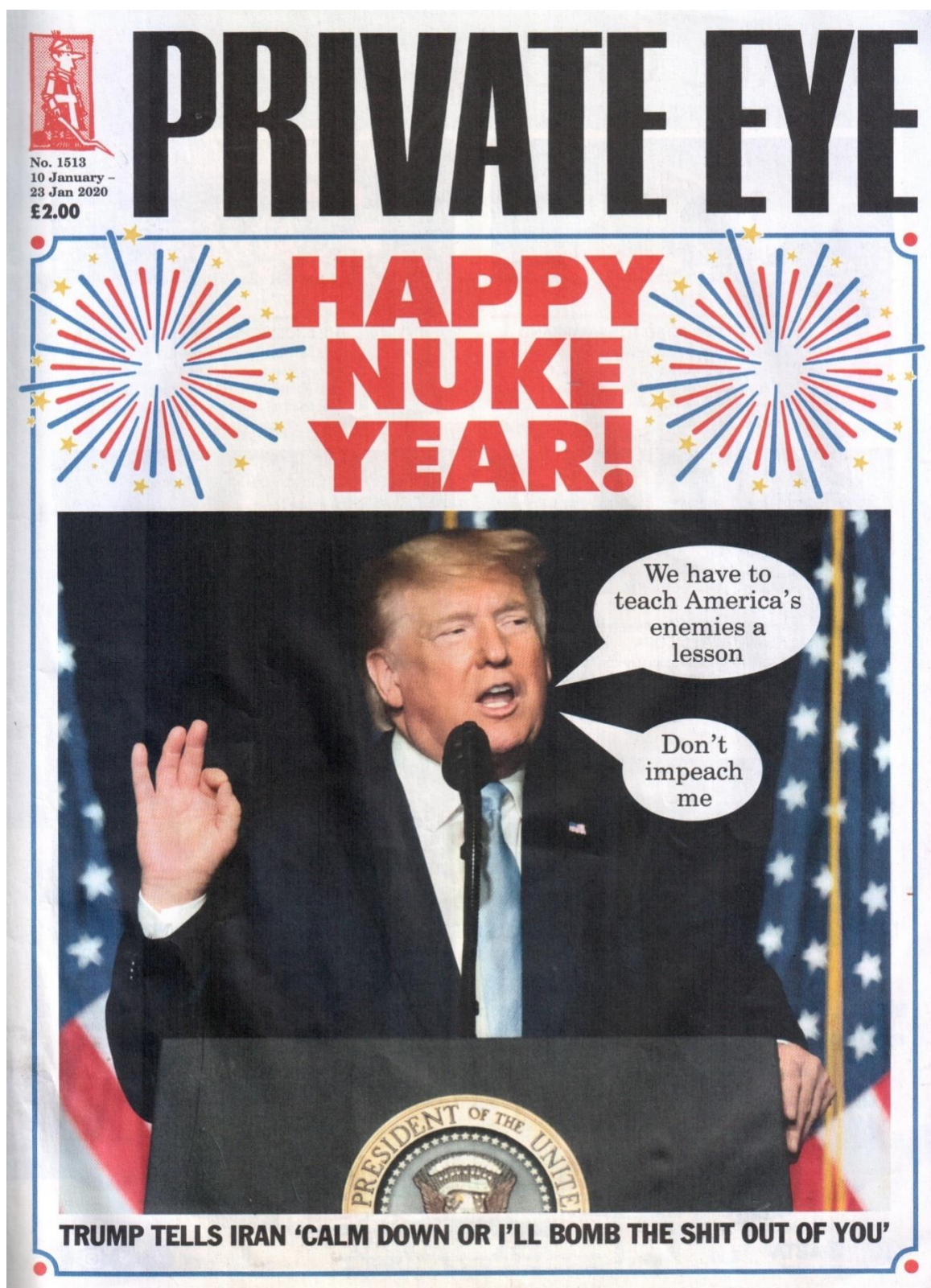

Рис. 2.10. Перша шпальта журналу PE

[PE, 10 January – 23 January 2020]

Рис. 2.11. Перша шпальта журналу PE

[PE, 5 February – 18 February 2021]

Рис. 2.12. Перша шпальта журналу PE

[PE, 5 March – 18 March 2021]

Рис. 2.13. Перша шпальта журналу PE

[PE, 6 November – 19 November 2020]

St Theresa's Independent State Grammar School for Girls (and Boys)

incorporating The William III Orange Academy

School Mission Statement: "Don't kick the can down the road when the long grass is still available" (Confucius)

Headmistress
(at time of writing)
Mrs T May, MA Oxon

22 February 2019

The Headmistress Writes

Good afternoon,

Yet again, there's only one really important topic that's got the entire school buzzing. That is, of course, jam. It's the big debate that has divided the school – if you find mould on your jam, should you just scrape it off and eat the jam or should you throw out the entire pot (putting it in the bin for Phil to take out)?

I mentioned this in the staff room when we were discussing food waste and it's amazing how toxic this issue is, with fierce advocates on both sides, threatening to split the school irreparably.

Let me summarise the mouldy jam issues. Those who want the jam to REMAIN in the kitchen argue that by removing the mould there's a perfectly acceptable level of jam left, the benefits of which everyone can enjoy.

Those who want the jam to LEAVE the kitchen argue that we need a clean break from the mouldy old jam and we'll all be better off with a fresh, homegrown pot of jam. They don't go into specifics of what that jam will be or how we're going to get the fruit required to make the jam, but they're promising jam today and more jam tomorrow.

Some people are saying that my ultimate plan with any pot of jam is to extend the Best Before Date beyond, say, March 29th (to pick an example at random), thus postponing my dilemma over what to do with the said jam.

Others claim I'm taking catastrophic risks by simply scraping off the mould and representing the same old jam as though it is new and hoping no one will notice. A sort of Jam A, with no Jam B to fall back on.

Can I make it clear that I believe neither of these two alternative theories. My position is that I'm firmly stuck in the middle, as you'd expect when dealing with jam! Some would say I'm actually in a jam, confusing the sugar-based compote with a gridlocked traffic phenomenon of the type Mr Grayling is so good at organising, because the word has these two meanings. This is just silly.

There is also another meaning to "jam", familiar to popular musicians, which is "to make things up as you go along".

Let me be clear, I am certainly not "Jammin'", to use the words of old boy Marley, B (Wailers, 1977-78, expelled after smoking-related incident behind bike shed).

So let me again be clear about this jam metaphor, which is threatening to run out of control. If you apply it to the staff room, as people seem determined to do, then technically the mould doesn't need scraping off at all and removes itself, if you are

prepared to wait for a few weeks.

I'm referring of course to the rotting spores of decay that symbolise Mr Johnson, Mr Davis, Mr Raab and Mr So-on (subs please add names as they announce their resignations).

So there we have it. It's my jam or no jam. My jam is the only jam on the table. And if you think it looks a bit dodgy and is a bit hard to swallow, then just consider the alternative. Which is a long delay – whoops, I mean, it's no jam at all. Ever. Jam off the menu. I hope that's clear. Which jam shouldn't be, unless it's jelly. And there certainly aren't any headmistress-related metaphorical implications to be drawn from that wobbly, translucent, watery pudding.

T May

Mrs T May (Your Jammy Headmistress)

Complaints

A number of pupils and members of staff have complained that I am using delaying tactics in our plans to exit the European Education Union.

Nothing could be further from the truth and if anyone wants to discuss it further, they should come straight away and see me in my office. Though I should warn you, I'm not there this afternoon, and tomorrow's looking a bit busy, as is the whole of the following week, and the month after that, though my diary's looking completely free from March 30th onwards. Looking forward to seeing you all then.

CCF

Mr Williamson has announced exciting new plans for the CCF. He wants Atkins T to dominate the world, with his swarm of drones (one), and by weaponising Mr Grayling's old ferry (none).

Mr Williamson, in a keynote speech to his shaving mirror, warned the Beijing Bang-Bang Military Academy that, with his hi-tech drone from Maplin's (made in China by Huawei) and the reregistered HMS Invisible (formerly 'Pride of Ramsgate'), they'd better watch out or else. He added, "No one's laughing at the CCF now".

The Few
(in fact,
The Only)

• **Late News** The meeting between Mr Fox and representatives of the Beijing Bang Bang Military Academy to talk about the mutual interests of our two schools have been cancelled, as a result of Mr Williamson's speech.

Name-Calling In School

Giving people silly names is a type of bullying and it will not be tolerated at St Theresa's.

Anyone shouting "Hello, Mr Grayling" at poor Mr Failing should be ashamed of themselves. His name is Failing. There's nothing funny about it and to liken him to some kind of fish is just puerile.

Mr Failing has run a number of departments and it's a sign of his success that he moved on so swiftly from so many of them. Now Mr Failing is in charge of school transport and one thing's for sure, he won't be going anywhere fast. Good luck to Mr Failing and thanks to Bernie from the Lower Sixth Art Department for this charming picture of Chris at his desk!

YOU DON'T HAVE
TO BE BAD TO
WORK HERE, BUT
IT HELPS

Debating Society Latest

MOTION: This House believes that the Headmistress should continue with her plan to exit the European Education Union, which we voted for last time even though we all realise it is completely useless, but we can't think of anything else, so she might as well carry on pretending it isn't pointless.

RESULT: Victory for the Headmistress, who lost by only 303 to 258 – a "meaningful" result in the real sense of the word, ie it's not binding and therefore doesn't matter. Well done all!

New New School Pet

Has anybody seen Planbee the Unicorn? Since welcoming him as the school pet, he seems to have disappeared, if indeed he was ever here at all. But to make sure the pupils aren't too upset, we have a new school pet, called Plancee. Plancee is a pig, but a pig with a difference.

The eagle-eyed amongst you will have noticed he's got wings. Yes, Plancee is a flying pig. Up, up and away! There he goes! Let's hope he doesn't fly straight into the propellers of Mr Williamson's drone! Or it'll be pork chops and deep-fried pigs' wings for dinner!

School Strike Pupils who joined this so-called strike were simply wasting time. This is something which I happen to know a lot about. So take it from me, this was just hollow talk, empty gestures and travelling about pointlessly for no reason, in the hope of delaying the inevitable catastrophe.

Рис 3.1. Вигляд статті у Private Eye

[PE, 8 February — 21 February 2019, с. 25]

Boris Johnson Home Create

Boris Johnson MP ● Live 385,000,000 Views

People's Prime Minister's Question Time – Live on Fakebook

Like Comment

0 people like this

Greetings, Comrades! I mean, Friends.

And by **friends**, I mean people I've never met and certainly **haven't** taken any money from. So, in the interests of **transparency**, this being a proper democratic **accountable** country, let's have a question from a free citizen of this **great** country of ours, Ollie Garch. What's your question, Ollie?

Would you like some money?

Sorry, I didn't hear that. **Next** question. It's Ivan Enormussczek from **Godalming**. How can I help, Ivan?

I would like to play you at tennis and also to destabilise the West?

Well, one of those is a **bit** tricky, as my knees are a bit **dodgy** at the moment. No, we don't like **this** question either, do we, Dom? Let's hear from another **British** subject, Igor Rallotvodoshz...

Are you going to ignore the findings of the Russia Report?

Good question. **Wilfred** is **very** well. He's got a **fine** head of hair and he said his first word yesterday: "**Cripes!**". Chip off the old bloc, but not the **Communist** one, obviously.

Have you read the report?

As it happens, I **haven't** looked at it. It's best **not** to look at these things or you find out something **unpleasant**. But just to be clear, the important thing is: the Russians have **no** influence in Britain or my name's **not** Boris Nogudenov.

The Prime Minister with someone else he's never met

So let's not waste **any** more time on **trifling** matters such as how much the Russians may or may **not** have influenced the election and how much **money** they may or may **not** have given to the Conservative party and **why** I sat on this report for nearly a year and was very **cross** when Grayling couldn't even get himself voted as chairman in a **rigged** election – it would

never happen in Russia, as Vladimir told me. So, let's draw the Iron Curtain **shut** and focus on the **future**. And where better to start than looking **back** on the **fantastic** first year I've enjoyed in my **dream** job since I came in to Number Ten. Let's have a more **positive** question, about how **brilliantly** I've done. Patsy Stooze from **Somewhere Up North**. Dom, you're not really trying, are you? Can't we think of a **real** place up North? Oh I see, better **not**, keep it general. Don't want to remind people about Durham and Barnard Castle and all that **malarkey**. Ms Stooze it is. **Hit** me with your questioning stick!

In your twelve months at Number Ten, can you think of a single thing that's gone right?

You mean **wrong**, don't you, Dom? I mean Patsy?

Oh yes, that's another thing that's gone right. Sorry 'wrong'.

Right. **Good** question. And, do you know, I can't think of a **single** area where we've slipped up in **any** regard. I think you'd have to say that the performance of the UK Government, facing some of the **greatest** challenges of the century, has been **world-beating**.

Do you have any idea what the phrase 'world-beating' means?

Yes, I use it all the time. It's a **world-beating** phrase. So happy **world-beating** birthday to me! One year old. And actually it's not **even** a year, since I was in **hospital** for a couple of weeks – oh, and then I was in **Mustique** for another couple... oh, and then I was hiding out in **Chequers** for that ten days or so... and in that **fridge** for a few hours... Just think how much I could have **achieved** if I'd been at my **desk** the whole time. Which shows just how much more **potential** there is to **unleash!** **Next** question, from Dr Pangloss, one of our front-line **care** staff.

When do you think this whole virus business will be over?

The **science** says it will all be **over** by Christmas. I'm **sure** the medical experts would agree with me if they were here, which **sadly** they can't be because they're **banned**. Britain is **vaccine-ready**, just as soon as the vaccine's **ready**, which could be **any** day now, preferably before Christmas Day, in time to be the **perfect** present for Santa to pop into your syringe as it hangs over the fireplace. And it's made in **Britain**, in **Oxford**, just like **me**. And it's going to **beat** the virus, just like me. So, have another **sherry** and a couple of mince pies, because when we get rid of the virus, **obesity** will no longer be an issue. Which it **is** at the moment, obviously. The whole nation would be a **lot** healthier if we lost a lot of weight.

Dom suggests 17 stone of unwanted **lard** but I think that's a **typical** fat-shaming joke made by a **thin** person and **not** acceptable. No, we have to take this **seriously** which is why I am going on a **diet** and exercise **binge**, so in the future you will be seeing a **lot** less of me. Not like **that**, I hasten to add – what I **mean** is you'll be seeing **more** of **less** of me as I lead from the front – though **not** with my stomach ...er... **look**, here's a picture of Dylan taking me for a walk as part of my new **fitness** regime!

Eat your heart out Joe Wicks – though best not to eat anything!

And in case Britain's **fatties** don't follow my **excellent** example we're going to **boost** the prices of sugary drinks and junk foods and **ban** the telly adverts until after nine o'clock. And **before** anyone says "This is the **nanny state** and it's an **assault** on freedom of choice", we've heard all **that** before. From **me**. And now I have changed my mind. That's not a **U-turn** by the way it's a "**Non-U**" turn because it's only aimed at the **chavs** in Lidl... whoops, time to put a **mask** over my cakehole! Yet another problem solved by **world-beating** Bozza! **Next** question! From Ms Crystal Ball. Hello, Crystal! I think I know what you're going to ask me...

Will there be a second spike and if so will there be another lockdown?

Let me be **clear**. I'm **not** expecting a second spike, **whatever** the science says, and when we **do** get one I'll be very reluctant to reintroduce a lockdown. In fact, I'll be as **unwilling** to do that as to press the **nuclear** button.

Oh God! They don't let you near that, do they? That explains my visions. I'll never sleep again.

Don't worry, Crystal. I **can't** remember the **code**. That's the sort of **detail** I leave to Dom. And the only people **he's** likely to nuke are the **Civil Service**. Not our friends the **Russkis**! We're hardly going to **zap** the chaps who pay our wages. Besides, they've probably **already** hacked the **code**! And if they **haven't**, the Chinese certainly **will** have done. So, one way or another, it's very unlikely there'll be a **World-beating War Three** on my watch. Sleep easy, comrades! **Dasvidaniya!**

Рис. 3.2. Вигляд статті у Private Eye

[PE, 31 July —13 August 2020, с. 28]

Kremlin defends Alexei Navalny treatment

by Our Medical Staff **Doctor Evidence**

THE Kremlin has insisted that jailed Putin critic Alexei Navalny is receiving “appropriate treatment” in prison after displaying possible coronavirus symptoms, including a persistent cough and a raised temperature.

According to a Kremlin spokesman, Navalny has been moved to the prison morgue (*surely “hospital”? Ed.*) where he is being treated by powerful thugs (*surely “drugs”? Ed.*) who are administering the new

experimental Novichok vaccine (*surely “Sputnik” vaccine? Ed.*)

The spokesman said they had been worried that Mr Navalny would survive (*surely, ‘would not survive’.Ed*) but that he was now responding well to treatment and would soon no longer have a fever, a cough or a pulse (*surely “temperature”? Ed.*).

Right: Russia’s top independent doctor flies in to treat Navalny

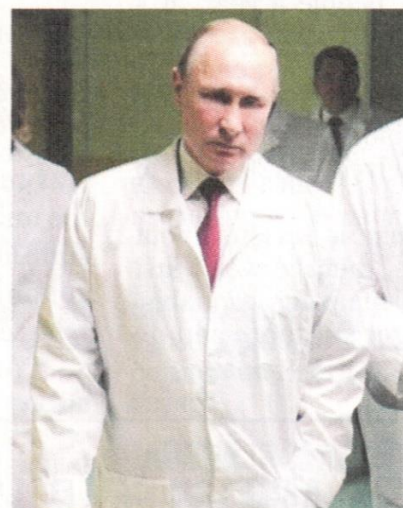

Рис. 3.4. Вигляд статті у Private Eye

[PE, 16 April – 29 April 2021, с. 32]

Nursery Times

..... Friday, Once-upon-a-time

TWEEDLEDOM AND TWEEDLELEE BOTH SACKED

by Our Political Staff **Michael White Rabbit**

THE controversial lookalike advisers to the World King were today removed from office after both of them threw their rattles out of the pram.

Tweedledom, or possibly Tweedlelee was furious that his friend Tweedlelee, or possibly Tweedledom, had not been given another top job as Chief Spin Doctor Foster for the World Emperor With No Clothes On.

Both Tweedledum and Tweedledumber felt that their position was being undermined by the World Emperor's girlfriend, Aliceband in Blunderland, whom they dubbed "Princess Squirrel Nut Nutkin". They were accused of being deeply misogynistic.

They, however, denied it, saying "Contrarywise", and trying to start a battle with anyone who disagreed with them.

In the end, the mad "Queen-to-be Of Hearts" tired of their disruptive and combative tone, and said "Off with their heads".

Рис. 3.7. Вигляд статті у Private Eye

[PE, 20 November – 3 Dec 2020, с. 29]